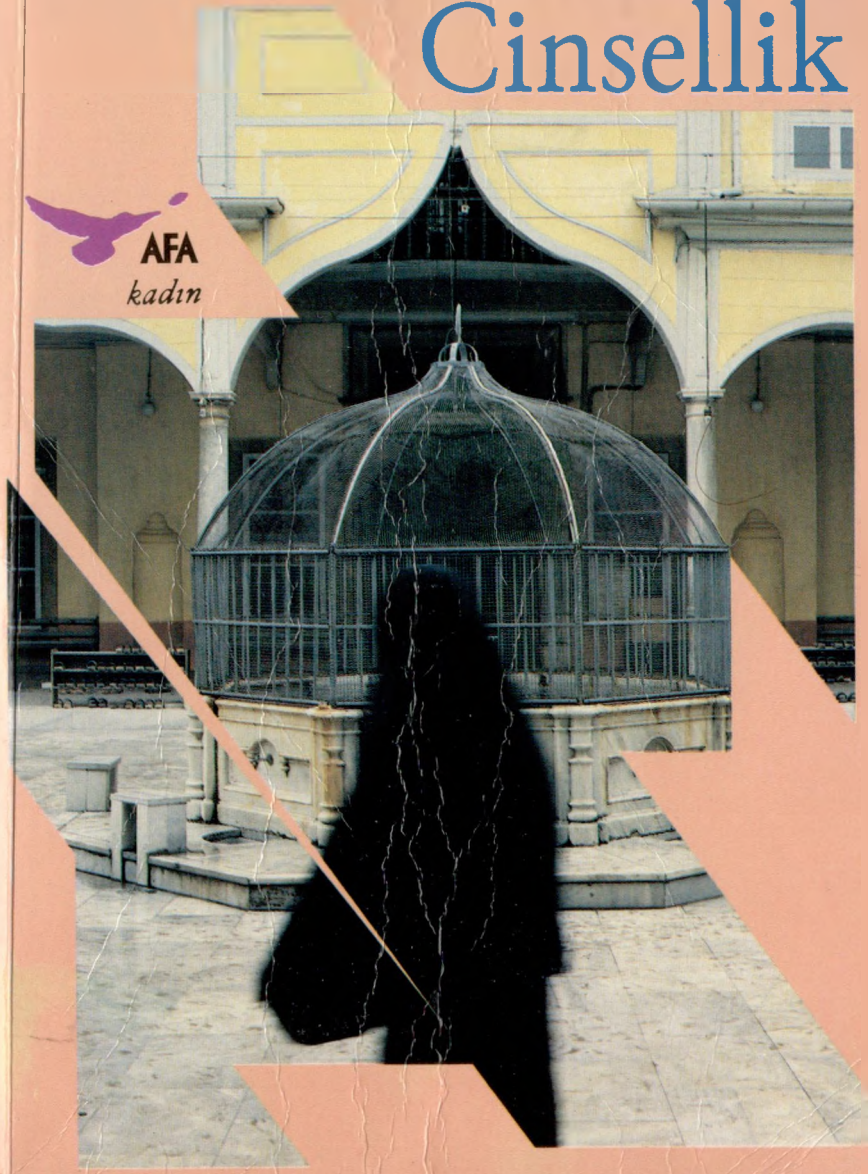
ORAL ÇALIŞLAR

İslamda Kadın ve Cinsellik

AFA
kadın

Gazeteci yazar Oral Çalışlar 1946'da Tarsus'ta doğdu. Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu olan Çalışlar, SBF Sosyalist Fikir Kulübü başkanlığı ve A.Ü. Öğrenci Birliği genel sekreterliği görevlerinde bulundu. 12 Mart döneminde Dev-Genç, TİİKP, TİP davalarında yargılandı. 12 Eylül'den önce *Aydınlık* gazetesi genel yayın yönetmeni ve TİKP Başkanlık Kurulu üyesi olan Oral Çalışlar 1987'de Gençlik-Röportaj dalında Yunus Nadi birincilik ödülünü aldı.

Oral Çalışlar'ın yayınlanmış kitapları şunlar: *Liderler Hapishanesi* (Milliyet Yayınları), *68, Başkaldırının Yedi Rengi* (Milliyet Yayınları), *Cezaevinde Büyümek* (Milliyet Yayınları), *Mamak* (Milliyet Yayınları).

AFA - Kadın: 18
AFA - Yayınları: 171

ISBN 975-414-114-2

Birinci Baskı: Ağustos, 1991
Genişletilmiş Dördüncü Baskı: Ağustos, 1994

© AFA Yayınları; 1991

Bu kitabın tüm hakları
AFA Yayıncılık A.Ş.'ye aittir.

Dizgi: AFA Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Özener Matbaası
Cilt: Güven Mücellithanesi
Kapak: Temel Matbaası

AFA Yayıncılık A.Ş., Babıali Cad. Sıhhiye Apt. 19/8
34410 Cağaloğlu - İSTANBUL
Tel: 526 39 80 / Faks: 513 76 11

ORAL ÇALIŞLAR

İslamda Kadın ve Cinsellik

AFA
YAYINLARI

İçindekiler

Dördüncü Baskıya Önsöz 7

Bölüm 1
Erkeklerin Dilinden 10
*Neden Erkeklere? *** Kadının Eve Kapatılmasının Tarihsel Gelişimi *** İslamiyet: Araplar İçin Yeni Bir Sistem *** Dönüşüm Hz. Muhammed'le Başladı *** Hz. Hatice Örneği *** Anlayış Giderek Sistemleşti*

Bölüm 2:
Erkekler Kadınlardan Üstün mü? 30
*Eşitsizliğin Temel Mantığı *** Erkeği İtaat Eden Kadın İyi *** Kadın Erkeği Döver mi? *** Üstünlük Tezinin Gerekçeleri *** "Kadın Belkemiksiz" *** Kızlara On Öğüt ****

Bölüm3:
Çok Eşli Evlilik 42
*Çok Eşli Evliliğin Yararları *** Erkeklerin Kişisel Yararları *** En Makbul Erkekler Çok Evlenenler *** Hz. Muhammed'in Kızları Kuma İstemediler *** Bakireyi Bağlamak Daha Kolaydır *** Hangi Kadınlarla Evlenmemeli *** "Dölünüzü Bırakacağınız Yeri İyi Araştırın" *** Geçici Evlilik (Muta) *** Kadın Gayri Müslimle Evlenemez Erkek Evlenir ****

Bölüm 4:
Boşanma: Kadın Mazoşist mi? 64
*Kadın Dayak Yemekten Zevk Alır mı? *** Erkeğe Ceza Yok, Sakinleştirme Var *** Dayak Yetmezse Boşanma *** Neden Kadına Boşanma Hakkı Yok? *** Kocanın Babası Gelini İstemezse *** Boşanmadan Geri Dönüşte Karar Erkeğin *** Boşanma Hakkı Neden Erkeğe? *** "Seni Anam Gibi Tanıyorum?*

Bölüm 5:
Hulle 81
Hulle Hangi Hallerde Geçerli?

Bölüm 6:
Zina: Yasadışı Cinsellik 89
*Kuran'da Öldürün Emri Yok *** Taşa Tutarak Öldürme: Recm *** Zina Biçimleri *** Zina, Mülkiyet, Miras *** Eşcinsellik*

Bölüm 7:
Sevişme 101
*Sevişme Bedeni Rahatlatır *** Takvim *** En Büyük Günah Erkeğin Çağrısına Hayır Demek *** Ne Zaman ve Nasıl Sevişmeli? *** Sevişme Adabı *** Nasıl Kadınları Seçmeli? *** Kadın Adetli İken Sevişme *** Sevişirken Kadına Arkadan Yaklaşmak*

Bölüm 8:
Hz. Muhammed ve Kadın 116
*Hz. Hatice'nin Özgür Kadın Tavrı *** Hz. Ayşe ve Kolye Olayı *** Mariye ve Tahrim Suresi *** Zeynep'le Olan Evliliği *** Hz. Muhammed'in Diğer Bazı Evlilikleri *** Yahudi Eşleri Reyhane ve Safiye *** Hz. Muhammed'den Ayrılan Bazı Eşleri *** Hz. Muhammed'in Üstünlük ve İmtiyazları *** Peygamberin Mehirsiz Evlenme Ayrıcalığı *** O Dönemin Özgürlük Realitesi *** Hz. Muhammed'in Dönemi Daha Yumuşak*

Bölüm 9:
Örtünme 145
*Örtünme ile İlgili Emir Nasıl İndi? *** Ayşe: Tek Göz Yeterli *** Tesettür Giderek Ağırlaştı *** Örtünme Kadının Ruhuna Bend *** Kıskançlık ve Pezevenklik (Deyyüslük) *** Kadın Çalışmalı, Çalışabilir mi? *** Örtünme İkinci Sınıf Vatandaşlığın Üniforması*

Bölüm 10:
Kadın, Kötülük ve Fitne Kaynağı mı? 166
*"Cehennemdekilerin Çoğu Kadınlar" *** Akılları Eksik *** Hacer-i Esved Neden Karardı?*

Bölüm 11:
Kadınlar ve Politika 174
*Şuralarda Söz Alırlardı *** "Sizi Boşarız"*

Bölüm 12:
Miras: Kadın Erkeğin Yarısı 181
Hâlâ Savunuluyor

Bölüm 13:
Kadın Yarım Şahit Sayılıyor 185

Bölüm 14:
Erkeklerin Tuvaleti Meşru Kadınlarınki Gayri Meşru 188
*Kadınlara Dar Elbise Günah *** Diş İnceltme *** Kuaförler Cehennemlik*

Bölüm 15:
Feminizm ve İslamiyet 194
*Kuran'dan Feminizme Varılmaz *** Erkek Kadını Her Alanda Geçer *** Dr. Nurbaki: "Kadın Eksik Bir Mahlûk" *** Dilipak: "Öteki Dünya Olmasaydı" *** Kadını Aşağı Yerlere Oturtur *** Cennet Kadınlara Ne Vaadediyor? *** Cehennem Hep Kadınlar *** Kadınlar Bu Dünyadan Neden Vazgeçsin?*

Dipnotlar 208

Dördüncü Baskıya Önsöz

İslam'da Kadın ve Cinsellik kitabını 5 yıl önce kaleme almıştım. Bu beş yıl içinde Türkiye'de köprülerin altından çok sular aktı. İslamcı siyasi akımlar, gündelik yaşamımız içinde ve düşünce dünyasında daha etkili bir konuma geldiler. İslamiyet'in kadına ilişkin tezleri de bu gelişmeye bağlı şekilde tartışma konusu olmaya devam etti. İslam dünyası içinde de farklı yaklaşımlar ortaya çıktı. Ancak yine de temel tezler aynen savunulmaya devam ediyor.

Dördüncü baskı için kitabın tümünü yeniden gözden geçirdim. Yeni ulaştığım kaynakların önemli olanlarını kitaba ekledim.

Birinci baskıda da belirttiğim gibi, bu araştırmadaki amacım, İslam'ın kadına yaklaşımını temel kaynaklara dayanarak incelemek. Türkiye'de insanların gündelik yaşamları içinde çok önemli bir yer tutan bir inancın cinsellik ve kadın konusundaki tarihsel ve sosyal temellerini tahlil etmeye çalışacağım. Gerçeğin bilinmesini istiyorum. 1400 yıl öncesinin dünyası içinde ortaya çıkmış hüküm ve yaklaşımların bugün açısından sorgulanması okuyucuya garip gelebilir. Ancak İslamcı kesimler, 1400 yıl öncesinin hükümlerini büyük ölçüde ve dogmatik bir anlayışla savunmaya devam ediyor. İslam'ın ilk kuruluş yıllarında yaşayan insanlar, kendi toplumsal bilinç düzeylerine uygun bir inanç sistemi geliştirmişler. Hükümler o koşullar içinde şekillenmiş. O günün hükümlerini bugüne aynen taşımaya kalkmanın sıkıntılar yaratacağı açık. Zaten bu yüzden, bazı İslamcı araştırmacı ve yazar, o hükümlerin bir kısmını bugün farklı yorumlamaya, dünyanın bugünkü gerçeği içinde uygulanabilir bir hale getirmeye gayret ediyorlar.

Ama bütün dogmatik felsefi ve inanç akımlarının sorunla-

rı bu konuda da ortaya çıkıyor. Bir kısım yorumcu, o zamanki hükümleri birebir savunuyor ve yeni yorum çabalarını, sapkınlıkla suçluyor. TV ekranlarına kadar yansıyan tartışmalarda İslamcı kesim, başörtüsünden çok eşli evliliğe kadar uzanan birçok konuda farklı tahliller yapıyor.

Bir yandan da, herkes, kendi düşündüğünün en kutsal ve dokunulmaz olduğu inancını değiştirmeye yanaşmıyor. Karşı tarafı suçluyor, bağnazlığı ölçüsünde de sesinin tonunu yükseltiyor, katılık dozunu artırıyor. Böyleleri için kendilerinden faklı düşünen, kafirin en büyüğü.

Aslında, İslam ülkeleri tek tek gözden geçirildiğinde, her ülkenin kendine özgü bir İslam anlayışına sahip olduğu görülür. Suudi Arabistan'daki İslami kurallar ile Irak'taki, Libya'daki, İran'daki tamamen farklı. Yalnız bu kadar değil, her ülkenin içinde İslamiyet'i kavrayış da aynı değil. Alevinin Müslümanlığı başka, Sünninin, Şafiinin başka. Ayrıca mezhepler içinde de çok değişik anlayışlar olduğunu biliyoruz. Bir mezhebin bir tarikatının bir kolu bile diğerlerinden farklı yorumlar yapıyor. Örneğin, Saidi Nursi taraftarı olarak bilinen Fettulah Hoca taraftarları ile yine kendilerine Nurcu diyen Aczmendilerin, *Yeni Asya* çevresinin Nurculuğu da birbirine benzemiyor. Daha aşağılara, daha küçük cemaatlere inilse yine değişik yorumlarla karşılaşılacağı kesin.

Bu farklılıkların olması doğal. Sonuçta herkesin kendi konumuna ve kavrayışına uygun bir inancı bulunduğu tartışma götürmez. Fakat burada garip olan, herkesin kendi dışındakine karşı tahammülsüz olması. İslamcı grupların yayın organları kendi içlerinde sert tartışmalar yapıyor, birbirlerine inanılmaz katılıkta suçlamalar yöneltiyorlar. Bu suçlama ve katılık, İslamcı olmayan kesime karşı daha da acımasız.

Bu tutumun İslam'ın genel felsefesiyle ne ölçüde uyumlu olduğu ise ayrı bir tartışma konusu. Ama bu grupların, kendi katılıklarıyla İslamiyet'i birleştirmeye çalışmaları ve bundan bazı sonuçlar çıkarmaya çalışmaları da üzerinde düşünmeye değer.

Bu araştırmanın amacı, İslamcı siyasi akımların bir de-

ğerlendirmesini yapmak değil. Ancak, inceleme sırasında saptayabildiğim bir özellik nedeniyle bunları belirtmek ihtiyacını hissettim: İslam'ın temel kaynakları olan Kuran ve Peygamberin söz ve davranışlarını anlatan hadisler, öylesine farklı yorumlara neden oluyor ki, herkes bu kaynaklardan kendine göre bir sonuç çıkarıyor. O zaman ben bundan şunu anlıyorum dediğiniz zaman, başkası hayır ben öyle anlamıyorum diyebiliyor.

Bütün bunlara rağmen, İslam'ın ortaya çıkış koşullarının ürünü olan bu dinin temel kaynaklarının kendi içinde bir anlamı ve bütünlüğü var. Bu bağlam içinde anlayışları sistemleştirmek ve yorumlamak mümkün. Araştırma sırasında bu bütünlük içinde İslamiyet'in kadına ve cinselliğe yaklaşımını yorumlamaya çalışacağız.

Bizim yorumlarımız da tartışmalara yol açabilir. Aklı başında yapılacak her tartışmanın yararı olduğu inancındayız.

Cinsellik ve kadın konusu, İslamcı kesimin en çok zorlandığı ve farklı yorumların en fazla yapıldığı bir alan. 1400 yıl öncesinin toplumsal sorunlarına göre anlam kazanmış birçok hükmü bugün aynen, kayıtsız şartsız savunmaya kalkmak, İslamcı kesimleri sıkıntıya sokuyor.

İslam dünyasında, içtihat, yani reform çabaları, görüldüğü kadarıyla uzun yılların sorunu. İslamcı kesimdeki muhafazakâr ağırlık, sürekli katılığı kışkırtmaya devam ediyor.

Bugün dünya çapında dini bir yükselişten söz ediliyor. Ama bu yükseliş, dinci ideolojilerin boşluklarını da gözler önüne seriyor. Önümüzdeki dönemde, bu boşluklar daha fazla tartışma konusu olmaya devam edecek.

İnsanlık, aslında binlerce yıldır Cenneti yeryüzünde arıyor. Eşitliği ve özgürlüğü arıyor. Bu arayış çabalarının zaafa uğradığı, kesintiye uğradığı bir dönemde yaşıyoruz. Ama, haksızlık ve eşitsizlik olduğu sürece insanlık, kendisine öte dünyada değil, bu dünyada çözüm yolları arayacak.

Farklı inanç ve görüşten topluluklarla, grup ve kişilerle barış ve dostluk içinde yaşama özlemiyle.

Temmuz 1994

Erkeklerin Dilinden

Kuran, İslam'ın temel kitabı olarak daha sonraki bütün metin ve kuralların yönelimini de belirler. Kuran, İslam inancına göre Allah'ın sözü. Müslümanlar, kutsal kitabı okuyarak Allah'ın kendilerine neler emrettiğini, nasıl yol gösterdiğini öğrenirler.

Kutsal kitabı okumaya başlayınca karşılaşılacak ilk gerçek, Allah'ın emirleri verirken, yasak ve ödülün ne olduğunu gösterirken hep bir cinse seslenmesi. Bu cins erkekler. Allah, sürekli olarak erkeklere seslenir, onları muhatap alır. Kutsal kitap böyle başlayınca, diğer İslam kaynakları da aynı yolu izlerler. Bu sesleniş biçimi, İslamiyet'in de diğer tek tanrılı dinler gibi erkek egemen bir din olduğunun önemli bir kanıtı kabul edilir. Erkeklere seslenme geleneği, Ortadoğu'nun bütün dinlerinin ortak özelliği. Bu özelliğin, bir Ortadoğu geleneği olarak Kuran'a Yahudilik ve Hristiyanlıktan geçtiği söylenebilir.

Kuran'ın erkeklere seslenmesinin en çarpıcı kanıtları, Cennet tanımı ve ceza tehdidindeki unsurlar. Tasvir edilen Cennet, 1400 yıl öncesinin insanları için cazip gelecek güzellikler ve ödüllerle dolu. Bu güzelliklerin en çekici olanı da Cennetteki güzel kadınlar. Kitabın hemen başında Bakara suresinde Allah'ın emirlerine uyanlara şunlar vaadediliyor: "İnananlara, hayırlı işler işleyenlere müjdeler ver ki, onlar için ırmaklar ile sulanan bahçeler de vardır. Bu bahçelerin yemişlerinden birini yedikleri zaman diyecekler ki; eskiden yediğimiz şey, ama görünüşte onları andırırlar. Orada tertemiz kızlar bulacaklar, orada her zaman kalacaklar."[1]

Bu tanımlar, Kuran'ın bütün havasına hakim. Cennetin en önemli ödüllerinden birisinin kadın olduğu sürekli vurgu-

lanır. Ama, kadınlara verilmesi düşünülen bir ödülden söz edebilmek mümkün değil. Bu konuda bir ayete rastlamak çok zor. Örneğin kadınların Cennette güzel ve iyi huylu erkekler bulacaklarını söyleyen bir ayete rastlayamazsınız. Bu vaatlerin yalnızca erkeklere yönelik olduğu ortada.

Bir başka yerde yeniden Cennetin tanımı yapılır ve yine erkeklere şunlar söylenir: "İçlerinde iyi huylu güzel yüzlü kadınlar vardır. O halde Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz? Çadırların içinde beyaz tenli, kara gözlü huriler vardır. O halde Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz? Onlara eşlerinden önce ne bir insan ne de bir cin dokunmuştur. O halde Rabb'inizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?"[2]

Peygamber Hz. Muhammed'in hadislerine de aynı üslup hakim: "Miraç gecesi göğe çıktığımda dünyadan bin defa daha büyük nurdan bir şehir gördüm... İçinde sayısız derecede karyolalar bulunuyordu. Her karyola, üzerinde huri kızları yatan nurdan döşeklerle örtülmüştü. Kızlar o kadar parlaktı ki bir parmaklarının saçtığı ışık bile dünyadaki ay ve güneş ışığını bastırabilirdi."[3]

Hz. Muhammed devam ediyor: "Ulu Allah Cennet kızlarının yüzlerini beyaz, yeşil, sarı ve kırmızı olmak üzere dört renkte yaratmıştır. Vücutlarını zaferan, miski anber ve kafur kokularıyla süslemiş, saçlarını karanfille donatmıştır. Ayak parmaklarıyla dizleri arası zaferanla, oradan boyunlarına kadar olan bölüm miski anber ve kafur kokularıyla kokulanmıştır.

Cennet kızları öylesine güzel Allah yaratıklarıdır ki, yeryüzüne bir defa tükürseler, yeryüzünü misk kokusu sarar. Her huri kızının göğsünde Allah'ın isimlerinden biriyle birlikte kocasının ismi kazınmıştır. Bilekleri de mücevher ve incilerle donanmıştır."[4]

Cennet tanımı da o günün değerlerine uygun. Örneğin, güzellerin, erkekleri çadır içinde bekleyecekleri ödülü, döne-

min Arap dünyasının yaşam biçimine denk düşüyor. Cennet tanımının önemli unsurlarından birisi de hurma. Çünkü hurma, o zamanki Arabistan'ın en temel meyvesi. Bugün evrensel bir kültüre doğru ilerleyen insanlığı ödüllendirmek için doğal olarak başka tanımlar yapmak gerekir. Çünkü insanlığın zevkleri ve olanakları, 1400 yıl öncesine göre çok gelişti ve inceldi.

Başka bir bölümde Kuran, erkeklere şunları vaadediyor: "Yaptıklarına karşılık olarak sedefteki inciler gibi ceylan gözlüler vardır... Biz ceylan gözlüleri defterdeki sağdan verilenler için yeniden yaratmışızdır. Onları bakire, eşlerine düşkün ve yaşıt yapmışızdır."[5]

"Bahçeler, üzüm bağları, memeleri tomurcuklanmış yaşıt kızlar ve dolu kadehler vardır."[6]

Bütün ödüllerin ve vaatlerin niteliği, sanki Cennetin yalnızca erkekler için planlandığı gibi bir hava yaratıyor. Erkeklere seslenme ve onları ikna etme çabası, doğaldır ki yalnızca Cennetle sınırlı kalmıyor. Ayet ve hadislerdeki ifade biçimi, her alanda sanki yalnızca erkekler varmış gibi bir görünüm yaratıyor. Örneğin şu ayetteki sözler, bu düşünceyi doğrular özellikler taşıyor: "Kocası olan kadınlarla evlenmek haramdır. Ancak sahibi olduğunuz cariyeler müstesnadır. Bunlar Allah'ın üzerinizde farz kıldığı hükümlerdir. Bunlardan başkası ile evlenmeniz ve zinada bulunmamanız için arayıp istemeniz size helal edilmiştir. Evlenerek zifaf olduğunuz kadınlara takdir edilen mehirlerini (evlenirken erkeğin kadına verdiği evlilik parası veya eşyası) tamamiyle verin. İçinizde hür ve inanmış kadınları almaya gücü yetmeyenler, ellerindeki inanmış cariyelerden alsınlar. Zinadan kaçınan, gizli dost tutmayan cariyeleri sahiplerinin izniyle alın. Ücretlerini geleneğe göre güzellikle verin. Onlar evlendikten sonra, zina edecek olurlarsa cezaları hür kadınların yarısıdır. Bu (cariyeleri almak için verilen izin) içinizde sıkıntıya düşmekten (zinaya sapmaktan) korkanlar içindir."[7] "Kadınlar arasında adil hare-

ket etmeye ne kadar uğraşırsanız, imkanı yok yapamazsınız. Fakat onlardan birine tamamiyle gönül verip ötekini askıdaymış gibi bırakmayın."[8] Bu alıntılarda da görüldüğü gibi yine erkeklere sesleniliyor, onların kadınlarla ilişkisi ve davranışları ele alınıyor.

Boşanma sırasında kadınlara adil davranılması istenirken yine erkekler var: "Kadınları boşar ve onlar da müddetlerini tamamlarlarsa, aralarında güzellikle uzlaşırlarsa, kocalarına varmalarına engel olmayın."[9] Burada sözü edilen müddet, İslamiyet'teki adıyla *iddet*, kadının ayrıldığı kocasından hamile olup olmadığının anlaşılabilmesi için gereken süre. Üç ay olarak kabul edilen bu süre, kadına yeniden evlenebilmesi için zaman sınırı koyuyor. Bu kısıtlama, mülkün asıl sahibi erkeğin mirasçısının olup olmadığının saptanabilmesi amacını taşıyor. Ancak burada bir nokta önemli, erkeğin, bu kısıtlama yetkisini insaflı kullanması isteniliyor.

Kadınlarla ilgili olarak Yusuf Peygamberin öyküsünün anlatıldığı surede onun dilinden şunlar aktarılıyor: "Allah'ım kadınların cinsel tuzaklarını benden uzaklaştır; eğer sen onların tuzaklarını benden uzaklaştırmayacak olursan onlara gönül verir ve cahillerden olurum."[10]

Hz. Muhammed de, kendisinden aktarılan hadislerde Kuran'ın üslubuna benzer şekilde erkeklere seslenir: "Dikkat edin. Hepiniz çoban, hepiniz güttüğünüzden sorumlusunuz... Kişinin efradı ailesine infak ettiği, sadakadır... Kadın, malı, güzelliği, asaleti ve dindarlığı yüzünden nikah edilir... Sizden biriniz ailesiyle münasebette bulunduğu zaman... Artık sizin için en korktuğum (şey) kadınlara uymanızdır."[11]

"Ey ümmetim, kadınlara hayırlı muamele etmenizi tavsiye ederim. Çünkü onlar sizin emriniz altındadırlar..."[12]

Hz. Muhammed'in veda haccında söyledikleri de yine hitap edilenin erkekler olduğunu gösteriyor. "İnsanlar, kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları, Tanrı emaneti olarak aldınız;

onların namuslarını ve iffetlerini Allah adına söz vererek helal edindiniz. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinde hakları vardır. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız, onların aile yuvasını sizin hoşlanmadığınız hiç kimseye çiğnetmemeleridir. Eğer razı olmadığınız herhangi bir kimseyi aile yuvanıza alırlarsa, onları hafifçe dövüp sakındırabilirsiniz. Kadınların da sizin üzerindeki hakları, meşru bir şekilde, her türlü giyim ve giyimlerini temin etmenizdir."[13]

Bu konuşma hiçbir şüpheye yer bırakmayacak kadar açık. Hz. Muhammed, yüzbin kişinin önünde, erkeklere seslenivor ve kadınların, erkeklere Tanrı emaneti olduğunu söylüyor.

Neden Erkeklere?

İslam dünyası 19. yüzyıla kadar dinin kadına ilişkin tutumunu tartışmaya gerek görmemiş. Çünkü bu tarihe kadar tüm dünyada olduğu gibi, İslamcı düzende de erkek egemenliği, yani ataerkil düzen hüküm sürmüştü. Ataerkil düzen içinde kadınlar, erkek egemenliğini sorgulayacak bir güce henüz sahip olmamışlardı.

19. yüzyıl Sanayi Devriminin hız kazandığı bir çağ. Kadın emeği, evden fabrikalara ve işyerlerine akmaya başlar. Kadın emeği de, serbest piyasa içinde alınıp satılan bir mal haline gelir. Bu gelişme, kadınların örgütlü bir güç olarak sahneye çıkmalarının da maddi zeminini hazırlar. Kadın, evin dışına çıkar, erkeğe olan ekonomik ve sosyal bağımlılığı geçmişe göre daha az hale gelir. İlk kadın direnişleri ve grevleri de Sanayi Devrimi sırasında ortaya çıkar.

Kadın, Sanayi Devrimiyle birlikte toplum içinde yeniden bir güç haline gelir. Kadına ilişkin tartışmalar da bu dönemde artar. Aydınlanma Çağı, kadının toplumsal ve siyasal ya-

şamdaki yerinin yeniden sorgulanmasını gündeme getirir. Kapitalizm, kadını bir sömürü unsuru olarak kullanırken, kadının hak arayan bir güç haline gelmesinin de önkoşullarını hazırlar. Kadın özgürlüğü taleplerinin yükselişi, dinlerin kadına yaklaşımının sorgulanmasını da beraberinde getirir. Tek tanrılı dinler, kadınların özgürlük taleplerinin hedefi haline gelince, din savunucuları, kadınlar aleyhine olan yaklaşımları yumuşatabilmek için savunmaya geçerler.

İslam dünyasında, özellikle Türkiye'de de kadının yeri Aydınlanma düşüncesinin ülkemize girişine paralel olarak tartışıldı. Burjuva devrimlerinden etkilenen Osmanlı aydınları, toplumun gündemine bu sorunları getiren yazılar kaleme aldılar. Burjuva demokratik devrim yönünde atılan her adım Osmanlı aydınlarını etkiledi. Ziya Gökalp gibi düşünürler bile bu gelişmenin etkisiyle Türkçülüğü, feminizm ve demokrasi ile bağdaştırmaya çalıştılar.

İslamcı kesim, kadınların eşitlik ve özgürlük taleplerini göğüsleyebilmek amacıyla İslamiyet'in kadın haklarına yer verdiğini kanıtlamaya uğraştı. Bu çabalar günümüzde de sürdürülüyor. Ancak İslamcıların eleştirilere verdikleri cevapların hiçbiri, kadınla erkeğin eşit olabileceği noktasına varmadı. Cevaplarda kadınları hor gören sivri ifadeler yumuşatıldı, erkeğe, kadına daha iyi davranması amacıyla uyarılar yapıldı.

Günümüzde kadın özgürlüğü hareketinin güçlenmesi ve feminizmin etkisinin yayılmasıyla birlikte İslamcı geleneğin kadına karşı tutumuna eleştiriler de arttı. Bu eleştirilerin İslam dünyasındaki kadınları da etkilemesinden çekinen dinci çevreler, yeni bir savunma atağı başlattılar. Son yıllarda çok sayıda İslamcı kadın dergisi çıkmaya başladı. Diğer İslami dergilerde kadın ve aile konusu daha sık işlenir oldu. Bu dergilerde İslamcı kadın yazarların sayıları ve ağırlıkları arttı. Kadın yazarlar, kadını küçük gören bazı alıntıları yeniden yorumlamaya çalışarak, bugüne kadar karanlıkta kalmış bazı

hadislerden söz ederek, hem İslam'ı savunma hem de İslam dünyası içinde kendilerine bir yer açma gayretine girdiler.

Kadınlar, özellikle kadın aleyhtarı olarak gördükleri hadislerin kaynağını araştırmaya, bunların kendi aleyhlerine olan yönlerini sorgulamaya giriştiler. Bazı İslamcı kadın yazarlar, bir kısım kadın aleyhtarı hadisin gerçek olmadığını ve erkeklerce ayıklanarak sunulduğunu söylemeye başladılar.

Bütün çabalarına rağmen kadınlar, İslamcı geleneğin erkeğe itaatı, miras, şahitlik ve gündelik yaşamda erkekten geri olmayı savunan anlayışına bütünüyle karşı çıkamadılar. Çabaları, kadınlara yönelik sert hükümleri yumuşatmakla sınırlı kaldı.

İslamcı kadın yazarlar tarafından da savunulan görüşe göre Kuran ve Peygamber, yalnızca erkeklere değil, her iki cinse de sesleniyor. Onlara göre, "Kuran-ı Kerim'de birçok ayette kadın ve erkek birlikte zikredilmiş, 'insan' kavramı içinde ise her iki cinse hitap edilmiştir."[11]

Kuran'da ve Hz. Muhammed'in hadislerinde "Ey insanlar," diye başlayan hitaplar var. Buradaki insanlar sözcüğünün erkekleri kast ettiği çok açık. Kuran'da kadınlara seslenen az sayıdaki ayetin ise yine erkeklerin hakimiyetini pekiştirmeye yönelik ve erkeklerin bazı uygulamalara girişmesinin maddi zeminini hazırlamak yönünde olduğu konusunda bütün araştırmacılar hemfikir. Ahzab suresinde örtünme emri verilirken yer yer, "Ey Peygamber eşleri", "Ey Peygamber kadınları" gibi sözlere rastlanır. Bu sözler, kadınları korkutup onların örtünmelerini sağlamayı amaçlar. Yine buradaki emre göre; uygulama hakkı Peygambere ait ve bu ayetlerin içinde kadınların eşit görüldüğünü kanıtlayabilecek hiçbir ifade yer almaz. Ayetin emirleri, bazı iddiaların tersine kadınların eve ve çarşafların içine kapatılmasına zemin hazırlayacak özellikler taşır.

Hz. Muhammed'in veda hutbesindeki "insanlar" sözcü-

gündeki kastın erkekler olduğu konuşmanın bütünü ele alınınca daha iyi anlaşılır.

Kadının Eve Kapatılmasının Tarihsel Gelişimi

Kuran'ın erkeklere seslenmesinin kendi içinde bir mantığı ve tarihsel arkaplanı olduğunu söyleyebiliriz. Sorunun cevabını aramayı araştırmamız boyunca sürdüreceğiz.

Bu bölümde Kuran'ın neden erkeklere seslendiğini yorumlayabilmek amacıyla, İslamiyet'in ortaya çıktığı koşulları inceleyeceğiz. İslamiyet'in neden erkeklere seslendiğini belirleyen esas etken, onun ortaya çıktığı tarihi ve sosyal koşullar.

İslamiyet, tek tanrılı dinlerin sonuncusu. Bu dinlerin birbirlerinden miras aldıkları ortak özellikler var. Ortadoğu tarihinde binlerce yıldır varolmuş eski dinlerin ve geleneklerin de İslamiyet üzerinde izlerini görebiliriz.

Erkek egemenliği, İslamiyet'in ortaya çıktığı koşulların ürünü. O dönemde Ortadoğu'da ve tüm dünyada ataerkil bir yaşam hüküm sürüyordu. Yahudiliğin bu konudaki yaklaşımı daha da katıydı. İslamiyet, kendisinden önceki bütün inanç sistemlerinden izler taşır. Bu anlamda Yahudiliğin ve Hristiyanlığın bazı izlerinden söz edilebilir.

İslamiyet: Araplar İçin Yeni Bir Sistem

Hz. Muhammed'in, yaşadığı yıllarda, Arap dünyasını kabaca iki kesime ayırmak mümkün. *Birinci kesim*, Mekke gibi önemli ticaret merkezinde yaşayanlar, yani toprağa yerleşmiş olanlar. *İkinci kesim* ise çöllerde deve sırtında göçebe olarak dolaşan, geçimlerini, hayvancılıklarına ek olarak kervanları, diğer kabileleri yağmalayarak ve talan ederek sağlayan-

lar. Hz. Muhammed, ticaretle uğraşan şehirli bir Arap. Mekke'nin güçlü kabilelerinden birine mensup. O yıllarda Arap yarımadasında çok sayıda Yahudi ve Hristiyan yaşıyordu. Yahudilik, yarımadadaki en etkili tek tanrılı din. Mekke ve diğer Arap şehirlerinde puta tapanlarla, Yahudiler ve Hristiyanlar içiçe ve dost bir yaşam sürdürüyorlardı. Araplar içinde yaygın olan puta tapmaktı, ancak Yahudiliğin de oldukça yaygın olduğu söylenebilir.

Tek tanrılı din düşüncesi Yahudilik nedeniyle, Arap yarımadasında yaşayan halklara pek yabancı değildi. Hz. Muhammed'in peygamberliğini ilan ettiği yıllarda Araplar arasında tek tanrılı din düşüncesi hızla yayılmaktaydı. Hz. Muhammed dışında, Allah'tan mesaj getirdiğini söyleyen ve çölde ilahiler okuyarak dolaşan çok sayıda başka peygamber adayı daha vardı. Hz. Muhammed'in yaşadığı yıllarda Arap kabileleri içinde Sabiilik adı verilen ve tek tanrılı dini savunan gruplar hızla yayılmaktaydı. Sabiilik'in, İslamiyet'e benzeyen yönleri araştırmacılar tarafından dile getiriliyor.

Yeni din, kendisine ilk önce şehrin zenginleri içinden değil, daha çok çölün yoksulları ve göçebeleri içinden taraftar buldu. Mekkeli zenginlerin tepkisine neden olan Hz. Muhammed bu nedenle İslamiyet'i yayabilmek amacıyla Mekke'yi terk etmek zorunda kaldı, göçebe Arapları örgütlemek amacıyla çölün yoksullarına yöneldi. Medine'de yoksullar, Peygamberin temel dayanağı haline geldi. Çevresindeki bir avuç Mekkeli seçkin dışında bütün gücünü göçebe savaşçılarından oluşturdu.

Hz. Muhammed'in dayandığı göçebe savaşçıları, göçebe demokrasisi veya askeri demokrasi diye tanımlanan bir toplumsal sistem içinde yaşıyorlardı. Bu nedenle kadın erkek yağmaya birlikte katılıyorlar, ganimetten ortak pay alırken iktidarı da bir ölçüde kadın erkek birlikte paylaşıyorlardı.

Arap yarımadasının Hindistan'dan gelen ticaret yolu üzerinde bulunması, İslam savaşçılarının hızla zenginleşmesinin

ve gelişmesinin de temelini oluşturdu. Hz. Muhammed, toplumsal sıçramanın eşiğine gelmiş Arap dünyasının önderi olarak, bu potansiyelin esas taşıyıcısı yoksullara dayandı, Mekke'yi onların savaşçılığıyla dize getirdi.

Göçebe demokrasisinin Araplar içindeki siyasi kurumuna *Şura* deniyordu. Şura, Arap meclisinin adıydı. Şura'ya göçebe savaşçıları birlikte katılıyor, kararları birlikte alıyorlardı. Yapılacak önemli bütün savaşların ve toplumun geleceğine ilişkin kararların merkezi Şura idi. Savaşçıların lideri de bu kararlara uymak zorundaydı.

Şura sistemi, İslam öncesi dönemin mirasıydı. Bu sistem, Hz. Muhammed ve dört halife döneminde de devam etti. Hz. Ali ile Muaviye arasındaki kavga bu sistemin sonunu da beraberinde getirdi. Üçüncü Halife Osman zamanına gelindiğinde, İslamiyet bir devlet dini haline dönüştü, İslam ileri gelenleri de eski yoksulluk günlerini geride bırakarak zenginleşti.

Yine eski bir göçebe geleneği olan kabile reisinin ganimetten beşte bir pay alması İslam liderleri zamanında da sürdürüldü. Hatta, Hz. Muhammed'in ganimetten daha fazla pay alması gerektiği bir Kuran emri olarak da pekiştirildi. İşte bu beşte bir hisse, Halife Osman dönemine gelindiğinde çok büyük bir orana ulaştı. İslam önderliği siyasi bakımdan büyürken, mali bakımdan da olağanüstü güçlendi. İslamiyet yayılıp yeni topraklar kazandıkça, alınan ganimetlerin büyüklüğü de buna bağlı olarak artıyordu. Biriken bu mali ve siyasi güç, Arabistan'da yeni bir dünyanın habercisiydi. Artan mali ve siyasi gücüyle İslamiyet bir devlet sistemine dönüşmek durumuna geldi.

Üçüncü Halife Osman, içinde bulunduğu durumu kavradı ve yeni bir devletin hazırlıklarına başladı. Sınıflararası eşitsizliklerin de arttığı bu dönemde, sıkı bir devlete ve disiplinli kurumlara ihtiyaç ortaya çıktı. Tabii bu, aynı zamanda kadınların da eski özgür dönemlerinin sona ermekte olduğunun işa-

retiydi. Hz. Muhammed'in damadı dördüncü Halife Hz. Ali, önce Hz. Osman'a sonra Muaviye'ye karşı eski eşitlikçi sisteminin savunucusu olarak ortaya çıktı. Göçebe Arap geleneklerinin yeni zenginleşmeyle birlikte ortadan kalkması Hz. Ali'nin ve yoksullaşan Arap topluluklarının tepkisine neden oluyordu. Onlar için artık geçmişin göreceli eşitlik günleri geride kalmıştı. Düzenli ordusuyla, ayrıcalıklı yönetici tabakalarıyla, büyük mali gücüyle yeni bir devlet vardı. Doğal olarak bu sistem, kuruluş döneminde dayandığı yoksulları adım adım aşağı itiyordu. Tarihin çarkı devletleşme ve düzen yönünde işliyordu. Ali'nin bu gelişmeye karşı, eski göreceli eşitlik geleneklerini savunmasının başarı şansı ne yazık ki yoktu. Nitekim Ali ve çocukları kaybettiler, Osman'ın ve Muaviye'nin çizgisi İslamiyet'e hakim oldu. Hz. Ali'nin yenilgisiyle noktalanan tarihi süreç, kadınlar açısından da bir dönüm noktası oldu.

Hz. Ali'nin durumu, bir ölçüde farklı tarihi ve toplumsal koşullarda Osmanlı İmparatorluğuna başkaldıran Şeyh Bedrettin'e ve diğer isyancıların durumuna benzetilebilir. Onlar, eski göçebe geleneklerinin ve eşitlik günlerinin özlemini dile getiriyorlardı. Ama, yoksulların eşitlikçi bir iktidarı kalıcı olarak kurabilmelerinin tarihi ve sosyal koşulları olmadığı için kaybettiler. Hz. Ali, İslam aristokrasisi içinden geldiği için daha sonraki yoksul ayaklanmalarının önderleri kadar radikal değildi. Onu bir İslam reformcusu kabul etmek tarihi gerçeğe uygun düşer.

Muaviye'nin kazanmasıyla birlikte İslamiyet bir imparatorluk dini haline yükseldi. İslam dini ilan edilmesinin üzerinden çok zaman geçmeden bütün Arap yarımadasına yayıldı ve kısa bir zaman dilimi içinde başarıya ulaştı. Hz. Muhammed, tek tanrılı dinlerin savunucusu peygamberler içinde yaşarken iktidar olabilen tek peygamberdi. Hz. Muhammed'in bu kadar kısa bir süre içinde nasıl başarılı olabildiğini incelemek, diğer tek tanrılı dinlerle arasındaki farkı da anlamamıza yarayabilir.

O, artık soyut düşünme aşamasına gelmiş ve fikri bakımdan sıçramaya hazır bir toplumun önderi olarak ortaya çıkar. Başlangıçta başarılı olabilmek için, her önder gibi yoksulları örgütler ve onları peşine takar. Başarısı, çabuk olur. Mekke, bir iki kuşatma sonunda İslamiyet'i benimser. Mekkeli zenginler de hiç zorluk çıkarmadan yeni dini kabul ederler ve çok geçmeden devletin bütün yönetimini ele geçirirler. Zaten İslam'ın kurucu önderleri de Mekke aristokrasisi içinden gelmiştir ve bu yüzden fazla bir sorun çıkmaz.

İslamiyet başarı kazandığında, İsa'nın doğumunun üzerinden 600 seneden fazla bir zaman geçmiştir. Musa'nın doğumundan ise, çok daha uzun bir süre geçtiğini biliyoruz. Musa ve İsa'nın yaşadıkları söylenen çağlarda, soyut düşünceyi kabul etmek ve tek tanrılı bir dini benimsemek, özellikle yönetenler için mümkün değildi. Çünkü yönetenler, yeryüzünün tanrısı olduklarını söylüyorlar, kendileri üzerinde başka bir güç kabul etmiyorlardı.

İsa ve Musa'nın yaşamları sırasında yenilgiye uğramalarının en büyük nedeni, toplumsal gelişmenin tek tanrılı dini, yani soyut düşünceyi benimseyecek olgunluğa ulaşmamış olmasıydı. Hristiyanlığın tarih içinde reformlara uğramasının bir nedeni de iktidar dini olarak ortaya çıkmaması sayılabilir.

Dönüşüm Hz. Muhammed'le Başladı

Hz. Muhammed, İslamiyet'i ilana giriştiğinde göçebe demokrasisi içinde yaşayan bir Arap toplumunda iktidar mücadelesi yürütüyordu. Kendisi de başlangıçta bu gelenekleri sürdürerek ve bu geleneklere dayanarak bir savaş yürüttü ve güç kazandı. O da göçebe klanının şefi gibi ganimetin beşte birini alıyor, Şura'nın kararlarını benimsiyor, kadın erkek İslam savaşçıları önünde kılıç sallıyordu. Bu nedenle kadınların inisi-

yatifli davranmalarını belli sınırlarla da olsa kabul etmek zorundaydı. Tüm eski gelenekleri bir günde ortadan kaldıramazdı. Zaten başlangıçta kadınların savaşçılığına ihtiyacı da vardı.

Yukardaki tabloya rağmen Arapların devletleşme ihtiyacı ve sınıflararası uçurumun derinleşmesi Hz. Muhammed'den önce başlamıştı. Hz. Muhammed döneminde ve İslamiyet'le birlikte bu ihtiyaç, bir öndere ve sisteme kavuşmuştu. Dönüşümün startını Hz. Muhammed verdi. Kadınların eve kapanması yolunda ilk adımlar bu dönemde atıldı. Nitekim kadınları göçebe savaşçılığının özgür ortamından çadırlara ve peçelerin ardına kapatmanın ilk emirleri Hz. Muhammed döneminde belirginleşti ve Kuran'da yer aldı. Örtünme suresinden, kadınların dövülebileceği hükmüne kadar uzanan bir dizi hüküm o dönemde yasallaştı.

Yeni toplumsal sistem, İslamiyet'le bir düzene sokuldu ve şekil aldı. Daha açık bir ifadeyle söylemek gerekirse, İslamiyet, Arap birliğinin ve Arapların devletleşmesinin ideolojisiydi. Bu yönüyle Araplar bir Rönesans yaşadılar. Ama bu Rönesans, aynı zamanda eski eşitlik günlerini tarihe gömdü, yoksullar üzerine yeni bir boyunduruk daha bindirdi. Kadınlar da tüm ezilen kesimler gibi bu gelişmeden bir çok alanda olumsuz etkilendiler.

Ancak, her geçiş döneminin başlangıcında olduğu gibi, eskinin gelenekleri, yeninin içinde bir süre yaşadı. Göçebe savaşçılığının nispeten eşitlikçi dünyası ile feodal sistemin katı hiyerarşisi, Hz. Muhammed döneminde içiçe varlığını sürdürdü. Kadınlar açısından bakarsak, bir yandan eve kapatılıp örtünmeleri için yeni emirler Kuran'da yer alırken bir adım geri attılar, ancak örtünmeye ve diğer eşitlikçi olmayan hükümlere de direndiler. Bu yüzden, örtünmenin ve diğer kadın aleyhtarı hükümlerin en gevşek uygulandığı ve kadınlara en az yaptırıma başvurulduğu dönem Hz. Muhammed dönemi oldu. Hz. Muhammed döneminin kadınları, bütün emirlere

rağmen başı açık gezmekten, erkeklerle gündelik yaşam içinde birlikte olmaktan geri durmadılar. Kapanmayla açık gezme, toplumsal ve gündelik yaşamın dışına itilmekle bunu kabullenmemek arasında gidip gelen bir hayat sürdürdüler.

Bu durum, Hz. Muhammed sonrasında da bir ölçüde devam etti. Kadınlar açısından en kötü dönem İslam bağnazlığının geliştiği Abbasiler dönemi ve daha sonrası sayılabilir.

İslamiyet'in, Arap toplumu açısından bir ilerleme sayılması gerekir. Bu ilerleme, o güne kadar göçebeliğin vahşi ve acımasız koşullarında yaşayan göçebelerin ve şehirli Arapların, artık daha ileri bazı kurallar içinde yaşaması anlamına gelir. Kadınlar için de benzer saptamalar yapılabilir. Mirastan az da olsa pay almak, evlenme ve boşanmanın bazı kurallara bağlanması, bunun gibi hükümler, kadınların eskiye göre inisiyatifini kırmakla birlikte bazı haklarını kurallara bağlıyordu. Ama, kurallar onlara temelde hak kazandırmak yerine kayıplar getirdi.

Son zamanlarda İslam dünyasında ortaya çıkan, kadın haklarıyla İslamiyet'i bağdaştırmaya çalışan bazı kadın yazarlar, Hz. Muhammed dönemini örnek göstererek bu döneme dönülmesi çağrısında bulunuyorlar. Onlara göre İslam tarihinin en özgür dönemi Hz. Muhammed dönemi. Hz. Muhammed'in yaşadığı yıllarda kadınlar inisiyatifliydi, atılgandı ve örtünmeyi büyük ölçüde reddediyor ve ikinci sınıf yurttaş olmayı kabul etmiyorlardı. İslamcı kadın yazarlar bu örnekleri anlatıyor ve Peygamberin hoşgörüsünden söz ederek kendilerine yeni bir yer arıyorlar. Kadın yazarlara göre, daha sonraki dönemlerde bu çizgiden sapıldı ve İslam tarihi kadınlar açısından bir kabusa dönüştürüldü. Hz. Muhammed bu nedenle örnek alınması gereken bir siyasi önderdi, onun yaşadığı yılları iyi incelemek, İslam'ın başlangıcındaki günleri yeniden canlandırmak gerekirdi.

İslam'ın etkili olduğu ülkelerde, kadın yazarların özgürlük mücadelesinde bir tutamak elde edebilmek için böyle dav-

randıkları anlaşılıyor. Söyledikleri bir anlamda doğru. Hz. Muhammed'den sonraki İslam tarihine bakınca, kadının göreceli olarak en özgür olduğu yılların Hz. Muhammed'in yaşadığı yıllar olduğu söylenebilir. Ama, İslam öncesi Arap dünyasında, kadınların toplumdaki rolleri bakımından daha inisiyatifli oldukları bir gerçek. İslam araştırmacılarının *Cahiliye* adını verdikleri çağda, kadınların daha etkin ve atılgan olduklarını kaynaklardan öğreniyoruz. Araştırmamız boyunca bu konuda çok sayıda örnek vereceğiz. Örneğin Mekkelilerin taptığı üç putun, Lat, Uzza ve Menat'ın üçü de dişi. Putların dişi olması Kuran'da bir hakaret olarak dile getiriliyor. Yine daha sonra alıntılarla göstereceğimiz yazılarında İslam düşünürleri, İslam öncesi Arap toplumunu kötülerken, örnek olarak kadınların başları açık gezdiklerini, erkelerle rahatça ortalıkta konuşup gülüştüklerini anlatırlar. Hz. Muhammed Mekke'yi dize getirdikten sonra şehrin anahtarlarını iki kadından teslim alır. Bu örnek İslam öncesi Arap toplumunda kadının siyasi yaşamdaki yerini göstermesi bakımından önemli. Şehrin anahtarını elinde tutmak bir iktidar ve güç işareti.

Hz. Hatice Örneği

İslamiyetten önce Arap kadınlarının daha aktif olduğunun en önemli kanıtlarından birisi de Hz. Muhammed'in ilk eşi Hz. Hatice'nin yaşamı. Hz. Hatice, babası henüz hayatta iken ticaret yapan dul bir Arap kadını. Kendi geçimini özgürce sağlıyordu, kimseye bağımlı olmadan yaşıyor ve evleneceği erkeği kendisi seçiyordu.

Ticaret yapan, kendi geçimini kendisi sağlayan kadının İslam öncesi Arap toplumunda bulunduğunu Hz. Hatice örneği kanıtlıyor. Benzer örnekleri, Arap kaynakları bolca aktarıyorlar. Daha sonra, çadırlara ve peçelerinin arkasına itilip er-

keklerle konuşma ve görüşmelerine büyük sınırlar konan kadınların durumuna bakınca, Hz. Hatice'nin tüccarlık yapmasının ne demek olduğu daha iyi anlaşılır.

Hz. Hatice, yalnız tüccarlığıyla değil, Hz. Muhammed'le evlenirken gösterdiği inisiyatifle de İslamiyet öncesi kadının, iddiaların aksine özgür olduğunu kanıtlar. İslam kaynaklarına göre Hz. Muhammed'i beğenen ve onunla evlenmeye ilk karar veren Hz. Hatice. Önce Hz. Muhammed'e evlenmek isteğini iletir, daha sonra babasını da bu evliliğe ikna eder.

Hz. Muhammed'in babası ile anası hakkında tarih kitaplarına geçen bilgiler de İslam öncesi ilişkileri göstermesi bakımdan ilginç. Maxim Rodinson, Arap kaynaklarına dayanarak yazdığı *Hz. Muhammed* adlı kitabında şunları aktarıyor: "Öyle anlaşılıyor ki, Amina (Hz. Muhammed'in annesi) kendi klanında kalmış ve Abdullah (Hz. Muhammed'in babası) Arap geleneklerine uygun olarak, karısına zaman zaman ziyarette bulunmuştur."[15]

Rodinson'un bu saptaması İslam öncesi toplum yaşamına ilişkin çok önemli ipuçları veriyor. Çocuğun asıl sahibi anne. Halbuki, Kuran, çocuğun asıl sahibinin baba olduğunu belirten ayetler içeriyor. İkincisi, yine bu örnekte görüldüğü gibi kadın kendi klanında kalıyor ve erkek karısını ancak zaman zaman ziyaret edebiliyor. Rodinson, bunun İslam öncesi bir Arap geleneği olduğunu söylüyor. Kadının kendi klanında kalması ve dışardan bir erkekle evlenip onun kendisine gelmesi, anaerkil toplumları andıran bir ilişki biçimine işaret ediyor.

Yüksek İslam Enstitüsü eski müdürlerinden Ahmed Davudoğlu ve İstanbul eski müftülerinden A.Fikri Yavuz'un üzerinde önemle durduğu, *İslam'da Kadın Tesettür ve İzdivaç* adlı kitabında müftü Hüseyin Erdoğan Cahiliye adını verdiği İslam öncesi dönemi anlatırken, bu dönemin kötülüklerini şöyle dile getirir: "Cahiliye devrinin erkekleri, kadın ve kızlarını yabancı erkeklerden kıskanmazlardı. Yabancılarla arkadaş-

lık yapmalarını hoşgörürlerdi."[16] Bu alıntı, müfütlerin çok kötülediği dönemde kadınların daha etkin olduğunu kanıtlamıyor mu?

İslamcı kadın yazarlardan Aysel Zeynep Tozduman da İslam kaynaklarına dayandırdığı araştırmasında şunları söylüyor: "Bazı rivayetler, Cahiliye devrinde kadın ve erkeğin sosyal hayatta serbest bir şekilde birarada bulunduklarını ve bunun gayet normal görüldüğünü belirtmektedirler."[17]

İslam öncesi muta evliliği adı verilen geçici evlilik biçimi de daha sonrasıyla karşılaştırıldığında kadınlar için olumlu sayılacak özellikler taşır. Peygamberin eşi Hz. Ayşe'nin ağzından İslam öncesini eleştirmek amacıyla aktarılan rivayete göre muta evliliğinde kadın kendi kabilesinde yaşıyor ve nikahı bozma hakkı da kadına ait. Bu evlenmeden doğan çocuklar da kadının sayılıyor ve annesinin adıyla "filan kadının çocuğu" diye çağrılıyor.

Ünlü İslam araştırmacısı Prof.Dr. Muhammed Hamidullah da İslam öncesi kadının durumunu şöyle değerlendirir: "Kadınlara iyi muamele edilirdi, kendi adlarına mal sahibi olmak hakkına maliktiler, izdivaç (evlenme) sözleşmelerinde kabul ettiklerini bildirirler, hatta kocalarını boşamak hakkını ve dul kaldıkları veya boşandıkları zaman tekrar evlenmek haklarını sözleşmeye ilave edebilirlerdi."[18]

Cahiliye dönemi adını verilen devirde, kadınların savaşlara katıldıkları, kararlarda etkili oldukları, erkeklerle açıkça oturup konuşabildikleri hemen tüm İslam kaynaklarında yer alır. İslam araştırmacısı Hugh Kennedy şunları aktarıyor: "Arap toplumu savaşçı bir toplumdu. Kabilenin tam üyeleri arasında (köleler ve düşük statülülerden farklı olarak) hiç sivil yoktu. Bütün yetişkin erkekler, zaman zaman kadınlar, çadırlarını korumak ya da akınlar düzenlemek amacıyla seferber edilirdi."[19]

Örtünmenin İslam dünyası içinde uygulanması, kadınlar

açısından bir hak kaybına sebep oldu. Örtünme emri ile birlikte önce Hz. Muhammed'in eşleri, daha sonra bütün İslam kadınları kapanmak zorunda kaldı. Örtünme ayeti, İslamiyet'in güçlenmesinin bir aşamasında emredildi. Hz. Muhammed, Medine Camii etrafındaki çadırlarda, eşleriyle birlikte yaşıyordu. Savaşlar kazandıkça ve prestiji artıkça, onu görmeye gelen, bağlılığını bildirmek isteyen insan sayısı artıyordu. Bu ziyaretler sırasında Hz. Muhammed'in eşleri de sohbetlere katılıyor, düşüncelerini belirtme olanağı buluyor ve etkili oluyorlardı. Ama artık düzen değişiyordu, İslamiyet bir devlet dini haline dönüşüyor, Arap göçebeleri toprağa yerleşiyor, düzenli ev yaşamı ortaya çıkıyordu. Kadınlar artık ortalıkta dolaşıp siyasi ve gündelik yaşama katılma alışkanlıklarını bırakmak zorundaydılar. Kadın kapatılacaktı. Ahzab suresinin örtünme ayetleri bu sırada emredildi ve Peygamberin eşleri ile ilgili bir dizi önlem uygulanmaya koyuldu.

Kadınları eve kapatmak misyonunu yüklenen bir dinin ifadesi de bu mantığa uygun olacak, doğal olarak din erkeklere seslenecekti. İslamiyet'in erkek egemen bir söylem geliştirmesinin ardında böyle bir tarihsel çerçeve ve değişim yatıyor.

Anlayış Giderek Sistemleşti

Kadının özgürlüklerini bir günde yitirmediğinin en önemli kanıtlarından birisi, Kuran ile daha sonraki İslam kaynaklarının arasındaki anlayış farkı. Kuran'ın, aslı yakıldığı iddia edilse de, elimizdeki Kuran'ın İslamiyet'in en eski ve en temel belgesi olduğu tartışılmaz bir gerçek. Hz. Muhammed döneminden günümüze kalan tek orijinal kaynak Kuran. Bunu taraflı tarafsız bütün araştırmacılar kabul ediyorlar.

Kuran'dan sonra elimizdeki en eski yazılı İslam kaynakları Hz. Muhammed'in ölümünden yaklaşık yüzyıl kadar son-

ra derlenir ve yazılı hale getirilir. Buhari, Müslim, İbni İshak gibi yazarlar eserlerini hazırlayabilmek amacıyla binlerce rivayeti topladıklarını, bunları sıkı bir elemeden geçirdiklerini ve daha sonra yazılı hale getirdiklerini anlatırlar.

Kuran ile diğer temel belgelerin yazılı hale gelmesi arasındaki yüzyıllık fark, anlayışlara da yansıyor. Örneğin Kuran'da kadınlar hakkındaki hüküm ve ifadeler, sonrakilere oranla daha yumuşak. Kadınlara ilişkin üslup göreceli olarak ılımlı. Hz. Muhammed'den aktarılan ve daha sonraki kitaplara geçen hadisler ise Kuran'a göre oldukça katı. Yine zina suçunun Kuran'daki cezası yalnızca yüz değnek iken, Hz. Muhammed'in hadislerinde bu suçun cezasının taşlayarak öldürme (recm) olduğunun belirtilmesi de önemli bir anlayış farkının olduğunu gösteriyor.

Bu farkın nereden ileri geldiğini şöyle yorumlamak tarihi gelişmeye uygun düşer: Hz. Muhammed döneminin kadına yaklaşımı, sonrası ile karşılaştırıldığında oldukça yumuşak. Sertleşme süreç içinde gerçekleşiyor. Hz. Muhammed'den aktarılan hadisler, Hz. Muhammed döneminden çok sonra derlenip yayınlandığı için, onu derleyenlerin ve o dönemin anlayışlarına uygun bir elemeye tabi tutuluyor. Büyük bir olasılıkla Hz. Muhammed'in kadınlara ilişkin en uzlaşmaz ve keskin hadisleri, derleyicileri tarafından kendi yaşadıkları döneme uygun düştüğü için seçilip ayıklanıyor, daha yumuşak hadisler ise derleme sırasında eleniyor.

Selçuklu veziri Nizamülmülk'ün Peygamberin hadislerini örnek göstererek kadınlara düşman bir tutum sergilemesinin altında da aynı tarihi gelişmenin izleri görülür.

İslamiyet, Arap dünyasında bir devrin sonu, yeni bir devrin başlangıcı. İslamiyet, göçebeliğin ezilip feodal imparatorluğun kurulmasının ideolojisi ve felsefesi. Dağınık Arap kabileleri, İslamiyet'le birlikte bir devlet çatısı altında birleşiyor. Ayrıca bu devlet hızla büyüyerek dünyanın en büyük imparatorluklarından birine dönüşüyor. Kuran bu geçişin anayasası

olarak bir anlam ifade eder. İslam ideolojisi, diğer tüm tek tanrılı dinler gibi erkek egemen bir ideoloji. Kadın, yeni düzenin kurulmasıyla birlikte iddia edilenin aksine statü kaybına uğruyor, inisiyatifi kırılıyor ve toplumdaki etkili konumunu yitiriyor. Biz araştırmamızda bu anlayışın adım adım nasıl şekillendiğini ve sistemleştiğini incelemeye çalışacağız.

Erkekler Kadınlardan Üstün mü?

Erkekler kadınlardan üstün mü? İslam dünyasının belki de en ilgi çekici tartışmalarından birisi bu. İslamcı kesim, kadın erkek eşitliği tartışmalarına sıcak bakmıyor. Onlara göre, bu tartışmalar, İslamiyet'i karalamak isteyenlerin zorlamaları.

İslam çevresinin kadın yazarları ise eşitsizlik iddiasının gerçeğe uygun olmadığını, Kuran'ın bu konuda taraf tutmadığını söylüyor. Asiye Dilipak şöyle diyor: "Kadın ve erkek bir bütünün iki parçasıdır. Birarada varolmak zorundadırlar. Üstünlükleri de takva (dine bağlılık ve eğitim) iledir."[1] Bir başka kadın yazar ise benzer şeyler söylüyor: "İki şeyin eşit olabilmesi için aynı cinsten olması gerekir. Kadın ve erkeğin fiziksel tabiatlarının farklı olduğu malumdur... Ruhsal eşitliğe gelince Kuran-ı Kerim'in bildirdiğine göre takvada kim ileri ise o üstündür."[2] Kadın yazarlardan bir diğeri de şöyle diyor: "Bu meyanda kadın ve erkeğin eşitliği söz konusu olamaz. Her ikisinin de değişik konularda birbirlerine pekâlâ üstünlükleri mümkündür."[3]

Son dönemde, İslam geleneği içinde erkeğin üstünlüğünü belirten ifadeler ve günlük yaşamda ortaya çıkan erkek egemenliği, bizzat kadınlar tarafından sorgulanmaya başlandı. Şimdiye kadar kadınlardan ve İslam dünyasının dışından gelen eleştirilere hep erkekler cevap verdiler. Ancak, Müslüman kadınların tartışmalara katılması sorgulamanın boyutlarını derinleştirdi. Bu kez devreye İslamcı çevrelerin kadın yazarları girdiler. İslamcı kadın yazarlar, İslamcı kadın çevreleri içinde son yıllarda ortaya çıkan eşitlikçi cereyana karşı, İslam'ın kadına yaklaşımını yeniden tanımlamaya çalışıyorlar.

Ancak onların perspektifleri de, yer yer geleneksel anlayışa eleştiriler getirse de, erkek bakış açısının sınırlarını fazla aşamıyor.

İslamcı yazarlar, eşitliğin Kuran–ı Kerim'de yazılı olduğunu ve bu sorunun 1400 yıl önce çözüldüğünü iddia ediyorlar: "Bakara suresinin 187. ve 228. ayetlerinde kadın ve erkek, birbirlerinin ayrılmaz parçası, yardımcısı ve elbisesi olduklarını ifadeyle (Kuran) gerçek eşitliği sağladı. Nisa suresi 129, Ahzab suresi 35. ve Mümtehine suresinin 12. ayetlerinde, kadının Allah emirlerinin muhatabı olması bakımından da erkekle eşit olduğu bildirilmekte, kadın ruh ve bünyesine uygun olarak gerçek eşitlik, değer ve şahsiyet verilmiş oldu."[4]

İslamcı yazarların, kadın erkek eşitliği ve erkeğin üstünlüğü tartışmalarına yaklaşımında, bazı çelişkiler bulunduğu dikkatli bir göz tarafından hemen anlaşılıyor. İslam'ın erkek üstünlüğünü savunduğu eleştirilerini baştan reddediyorlar ve dinin kadınla erkeği eşit gördüğünü, onları Allah'ın eşit yarattığını söylüyorlar. Bu konuda bazı alıntılar gösteriyorlar. Kadınla erkeğin eşitliğine yönelik açıklamalarının bir yerine gelince, gerçek anlayışları su yüzüne çıkıyor ve dinin eşitsizliği savunan tezlerini gerekçelendirmeye başlıyorlar. Tıp ve psikoloji ilmini de kendi iddialarına tanık olarak gösteriyorlar. Hemen bütün kitaplarda ve savunmalarda benzer ifadelerin kullanılması da dikkat çekici. Erkeğin üstünlüğü geleneksel İslam kaynakları içinde o kadar açıktır ki bunu tartışmak bile, İslamcı kesimi zor duruma düşürüyor.

Eşitliğe örnek olarak gösterilen Bakara suresinin 187. ayetinde şunlar yer alıyor: "Oruç tuttuğunuz günlerin gecesi kadınlarınıza yaklaşmanız (cinsel ilişki) helâl edildi. *Onlar sizin örtünüz, siz de onların örtülerisiniz.* Allah nefsinize güvenemeyeceğinizi biliyordu. Bu yüzden tövbenizi kabul etti. Sizi affetti. Artık onlara yaklaşabilirsiniz. Allah'ın size yazdığını dileyin. .." 228. ayeti: "Boşanan kadınlar üç aybaşı hali beklerler. Allah'a ve ahiret gününe inanmışlarsa, Allah'ın rahimlerinde yarattığım gizlemeleri helâl değildir. Kocaları bu süre içinde barışmak isterlerse *kadınlarını* tekrar almaya tam hak-

ları vardır. Kadınların hakları geleneğe uygun bir şekilde görevlerine denktir..."

Nisa suresinin 124. ayeti: "Erkek olsun kadın olsun inanmış olarak kim hayırlı işler görürse cennete girerler." Ahzab süresinin 35. ayeti: "Şüphesiz ki Müslüman erkeklere ve Müslüman kadınlara, inanan erkeklere ve kadınlara, itaat eden erkeklere ve kadınlara, doğru sözlü erkeklere ve kadınlara, sabırlı erkeklere ve kadınlara, sadaka veren erkeklere ve kadınlara, gönülden bağlanan erkeklere ve kadınlara, oruç tutan erkeklere ve kadınlara, iffetlerini koruyan erkeklere ve kadınlara, Allah'ı çok anan erkeklere ve kadınlara, işte Allah bunların hepsine mağfiret ve büyük mükafat hazırlamıştır." Mümtehine suresinin 12. ayeti: "Ey peygamber inanan kadınlar hiçbir şeyi Allah'a eş koşmama.., hırsızlık etmemek, zina yapmamak, çocuklarını öldürmemek, kendi çocuklarından başkasını kocalarına 'ben doğurdum' diye tanıtıp iftira etmemek ve sana karşı gelmemek şartıyla biatleşmeye geldikleri zaman onlarla biatleş."

Kadın erkek eşitliğine örnek gösterilen bu ayetler, Kuran'ın 6666 adet olduğu söylenen ayetleri arasından büyük bir özenle ayıklanmış 5–6 ayetle sınırlı. Ayrıca bu ayetlerin, kadın erkek eşitliğini kanıtlayan bir içerik taşıdığını öne sürmek de pek gerçekçi değil. İyiniyetli bir zorlama bile, çağdaş anlamda bir eşitliğin ipuçlarını vermeye yetmez. Bakara suresinde geçen, "onlar sizin örtünüz, siz de onların örtülerisiniz" sözcükleri birçok yazar tarafından eşitliğin en temel ifadesi olarak gösterilir. Halbuki bu ayet, kadın ve erkeğin Ramazan ayında nasıl bir cinsel ilişki yolu izleyeceklerini anlatıyor. Bu sözlerden kadınla erkeğin eşit olduğu sonucunu çıkarmak da fazla zorlama sayılır.

Bakara suresinin 228. ayeti ise iddia edilenin tersine erkek üstünlüğünü kanıtlıyor. Kocaları, boşadıkları kadınlarını istedikleri zaman geri alabiliyorlar. Bunun neresi kadın erkek eşitliği? Nisa suresinde ise, kimlerin Cennete gideceği an-

latılıyor. Kadının da Cennete gidebileceğinin söylenmesi önemli. Çünkü bu düşünceye İslam kaynakları içinde rastlamak o kadar kolay değil. Kadınların da Cennete gidebileceği sözlerini eşitliği kamtlamak için göstermek de, bunu söyleyenlerin eşitlikten ne anladıklarını ortaya çıkarıyor.

Mümtehine suresinde Hz. Muhammed'e kadınlar sana geldiği zaman onlarla konuş, biatleş deniyor. Yani kadınların Hz. Muhammed'i ziyaretine izin veriliyor. Bu da, Peygamber dönemindeki kadınların sonrasıyla kıyaslanınca daha inisiyatifli olduğuna ilişkin bir kanıt. Ama, böyle bir ziyaret bile kadınlar için bu sure yoluyla özel izni gerektiriyor. Ahzab suresinde Allah'ın emirlerini yerine getiren ve ona boyun eğen kadına ve erkeğe büyük mükafatlar verileceği söyleniyor. Burada kadınla erkek arasındaki ilişkinin eşitliği değil, Allah'ın vereceği ödüllerin iki cinse de dağıtılacağı anlatılıyor.

Eşitsizliğin Temel Mantığı

İslamın geleneksel tezleri yoruma yer bırakmayacak kadar açık: Erkekler, kadınlardan üstünler ve kadınlar üzerinde hakimiyet hakkına sahipler. İşte bazı örnekler: "*Erkekler kadınlardan üstündür.* Çünkü Allah onları birçok şeylerle *kadınlardan üstün etmiştir.* Onlar kadınları malları ile geçindirirler. İyi kadınlar da itaatli olurlar. Allah onların hakkını nasıl korumuşsa, onlar da kocaları yanlarında olmasa bile namuslarını korurlar. Serkeşliğinden yıldığınız kadınlara (önce) öğüt verin, sonra yataklarında yalnız bırakın, (yine fayda etmezse) dövün. Fakat size itaat ederlerse, zulmetmek için yol aramayın."[5]

Burada aktardığımız temel anlayış, kadının erkeğe itaatini arıyor. Ancak boyun eğerse kadının dayaktan kurtulabileceğini söylüyor. Bu kadar açık bir hükmün karşısında eşitlikten söz etmek mümkün mü? İyi bir Müslüman kadının, erke-

ğine itaat eden ve onun emirlerine uyan kadın olduğu düşüncesi, İslam'ın geleneksel kaynaklarının temel yaklaşımı.

Bakara suresinin 238. ayetinde ise açıkça şunlar belirtiliyor: "Kendisine dokunmadığınız, yahut mehirlerini kararlaştırdığınız kadınları boşamakta size vebal yoktur. Onlara zengin olan gücü yettiği kadar bir şey vermek gerekir. Öyle bir şey verin ki örfe uygun olsun. Bu iş iyilik edenler için bir vazifedir. Eğer onları dokunmadan boşarsanız, fakat mehir belirtmişseniz, o mehrin yarısı kadınındır. Ancak kendileri veya nikahın mührünü elinde tutanlar mehrin bütününü bağışlayabilirler. Sizin bağışlamanız sakınmaya daha yakındır. *Aranızdaki üstünlüğü unutmayın.*"[6]

Cinsel ilişkide de inisiyatif erkeğe tanınıyor: "Kadınlar sizin ekilecek tarlalarınızdır. Tarlanızı nasıl isterseniz ekin, nefsiniz için önceden hazırlıkta bulunun. Karılarına yaklaşmamaya yemin edenler dört ay beklerler, erkekler bundan cayarak geri dönerlerse, Allah da muhakkak ki suçları örter, rahimdir."[7] Bu ayetin emri uyarınca karısından uzak durmaya karar veren erkek, isterse kararından dönebiliyor ve bu hoşgörüyle karşılanıyor. Kadın için böyle bir dönüş imkanına kitap boyunca rastlamak mümkün değil. Zaten cinsel ilişki erkeğin kadından faydalanması olarak düşünülüyor.

İslamcı yazarın kadın erkek eşitliğine örnek olarak gösterdiği Bakara suresinin 228. ayetinin son cümleleri bu düşüncenin tamamen tersini kanıtlıyor: "... Erkeklerin örfe göre kadınlar üzerinde hakları gibi kadınların da onlar üzerinde hakları vardır. Ancak erkekler onlardan bir kat üstündür."[8]

Erkeğe İtaat Eden Kadın İyi

İslam'ın temel kaynaklarında kocasına itaat eden kadının Cennete gideceği belirtilir. Hz. Muhammed'in çeşitli hadisleri ve İslam ileri gelenlerinin yorumları da bu anlayışı destek-

lemek için kullanılır. Türkiye İlmi İçtimai Hizmet Vakfının yayınlarından *Kırk Hadis-i Şerif* başlıklı kitapçık Hz. Muhammed'in şu hadisini nakleder: "Kadın beş vakit namazını kılarsa, Ramazan ayında orucunu tutarsa, haramdan namusunu korursa ve *kocasına itaat ederse* cennete gider."[9]

Müftü Hüseyin Erdoğan da itaat üzerine şunları söylüyor: "Kocasına itaat eden kadın da iyi olan kadındır. Kocasına hizmet edip onun ezasına sabreden kadın cihad sevabına nail olur."[10] Görüldüğü gibi burada kocasının eziyetine ses çıkarmaması öğüdü verilen kadın, buna uyarsa daha da yücelmiş oluyor. Erdoğan şunları da aktarıyor: "Görülüyor ki, ayeti kerimede kocasına itaat eden kadın iyi olarak, kocasına itaat etmeyen kadın da şerir ve serkeşlikle vasfediliyor. Binaenaleyh kadının iyi olması için kocasına itaat etmesi gerekmektedir."[11] Müftü Hüseyin Erdoğan, fikirlerine kaynak olarak Kuran'ın bir ayetini örnek gösteriyor. Bu anlayışın temel mantığını Kuran'a dayandırıyor.

İslamcı kesimin erkeğin hakimiyeti için kullandıkları en önemli kanıtlardan birisi Nisa Suresinin 34. ayeti. Bu ayette şunlar söyleniyor: "İyi kadınlar da itaatli olurlar."

Hz. Muhammed, yüz bin Müslümana yaptığı son veda haccı konuşmasında kadınların itaatli olmalarını şöyle belirtiyor: "Kadınlar bir fuhuş yapmadıkça onlara kötülük etmeye hakkınız yoktur. Eğer size itaat ederlerse onların aleyhine yol aramayın."[12]

Kadın Erkeği Döver mi?

Yusuf El Kardavi *İslamda Helal ve Haram* isimli kitabında, erkeğin üstünlüğünü Hz. Muhammed'den aktardığı bir hadisle şöyle belirtiyor: "Erkeğin karısı üzerindeki haklarını açıklayarak Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuşlardır: 'Allah'a inanan bir kadının, kocasının arzu etmediği şeyi evinde bu-

lundurması, ondan izinsiz evden dışarıya çıkması, onun aleyhinde herhangi bir kimsenin sözüne uyması, yatağından ayrılması, (vücutça ondan daha kuvvetli ise) onu (kocasını) dövmesi caiz değildir. Eğer o (kocası) kendisine kızmış ise, onu razı etmek için yanına gidip özrünü beyan etmelidir. Eğer erkek bu özrü kabul eder ve onu (kadını) affederse Allah da onu affeder ve delilini kuvvetlendirir'."[13]

Kadının erkeği dövebileceğini düşünen İslamcı yazar Kardavi bunun önlemini Peygamberden hadisler aktararak sağlamaya gayret ediyor. Acaba kaç kadın kocasını dövdü de Kardavi böyle bir önleme gerek duydu? Ama ünlü İslamcı Şeyh Kardavi, ne olur ne olmaz diye düşünmüş, erkeği koruma altına almış. İslamiyet ve Peygamber adına Kardavi, kadının erkeği dövmesinin caiz olmadığına karar vermiş. Öte yandan erkeğin kadını dövmesinde bir sakınca görmüyor.

Bosnalı Şeyh Ali Dede namaz sırasında erkeğin ellerini göbeğinin altına kavuşturması, kadının ise göğsünde tutması arasındaki farka dikkat çekiyor ve bu farkın erkek cinsinin üstünlüğünün işareti olduğunu belirtiyor: "Kadınların namazda ellerini göğüslerinin hizasına kaldırmalarının sebebi, manevi derecelerinin erkeklere nazaran daha düşük olduğunu, namazı emreden böyle arzulandığından setr–i avret esası temin edildiğindendir. Kadınlar ellerini göbekleri altına, erkekler gibi koymuş olsalardı karınlarında olan çocuklarının hakiki sahibi biziz demek isteyeceklerdi, onun için kadınların elleri göğüsleri üzerine konulması emredildi. Hem derece bakımından, hem de setr–i avret etmeleri bakımından böyle münasip görüldü."[14]

İslam mutasavvıfı Bosnalı Şeyh Ali Dede, erkeğin üstünlüğünü belirtirken çocuğun da kadına değil erkeğe ait olduğunu vurgulamayı ihmal etmiyor.

Müftü Hacı Ali Bozkurt ve müftü M. Naci Orhan, *İslamda Kadının Yeri ve Vazifeleri* adlı kitaplarında erkeğin üstün-

lüğünü şöyle dile getirirler: "Evet koca, ailenin reisidir. Kadın onun emrini ilahi emirler dahilinde tutmaya mecburdur. Koca, kadına hiçbir eve gitmeye[illegible]sin derse gitmeyecektir... Kadının, beyinin haklarına riayet etmesi dinimizin başta gelen emirlerindendir. Kadın için koca hakkı, hakların en ağırı, ifası bakımından da hukukların en zorudur."[15]

Üstünlük Tezinin Gerekçeleri

İslam kaynakları ve bu kaynakları yorumlayan İslamcı kesim, erkeğin kadından üstün olduğu görüşünde ısrarlı. Bu ısrarlarını kanıtlayabilmek için biyoloji, fizyoloji, psikoloji gibi bilimleri de gerekçe göstermekten çekinmiyorlar. Hz. Muhammed'in hadislerinde de bu anlayışı destekleyen görüşleri özellikle seçiyorlar. Bunları kendi anlayışlarını güçlendirmek amacıyla kullanıyorlar. İslamcı kesimin erkek egemen tezleri ana temalarıyla iki başlık altında toplanabilir: *Birinci gerekçe*, kadının fiziki olarak erkekten daha zayıf bir yapıya sahip olması. *İkincisi* ise, kadının ruhi ve kişilik yapısının kırılgan ve istikrarsız olduğu iddiası.

Şimdi bu tezleri daha yakından izleyelim. Yüksek İslam Enstitüsü öğretim üyesi Bekir Topaloğlu, Kuran'dan ve Peygamberin hadislerinden yola çıkarak şu görüşleri öne sürüyor: "Erkek aile reisidir dedik. Kadın meşru emirlerinde erkeğe itaat eder. Ağır vazife ve mesuliyetleri üzerinde taşıyan, hayat mücadelesine göğüs geren *erkeğe kadın itaatsizlik edemez. Koca hakkı büyüktür.* Hz. Peygamber, 'Eğer bir kimseye Allah'tan başka birine secde etmesini emredecek olsam, kadınlara kocalarına secde etmelerini emrederdim. Bunun sebebi Allah'ın erkekler için kadınlar üzerinde kıldığı haklardır."[16]

Bekir Topaloğlu tezlerini şöyle geliştirir: "Kadın ile erkeğin vücut teşekkülü bakımından birbirinin aynı olmadıkları inkâr edilmez bir hakikattir. Kadın hakları konusunda fikir yürüten bilginler bu eşitsizliğin çeşitli sebeplerini izaha çalışırlar... Fizyolojik yapıya bağlı olarak psikolojik alemde de elbette mühim farklar olacaktır. Kadındaki ince ve çocuğun, değişkin ihtiyaçları uyarınca daima değişen duyguları erkekte bulamazsınız. Erkek, tabiatın daimi sert tezahürlerine, hayatın sayısız güçlerine karşı koyabilecek bir yaradılışa sahiptir. Psikologlar kadınla erkek arasındaki ruhi farkları izah ederler. *Erkek için ailede esas olan kadına sahip olmak, ona temellüktür. Kadın için esas erkeğe teslim olmak, şahsiyetini mümkün mertebe muhafaza ve onu erkeğe kabul ettirmek*, erkeği kendi 'ruh ve beden havzasında' tutmaktır. 'Aile erkek için bir malikane, kadın için istihkamdır.' 'Kadında canlı bünyeye, fizyolojiye bağlı bazı özellikler var. Hararet, nabız, teneffüs kadında fazladır. Adale gücü erkekte üstündür. *Bu hal, kadını çocukla erkek arasında bir yere koyar* denilmiştir."[17]

Cemil Sena Ongun ise bu tezleri şöyle güçlendirir: "Kadın başkalarına duyduğu bir aşk yüzünden daima başkalarına tabi kalmaktadır. Erkeğin özcülüğü, kendisine gideceği yolları gösteren parlak bir fenerdir. Bu sebepten erkek kılavuz istemez ve kimseye dayanmaz. Kadının özgeciliği ise, onu daima başkalarına dayandırır ve kılavuzsuz ilerlemesine engel olur."[18]

"Kadın egoizmden mahrum. Yani belkemiksiz. *Bunun için erkeğe muhtaç*. Sabit bir noktaya ihtiyacı var. Yoksa rüzgarın önünde bocalar durur. Belli bir hedefe yöneltilmek zorundadır."[19]

Kadının psikolojik bakımdan geri olduğunu kanıtlamak

için İslamcı yazarların başvurdukları kaynaklardan birisi de Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nin ünlü hekimi Profesör Mazhar Osman. Mazhar Osman kadını zayıf gören düşünceleri şöyle gerekçelendiriyor: "Her kadın ayının yarısını, hazırlanma, adet, adetten sonra doğal olmayan şekilde adeta yarı hasta olarak geçirir. Cinsel ilişkide erkek beş dakikada boşaldıktan sonra aşka kayıtsız ve duygusuzken, kadın aşkın mahsulünü dokuz ay karnında, iki sene göğsünde taşır. Hamilelik, doğum ve lohusalığa ait birçok ruhi çalkantılar, doğal ve alışılmış asabiyetler gösterir. Kadınla erkek nasıl birbirine eşit olur? Ruh tıbbında araştırma ilerledikçe ruhiyet ve zihniyet arasındaki farkı daha açık göreceğiz. Kadın heyecanıyla yaşar. Erkek muhakeme yeteneği ile sivrilir."[20]

Ünlü İslam bilgini Profesör Vahiddün Han erkek üstünlüğünü kanıtlamak amacıyla şunları söylüyor: "Kadın ve erkek, ne yaradılış ne de tabiat bakımından hiçbir zaman eşit olamamışlardır. Bu ikisinin eşitliği esası üzerine kurulan herhangi bir toplum, insanlık medeniyetine büyük bir tahribat ve çöküntüye sebep olacaktır.

a) Bu konudaki ilk hakikat, erkek ve kadının, tabii yeterlilik ve denklik bakımından, kökten bir ayrılıkla birbirinden ayrı bulunmaktadırlar. Bunları eşit olarak görmek haddi zatında tabiat kanunlarına karşı işlenmiş bir suçtur."[21]

İslamcı yazarlar kadınla erkeğin eşit olmadığı tezine öylesine sarılıyorlar ki, kadına ve cinsiyete ilişkin bütün kitaplarında ve yazılarında, bunun bilimsel bakımdan kanıtlanmasına özel bir çaba gösteriyorlar. Tıp ve psikoloji kitaplarını büyük bir dikkatle tarayıp ayıklayarak, bu savlarına dayanak olabilecek iddiaları düşüncelerini desteklemek için kullanıyorlar.

Yani önce erkekle kadının eşit olmadığı konusundaki dogmatik tezi benimsiyorlar. Daha sonra bu tezi kanıtlamak amacıyla araştırmalara girişiyorlar. Deyim yerindeyse bin dereden su getiriyorlar.

Kızlara On Öğüt

İslamcı kesimin, erkeklerin üstünlüğü savları sonsuz sayılabilecek bir zenginliğe sahip. Bunların bir kısmını aktarabilmek için bile binlerce sayfa kitap yazmak gerekir. Ama bazen bir örnek bütün düşüncenin güzel bir özeti olabiliyor. Araştırmamız sırasında rastladığımız bu tür bir örneği sizlere sunuyoruz. "Kızlara On Öğüt" başlıklı çağrı bu anlayışın özgün örneklerinden. Bu mektupta görüldüğü gibi İslamcı erkek yazarlar, erkek egemenliğine istekle sarılıyorlar. Bu mektup İslamcı kesimin gündelik yaşam içinde kadına nasıl bir görev biçtiklerini de gözler önüne seriyor. Emekli müftü Hacı Ali Bozkurt ve Bor eski müftüsü M.Naci Orhan, *İslamda Kadının Yeri ve Vazifeleri* kitabında bir ünlü İslam kadınının kızına verdiği öğütleri aktarıyor. İbret verici bu belgeyi tek satırına dokunmadan yayınlıyoruz:

On Öğüt

"İslamiyet'in müstesna yetiştirilmiş olduğu kadınlardan Ümame, kızına evlenme çağına geldiği zaman aşağıdaki öğütleri vermiştir.

1. İki gözüm ve ciğerparem, sevgili kızım, hiçbir işte kocana isyan etme. Çünkü ona isyan edersen sana karşı kin besler, kin duygusu ise sıcak aile yuvasının dağılmasının ana sebebidir.
2. Kocanın sırrını kimseye deme, şayet sırrını yayarsan eşine düşmanlık etmiş olursun, sana olan güveni sarsılır, sen de ondan emin olmamaya başlarsın, böylece ailede dirlik ve düzen bozulur.
3. Kocan yiyecek, giyecek ve yakacak hususunda sana ne getirirse, ona karşı gelme, onu cani gönülden kabul eyle.

4. Kocanın yap dediklerini canla başla yap, yapma dediklerini de yapma sakın, ondan vazgeç.
5. Evini düzgün ve tertemiz tut. İmanın yarısı temizliktir.
6. Üstünü başını temiz tut, giyinip kuşanmaya dikkat eyle ki, kocan iğrenç ve nefretle bakmasın, onun cinsel duygularını köreltme, yuvan sarsılır.
7. Kocanın mevki ve itibarına leke sürme, onun akraba ve yakınlarına hürmet ve ihsanda bulun.
8. Kocanın malını israf etme, har vurup harman savurma, çünkü o mal senin ve çocuklarının malıdır.
9. Yemek öğünlerini iyice tanzim eyle ve ayarla, yemekleri vaktinde hazırlayarak sofrayı kur, çünkü açlık insanı ateşlendirir ve gazaplandırır.
10. Geceleri uyku zamanını iyi ayarla, vaktinde yatakları hazırla, şurası bir gerçektir ki, uykusuzluk insanın sinirlerini bozar, dolayısıyla birbirinize hırçın ve kızgın olursunuz, huzursuzluk sabahlamanıza sebep olur."[22]

Çok Eşli Evlilik

İslamcı yazarların önemli bir kesimi, bugün giderek ortadan kalkan çok kadınla evlilik sistemini doğru ve yerinde bir sistem sayarak büyük bir gayret ve istekle savunmaya devam ediyorlar. Erkeklerin çok eş alma kuralını ilahi bir hak olarak gören İslamcı yazarlar, bu anlayışlarına dayanak olarak, Kuran'ın Nisa suresinin üçüncü ayetindeki şu sözlere sarılıyorlar: "Eğer velisi olduğunuz yetim kızlarla evlenip onların haklarını yemekten korkuyorsanız, beğendiğiniz, hoşunuza giden başka kadınlardan iki, üç veya dört kadın alın."

Bir kesim İslamcı, bu ayetlerden yola çıkarak çok sayıda kadınla evlenmenin gerekçelerini hazırlamayı, İslamiyet'i savunmanın gereği gibi görüyorlar. İslamcı kesimde yönetimi elinde bulunduranlar ve sistemi kuranlar erkekler olduğu için onların çıkarlarıyla geleneksel İslam'ın görüşleri bir bütünlük oluşturuyor. İşte bu uyumu sağlayan erkek yazarlar, din adamları, devlet yöneticileri çok eşli evliliği de kendi felsefelerine uygun düştüğü için fazla tereddüt etmeden savunuyorlar. Çünkü sonunda onlara şöyle deniyor: "İki, üç veya dört tane kadın alın." Erkekler için bir sorun yok. Buna dünyanın değişimi ve gelişimi içinde kadınlardan bir itiraz gelebilir. Bu itirazlara karşı erkeklerin en büyük silahı, Allah'ın emri böyledir demek olabilir. İtirazlar daha da artarsa Allah'ın bu emri gerekçe gösterilerek çok eşli evliliğin insanlık, erkeklik ve kadınlık için ne kadar yararlı olduğu "bilimsel" yollarla kanıtlanabilir.

İmam Ali Rıza Demircan ünlü *İslam'a Göre Cinsel Hayat* kitabında çok eşli evliliğin Allah'ın emri olduğunu şöyle anlatıyor: "Mümin erkek gibi, mümin kadın da taaddüd-i zevcat (çok eşli evlilik) kurumunun hak olduğuna inanmak mecburi-

yetindedir. İnanmayan kafir olur. Kafirler ise ebedi Cehennemlik'tir."[1] Ali Rıza Demircan'ın iddiasına göre, çok eşli evliliğe inanmayan Cehennemlik. Özellikle Müslüman kadınların buna inanması gerekiyor, yoksa Cehennemde cayır cayır yanarlar.

Son dönemde bazı İslam araştırmacı ve yazarları ise Nisa suresinin son ayetindeki, "Fakat bunların arasında adaletsizlik yapmaktan korkarsanız, o vakit bir eşle veya sahip bulunduğunuz cariyelerle yetinin. Doğru yoldan sapmamanız için en uygunu budur," sözlerinden yola çıkarak Allah'ın tercihinin tek eşli evlilik olduğunu savunuyorlar. Kuran'ın yeniden yorumlanmasını ve çağın gereksinmesine uygun hale getirilmesini isteyenlerin savunduğu tezlerden birisi de bu. Ama bu görüşler de İslamcı kesim içinde tartışmalara neden oluyor. Çoğunluk ise çok eşli evliliği savunmaya devam ediyor.

Çok Eşli Evliliğin Yararları

Nisa suresinin çok eşli evliliği savunan emirlerinden yola çıkan İslamcılar, bu evliliğin yararları üzerine tezler geliştirmeyi bir görev ediniyorlar. Böyle düşünenler, çok eşli evliliğin sosyal, psikolojik, toplumsal, insani yararlarını bir bir ortaya koymaya çalışıyorlar. Çok eşli evliliğin, siyasi ve toplumsal yararlarını savunurken, her zamankinden farklı olarak tarihteki çok eşli evlilik örnekleri öne sürüp bu uygulamanın yalnızca İslamiyet'e ait olmadığım göstermek istiyorlar. Onlara göre; tek tanrılı bütün dinlerde erkeğin çok kadınla evlenmesi hükmü esas. Eski Ahit'te (Tevrat) Yahudi Peygamberi Davut'un çok sayıda kadınla evlendiği belirtilir. Bu örnekten yola çıkarak Museviliğin çok eşli evliliği kabul ettiği söylenir. Yine bu tezin savunucuları Yeni Ahit'in (İncil) de çok eşli evliliği yasaklamadığını iddia ediyorlar. Birden fazla evliliğin Hris-

tiyan aleminde 16. yüzyıla kadar normal sayıldığı olgusu, kendi haklılıkları için örnek olarak ele alınıyor.

Her alanda Hristiyanlığı eleştiren bazı İslamcı yazarlar, kendi haklılıklarını kanıtlamak amacıyla Hristiyanlık tarihinin çok eşli evliliği savunduğunu iddia ettikleri tarihi örneklere başvurmaktan da geri durmuyorlar: Onların kendilerine dayanak olarak öne sürdüklerine göre Hristiyanlığın ilk üç yüzyılı boyunca papazlar evleniyorlardı. Çok daha sonraları papazların, ailelerinin yanında yaşamalarına izin verildi, ama piskoposluğa atandıklarında eşleri manastıra kapatılıyordu. Trullo Konsili'nde, ruhban sınıfına girdikten sonra evlenme yasaklandı.

Kilisenin ve evlenme hakkından yoksun papazların içinde bulundukları duruma Martin Luther karşı çıktı. Bir yandan papazların evlenme özgürlüklerini savunurken, öte yandan da insanın evlenip evlenemeyeceğine kendi özgür iradesiyle karar vermesi gerektiğini savundu.

Çok eşli evliliğin tarihi, aslında, ataerkil toplum sisteminin ortaya çıkışına paralel olarak gelişti. İnsanlığın ilk dönemlerinde geniş aile, kadın ve anne çevresinde şekillenmişti. Bu toplumlar anaerkil karakterdeydi. Mülkiyetin henüz gelişmediği, herkesin ortaklaşa üretip ortaklaşa tükettiği koşullarda, bu toplulukların anaerkilliğinin en büyük nedeni çocukların ana tarafından büyütülüyor olmasıydı. Zaten babanın kim olduğu bilinmiyordu ve buna pek de gerek hissedilmiyordu. Mülkiyet hakkının ortaya çıkması ve buna bağlı olarak sınıflaşmanın gelişmesiyle birlikte adım adım erkek egemenliği ön plana çıktı. Mülk edinme bilinci ve ihtiyacı, erkeğin sahip olduğu mülkiyetin ve buna bağlı olarak mirasın kime kalacağı sorusunu gündeme getirdi. Mirasın bir sonraki nesle geçebilmesi için babanın bilinmesi gerekiyordu. Bu ihtiyaç, anaerkil toplumların da sonu oldu. Artık, anne, bir erkekle ilişki kuracak, doğacak çocuğun babası bilinecek ve geleceğin varisi de o olacaktı.

Bütün tek tanrılı dinler, işte bu babaerkil dünyanın sistemlerini kurdular, bu sistemlerin felsefelerini dile getirdiler. Çok doğal olarak da erkek egemen bir düzenin ve erkek damgalı bir ideolojinin sözcüleri oldular.

Erkeklerin çok kadınla evlenmesinin arka planında böylesi bir tarihsel gelişme olmasına rağmen İslamcı yazarlar, çok eşli evliliğe kutsal bir özellik vermeye çabalıyorlar. İslamcılar, dört kadın ile evlenme hakkını bir üstünlük ve sağlık belirtisi olarak savunuyorlar. Bu noktada kadınlara da hoş görünebilmek, kendi tezlerini haklı gösterebilmek amacıyla İslam öncesi Arap toplumlarında dörtten çok daha fazla kadınla evlenmenin serbest olduğunu söylüyorlar.

Türkiye'deki İslamcı yazarlar çok eşli evliliği savunurken bunu bilimsel bir biçimde açıklamaya da gayret ediyorlar. Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nin tanınmış başhekimlerinden Mazhar Osman'ın 1920'li yıllarda yazdığı yazılar, günümüzde hâlâ birçok İslam yazarının temel dayanağı. Bu yüzden biz de İslamcıların bu konudaki düşüncelerini sistemli bir şekilde aktarabilmek amacıyla Mazhar Osman'ın görüşlerine başvuracağız. Çünkü, İslamcı kesimin bütün sözcüleri, Mazhar Osman'ın görüşlerini temel alıyorlar. Çok eşli evliliğin yararlarını savunan Mazhar Osman şunları söylüyor:

"Medeniyetin taaddüd–i zevcatla (çok eşli evlilikle), talakla (boşanmayla), genç evlenmekle bir alakası yok, hatta Avrupa'nın mecburen baş eğdiği tek zevce ve boşanma usulleri kökleşmiş fena bir taassubun (bağnazlığın) enkazıdır...

Çok karılı evliliğin nüfus üzerinde inkâr kabul etmez iyiliklerinden bahsetmek istemem. Ben her şeyden evvel çok karılı evliliğin bir kusur değil, bir kemâl (olgunluk) eseri olduğuna yürekten inanıyorum. Biliriz ki çok karılı evlilik Müslümanlıkta mecburi değildir. Bugünkü örf ve

âdete rağmen hayatında fevkalade zaruretler karşısında bulunan insan denen yaratığın ikinci bir evlenişi neden bu derece tahammülsüzlükle karşılanıyor...

İnsan yaradılışı çok karılı evliliğe meyilli olduğundan İsviçreli profesör Forel'in dediği gibi Avrupa'da tek eş taraftarlığı bir etiket, bir riyadan başka bir şey değildir.

Madem ki çok karılı evlilik mecburi değildir, belki gayet medeni ve doğru bir müsaadedir. Medeni olmak için ilk hücum edilecek kusurumuz bu değildir. Hatta bu pek yüksek bir faziletimizdir. Gençlerimiz emin olsunlar ki insan, medeniyet kapısından kollarını sallayarak da girebilir, dört karı ile de...

Pek kolaylıkla iki, üç zevceye sahip olabilen erkek fuhuştan daha kolay nefsini men eder... Ruh Tıbbının büyük üstadı Forel'in dediği gibi, erkekler yaradılıştan çok karılı evliliğe meyillidir. Pek sevdiği karısına karşı hissettiği sevgiye zarar vermeksizin her gördüğü güzel kadını sevmeye, çılgınca çiftleşmeye arzu duymaya erkeğin ruhi kabiliyeti vardır. Halbuki soysuz ve hasta ruhlu bazı kadınlar müstesna olmak üzere kadınların çoğu monogamdır...

Niçin çok eşli erkek oluyor da çok kocalı kadın olmuyor. Bu tabii fizyolojinin icaplarındandır. Tabiatın evlilikten maksadı çocuk yapmaktır... terbiye kuvvetiyle cismen ve ruhen tek zevceli kalmış erkekler pek çoktur. Fakat her erkeği de leylek gibi sağlığında bir zevcesine tapan, evlenince onun anısıyla münzeviyane yaşamaya mecbur görmemekliğimiz daha tabiidir."[2]

Mazhar Osman'ın bilimsel olma çabasıyla anlatmaya ve savunmaya çalıştığı çok eşli evlilik, şeriatçı kesim tarafından daha da ileri götürülür. Kadının, ruh, beden ve fizik yapısıyla erkekten geri olduğu tezi, çok eşli evliliğin de yararlılığının kanıtı haline dönüştürülür.

Melik Abdülaziz Üniversitesi İslam Kültürü Profesörü Abdullah Ulvan, çok eşli evliliğe büyük hikmetler ve olağanüstü iyilikler yükler. Erkeklerin çok kadınla evlenmesinin toplum ve insan açısından ne kadar önemli olduğunu bölümler halinde inceler ve bu yararları çeşitli başlıklar altında toplar:

"a) Sosyal hikmetler ve faydalar,

b) Kişisel hikmetler ve faydalar,

c) Ahlaki hikmetler ve faydalar.

Sosyal faydası: Bu fayda inkârı mümkün olmayan iki durumda ortaya çıkar. 1) Kadınların fazlalaşması durumunda. 2) Büyük afetler ve yıkıcı harpler sonucu erkek sayısının kadın sayısının çok altına düşmesi halinde.

Birileri kalkıp diyebilir ki erkek sayısının artması durumunda niçin bir kadının birkaç koca edinmesine müsaade verilmez?

Verilmez çünkü, kadınla erkeğin bu konuda eşit olmaları hem doğal olarak, hem yaradılışları bakımından hem de realite yönünden imkansızdır. Kadın bir birleşmede ve bir yıl boyunca sadece bir defa gebe kalabilir. Erkek böyle değildir. Birkaç kadından birçok çocuğa sahip olabilir. Fakat kadın için birkaç babadan tutmuş bir çocuk dünyaya getirmek mümkün değildir. Üstelik doğan çocuğun babası bilinemez, eğer birkaç kocası varsa. Erkek çok evli olunca böyle bir sorun ortaya çıkmaz.

Bir de şu var: Bütün dünya kanunlarında aile reisliği hakkı erkeğe verilmiştir. Kadının da birkaç kocası olsun dediğimiz zaman reisliği kim yapacak? Kadın hepsine mi boyun eğecek?... Her biri bir tarafa çekeceği için bu olmaz. Yoksa kocalarından yalnızca birinin mi sözünü tutacak?... Bu da diğerlerini kızdırır, yine olmaz."[3]

Profesör Ulvan, bir ön koşul olarak erkek egemenliğini kabul ettiği için, kadının çok erkekle evlenmesi halinde bu egemenliğin nasıl kullanılacağı sorusunun işi içinden çıkmaz hale getireceğini düşünüyor. Çünkü ona göre erkek kadına mutlaka hakim olmalı ve yönetmeli, onun dışında başka bir seçenek düşünmesi mümkün değil. Ona bir şöyle bir soru sorulabileceği aklına bile gelmez: Neden hep kadın, bu dört kocanın emrini yerine getirmek zorunda olsun? Dört erkeği birden koca edinen kadının, bunun sonucu olarak hakim ve emir veren duruma gelmesi mümkün değil mi? Belki de aile reisi kadın olacak ve çok sayıdaki kocası onun sözünü dinleyecek. Aslında çok eşli evliliğin altında yatan temel anlayış, ataerkil anlayış. Buna bazıları kutsal anlamlar yüklemeye çalışıyorlar.

Profesör Ulvan tezlerini şöyle sürdürür:

> "Aslında çocuğun kime baba diyeceği konusunda, cinsi ilişkiler meselesinde, az çok bir idraki, bir basireti olan herkesin düşünebileceği, bir değil birçok zarar mevcuttur. Kadın yıpranır, zarara uğrar, ailevi problemler içine düşülür, bedeni ve ruhi hastalıklar ve daha birçok bozukluklar, korkunç neticeler ortaya çıkar.
>
> Demek ki kadının birden fazla evlenmesi aklen iğrenç, çirkin, şer'an haram, yaradılış ve fitrat yönünden imkansız bir şey! Böyle bir şeyi, adını kirletmek isteyen, dinsiz, imansız, yaradılışı bozuk, ailevi hiçbir endişesi olmayan bir şerefsiz düşünebilir!"[4]

Erkeğin çok kadınla evlenmesini büyük bir hararetle savunan Ulvan, iş kadının çok eşle evlenmesi düşüncesine gelince, bütün hikmet ve celalini gösterir. Böylesi bir durumu şerefsizlik ve iğrençlik olarak niteler. Bir erkeğin kendi üstünlük ve ayrıcalığını savunması anlaşılabilir. Ama kadınların Allah'ın emri gerekçesine ilelebet boyun eğeceklerini sanmak safdillik olarak kabul edilebilir.

Ulvan, çok kadınla evlenmenin yararlarını anlata anlata bitiremiyor. Aslında İslamcı kesim birkaç istisna dışında Ulvan'la aynı görüşleri paylaşıyor. Bu görüşler eksiksiz olarak diğer İslamcılar tarafından da kararlılıkla savunuluyor. Ulvan, bu görüşleri sistemli bir şekilde özetlediği için onun görüşlerini aktarmak, bu kesimin ne düşündüğünün anlamaya yeter.

Erkeklerin Kişisel Yararları

Profesör Ulvan, çok evliliğin erkekler açısından kişisel yararlarını dile getiriyor. Hem Mazhar Osman, hem Profesör Ulvan insanlık derken, hep erkekleri kastediyorlar ve bunu belki de farkına varmadan, ancak bilinçaltındaki bir güdüyle yapıyorlar.

"Kişisel Faydası: Bu bizzat kişi ile ilgilidir. Bu tür faydalar çoktur. Biz en önemlilerini beş şıkta topluyoruz.

1) Kadının kısır ve çocuk doğuramaz olması, kocanın çocuk sahibi olmak istemesi...

2) Kadının iyileşemez veya bulaşıcı yahut da çekilmez bir hastalığa yakalanması, bu yüzden erkeğin ailevi ilişkilerini gerçekleştirememesi...

3) Erkeğin iş icabı yolculuk yapması, aylarca gurbette kalması ve her gittiğinde çoluk çocuğunu götürememesi. Bu durumda erkek iki şey düşünür. Ya gayrı meşru yollardan nefsini tatmin etmek (ki bu zinadır. Muta –geçici evlilik– de öyledir) veya başka bir kadınla evlenmek." (Tabii Profesör Ulvan yalnızca erkeklerin penceresinden bakıyor. Kocası seyahate çıkmış kadının da cinsel ilişki ihtiyacı içinde olabileceği hiç aklına gelmiyor. Önemli olan, kadınsız kalan erkeğin tatmin olmasıdır.)

4) Erkeğin nefsi azgın olması, kadının gerek yaşlı, gerek güçsüz, gerek namazsız, gebe, loğusa, hasta vs. olduğunda günlerce kadınlık görevini yapamaması ve bu yüzden erkeğin tek hanımla yetinememesi. Bu durumda da erkek ya harama gidecek veya meşru yoldan bir daha evlenecektir." (Ya peki kadın cinsel bakımdan azgınsa, kocası hasta ve güçsüzse, o ne yapacak? Bunu düşünen, böyle kötü şeyleri aklının ucundan geçiren Profesör Ulvan'a göre şerefsizin biridir.)

5) Erkek kesinkes karar vermiştir. Çok çocuğum olsun, zürriyetim genişlesin demektedir."[5]
(Bu nedenle de çok evlilik yaparak hadisteki "evlenin çoğalın, kıyamet gününde diğer ümmetlere karşı ben sizin çokluğunuzla övüneceğim," emrini yerine getirmiş olacaktır.) Peki ya kadın çoğalmak isterse onun ne yapması gerekir?

Profesör Ulvan, son olarak ahlaki yararları ele alıyor:

"Ahlaki Fayda: Kadın sayısı erkek sayısını geçmiş bir millet için çok evlilik, hem ahlaki hem sosyal bir zarurettir. Kumalı hayat, koca bulamamış kadınların, evsiz barksız, bakımsız halde yollarda, günah yuvalarında boynu bükük vakit öldürmelerinden çok çok iyidir. Kadına saygı duyan, toplum düzenini hesaba katan hiçbir kimse yoktur ki fuhşun yayılmasını çok evliliğe yağ tutsun..." (Profesör Ulvan bu noktadaki görüşünü güçlendirmek için Batılı bir yazara başvurur ve şunları nakleder): "İşte bu sınırlama (tek evlilik sınırlaması) kızlarımızı sahipsiz bıraktı ve onları erkeklerin yaptığı görevleri yapmaya, erkek gibi çalışmaya itti. Eğer erkeklerin birden fazla kadınla evlenmesine müsaade edilmezse, kötülükler behemehal artacak... Toplumun bir utancı, vebali ve yükü ha-

line gelmiş gayr–ı meşru çocukların babası evli erkeklerin sayısını hangi tahmin doğru tespit edebilir?! Eğer çok evlilik serbest olsaydı ne bu çocuklar ve ne anneleri bu şekilde aşağılanmaz, horlanmaz, namus ve şerefleri lekelenmezdi. Demek ki çok evlilik her kadını ev hanımı ve kendi meşru yuvasının annesi yapıyormuş!"[6]

Ulvan tezlerini şu sözlerle bitirir:

"Çok evlilik sayesinde birçok kadının el açma zilletinden kurtulacağına, fakru zaruretten çıkacağına, şeref ve iffetine kavuşacağına hiç mi akılları ermiyor? Yeter, bundan başka artık hangi sözle imana gelecekler ki?!"[7]

Kadınları, kocalarının çok kadınla birlikte olmalarına ikna etmek için Ulvan onları imana çağırıyor. Bunu kabul eden ve diğer kadınlara katlanan kadın kutsal bir iş yapmış oluyor. Bir erkeğin bunu söylemesi anlaşılabilir, ama kadının kabul etmesini beklemek ne derece akla ve adalete yatkın?

Kadının böyle bir duruma katlanamayacağının ayrımında olan İmam Ali Rıza Demircan şunları söylemeyi gerekli görüyor: "Ancak iyi bilinmelidir ki taaddüd-i zevcat'a (çok eşli evliliğe) inanmak mecburiyetinde olan kadın, bilfiil kocasının evlenmesini onaylamak mecburiyetinde değildir. Hiçbir mümin kadından kendi nefsi aleyhine böyle bir tasvib beklenemez. Hiçbir mümin babadan, damadının ikinci veya üçüncü, dördüncü bir kadın almasını makul görmesi de istenemez. Çünkü genelde kadının kıskanç fıtratı ve babalık şefkatı taaddüd-i zevcatı onaylamaya engeldir."[8]

İnsan yaradılışına böylesine aykırı bir anlayışı savunmak ise hangi mantığın ürünü? Hem babanın ve kadının yaşam felsefesine aykırı olacak hem de kayıtsız şartsız savunulacak. Burada açık bir çelişme olduğu ortada.

Çeşitli hadislerden Hz. Muhammed'in erkeklerin çok evlenmesini savunan sözleri aktarılır. "Evlenmeye bak; çünkü inananlar arasında en makbul kişi fazla sayıda kadınla evli olan kişidir."[9]

Hz. Muhammed'in çok sayıda kadınla evlendiğini kaynaklar kaydediyor. Kaç kadınla evlendiği Müslüman tarihçiler arasında tartışma konusu. Taberi 23 karısı olduğunu söylüyor.

"Eğer adaletsiz davranmaktan korkarsanız tek kadınla evlenin," hükmü, İslam'ın önde gelenlerince pratikte yaşama geçirilmedi. Kuran'ın bir başka yerinde de kadınlar arasında adaletli davranmak, onlara eşit muamele etmek mümkün değildir deniyor. Bu değerlendirmeyi kendilerine rehber edinen İslamcı kesim erkekleri, kadınlar arasında eşit davranmak zorunluluğundan kurtuldukları inancıyla rahatlıyorlar. Yine Nisa suresinin 129. ayeti, İslamcı erkeklerin dayanak olarak kullandıkları başvuru kaynaklarından: "Kadınlarınız arasında adil hareket etmeye ne kadar uğraşsanız imkanı yok yapamazsınız, adilane muamele edemezsiniz. Fakat onlardan birine tamamiyle gönül verip ötekini askıdaymış gibi bırakmayın."

Eşit muamele olanağı yoksa onlar da eşit davranmazlar, ama dengeyi de çok bozmamaya özen göstermeleri gerekir. Son dönemde bazı İslamcı yazarlar, bu hükümden yola çıkarak tek eşle evlenmenin daha yararlı olduğu yorumunu yapıyorlar. Yine de İslamcı kesimin erkeklerinin büyük çoğunluğu bu hükümden eşitsiz davranmanın kendi ellerinde olmadığı sonucunu çıkarıp rahatlıyorlar.

Kadınlar arasında eşit davranmanın olanaksızlığını savunan İslamcı kesim, bu davranışa örnek olarak Peygamberi

gösteriyorlar. Hz. Muhammed'in Ayşe'ye olan tutkunluğunu böyle açıklıyorlar ve bunun normal olduğunu söylüyorlar. Zaten, eşit davranmak imkanı yoksa, dört eş almanın da onlara göre bir sakıncası yok. Bu mantığın sonucunda bütün zengin İslamcılar, tarih boyunca dört kadınla evlenmeyi hak olarak görmüşler. Peygamberin hadisi olarak aktarılan "çok karıyla evlenin," sözleri de olara gerekçe olmuş. Yine çok eşli evliliği savunanlara göre, Hz. Muhammed, kendi ümmetinin öteki dünyada çok olmasını istiyordu, bunun da yolu erkeklerin çok kadınla evlenmesinden geçiyordu. Çok kadınla evlenen erkekler, Peygamberin bir arzusunu yerine getirdiklerini, sünnet sayılan bir davranışı paylaştıklarını düşünüyor ve sevap kazandıklarına inanıyorlar. Peygamberin bir emrini yerine getirdikleri için cennete girme şansları, onların düşüncesine göre tek kadınla evlenen, bir iki çocukla yetinen erkeklerden daha fazla.

Hz. Muhammed'in Kızları Kuma İstemediler

Hz. Muhammed'in, çok kadınla evlenmeyi savunduğu söylenir. Ama Peygamberin kendi ailesinden kadınlar, haklı olarak, kocalarının kendi üzerlerine kuma getirmelerine razı olmadılar. Hz. Muhammed de bir baba olarak damatlarının başka bir kadınla evlenmelerine izin vermedi. İslamcı kesimin savunduğu bütün yararları Peygamber bilmiyor muydu ki, kendisi başka şeyler söylüyor, ama dediğinin tersini yapıyordu? Ortada düzeltilmesi gereken bir çelişme olduğu açık.

Peygamberin, damatlarının yeni bir eş almalarına karşı çıkışının İslam dünyasında çok bilinen öyküsü şöyle: Hz. Muhammed, her baba gibi doğal olarak kızlarının tek eşli olarak kalmalarını ister. Kızı Zeynep'i evlendirirken, damadına başka bir kadın almamasını tembihler, bu isteğinin ömür boyu

yerine getirilmesini sağlar. Yine kızı Hz. Fatma'nın kocası Hz. Ali'nin bir başka kadın evlenmeye kalkıştığını duyunca, camide hutbe sırasında emir vererek ve sert tepki göstererek Hz. Ali'nin yeni bir evlilik yapmasına engel olur.

Çünkü bir kadın için, kocasını başka bir kadınla paylaşmanın ne kadar acı olduğunu Peygamber de biliyordu. Hz. Muhammed'in şu sözleri gerçeğe, çok eşli evlilik tezlerinden daha yakındır: "Bir kadını aşağılamak istiyorsan evine (evlendiğin kadının üstüne) başka bir kadın daha al."

Hz. Muhammed'in kızlarından sonra torunu da çok eşli evliliği yararlı bulmayıp üstüne kuma getirilmesini reddeder. Torun Amine, kocasına evlenmeden önce, evlilik sözleşmesinin bir koşulu olarak, başka kadınlarla ilişki kurmamasını, başka kadın almamasını ve böyle bir işe giriştiği anda, kendisini boşamış saymasını kabul ettirir. Fakat bununla da kalmaz, ona ev idaresiyle ilgili her kararı kendisiyle birlikte almak ve harcamalar bakımından kendisine hiçbir suretle karışmamak zorunluluğunu da şart koşar.[10]

Hz. Muhammed'in kızları, torunu İslamcılarca göklere çıkarılan çok eşli evliliğin faydalarına inanmamışlar ve tek eşli evliliği büyük bir mücadele ile korumaya çalışmışlar. Eğer Peygamberin yakını olmasalar veya yoksul olsalardı, kocalarının yeni lezzetler tatmak isteğine belki de boyun eğmek zorunda kalacaklar ve diğer İslamcı kadınlar gibi üzerlerine kuma getirilmesine razı olacaklardı.

Bakireyi Bağlamak Daha Kolaydır

İslamcı kesimin bir başka iddiası da Peygamberin nasıl bir kadınla evlenmeli sorusuna verdiği yanıt. Peygamberden rivayet edilen hadise göre, Hz. Muhammed şunları söylüyor: "Benim sevdiğim üç şey vardır: (Güzel) kadın, güzel koku ve gü-

zel yemek (ve ibadet)" der ve sözlerini şöyle tamamlar. "Kadınların hayırlısı yüzce güzel olanıdır."[11]

Bir başka yerde ise şunları söyler: "Kadınları yalnız güzellikleri için nikah etmeyin. Muhtemeldir ki güzellikleri onları ahlaken alçaltır. Onlarla malları hatırı için de evlenmeyin. Belki malları onları azdırır. Kadınlarla dindarlıkları için evlenin. Muhakkak ki, yırtık elbiseli, siyah, fakat dindar bir kadın daha kıymetlidir."[12]

Hz. Muhammed'in bu sözleri daha önce birçok yerde geçen, Kuran ve hadislerde ifadesini bulan bir anlayıştan bazı farklılıklar taşıyor. Belki de tarihi gelişme içinde, dindarlığın ön plana çıkarılması ihtiyacı, Hz. Muhammed'in bu türden sözlerinin hatırlanmasını gerektirdi. Çünkü hemen herkesin üzerinde birleştiği gibi ne tür kadınlarla evlenilmelidir sorusuna verilen cevaplar şu ortak noktada buluşur: "Bir kadın başlıca dört şeyi için nikah edilir: Malı, soyu–sopu, güzelliği, ahlak ve dindarlığı için..."[13]

Kadının soy–sop ve güzelliğine ek olarak aranılan en önemli özelliklerinden birisi de bakire olması, başka bir erkeğin elinin kadına değmemiş olması. Aktarılan bir hadiste İslam peygamberi Hz. Muhammed bu konuyu açıklıkla dile getiriyor: "Bakire kadınlarla evleniniz. Çünkü onlar doğurgandırlar, daha tatlı dilli, dudaklıdırlar. (Kocalarını) aldatma ve (cinsel arzularını erteleme) yetenekleri daha azdır. Cinsel ilişkide ve harcamada daha kanaatkârdırlar... Cinsel organları daha eylemli ve daha haz vericidir..."[14]

İslam düşünürleri bakire ile evlenmek konusundaki bu hadisi yorumlayıp geliştirdiler. "Resullullah efendimiz, ashabına daima bakire ile evlenmeyi tavsiye ederdi. Zira bakire ile ülfet etmek, onu kendine bağlamak daha kolaydır. Bu konuda Kınalızade şöyle demektedir: Bekar hammla evlenmek, dul hanımla evlenmekten üstündür. Zira terbiye, eşine bağlılık ve eşinin emrine boyun eğmek, bekar hanımlarda daha çoktur. Dul hanımda, ilk eşini hatırlamak ve onunla geçirdiği

günlere hasret duymak ihtimali vardır. Bu bakımdan dul kadınla evlenmek bakire ile evlenmekteki saadeti ve huzuru çok zaman vermez."[15]

Hangi Kadınlarla Evlenmemeli

İslamcı kesimin erkekleri evlilik üzerine çok kafa yoruyorlar. Evlenmeleri gereken kadınların hangi özelliklere sahip olması gerektiğini düşünüp duruyorlar. İslam kaynaklarını, hadisleri tarıyorlar. Kendi anlayışlarına göre kadınları sınıflandırıyorlar. İslam alimlerinin bu konudaki öykülerini dinliyorlar. Nasıl bir kadınla evlenmeleri sorununu çözmeleri de yeterli olmuyor. Bir kısmı da nasıl kadınlarla evlenmemek gerektiğini araştırıyor ve liste çıkarıyorlar. Bu tür araştırmaları yapanların, hepsi erkek olduğu için, hepsinin amacı nasıl bir kadın sorusuna cevap bulmak. Kadınların nasıl bir erkekle evlenmeleri konusu ise hiç gündeme gelmiyor. İslamcı erkekler böyle bir şeyi akıllarının ucundan bile geçirmiyorlar.

Günümüz İslamcı kesimin erkek yazarlarından Mehmet Dikmen *İslam'da Kadın Hakları* kitabında nasıl kadınlarla evlenilmemesi gerektiğini, ortaya çıkan görüşleri inceleyerek şöyle sistemleştirir:

> "Bazı alimler, şu huyları taşıyan kadınlarla kurulan yuvada mutluluk ve saadetin olamayacağını söylerler:
>
> –*Ennane*: Ih, ıh deyip mütemadiyen inleyen; kocasına devamlı durumundan şikayet edip, kendini ona hasta gösterip kendiyle her an meşgul olmasını isteyen kadın...
>
> –*Mennane*: Şöyle yaptın, böyle yaptın diye kocasının başına kakan kadın. Bu huy sevgiyi ortadan kaldırır.
>
> –*Hadaka*: Her gördüğünü canı çeken ve alması için kocasını zorlayan kadın...

–*Beraka*: Güzel görünmek için bütün gün süslenmekle meşgul olan, kendinden başka hiçbir şeyi düşünmeyen kadın...

–*Şeddaka*: Çok gevezelik eden ve kibarlık için konuşurken ağız eğip büken kadın...

–*Müstelia*: Saat başı boşanmak isteyen kadın.

–*Mübariye*: Kendini beğenip başka kadınlara karşı üstünlük taslayan kadın.

–*Naşize*: Sözü ve işi ile efendisini üzen ve emrine itaat etmeyen kadın."[16]

Mehmet Dikmen nasıl kadınlarla evlenmeli sorusuna yanıt aramaya devam ediyor. Kitabın evlenme bölümü yalnızca yine erkeklere sesleniyor ve nasıl kadınları bulmaları gerektiğine dikkat çekiyor. Ama evlenme konusunda kadınların ne tür erkekleri bulmaları gerektiğine ilişkin en küçük bir paragrafa ve düşünceye rastlamak mümkün değil. Örneğin dır dır eden koca, karısına kötü davranan ve sürekli boşamak isteyen erkek hiç konu edilmiyor. Kimsenin aklına da böyle bir soru gelmiyor.

Mehmet Dikmen nasıl kadın sorusunu sürdürüyor:

"Hz. Ali Efendimiz, evlenilecek kızda şu iki huyun olup olmadığına dikkat edilmesini tavsiye eder. O huylar da

– Cimrilik ve korkaklıktır.

Kadın cimrilik derecesinde tutumlu olursa, kocasının malını muhafaza eder. *Halbuki bu huy, erkekte olursa kötüdür.* Erkeğe yakışan cömert olmaktır.

Kadının korkak olması da iyidir. Zira korkak kadın, tehlikeden sakınır, lüzumsuz yere dışarı çıkmaz, lüzumsuz yerlere gitmez. Bu huy da erkekler için kötüdür. Erkeğe layık olan, cesaret ve teşebbüs sahibi olmasıdır."[17]

Kadının korkak ve cimri olması, erkeğin cesur ve cömert olması. Birisi kadına yakışan durum, diğeri ise erkeğe yakışan durum olarak anlatılıyor. Yazar Mehmet Dikmen, bu düşünceleri "İslam alimlerinden" aktardığını belirtiyor ve aktardıklarını kaynak göstererek doğruluyor. Söz konusu olan herhangi bir yazarın görüşleri değil. İslam "alimleri"nin üzerinde birleştiği genel fikirler. "Alim" böyle derse sıradan erkeğin nasıl hareket edeceğini siz düşünün.

Ne tür kadınlarla evlenmek gerektiğine dair daha çok hüküm ve fikir var. Sayısız İslamcı yazar, nasıl kadın alınmasına ve kadınların nasıl terbiye edilmesine ilişkin ayrıntılı yazılar yazmışlar, geleneksel tarihten kendilerine örnekler bulmuşlar. Bizim burada aktardığımız örnekler, genel eğilimi yansıtan ve üzerinde çoğunluğun ittifak ettiği görüşler. Aktardığımız düşüncelere bu konuya ilişkin hemen bütün kitaplarda rastlamak mümkün. Bütün bunların ortak özelliği, erkek egemen bakış açısıyla yazılmış olmaları ve erkeklerin çıkarlarını kollamaları. Bu anlayıştaki yazarlar, Peygamberin söylediğini iddia ettikleri, "erkekler kadınların çobanıdır" sözlerini kendilerine ilham kaynağı olarak alıyorlar. Erkek din adamları, kadınları kendi anlayışlarına göre eğitmek ve kendilerine boyun eğdirmek için Kuran'ı ve hadisleri kullanmaya çalışıyorlar. Aralarındaki yorum farklarına rağmen, kendi egemenlikleri konusunda tam bir ittifak halindeler.

"Dölünüzü Bırakacağınız Yeri İyi Araştırın"

İslamcı yazarlar, nasıl bir kızla evlenileceğini çok iyi araştırmak gerektiğinde ısrarlı. Ne olur ne olmaz, kötü bir kadına varan erkek, başına türlü dertler açılmasına sebep olabilir diye sürekli erkeklere akıl verip onlara yol gösteriyorlar. Ka-

dınlar için ne yazık ki böyle bir akıl veren yok. Zaten kadınlar "alınan" oldukları için onların alma diye bir görevleri de bulunmuyor. Erkekte aranacak özellikler başlıklı bazı değerlendirmeler ise, erkeğin kadına denk olmasıyla sınırlı. Başkaca bir özellikten söz etmeye gerek duyulmuyor.

Evlenilecek kızda aranılacak niteliklerden birisi de "iyi aile muhitinde yetişmiş" olması. Hz. Muhammed'in hadislerini de bu amaçla seçerek kullanıyorlar. Hz. Muhammed'den aktardıkları bir görüşe göre, kötü çevrede yetişen kızlarla evlenmek sakıncalı: "Çöplükte yetişen kırmızı gülden sakının." Bu hadise göre Hz. Muhammed'e neyi kastettiği sorulunca şu cevabı verir: "Kötü muhitte yetişen güzel kadındır." Hz. Ömer de Hz. Muhammed'in bu düşüncelerini aktarır ve şunları ekler: "Kötü muhitte yetişen güzel kadınlardan sakının. Çünkü o, kendi aslına benzeyeni doğurur. Soyu-sopu iyi olanı tercih edin. Çünkü o, babası, amcası ve kardeşlerinin mislini doğurur."[18]

Kötü çevreden yetişen kız, İslamcıların önemli korkularından biri. Ama tabii, 1400 yıl öncesinin koşullarında Arabistan'da kötü çevrenin ne olduğunu saptayabilmek oldukça güç. Müslümanlar için kötü çevre hangisi. İslamcı kesim yazarlarının kötü çevreden neyi anladıklarını bilmek de zor. Erkek için böyle bir sorundan söz edilmiyor. Acaba, erkek kötü bir çevrede yetişemez mi?

İslamcı erkekler Hz. Muhammed'in kadınlara ilişkin sözlerini teker teker ele alıp kendi çıkarlarına uygun yorumlar bulmaya özel gayret gösteriyorlar. Onlara göre Peygamber, erkeklerin başına kötü kadın felaketi gelmemesi için etraflıca düşünür ve ciddi uyarılar yapar. Erkeğin dölünü, ne zaman hangi tür kadınlara bırakacağı önemli. Çünkü sonunda erkeğin mirasçısı olacak çocuk dünyaya gelecek. Hz. Muhammed'in bu konuda şunları söylediği aktarılır: "Nutfeleriniz (dölünüz) için araştırma yapın, onu nereye koyacağınıza dikkat edin. Zira kadınlar, oğlan kardeşlerine, kız kardeşlerine benzeyeni doğururlar."[19]

Hz. Muhammed'in bir hadisinde şunları söylediği aktarılır: "Kendi kavminden evlenen, evinde otlayan gibidir." Yani kendi malını tüketen, dışarıdan yararlanamayan birisi gibidir. Hz. Ömer de Hz. Muhammed'in bu sözlerini güçlendirmek amacıyla şöyle söyler: "Zayıfladınız, (neslinizin kuvvetlenmesi için) yabancılarla evlenin."[20]

Geçici Evlilik (Muta)

Müslüman erkeğin ihtiyaç duyması halinde dört kadınla evlenebilmesi, özellikle Hz. Muhammed'in yaşadığı çağda ve İslam ilk yüzyıllarında yeterli değildi. Bu yüzden, Müslüman erkeklerin ayrıca cariyelerle cinsel ilişki kurma ve ihtiyaçlarını bu yolla gidermeleri gerektiği üzerinde durulur. Ama, o koşullarda İslam erkeği için bu da yeterli olmaz. İslam öncesi bir gelenek olan ve Muta adı verilen bir tür geçici evliliklere başvurulur. Özellikle diğer kavimlerin üzerine İslamiyet'i kabul ettirmek ve yağma yapmak amacıyla düzenlenen gaza seferlerinde erkekler bir süre karılarından ayrı kaldıkları zaman bu usule başvururlardı. Kazanılan zaferler sırasında, yenilen aşiretin kadınları da mal gibi paylaşılıyordu. İslam öncesi Arap dünyasında savaşlar sırasında el geçirilen kadınlar da ganimet sayılır ve erkekler için faydalanılacak meta kabul edilirdi. Savaşçı erkekler İslam öncesi bir gelenek olan muta nikahını, cinsel gereksinmelerini gidermek amacıyla bir dönem kullandılar. Esir alınan kadınlarla geçici ilişkilere girdiler.

Sahihi Buhari'de Muta nikahım şöyle tanımlanır: "Belirli bir zamana bağlı olan nikahtır. Bu nikahtan amaç, beş on gün gibi bir zaman kadından faydalanmaktır. İslam'ın ilk devirlerinde bir zaruret üzerine bazı gazalarda Muta'ya izin verilmişti. Fakat Hayber'de izin verilmeyip yasak edildi. Mek-

ke'nin fethi seferinde bir kez daha izin verilip Veda haccında kati surette yasaklandı."[21]

Sahihi Buhari'nin bir başka yerinde ise muta şöyle anlatılıyor: "Geçici eş, belirli bir zaman için iki tarafın razı olduğu bir ücret karşılığında kadın kiralamaktır. Bu bir nikah değildir. Çünkü nikah çiftlerin ebedi yaşamak üzere bir aile yuvası kurmalarıdır. Muta da, nikah da tarafların rızasına uygun bir sözleşme olmakla beraber, muta belirli zaman için, nikah ise zamana bağlı olmayan özellikleriyle birbirlerinden iki ayrı kavramdır. Muta'da tayin olunan bedel bir ücret, adi bir işçinin kazancı niteliğinde olduğu halde, nikahtaki belirlenmiş bedele mehir adı verilerek yüksek bir şeref ve hiçbir akitte bulunmayan müstesna bir asalet izafe edilmiştir."[22]

Bu sözlerle İslamiyet'te mutanın yasaklandığı görülüyor. Muta'nın nasıl gerçekleştiğini, Hz. Muhammed döneminde nasıl uygulandığını anlatan rivayetlere de *Sahihi Buhari*'de rastlanır. Hz. Muhammed döneminin İslam ileri gelenlerinden Abdullah İbn–i Mesud mutayı nasıl yaşadıklarını anlatır: "Biz Peygamber ile beraber gazaya giderdik. Bizim yanımızda kadınlar bulunmazdı. Cinsi münasebete şiddetle ihtiyaç duyardık. Bunun üzerine (Hz. Muhammed'e dönerek) Ya Resulallah erekliklerimizi çıkarıp hadım olalım mı? diye sorduk. Resulallah bizi iydişlenmekten (erkekliğimizi öldürmekten) men etti. Bundan sonra (belli bir zaman için) elbise gibi (ücret karşılığında) kadın eş almamıza izin verdi."[23]

Muta, artık İslam dünyasında uygulanan bir cinsel ilişki biçimi olmaktan çıktı. O günün dünyasında, erkek egemen anlayış yağmalanan kadından faydalanmayı doğal kabul ediyordu. Zamanla bu uygulama kalktı. Dört eşle evlenme ve ihtiyaç halinde cariye alma yeterli görüldü.

Kadın Gayri Müslimle Evlenemez Erkek Evlenir

Erkeğin evlenmedeki üstünlüklerinden birisi de diğer tek tanrılı dinlerden kadınlarla evlenebilmesi. Müslüman kadın ise Hristiyan veya Yahudi erkekle evlenemez. Bu tez şöyle savunulur: "Çünkü Müslüman bir kadın gayri müslimle evlenmekle İslami muhitten çıkıp gayri İslami bir muhite girmektedir. Burada, kadının dini ve İslami ananesi tehlikeyle karşı karşıyadır. Meydana gelecek çocukların da terbiyesi İslam'dan uzak olacaktır. Bu durum İslam'ın yayılma siyasetine aykırıdır.

İslam hukukunda Müslüman bir erkek gayri Müslim bir kadınla evlenebilir. Ancak bu kadının kitaplı (Yahudi veya Hristiyan) olması şart. Ateşe, güneşe, yıldızlara, putlara tapan kadınla evlenilemez."[24]

Diğer dinlerden kadınlarla evlenmek konusunda, İslamcı kesim arasında bazı görüş farklılıkları var. Büyük çoğunluk, evlenmenin doğru olduğu inancında. Abdullah İbn–i Ömer ise bunu doğru bulmaz: "Allah, müşrik kadınları Müslüman erkeklere haram kılmıştır. Ben bir kadının: Rabb'im İsa'dır veya (Allah'ın kullarından biri için) falandır, demesinden büyük bir şirk tanımıyorum."[25]

Hz. Ömer'in müşrik dediği, Allah'a başka ortaklar öne sürmek. İsa'ya, "Allah'ım" diyen kadının da Allah'a ortak koştuğu inancında ve bu yüzden Hristiyan kadınla evlenilmesine karşı. Ömer'in bu sözlerinin ardında, o yıllarda savaşlarda ele geçirilen Yahudi ve Hristiyan kadınların İslamiyet'i kabul etmeden, Müslüman erkeklerle evlenmesinden duyulan endişe yatıyor. Bu yolla, İslam'ın yayılmasının tehlikeye düşmesinden korkuyor. Ayrıca, biraz daha zorlayarak kadınların İslamlaştırılma olanağı varken bundan vazgeçilmesini Hz.

Ömer doğru bulmuyor. Başka dinden kadınlarla evlenmek isteyen erkeklerin böyle bir zorlamaya girmelerini istiyor.

Hz. Ömer'in bu itirazlarına rağmen o dönemin Müslüman erkekleri Hristiyan ve Yahudi kadınlarla evlendiler. Kadınlardan bu alanda da üstün olduklarını kanıtladılar.

Boşanma: Kadın Mazoşist mi?

İslam geleneğinde boşanma hakkı erkeğe verilir. İslamcı yazarlar, erkeğe bu hakkı Kuran'ın tanıdığını öne sürerler. Onlara göre Kuran'da bu hükmü pekiştiren çok sayıda ayet yer alır. İslam geleneğindeki bu hükmü kararlılıkla savunan İslamcılar, boşanma yetkisinin erkekte olmasının ardındaki hikmetleri araştırmaya ve kendilerini haklı görmeye özel bir çaba harcarlar. Kadının şahitlik ve mirasta erkeğin yarısına eşit olmasının sebeplerini tartışırken öne sürülen gerekçeler, bu noktada yeniden gündeme gelir. Kadının duygularıyla hareket etmesi, çabuk parlayıp çabuk sönmesi, erkeğin ise mantık ve aklıyla hareket etmesi ve muhakeme yeteneğinin üstünlüğü, boşanma konusunda da öne sürülür. Erkeğin nasıl dört kadınla evlenmeye hakkı varsa istediği kadını boşamaya da hakkı olduğu düşünülür ve savunulur.

Kadın erkek eşitsizliği üzerine tezler geliştiren İslamcı yazarlar, boşanma konusunda tezlerini daha ileri götürürler ve kadının kendisine eziyet edilmesinden zevk alan bir yapıya sahip olduğunu bile ileri sürerler. İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Kelam ve İslam Düşüncesi öğretmeni Doçent Bekir Topaloğlu *İslam'da Kadın* adlı kitabının Boşanma bölümünde kadına boşanma yetkisinin verilmemesini savunurken şunları belirtir: "Geçimsizlik kadın tarafından yüz gösterirse, zevce kadınlık vazifesinden imtina eder, kocasına meşru olan hususlarda itaatsizlik yapar, ona karşı serkeşlik gösterirse koca ona üç kademeli bir muamele tatbik eder."[1] Topaloğlu bu muamelenin birinci aşamasının öğüt olduğunu söyler. Öğütten bir sonuç alamayan kocanın ikinci aşama olarak kadını yatakta yalnız bırakması gerekir. Bu cezanın ağırlığını ise şöyle dile getirir: "Kadının kendi görüşüne göre en kıymet-

li varlığı dişiliğidir. Kocasının onu boykot etmesi kendisi için kuvvetli bir disiplin cezasıdır. Kadın buna fazla sabredemez. Esasen bunun çok sürmesi başka mülahazalarla da tehlikeli olabilir."[2]

Topaloğlu, yatakta yalnız bırakma cezasının da etkili olmaması halinde ne yapılacağını Kuran ve hadislere dayanarak şöyle açıklar: "Bundan da bir netice alamayınca koca zevcesini hafifçe dövebilir. Bu, aile reisi olan kocanın bir disiplin tekdiridir. Yalnız bunun, vücudu sakatlayıcı, fazla elem verici olmaması şarttır."[3] Bekir Topaloğlu, kocanın eşini fazla dövmemesi gerektiğini Hz. Muhammed'den örnekler vererek kanıtlamaya çalışır: Karısından şikayette bulunan bir erkeğe Hz. Muhammed, onu boşa emrini verir ve sözlerini şöyle sürdürür: "'Ona iyilik emret, öğütte bulun. Eğer kendisinde bir hayır varsa yapacaktır.' Başka bir hadislerinde de 'Sizden hiçbiriniz, kölesini dövermiş gibi zevcesini dövmesin, sonra da günün bitiminde tutar onunla münasebette bulunur,' buyururlar."[4]

Kadın Dayak Yemekten Zevk Alır mı?

Hz. Muhammed'den aktarılan örnekteki Müslüman erkeğin kölesini sert şekilde, kemiklerini kırıncaya kadar dövdüğü anlaşılıyor. Karısını böyle dövmemesi gerekir, çünkü aynı akşam onunla cinsel ilişkide bulunabilir, dayak da bu ilişkinin tadını bozabilir. Burada kadını korumaktan çok erkek lehine düşünülmüş bir anlayış dikkat çekiyor: Kadını uysal hale getirmek, erkek karşısında ona boyun eğdirmek tüm şeriatçıların ortak görüşü. Kadına yumuşak davranılması, onun sözüyle hareket edilmesi büyük bir yanlış. İşlerin karışmasına neden olabilir. Karısının sözünü dinleyen erkeğe ise ancak lanet okunur.

Şafii mezhebinin kurucusu İmam Şafii'den aktarılan bir rivayete göre onun kadına her zaman sert ve haşin davranılmasını savunduğu söylenir: "Üç kimse vardır ki, onlara yumuşak davranırsan onlar sana ihanet eder, sert davranırsan iyilik ederler: Bunlar da 'kadın', 'hizmetkâr ve 'işçidir'."[5]

Büyük İslam düşünürü İmam Gazali bu görüşleri daha da geliştirir ve şunları söyler: "Kadının yularını azıcık salıverirsen o süratle senden uzaklaşır; yularını azıcık gevşetirsen, o seni bir metre kendine çeker; eğer onu kendine çeker kuvvetle tutarsan, ancak o zaman ona sahip olabilirsin."[6]

Yine aynı şekilde Tusi ve Asaad gibi ünlü ahlakiyatçılar da kocanın karısı üzerinde korku yaratması gerektiğine dikkat çekerler karısının sözünü dinleyenin onun uşağı durumuna gireceğini ve bu durumun tanrının yarattığı düzene aykırı olduğunu söylerler.[7]

Mehmet Dikmen, *İslam'da Kadın Hakları* adlı kitabında kadının dayak yemekten zevk aldığını psikolojik gerekçeleriyle birlikte kanıtlamaya çalışır: "Bazı kimseler, kadına sert muameleyi yadırgayacaklar, belki medeni bir usul saymayacaklardır. Halbuki bugün, ruhiyat alimleri *kadının fıtratan (yaradılıştan) mezohizme meyilli olduğunu ortaya koymuşlardır. Mezohizm, zulüm ve şiddet karşısında şehvetlenmek ve ancak bu yoldan tatmin bulmak psikolojisidir. Ekseriye kadınlarda bir nebze bu hal vardır.* Kendilerine baş eğen zayıf kimseleri sevmezler. Yerine göre sert ve haşin olmasını bilen, otoritesini gösteren erkeklerden hoşlanırlar. Kadının kocasıyla sebepsiz yere kavga etmesinin ekseriya sebebi budur. *Bağrılmak, azarlanmak, hatta hafifçe dövülmek, sonra da erkeğin şefkatini celbederek sevilmek isterler. Binaenaleyh İslam'ın son çare olarak müsaade etmiş olduğu sert muamele prensibi, kadın psikolojisi ile yakından ilgili bir tedbirdir."*[8]

Bu görüşler yalnızca Mehmet Dikmen'le sınırlı değil. Geleneksel İslamcı kesimler, hemen aynı şeyi söylerler. İslamcı öğretim üyesi Bekir Topaloğlu, yine Doktor Mazhar Osman'a

dayanarak benzer görüşleri savunur: "Geçimsizlik gösteren kadının, dövülmek suretiyle itaat altına alınmasında psikolojik olarak ince bir nokta var. Bazı insanlar ancak zulüm ve şiddete maruz kalınca şehvetlenir ve ancak bu yoldan cinsi tatmin bulur. Buna 'Masochisme–mazoşizm' denir. Kuran–ı Kerim'de kocalarına baş kaldıran kadınların, en son çare olarak dövülmelerinin emredilmesinde bu hikmet de mevcut olsa gerek." *Kadınların dövülmek suretiyle cinsi tatmin bulması konusunda* Dr. Mazhar Osman şöyle der: 'Kadınlarda mazoşizm nispeten daha çoktur. Zaten kadın yaradılışı az çok buna meyillidir. Kadınlar kendilerine baş eğen zayıf adamları sevmezler, istinat edebilecek bir sahip, metin bir ruh ararlar. *Birçok kadınlar kocalarının kendilerini dövmelerini isterler ve kendilerine kötü muamele etmeyen kocadan memnun olmazlar... Çok defa karı koca arasındaki kavganın sebebi kadının dövülmek istemesidir. Adamcağız kavgadan kaçtıkça ve fena muameleden çekindikçe kadın üzerine saldırır.* Gazetelerde gördüğümüz gibi dayağa değil, bazen hiçten cerh (yaralama) ve katle (öldürmeye) mecbur olur."[9]

Büyük İslam düşünürü Profesör Hz. Muhammed Kutub ise kadının dayak yemekten zevk aldığını ve dayağın kadın açısından faydalarını şöyle dile getirir: "Bir başka yönden, bazen karı koca münasebetleriyle ilgili olarak psikolojik sapıklık haletleri vardır ki, o zaman ancak bu yol, yani *dayak fayda verir.* Psikoloji katiyetle ifade eder ki: Yukarıda saydığımız terbiye yollarının kendine bir fayda temin etmediği şahıs (burada kadın kastediliyor) –ekseriye– 'MAZOŞİZM' adını verdikleri psikolojik cinsi bir sapıklığa musab olur (düşer). Bu yüzden onun mizacı hissi ve manevi şiddetli bir muamele gördükten sonra düzelir. Ve normal duruma gelir!... Şüphesiz sapıklığın bu türlüsü *erkeklerden daha çok kadınlarda görülen hallerdir."* (Çünkü, erkekler umumiyetle 'SADİZM' sapıklığına musab olur. Sadizm işkence yapmaktan zevk almaktır.)

Eğer kadın, bu türlü bir sapıklığa musab ise, *dayak onun*

için bir ilaçtır, onun arzularını doyurur. Dayaktan sonra mizacı normale avdet eder ve işler istenilen tarzda yürür."[10]

Bütün bu tartışmaların ve yorumların esas nedeni, boşanma hakkının erkeğe verilme gerekçesinin kanıtlanmak istenmesi. Kadının kocasına boyun eğmesi, ev içindeki barışı sağlamanın onlara göre temel unsuru. Eğer kadın kocanın sözlerine uymazsa, o zaman bir başka baskı unsuru olan boşanma gündeme gelir. Döverek yola gelmeyen kadından kurtulmanın geriye tek yolu kalır: Boşanma.

İslamcılar boşanmaya hangi aşamalardan gelineceğini saptamak için kadına nasıl davranılması gerektiğini de uzun uzun tartışırlar. "Bu metodların tatbik edilmesi neticesinde kadın kocasına itaat ederse koca artık bunlardan hemen vazgeçer. Ve tatlılıkla geçinir. Eğer vazgeçmez, kadına eziyet etmeye devam ederse veya onu boşamak niyetiyle bu metodları tatbik ederse hakim tarafından cezalandırılır."[11]

Günümüzün İslamcı yazarlarından Abdurrahman Dilipak da kadının dövülmesini savunuyor ancak bunu yumuşatmanın yollarını arıyor. Dayak emrini yorumlayan Dilipak şöyle diyor: "Bazı Kuran yorumcuları, burada kadının dikkafalılık ve serkeşlik etmesini, erkeğe karşı koyma ve fiili müdahale ile zor kullanma hali olarak tanımlamaktadırlar ki, bu erkeğe tanınmış bir meşru müdafaa hakkıdır. Ancak bu durumda bile erkeğin gücüne güvenip ağır darbe vurmasını önleyici bir sınır getirilmiştir. Dövme fiili bu anlamda ele alınmıştır."[12]

Kadınların erkeklere saldırma tehlikesi karşısında dayak emrinin ortaya çıktığı iddiası, sanırım Dilipak'ın bu nahoş duruma bir gerekçe arama çabası. Çünkü hiçbir kitapta şimdiye kadar, kadınların erkeklere saldırmalarından ve bunun sonucu ortaya çıkmış sorunlardan söz edilmedi. Bunun kanıtlayacak tek bir öykü bile yok. Amaç kılıfına uydurmak. Kuran'ın ilgili ayetlerinin erkeğin dayak yemesi üzerine emredildiğini iddia eden kimse çıkmadı. Zaten Dilipak'ın kendisi de bu yorumunu tartışmalı bir üslupla dile getiriyor ve söz-

lerini birkaç paragraf sonra şöyle bağlıyor: "Ne olursa olsun buradaki dövme fiili, işkence etmek anlamında değildir. Ve kötü niyet sahiplerinin yorumlarını Kuran'dan tenzih ederiz. Hiç kimse, özellikle himaye edilen kadınlar hakkında Allah kadar merhamet sahibi olamaz ve Adalet sahibi olamaz."[13]

Kadının geçimsizlik çıkarması halinde boşanmaya kadar giden yol bu aşamalardan geçiyor. Peki ya erkek geçimsizlik çıkarırsa yapılması gereken nedir?

Erkeğe Ceza Yok, Sakinleştirme Var

Huzursuzluk erkekten gelirse ne olacaktır? İslam'ın geleneksel kaynaklarında aydınlatıcı bir hüküm yok. Böyle bir durum yüzyıllar boyu hiç akla bile gelmemiş. Erkeksi bir düzenin en iyi nasıl kurulacağı planlandığı için, gündelik yaşam içinde kadını koruyan ve erkeklerin yola getirilmesini amaçlayan bir eğilim akla bile gelmemiş. Örneğin *kadın erkeği* serkeşlik etmesi halinde dövebilir mi? Yataktan atabilir mi? Öğüt verebilir mi? Bunları düşünmek bile o günün dünyası içinde ancak abesle uğraşmak olabilirdi. Günümüzde kadınların hak aramaya başlaması, İslamcı kesimi de yeni cevaplar bulmaya zorluyor.

Mehmet Dikmen, İbn-i Kesir Tefsirine dayanarak böyle bir durumda ne yapılacağını şöyle açıklıyor: "Ailede huzursuzluk çıkaran kadın değil de koca ise karı-koca barışma yoluna gitmelidirler. Bu hususta kadına büyük işler düşmektedir. Çünkü kadının, kocanın gönlünü yapmak için elinde çok hüner ve imkanları vardır. Kocanın huysuz olmasına kendi hareketlerinin, bazı davranışlarının sebep olup olmadığını araştırması; kendine biraz daha çekidüzen vermesi; onu memnun edecek hususlara riayet etmesi sayesinde aradaki geçimsizlik zail olur."[14]

Topaloğlu da benzer görüşleri şöyle dile getirir: "Koca bir huzursuzluk meydana getirir, zevce ile münasebetlerinde çekingenlik gösterirse karı-koca barışmalıdırlar. Kocanın gönlünü yapmak için kadının nezdinde bol imkanları, çeşitli marifetleri vardır. Bunu en iyi kendileri bilirler. Zaten yaradılışları buna elverişlidir. Erkeğin sert tabiatı karşısında kadın yumuşak ve mülayim bir yaradılışa sahiptir. Kadın bu tabiatıyla erkeği yumuşatmaya, onunla sükun ve huzur içinde yaşamaya muktedirdir."[15]

Dayak Yetmezse Boşanma

Öğüde, yataktan atmaya ve dövmeye rağmen kadın, erkeğin istediği noktaya gelmezse ne olacak? İslamcılar son çare olarak boşanmaya başvurulmasını söylerler. Allah'tan Hz. Muhammed'e vahyolunan bütün ayetlerde boşanmanın erkek tarafından gerçekleştirileceği belirtilir. Kadının bu konuda hiçbir inisiyatifi yok. Kuran, daha çok boşanma işlemini yerine getirecek olan erkeğin, bu boşanma sırasında nelere dikkat etmesi gerektiği üzerinde durur. Boşanmanın muhatabı da erkek.

Erkek karısından boşanmaya karar verdiği zaman ona bir kez "boş ol" demesi yeterli. "Boş ol" sözcüğü erkeğin kadını boşadığının ilanı sayılır. Ancak, bu boşanma işleminin nasıl gerçekleştirileceği bazı kurallara bağlanır. Erkek ve kadın tarafından birer adil tanık bulunacak ve bu tanıklar boşanma işleminin gerçekleştirilmesi, kadına mehrinin ödenmesi, kadının iddet zamanının hesap edilmesi gibi konularda alınacak önlemleri kararlaştıracak. Erkek bir kere boş ol dedikten sonra eğer karısıyla yeniden birlikte olmaya karar verirse evlilik devam eder. İkinci kez boş ol der ve yeniden vazgeçerse yine sorun yok. Üçüncü kez boş ol demesi ise İslam hukukunda ye-

ni bir durumun ortaya çıkmasına neden olur. Bir yoruma göre, artık bu boşanmadan geri dönülemez.

Boşanma sırasında erkeklerin zalim davranmamaları konusunda yapılmış bazı uyarılar da var. Kuran'ın bir ayetinde şöyle söylenir: "Ey peygamber, kadınları boşayacağınız zaman iddetleri (boşanan kadının gebe olup olmadığının saptanabilmesi ve yeniden evlenebilmesi için beklemesi gereken süre) vaktinde boşayın; iddet zamanını da iyice sayın... Onları evlerinden çıkarmayın; onlar da çıkmasınlar; meğer ki apaçık fuhuş işlerlerse başka... zamanlarını doldurunca onları güzel tutun ve güzel ayrılın. Aranızdan iki adil kimseyi tanık tutun. Tanıklığı Allah için doğru yapın. Kadınlarınızın aybaşlarından kesilip kesilmediklerine şüpheye düşerseniz onların iddet zamanları üç aydır, henüz aybaşları başlamamış olanların da bu kadardır; gebe kadınların zamanları doğurunca sona erer. O kadınları gücünüz yettiği derecede, kendi oturduğunuz yerde oturtun; onları sıkıştırarak zarar vermeyin. Gebe olanlara doğuracakları zamana kadar nafakalarını verin; çocuklarınızı emzirirse ücretlerini ödeyin; bu işlerde güzelce anlaşın, aranızda bir güçlük çıkarsa çocuğu bir başka kadın emzirir."[16]

Bu ayetlerden boşanmaya ilişkin birçok hüküm çıkarılır. Birinci hüküm, boşanma işlemini erkek yapacak. Bu iş için iki adil tanık tutulacak. Erkek boşanmanın hemen ardından evlenebilir, kadın ise erkekten gebe olup olmadığının anlaşıldığı ana kadar başka birisiyle evlenemez. Eskiden gebeliğin saptanması daha uzun zaman aldığı için, kadının boşandıktan sonra en az üç ay beklemesi gerekiyordu.

Kadınlara ayrılma sırasında baskı yapmamaları için erkekler uyarılıyor. Çocuğun babaya ait olduğu da dile getiriliyor. Kocasından ayrılan kadının çocuğunu doğurduktan sonra çocuğu emzirmesi durumunda, erkeğin kendisine bir ücret ödemesi gerekiyor. Eğer çocuğun annesiyle baba arasında emzirme konusunda bir anlaşmazlık çıkarsa, baba çocuğun asıl sahibi olarak onu bir başka kadına emzirtiyor.

Bakara suresinde boşanmanın nasıl olacağı şöyle dile getirilir: "Kendisine dokunmadığınız, yahut mehirlerini kararlaştırdığınız kadınları boşamakta size vebal yoktur. Onlara zengin olan gücü yettiği kadar bir şeyler vermek gerektir. Öyle bir şey verin ki örfe uygun olsun. Bu iş, iyilik edenler için bir vazifedir. Eğer onları dokunmadan boşarsanız, fakat mehir belirtmişseniz, o mehrin yarısı kadınındır. Ancak kendileri veya nikahın düğümünü elinde tutanlar mehrin bütününü bağışlayabilir. Sizin bağışlamanız sakınmaya daha yakındır. Aranızdaki üstünlüğü unutmayın."[17]

Neden Kadına Boşanma Hakkı Yok?

Boşanma hakkının erkeğe ait olduğu, İslamcı geleneğin en temel anlayışlarından birisi. Kadına bu konuda bir hak tanınmıyor. Yalnızca, bazı hallerde kadın, erkeğe bir bedel ödeyerek boşanma iznini koparabiliyor. Bu konuda yine son söz erkeğin. Kadın, bir bedel ödeyerek ve ancak kocasını buna ikna ederek ayrılabiliyor. İslamcılar, bu tezlerini Bakara suresindeki şu ayetlere dayandırıyorlar: "Boşanma iki defadır. Ondan sonra iyilikle geçinmek, yahut güzellikle ayrılmak gerekir; verdiğinizden bir şeyi geri almak size helal değildir; fakat erkek ve kadın, Allah sınırlarını koruyamamaktan korkarlarsa o zaman başkadır. Eğer onların Allah sınırlarını korumayacaklarından korkarsanız kadının serbest olmak için bir şey vermesinde ikisi için de bir vebal yoktur."[18]

İslam hukukunda "hul" adı verilen boşanmayı da İslamcılar bu ayete dayandırırlar. Hul, kadının mal karşılığı boşanmayı sağlaması anlamına geliyor. Ancak "hul" yolu ile boşanmak da iddiaya göre Peygamber tarafından hoş karşılanmaz. Peygamberin bir hadisinde "Hul yolu ile boşanmak isteyen kadınlar münafıktırlar"[19] dediği rivayet edilir.

İslamcı gelenek, "fidye" karşılığı ve bir mazerete dayanarak boşanmak isteyen kadının bu isteğinin kabulünün kocasının iradesine bağlı olduğunu belirtir. Mazeretin haklı ve geçerli olup olmadığının değerlendirilmesi yetkisi tamamen erkeğe ait. Ayrılmayı kabul etmesi halinde, "fidye"nin ne kadar olacağını da koca saptayacak. Hadislerde ve İslam hukukunda fidyenin yüksek tutulmaması ve mehirden fazla olmaması gerektiği belirtilirse de hiçbir geliri olmayan kadının bunu nasıl ödeyeceği de ayrı bir sorun olarak tartışmalara yol açar.

Kadının, erkeğin kabul edeceği bir gerekçe öne sürmeksizin ayrılmayı istemesi halinde yeni sorunlar ortaya çıkar. İslamcılar, bu durumda Peygamberin şu hadisini hatırlatırlar "Mazereti olmaksızın kocasından kendisini boşamasını isteyen kadın Cennet rayihasım alamaz. Cennet ona haramdır."[20]

Birçok bakımlardan daha liberal görüşlere sahip olan Hanefi mezhebi mensuplarının, kadının hiçbir şekilde kocasından boşanmayı istememesi gerektiğini savunmaları da dikkat çekici.

Sahihi Buhari, boşanma hakkının neden kadına verilmemesi gerektiğini şöyle açıklar: "Talak (boşanma) hakkı kadın için de kabul edilerek iki taraf arasında niçin adalet temin edilememiştir? sualine karşı da kadının fitraten seriül infiale sahip olması, gebelik ve aybaşı rahatsızlıklarında bu infial ve teessürünün daha artması nedeniyle boşanma hakkının kadın elinde suistimale daha çok müsaid olacağı suretinde cevap veriliyor ki, bu da önemle dikkate alınması gereken bir görüştür."[21]

Aynı düşünceleri *İslam'da Kadın* kitabında Müftü Hüseyin Erdoğan da dile getirir.[22]

Kadının kocasından ayrılması için geçerli gerekçeler İslam hukukunun en önemli alanlarından birisini oluşturuyor. Erkeğin, erkekliğini yerine getiremeyecek kadar hasta olması, dinden dönmesi gibi durumlarda kadınlara boşanma hak-

kı doğuyor. Bunun dışındaki hallerde kadının boşanmak istemesi, onun çok sayıda engeli aşmasını gerektiriyor.

Boşanmanın karşılıklı rıza ile gerçekleşeceğini savunanlar olduğu gibi, mahkeme yolu ile boşanma da İslam hukukunun bir başka yolu. Mahkeme önünde boşanmak birçok Müslüman yazar tarafından eleştirilir. Onlara göre: Mahkeme yoluyla boşanmada, hakimler heyeti ve diğer yabancıların huzurunda mahremiyetlerin ortaya dökülmesinden daha çok kadın zarar görür, dedikodular olur, kadının izzeti nefsi rencide edilir ve böylece boşandıktan sonra tekrar evlenmesi güçleşir. Mahkemeler, boşanma davasının devamı müddetince kadın lehine, haksız da olsa, dolgunca nafakaya hükmettiklerinden, kadın hem aile vazifelerini ihmal ile serbest hayat yaşamak hem de kocasından bu serbest hayatın gerektirdiği masrafları almak amacıyla boşanma davası açar. Mahkeme yoluna karşı çıkanlara göre kadın, açtığı veya aleyhine açılan boşanma davasını uzatmak amacıyla ikametgahını meçhul veya uzak yerde gösteriyor, iddiası hakkında hiçbir bilgisi olmayan şahitler buluyor. Bu tür kadınların sayısı giderek artıyor. Sonuçta boşanmanın mahkeme önünde yapılması, kadına bazı olanaklar yaratıyor. Erkekler bu kadarına bile katlanamıyorlar ve itiraz ediyorlar.

Boşanma hakkının erkeğe veriliş gerekçelerini Bekir Topaloğlu tüm İslam dünyasının görüşlerini özetleyerek şöyle dile getirir: "Nikah akdinde söz sahibi olan kadının, akdi bozmaya da selahiyetli olması, ilk nazarda makul görünürse de ruh bünyesi bakımından süratle değişen bir hüviyete sahip olması sebebiyle, bunun aile birliği bakımından tehlikeli olduğu meydandadır. *Kadının seksüel arzusu da erkekten daha değişkendir.* Küçük bir hadiseden dolayı öfkelenen ve evlilik hayatının artık çekilmez bir dert olduğuna kanaat getiren kadın, hemen boşanma yolunu tercih edebilir. *Doğrusu bugünün kadını, giyimine varıncaya kadar, her türlü davranışlarıyla kendisinin yalnız başına evlilik birliğine son vermeye layık bir aday*

görünmüyor."[23] Erkek egemenliğini sarsacağı korkusuyla İslamcı kesimin erkek sözcüleri, kadının boşanma hakkına sahip olmaması gerektiğini hâlâ kararlılıkla savunuyorlar.

Kocanın Babası Gelini İstemezse

İslam aile hukukunda tartışmalı konulardan birisi de gelinin, kocasının ailesi tarafından istenmemesi durumu.

Geleneksel İslamcı anlayışa göre kadının, kocasının ailesini, özellikle babasını memnun etmesi gerekir. Kayınpederini memnun edemeyen ve kayınpederi tarafından istenmeyen gelinin bu anlayışa göre evine geri gönderilmesi şart. Hz. Muhammed döneminde bu tür uygulamalardan örnekler verilerek bu anlayış güçlendirilmek istenir. Gazali bu anlayışı şöyle savunur: "... Kocanın babasının gelinden hoşlanması aile hukukundan önce gelir."[24]

Bir başka anlatımla, karı koca birbirlerini sevseler ve aralarında ciddi bir sorun olmasa bile eğer gelin, kayınpederini memnun edemezse ve baba oğlundan karısını boşamasını isterse koca bu kararı uygulamak zorunda. Hz. Muhammed döneminde böyle uygulamalardan örnekler verilir. Abdullah İbn Ömer, bu tür bir olayı anlatır. İslam düşünürü Tırmızi'nin rivayetine göre olay şöyle gerçekleşir: "Ailemi seviyordum, fakat babam ailemden (karımdan) hoşlanmıyor ve onu boşamamı bana emrediyordu. Vaziyeti Tanrı elçisine (Hz. Muhammed'e) arz ettiğimde bana, 'Ey Ömer'in oğlu, aileni (karını) boşa' buyurdu. (Derhal boşadım)..."[25]

Gazali, bu hadisi ve olayı şöyle yorumlar: "Bu vaka (İslamiyet'te) baba hakkının önde geldiğini göstermektedir." Gazali bu yorumdan sonra şunları ekler: "Fakat baba da Hz. Ömer gibi olmalı, gelini istememesi lüzumsuz ve asılsız şeyler yüzünden olmamalıdır. Kocasına eziyet edip kocasının ya-

kınlarını tahkir eden kadın, cinayet işlemiş sayılır. Ahlakı bozuk ve dini zayıf olan kadın böyledir."[26]

Bu yorum ve açıklamalar, kadının kayınpederini özellikle hoşnut tutmasını, evliliğinin geleceği bakımından tayin edici görüyor. Müslüman kadın bu anlayışa göre kocasından önce kayınpederini hoş tutmaya gayret etmeli, yoksa evliliği tehlikeye düşer.

Boşanmadan Geri Dönüşte Karar Erkeğin

Kadımn başkasıyla evlenme hakkına hangi koşullarda sahip olabileceği, erkeğin boşadığı karısıyla yeniden birlikte olmayı istemesi durumunda bunun nasıl gerçekleşeceği, İslamcı kesime göre Kuran'daki bazı ayetler tarafından belirlenir. Söz konusu Bakara suresinin ayetlerinde şunlar emredilir: "Boşanan kadınlar üç aybaşı temizlenme zamanı beklerler ve ahirete inanıyorlarsa, Allah'ın döl yataklarında yarattığını gizlemeleri helâl olmaz. Kocaları bu zaman içinde barışmak istiyorlarsa almaya tam hakları vardır."[27]

Sahihi Buhari'de de bu konu ele alınır ve erkeğin istemesi durumunda yeniden karısıyla birlikte olmaya hakkı bulunduğu belirtilir. Kadının böyle bir hakkı yok. Zaten boşanma hakkı olmadığı için geri dönme hakkından da söz edilemez. Buhari şunları belirtiyor: "Hatta bu üç aylık dargınlık –diyebileceğimiz bir nevi soğukluk– sırasında erkeğin karısına 'Hanımcığım talakımdan (boşanma kararımdan) vazgeçtim, eski hayatımıza avdet edelim' gibi kavlen (sözle) veyahud karısının elinden tutmak ve okşamak gibi fiilen müracaatı talak ile hadis olan bu soğukluk zail olarak (yok olarak) yeniden daha sevimli bir aile hayatı başlar ve talak tamamiyle zail olur. İslam hukukunda erkeğin karısına bu müracaatına –aile düzenliği namına– o kadar ehemmiyet verilmiştir ki, kadın inad

ederse, kadının muhalefetine ehemmiyet verilmeyip erkeğin müracaatına ve talakın zevaline (sona ermesine) hükmolunmuştur."[28]

Bu sözlerde, ailenin korunmasından çok erkeğin isteklerinin ön plana geçirilmesi anlayışı ağır basmıyor mu? Erkek geri dönmek isterse, daha önce kovduğu kadın kabul etse de etmese de aile yeniden kurulabiliyor. Yani burada kadının kırılan gururu, dönmek istememesi halinde özgür iradesinin çiğnenmesi düşünülmüyor.

Boşanma Hakkı Neden Erkeğe?

Boşanma hakkımn erkekte olduğu çok çeşitli yerlerde dile getirildi. Kuran'ın ayetlerinde de bu konu açık bir şekilde ifade edilir. Peki neden boşanma hakkı erkeğin? Erkeğe bu üstünlüğü tanıyan İslamcılar hangi gerekçeleri öne sürüyor?

"Erkek yaradılışı itibariyle kadından daha temkinli, hadiseler karşısında daha soğukkanlıdır. Hareketlerinin neticesini daha iyi düşünebilendir."[29]

"Boşama hakkı ve yetkisi, taraflar içerisinde daha akıllı (makul) sayılan kimseye tanınmıştır ki o da... kocadır."[30]

"Boşanma selahiyeti kadınlarda olsaydı, en ufak bir geçimsizlik halinde, nice yuvalar yıkılabilirdi. Zira kadınlar çok hissi ve hassastırlar. Hislerine kolayca mağlup olup ani karar verebilirler. Ayrıca erkek evin reisi olduğu için, kadını bazen nasihat çekerek, bazen döverek, azarlayarak yola getirmek imkanına sahiptir. Her zaman boşamaya lüzum yoktur. Halbuki kadın öyle bir güce sahip olmadığı için, hemen ilk cam sıkıldığı anda, boşanma silahına sarılacak, aile hayatına son verecektir."[31]

"Zira erkek, heyecanlı tabiatiyle değil, düşünen, mücadele yapmaya muktedir, sinirleri mücadelenin netice ve sorum-

luluklarını yüklenmeye dayanıklı olarak yaratılmış olması nedeniyle eve ve aileye reislik işinde kadından daha elverişlidir."[32]

13. yüzyılın ünlü kitaplarından *E'n-Risalet'ul-Kemaliyye Fi's-Siret'in-Nebeviyye*'nin yazarı tanınmış İslam bilgini İbnu'n Nefis boşanmanın nasıl gerçekleştirileceğini anlatır: "Evlilikte karı ve kocanın müşterek yaşamı çekilmez bulmaları halinde, evliliğin sona erdirilmesi gerekir. Özellikle eşler arasındaki uyuşmazlık nedeniyle çocuk edinememe durumunda, eşlerden, başka bir eş edinip bu dileklerini gerçekleştirmeleri beklenir. Fakat evliliği sona erdirme hakkının, daha akıllı olan erkeğe tanınması gereklidir."[33]

Bu konuda hemen her İslamcı yazar bir şeyler söyler. Çünkü geleneksel İslam, evliliğe son verme hakkının erkekte olduğunu savunur. Sonrakilere bunun neden gerekli ve zorunlu olduğunu kanıtlamak kalır. Dilipak'ın deyimiyle: "Kesinlikle İslam'ı rasyonalize etmekten kaçınmamız gerekir... Akıl gerçeği anlamak için gerekli, şart... Ama kendi yorumumuzu vahyin özüne eklemeye ya da ona *akli isbatlar getirmeye mecbur değiliz.*"[34] Dogmatik İslam'ın felsefesi budur. 1400 yıl önce ne emredilmişse, aklı fazla zorlamadan, emredilenin doğru olduğunu bir ön şart olarak kabul etmek ve onu kanıtlamak gerekiyor.

İslam hukukunda, boşanmadan farklı olarak bir ayrılma biçimi daha var. Hz. Muhammed'in yaşadığı dönemde de uygulanan bir eski Arap adeti, bizzat Peygambere yapılan başvuru nedeniyle Kuran'da yer alır. İslam kaynaklarında "Zıhar" denen bu adet, bu ayetle birlikte yeni bir içeriğe kavuşmuş oldu.

Çeşitli din kitaplarına da konu olan "Zıhar"ın öyküsü şöyle gelişti:

"Seni Anam gibi Tanıyorum"

Bu cümle eski bir Arap âdetinde kullanılırdı. Bir Arap erkeği karısına, "Seni anam gibi tanıyorum" derse onu terk etmiş sayılırdı. Kadın boşanmış olmaz, yine bir eş olarak kalır, fakat artık bir daha kocasıyla ilişki kuramazdı. Bu harekete "zıhar" denilirdi.

İşte yine böyle bir olay olmuş, Müslüman erkeklerden Samit oğlu Evs, karısı Havle'ye böyle söylemişti. Evs, ihtiyarladığı, bu yüzden sinirli olduğu için böyle davranmıştı. Bir gün karısı kendisinden bir şey istemişti. O da bunun üzerine karısına kızmış, "Senin sırtın, bana anamın sırtı gibi olsun," demişti. Bu Zıhar'dı, Evs, bir süre sonra yaptığına pişman olmuştu. Karısını yanına çağırdı. Kadın ona Allah ve Peygamberi hüküm verinceye kadar yanına gelemeyeceğini ve Peygambere danışmasını söyledi. Kocası utanınca kadın gitti.

Peygamber böyle bir sorunla ilk defa karşılaştı. Bu konuda bir vahiy indirilmediğini ve kocasının ona haram olduğunu söyledi. Kadın, kocasının kendisini boşamadığına yemin etti. Fakat, Hz. Muhammed, yine de kadına kocasının haram olduğunda ısrar etti. Kadın Allah'a vahiy indirmesi için yalvarıp dua etti. Kadın, Peygamberin yanından henüz ayrılmıştı ki, vahiy indi. Hz. Muhammed, adamı çağırttı, oruç tutmasını veya kefaret ödemesini söyledi. Evs, fakirliğinden ve halsizliğinden bahsedince, kefaretini Peygamber ödedi ve karısı ile birleşmesini sağladı.

Vahiyde Allah şu emirleri verdi: "Ey Hz. Muhammed! Kocası hakkında seninle çekişen ve Allah'a şikayette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir. Allah sizin konuşmanızı işitiyordu. Çünkü Allah duyar ve görür. İçinizden karılarına 'zıhar' yapanlar bilsinler ki, karıları onların anaları değildir. Anaları onları doğuran kadınlardır. Şüphe yok ki onlar çirkin

ve yalan bir laf ediyorlar... Karılarına 'zıhar' yapıp sonra dediklerinden dönenlerin eşleriyle temas etmeden önce bir köle azad etmeleri gerekir... Kimin buna gücü yetmezse ailesiyle temas etmeden önce fasılasız iki ay oruç tutması lazımdır. Buna da gücü yetmeyene altmış yoksulu doyurmak düşer."[35]

Hulle

Kuran'ın Bakara suresindeki şu ayetler yüzlerce yıl sürecek bir uygulamayı ve tartışmayı da beraberinde getirdi. "Boşanmak iki defa olur... Erkek kadını bir kere daha boşarsa, bundan sonra kadın bir başka kocaya varmadıkça eski kocasına helal olmaz. Kadını almış olan adam, onu boşarsa Allah'ın sınırlarını koruyacaklarını sanırlarsa, eski karı kocanın birbirlerine dönmelerine bir engel yoktur."[1]

Bu ayetlerin Hz. Muhammed'e vahyolunmasımn nedeni o dönemde cereyan eden bir olay. Ayşe'nin rivayetine göre olay şöyle gelişir:

"Kurazi Rifaa adında birisi, üç talak ile karısı Temime'yi boşar. Fakat boşandıktan az sonra pişman olur. Muhtemelen kızgın bir anındayken ve hislerine kapılarak yaptığı bu işten dolayı çok üzgündür. Temime'nin kendisine dönmesini ister. Temime de Rifaa'ya dönmek dileğindedir. Ancak ne var ki Temime, Kurazi Abdurrahman İbn Zubeyr adında biri ile evlenmiştir. Eski kocasına dönebilmesi için Abdurrahman ile cinsi münasebette bulunması ve ondan ayrılması gerekmektedir. Fakat Abdurrahman'ın şehvet gücü yetersizdir. Bu nedenle Temime bir çözüm yolu bulmak üzere Hz. Muhammed'e başvurur ve şöyle der:

'Ya Resulallah! Rifaa beni boşamıştı. (Ve üç talak ile) talak-ı kati kılmıştı. Sonra ben de Kurazi Abdurrahman ile evlenmiştim... Fakat Abdurrahman'ın erliği şu elbise saçağı gibi (gevşek)'dir. (Erlik vazifesini göremiyor).'

Temime'nin bu sözlerini dinleyen Hz. Muhammed şu yanıtı verir:

'Sanırım ki sen (eski zevcin) Rifaa'ya varmak istiyorsun. Fakat ikinci zevcin Abdurrahman senin balcağızından, sen de onun balcağızından tatmadıkça bu olamaz (ona varamazsın).'

Hz. Muhammed'in balcağız sözcüğü ile anlatmak istediği şey, cinsi birleşmedir."[2]

Hz. Muhammed kadının eski kocasına dönebilmesi için yeni koca ile cinsel ilişkiyi şart koşar. Temime örneğinde görüldüğü gibi, evlenilen ikinci koca eğer iktidarsızsa, kadın yine de eski kocasına dönemiyor. Dönüş için iki tarafın keyfinin geldiği bir cinsel ilişki şart.

İkinci bir koca ile eski eşine dönmek amacıyla yapılan sahte evlilik ise yasaklanır. İşte bu sahte evliliğe "Hulle" adı verilir. Hulle üzerine İslam dünyasında çok ciddi tartışmalar yapıldığı ve yapılmaya devam ettiği kaynaklardan anlaşılıyor.

Hulle Hangi Hallerde Geçerli?

İslam dünyasında üç kere boşanmak nasıl gerçekleşir sorusu önemli. Çünkü bu üçün tamamlanması halinde, kadın erkeğe bir kez daha dönemiyor. Öte yandan kadının, eski kocasına yeniden dönmesi amacıyla ve sırf bu niyetle evlenmesi günah sayılıyor ve kabul edilmiyor. İkinci koca ile evliliğin samimi ve içten olması ve geriye dönüş amacı taşımaması gerekiyor. Hulle amacıyla yapılan sahte evlenmelere hadislere göre Hz. Muhammed lanetler yağdırır ve şöyle der: "Size kiralık tekenin kim olduğunu haber vereyim mi? O, hullecidir. Hulleciye ve kendisi için hulle yapılan kimseye Allah lanet etsin."[3]

Hz. Ömer ise her zaman olduğu gibi yine şiddetli bir tonda konuşur: "Bana hulleci ile hulle yapılmış kimse getirilirse, onları taşa tutmak suretiyle idam ederim."[4]

Bu denli yasaklara rağmen, sahte evlilikler her dönemde yapılır. Erkek, erkekliğinin verdiği rahatlıkla karısına üç kez boş ol der, daha sonra karısını başka erkeğin kollarına atmadan geri alabilmenin yollarını arar. İşte hulle ve hulleciler bu şekilde ortaya çıkar. Reşat Nuri'nin "Hulleci" adlı oyunu da bu tür bir öyküyü konu alır ve sahte bir evliliğin yol açtığı sorunlara değinir. Bu eserin, İslamiyet'i alaya almak için yazıldığı iddia edilir, ancak gerçeğe yakın olduğu da birçok İslam yazarı tarafından dile getirilir. Reşat Nuri Güntekin'in eseri ile ilgili kendi düşünceleri ise şöyle: "Aile bir memleketin en ehemmiyetli bir kurumudur. Dini menfaatlerine alet edenlerin onunla nasıl oynadıklarını, aile ocaklarını kendi keyiflerine göre nasıl yapıp yıktıklarını, bu komedide acı ve gülünç bir misal ile görmek kabildir.

Piyesin mevzu uydurmadır. Fakat içindeki vaka ve sözlerden bir kısmı hakikate tamamiyle uygundur.

Piyesi seyreden ihtiyarlar ve orta yaşlıların bunu tasdik edeceklerine hiç şüphem yoktur."[5]

Peki üç kez talak (boşanma) nasıl gerçekleşir ve yasal hale gelir? Esas olan, kocanın karısına üç kez boş ol demesi. Yani erkek, karısına kızıp üç kez arka arkaya, "boş ol", "boş ol", "boş ol" derse kadın üç kez boşanmış olur ve artık bir daha eski kocasına dönemez. Bir anlayış budur. Hz. Muhammed döneminden yapılan aktarma ve rivayetler de bu tarzı doğruluyor. Fakat son 25–30 yıl içerisinde Mısır, Ürdün, Sudan, Irak ve Fas gibi bazı Müslüman ülkeler, boşanmayı güçleştirmek ve işi abesten uzaklaştırmak amacıyla fiilen üç ayrı boşanma halinin mevcudiyetini şart kıldılar. Ancak, böyle davranmanın İslam'ın geleneksel anlayışına aykırı olduğunu iddia edenler de epeyce fazla.

Üç kez "boş ol" sözcüğünün sonuçlarına ilişkin İslamcı bir gazetede yer alan ilginç tartışma, bu konunun İslamcı kesimlerde hâlâ gündemde olduğunun kanıtı. *Milliyet* gazetesinin 1981 yılında çıkardığı *Aktüalite* ekinde bir İslami gazete-

den, "boş ol" sözcüğünün nasıl uygulanacağına ilişkin bir tartışma aktarılır. Tartışmayı aktaran yazar, gelişmelere ilişkin yorumunu da katarak, mizahi bir hava içerisinde gelişmeyi şöyle anlatır:

"Boşanmak son derece kolaydır. Karınızın ne düşündüğü hiç önemli değil. İsteğinize ulaşmak için bir tek kere 'boş ol' demeniz yeter de artar bile. Bu bir kere 'boş ol' demekle yetinmez, hırsınızı alamayıp üç kere 'boş ol' derseniz, o zaman işler iyiden iyiye karışır. Ortaya bir 'beynunet-i kübra' çıkar ki, artık isteseniz bile boşadığınız karıyı geri alamazsınız. Kesin ayrılık gerçekleşir. Beynunet-i kübra, büyük ayrılık demektir.

Haa, bir noktaya dikkat etmek gerekir. Her ne kadar ülkemiz halkının % 99.9'u 'mümin'dir ama, siz gene de boş ol diyeceğiniz karınızın 'mümin' olmasına dikkat edin. Mümin ve 'şer-i şerife' saygılı olduğunu bilmediğiniz birine 'boş ol' derseniz, yukarıdaki formül geçerli olmaz. Hava alırsınız... Bir de karınızdan memnunsanız da, sakın ki 'boş ol' demeyin. Hele 'Seni üç talak ile boşadım, boş ol, boş ol, boş ol' biçiminde, sakın ki konuşmayın. İstediğiniz kadar imam nikahının yanı sıra medeni nikah da yaptırmış olun, bir daha karınızla biraraya gelmeniz, günahların en büyüğü olur. Bunu da biliniz.

Bütün bunları nereden mi çıkarıyoruz? Söyleyelim. Günümüzün gazetelerinin birinin 'fıkıh' köşesindeki bilgilerden. Ankaralı Ali Çayıroğlu mektup yazmış ve sormuş:

'Çok yakınım olan birisi önceden bir talakla karısını boşadı ve iddeti dolmadan (iddet, boşanan kadının gebe olup olmadığının saptanabilmesi ve yeniden evlenebilmesi için gereken süre) geri getirdi. Şimdi ikinci kez, üç talakla boşadı. Boşanma şekli aynen şöyle: Gece bir defa arkadaşlarının yanında "ben karımı üç talakla boşuyo-

rum" diyor. Sonra sabahleyin babasının yanında "ben karımı üç talakla boşadım" diyor. Bu olaydan 13 gün sonra karısını geri getirdi. Bize, "ben, kayınpederim ve karımla müftüye gittim. Müftü, geri alabilirsin, hem de nikaha bile gerek yok dedi" diyor. Müftü Ankara merkez müftüsü. Tabii olayı müftüye nasıl naklettiler bilmiyoruz. Şimdi bu meselenin dinimizde hükmü nedir?'

Sorunun sorulduğu gazetenin fıkıh köşesinin yazarı, Ankaralı meraklı okuyucusu Ali Çayıroğlu'na şu cevabı veriyor:

Cevap: Mektubunuzu aynen koydum. Şimdi bu hususta ki fetvayı nakledelim. –Zeyd, dahil olduğu karısı Hind'i bir talakla boşadıktan sonra iddeti içinde Hind'e üç talakla boş ol dese, Hind üç talakla boş olur mu? *Elcevap: Olur.* (Fetva–ı Ali Efendi–C.İ. Sh.72)

Hanefi fukahası, kadının bir defada üç talakla boşanmasının bi'dat (adaletsiz, zalim) olduğu hususunda müttefiktir. (Geniş bilgi için/Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuki İslamiyye ve İstılahat–ı Fıkhiyye Kamusu –İst. 1976. C.2.S. 171–93) Ancak bu talak geçerlidir.* Ve beynunet–i kübra (büyük ayrılık) ortaya çıkar. *Artık bunlar arasında nikah söz konusu olamaz.* Mektubunuzdaki vakıa budur. Size tavsiyem şudur: Çok yakınınız olduğundan söz ettiğiniz kimseyi şer–i şerife davet ediniz, hem kendisini, hem ailesini bilerek ateşe atmasın. Talak, kitap sünnet ve sahabe–i kiramın icması (Hz. Muhammed dönemi yaşayanların ortak görüşü) ile sabit olan bir hususdur. Eğer karı–koca birbirinden boşanıp ayrılacak olurlarsa, Allah–ü Teala (C.C.) her birini fazlı keremiyle ihtiyaçtan vareste kılar. Nihayet hepimizin dönüşü onadır. Zerre miktarda iyiliğin de, zerre miktarda kötülüğün de hesabı sorulacaktır. Allah–ü Teala (C.C.) cümlemizi razı olduğu kullarından eylesin'."

Evlenme ve boşanmada geleneksel İslam'ın kuralları hâlâ ülkemizde bazı kesimlerde geçerliliğini koruyor. Bu kurallara uymayanlar uyarılıyor. Kurallara aykırı davrananlar doğru yola gelmeye çağrılıyor. Burada sorun, şeriat yasalarına mı uyulacak yoksa var olan çağdaş yasalara mı? Eğer geleneksel İslami kurallara uyulacaksa, kadının başka bir erkekle evlenip ondan ayrılması gerekiyor. Ancak o zaman eski kocası onunla evlenebiliyor. Böyle davranmayanlar, büyük günahlar işleyip şeriatı çiğniyorlar. Öteki dünyada çekeceklerinin yanında, bu dünyada da cemaatin tepkisine ve lanetlemesine uğruyorlar.

Mezheplerin hulleye yaklaşımında bazı farklılıklar da var. Maliki ve Hanbeli mezheplerine göre, akid sırasında (yani ikinci evlilikte) hulle şartı belirtilmez, fakat iki taraftan herhangi birinin hulle niyeti varsa, nikah geçerli sayılmaz.

İmam Şafii ve Ebu Hanefi'den yapılan rivayetlere göre ise, niyet ne olursa olsun, hulleden söz edilmeden yapılan evlenme akdi geçerli. Gerdek gecesinden sonra koca isterse karısıyla yaşamaya devam eder, isterse boşar. Ancak bazı Hanefi alimleri, örneğin İmam Hz. Muhammed ve Abu Yusuf, hulle amacıyla yapılan nikahın geçerli olmadığını söylerler.

İslamcı kesimdeki hakim anlayışa göre; "Hulleci" hikayesinde olduğu gibi kadının, bir gece yeni kocasıyla kalmasından sonra eski erkeğine dönebilmesi mümkün değil. Çünkü onlara göre, boşanan bir kadın, kim olursa olsun, başka bir erkekle evlenebilmek için iddet süresini beklemek zorunda. Bu bekleyiş ortalama üç ay sürer. Eğer gebe ise çocuğunu doğuruncaya kadar bekler. Bu nedenle bir gecelik koca iddialarının doğru olmadığı öne sürülür.

Üç kez boş ol dedikten sonra yeniden dönememenin, kadını ve evliliği korumayı amaçladığı iddia ediliyor. Ancak pratikte, erkek tarafından boşanan kadın, yeniden kocasına dönebilmek için eziyet çekiyor, sırf eski kocasına dönebilmek

için sevmediği erkeklerle evlenmek zorunda kalıyor. Hele Temime gibi iktidarsız bir erkeğe düşen veya kocasını kaybeden kadınların yapabilecekleri hiçbir şey yok. Birisi, iktidarsız kocayı çekmek, diğeri ise yine sevmediği bir başka erkekle evlenmek için sıra beklemek zorunda.

Eski eşi üç kez boşadıktan sonra yeniden "geri almak" neden bunca sıkı şarta bağlanıyor? Neden hem kadına hem ilk kocasına bunca sıkıntı yaratılıyor? İslamcı kesime göre Cahiliye döneminde, yani İslam öncesi Arap toplumlarında erkekler kadınları canları istedikleri zaman boşuyor, evden atıyor ve sonra canı isterse geri alıyordu. Kadın açısından bu aşağılatıcı duruma Hz. Muhammed son verebilmek amacıyla boşanmaya bir sınır getirir ve bunu aşanları cezalandırır. Bu iddia oldukça tartışmalı. Çünkü, İslam öncesi Arap toplumlarında evlenme ve boşanma hakkı yalnızca erkeğe ait değildi. Hatice'nin Hz. Muhammed'le evliliğinde ve başka bazı evliliklerde görüldüğü gibi evlenme inisiyatifi İslam öncesi toplumlarda zaman zaman kadınlardan gelebiliyordu. Hatta Hz. Muhammed'in annesi ve babası örneğinde iddia edildiği gibi kadının evin ve çocuğun asıl sahibi olması gibi durumlar da vardı.

Üç kez boşanma sınırının asıl nedeni, bütününde olduğu gibi aile yapısının düzene sokulması ve yeni bir toplumsal düzen kurulması ihtiyacıydı. İslam öncesi Arap toplumunda göçebelik nedeniyle aile yapısı istikrarsız, kadın ise özgürdü. Kadının eve kapatılması ihtiyacı, miras ve mülkiyet sorunu, evlenme ve boşanmanın da bir düzene sokulmasını gerektirdi. Yeni bir toplumsal ilişkiler ağı, aile yapısının kurumlaştırılmasını da beraberinde getirdi. İslamcı kesimin iddia ettiği gibi burada kadını korumak değil, kadını eve kapatmak, ev emeğinin bir parçası haline getirmek ve mirası düzene sokmak amacı var. Kadın artık açıkta, istediği zaman savaşa giden, yağmadan kendine pay alan, istediği erkekle istediği şekilde özgür ilişki kurabilen bir insan olmaktan çıkıyor ve bir

erkeğe tabi oluyor, onunla ilişkisi ise bir sisteme bağlanıyor, yeni bir toplumsal düzenin parçası haline geliyor. Burada, göçebelikten toprağa yerleşmeye doğru uzanan uygarlaşma yönünde bir ilerlemeden söz edilebilir, ancak bu kadının haklarının arttığı anlamına gelmez. Tam tersine kadın açısından eski özgürlüklerinin kısılması ve hak kaybı söz konusu. Toplum eski düzeni yıkıp yeni bir düzene adımlarını atarken, kadın da eski serbest yaşama olanağını kaybediyor. Evlenmeye, boşanmaya getirilen tüm sınırlamaların gerisinde böyle bir anlayış yatıyor.

Zina: Yasadışı Cinsellik

Evlilikdışı cinsel ilişkiye İslamiyet zina adını verir. Zina, binlerce yıldan bu yana insanlığın en ağır suçlarından birisi sayılageldi. Hz. Muhammed döneminde karısı Ayşe'ye yapılan zina suçlaması, Müslümanlara yüzlerce yıl yol gösterecek yeni hükümleri de beraberinde getirir. Ama, zina yalnızca İslamiyet'in suç saydığı bir fiil değil. Tek tanrılı dinlerin hepsi zinayı çok ağır bir suç olarak kabul ederler ve zina suçunu işleyenlere ağır cezalar verirler.

Kuran'da Öldürün Emri Yok

Peygamberin eşi Hz. Ayşe'nin çoban Safvan'la bir yolculuk sırasında cinsel ilişki kurduğu suçlaması ve bu suçlamanın ardından gelen ayet, zina konusunda İslam hukukuna yeni hükümler getirdi. Nur suresinin ilgili ayetlerinde şöyle deniyor: "Zina eden kadınla zina eden erkeğin her birine yüzer sopa vurun. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, bunlara Allah'ın dinini tatbik hususunda acımayın. Onların ceza görmesine inananlardan bir grup da şahit olsun. Zina eden erkek, ancak zina eden veya Allah'a eş koşan bir kadınla evlenebilir. Bu inananlara yasak edilmiştir. Namuslu kadınlara zina isnad edip sonra ispat için dört şahit getiremeyenlere seksen sopa vurun. Onların ebediyyen şahitliğini kabul etmeyin.

Kadınlarına zina isnad edip de kendilerinden başka şahitleri bulunmayan kimselere gelince: Gerçekten doğru söyleyenlerden olduklarına dair Allah'ı dört defa şahit tutmasıyla olur... Kadının kocasının yalancılardan olduğunu, Allah'ı dört defa şahit tutmasıyla cezayı kendinden savar."[1]

Bu sözler, Kuran'ın zina ile ilgili temel emirleri. Bu emirler, daha sonraki hadislerle ve İslami yorumlarla karşılaştırılırsa oldukça yumuşak hükümler içeriyor. Ayet, bir zina suçunun kabulü için dört tane erkek şahit gerektiğini belirtiyor. Bu dört erkek şahitin olayı bizzat görmüş olması zorunlu. Bu iddialarını kanıtlayamamaları durumunda iddia edenlere de ağır bir ceza veriliyor.

Zina suçunu kanıtlamak için dört görgü tanığı bulmak oldukça güç bir iş. Çünkü zina yasal olmayan bir ilişki ve bu nedenle gizli yapılır. Dört görgü tanığı bulunacak, bunlar ilişkiyi gözleriyle görecekler ve tanıklık yapmayı kabul edecekler. İddiayı öne sürüp dört erkek şahit getiremezlerse, iftira suçunu işlemiş olacaklar. Ki bu suçun cezası da zina suçu kadar ağır ve iftiracı 80 değnek yemeye mahkum ediliyor. Zina edenle iddiasını ispat edemeyen arasında ceza bakımından yalnızca 20 değneklik bir fark ortaya çıkıyor. Bu yaptırım da zina iddiasını rasgele öne sürmeyi zorlaştırıcı bir özellik taşıyor.

Hz. Ayşe'ye zina suçlamasında bulunanlar, zina ile ilgili ayetlerin inmesinden sonra bu iddialarını ayete uygun şekilde kanıtlayamadılar. Bu nedenle 80 değnek cezasına çarptırıldılar. Yalnızca iddiacılardan İbn Übey çok yaşlı olduğu için affedildi ve sopa yemekten kurtuldu. Hz. Ayşe ile zina yaptığı iddia edilen Safvan da, kendisiyle alay eden Şair Hassan'ı kılıcıyla yaraladı. Yaralanan şairin aşireti Hazrecliler, bunun üzerine Safvan'ı esir aldılar ve şair iyileşene dek onu serbest bırakmadılar.

Kuran'da yazılı, açık ve tartışmaya yer vermeyecek kadar somut hükümlere göre zina suçu yüz kırbaçtan ibaret. Ölümü ve taşlanmayı gerektiren herhangi bir hüküm yok. Ancak, *Sahihi Buhari*'de ve diğer İslam kaynaklarında yer alan hadislere göre Hz. Muhammed, zina suçu işleyen evli kimselerin taşlanarak öldürülmesi gerektiğini emreder. Taşa tutarak öldürmenin adı *recm*. İslam kaynakları Kuran ile hadisler arasındaki bu fark üzerinde durmazlar. Hadislerin

150–200 yıl sonra toplandığı gerçeğini göz önünde tutarsak, acaba bu hükümler de daha sonraki yılların anlayışının bir yansıması mı? Yoksa Peygamberin bir olayla sınırlı özel bir uygulaması mı? Böylesine önemli bir konunun Kuran'da vurgulanmamış olması düşünülebilir mi? Ayrıca Kuran yüz sopaya hükmetmekte, daha sonraki İslam kaynakları ise öldürmekten söz etmekte. Bu çelişme nasıl giderilecek?

Taşa Tutarak Öldürme: Recm

Kuran'da söz edilmemesine rağmen zina suçunun cezasının ölüm olduğunu İslamcı kesimin önemli bir kısmınca savunmaya devam ediliyor. Suudi Arabistan gibi şeriatı uyguladığını söyleyen bazı ülkelerde taşlayarak öldürme cezalarının verildiğini gazeteler yazıyorlar. Türkiye'de de bazı aileler, zina yaptığına karar verdikleri aile bireylerini aile içinde karar vererek ölümle cezalandırıyorlar. Tarihte de benzer yüzlerce örneğe rastlıyoruz.

Hz. Muhammed döneminde recm (taşa tutarak öldürme) cezasının uygulandığı *Sahihi Buhari*'de şöyle anlatılır: O dönemin tanınmış isimlerinden Ebu Hüreyre ve Zeyd İbn–i Halid Cüheni bir zina olayında Hz. Muhammed'in tutumunu şöyle rivayet ederler: "Bedevi Araplarından bir kişi Peygambere, 'Benim oğlum, bu Arabinin yanında ecir (çoban) idi. Bunun karısına zina etmiş. Bana söylendiğine göre oğluma recm (taşla öldürme) lazım gelirmiş.'... Peygamber adama, 'Oğluna yüz değnek vurulup bir süre nefyedilir (sürgün)' buyurdu. (Ayrıca kadın için şunları söyler) 'Bu Bedevi'nin karısına git! Günahını itiraf ederse onu recmet' buyurdu. Üveys kadına gitti. Kadının da fenalığını itiraf etmesi üzerine, Peygamberin emriyle kadın recmolundu."[2]

Bu hadisle ortaya çıkan tablo şöyle: Zinanın bir tarafı yüz

değnekle cezalandırılıyor, bir tarafı ölüme mahkum ediliyor. Bu farka yol açan nedenleri İslam kaynakları şöyle yorumlarlar: "Zina yapan erkek ve kadın bekar iseler... kendilerine yüz değnek vurulur ve lüzum görülürse bir yıl hapis veya sürgün edilir. Zina edenler eğer üzerlerinden nikah geçip gerdeğe giren evli erkek ve kadın ise bunlara tatbik edilecek ceza, taşa tutularak öldürülmeleridir. Peygamber böyle emretmiş ve kendi zamanında bu cezayı tatbik etmiştir."[3]

Yukarıdaki alıntı, *Sahihi Buhari*'de anlatılan olayın ve aktarılan hadisin bir hüküm olarak kabul edilip yorumlanması. *Sahihi Buhari*'de Hz. Muhammed döneminde yaşanmış ve taşa tutularak öldürülmeye konu olmuş başka olaylar da aktarılır. Ama, bu hadislerle Kuran arasında bir uyumsuzluk olduğu ortada. İslam kaynaklarının yorumuna göre yüz değnek yalnızca zina yapan bekarlar için geçerli. Ancak, Kuran'ın Nur suresinde dile getirilen ceza, tüm zina yapanları içermekte ve evli bekar ayrımı yapmamakta. Bu konuda evli bekar ayrımını belirten başka bir hüküm de yok. Nur suresinin Hz. Ayşe'ye zina suçlamasının hemen ardından gelmesi de, burada hakkında zina iddiasında bulunulan kişinin bekar olmadığının bilindiği gerçeğine dayanıyor. Yani Kuran'daki hüküm, Ayşe olayı dikkate alınarak verilmiş. Hz. Ayşe evliydi ve hakkındaki zina suçlaması gerçek olarak kabul edilseydi, sonraki öldürme uygulamalarından farklı olarak, Kuran hükmüne göre yüz değnekle cezalandırılacaktı. Kuran, bekar ve evli ayrımı yapmıyor ve hiçbir yerinde recm cezasından söz etmiyor.

Zina Biçimleri

İslamcı gelenek, yalnızca cinsel ilişkiyi zina olarak görmekle kalmaz. Bakışlar, duygular, dokunma gibi nedenlerle de zina suçu işlenebileceğini söyler.

Hz. Muhammed döneminin tanınmış isimlerinden Ebu Hüreyre İslam Peygamberinden zina ile ilgili şu sözleri aktarır: "Adem oğluna zinadan nasibi takdir olunmuştur. Hiç şüphesiz adem oğlu mukadder (kaçınılmaz) olan bu akıbete erişecektir. Gözlerin zinası; (mahremi olmayan kadınlara şehvetle) bakmaktır. Kulakların zinası; (dinlenmesi haram olan sözleri) dinlemektir. Dil zinası da; (söylenmesi haram olan sözleri) konuşmaktır. El zinası da; (ecnebi bir kadının uzvunu şehvetle) kavramaktır. Ayak zinası; (gidilmesi haram olan yere) adımlarını atmaktır. Kalbin de (zina) temennisi ve iştihası vardır. Tenasül uzvu (cinsel organ) ise kalbin arzularını ya gerçekleştirir yahud (sarfı nazar ederek) yalanlar."[4]

İslamcılar, Hz. Muhammed'in, erkeklerin kadınlarla tokalaşmasını da önemli bir günah ve zina çeşidi saydığını söylerler ve ondan şu hadisi aktarırlar: "El zinası, el temasıdır (tokalaşmaktır); Her kim yabancı bir kadınla tokalaşırsa kıyamet gününde onun iki avucuna ateş konur; Birinizin başına demirden bir şişin vurulması, onun kendisine helâl olmayan bir kadınla tokalaşmasından daha hayırlıdır."

Göz zinası da önemli bir zina biçimi sayılır. Kuran'ın çeşitli ayetlerinde bu tür zinadan sakınma emri olduğu öne sürülür: "Müminlere de ki: Gözlerini önlerine diksinler, namahremden sakınsınlar" (Nur suresi, 30. ayet). "Kulak, göz ve gönül, bunların hepsi yaptıklarının sorumlusudurlar" (İsra suresi, 36. ayet). "Allah, gözlerin hainane bakışlarını, sinelerde gizlenen her şeyi bilir" (Gafir suresi, 19. ayet).

İslamcıların bir kesimi, bakışın en önemli zina suçlarından birisi olduğunu söylerler: "Cinsi yaradılış bakımından İslam'ın haram kıldığı şeylerden bir tanesi de erkeğin kadına ve kadının erkeğe fazlaca bakmasıdır. Göz, kalbin anahtarıdır. Bakış, fitnenin elçisi ve zinanın habercisidir. Eski şairlerden biri şöyle demiştir: 'Bütün olayların başlangıcı bakıştır, zira ateşin çoğu; küçük kıvılcımdandır.' Bunun için Yüce Allah, avret yerlerini örtme emri ile beraber mümin kadın ve erkeklere gözlerini sakınmalarını da emretmiştir.

Peygamber Hz. Ali'ye şöyle buyurmuşlardır: 'Ya Ali! Bakışların birbirini takip etmesin!... Çünkü birinci bakış senin, diğerleri ise başkasının hakkıdır'."[5]

Hz. Muhammed'den aktarılan bir başka rivayet ise şöyle: "Gözler zina yapar, onların zinası da bakıştır."[6]

Kadınların koku sürünerek erkeklerin arasından geçmesi de bir zina biçimi sayılır. "Koku sürünerek bir meclisten geçen kadın zina etmiş olur."[7]

Zina, Mülkiyet ve Miras

Her alanda olduğu gibi İslamiyet zina suçunun da esas olarak kadın tarafından işleneceği inancıyla hareket eder, hatta yer yer bunu açık olarak ifade eder. Ünlü İslam düşünürlerinden Yusuf El-Kardavi şunları yazar: "Zina bir cinayettir... Ve *kadın tarafından işlenen bu cinayet*, erkeğe ait olan mahremin hürmetini yok eder ve Allah tarafından yalnız insanların menfaati icabı vazedilen ilahi nimetlerden bir tanesi olan nesebi bozar... Yani zina, tohumların karışmasına ve neseplerin bozulmasına neden olur. İşte bu dinin en güzel hükümlerinden bir tanesi; tövbe edinceye ve tam temizleninceye kadar *zina eden kadınla evlenmeyi haram kılmasıdır*. (Onun temizlenmesi; en az bir defa aybaşı hali görmek suretiyle rahminin temizliğinden şüphe edilmemesidir)."[8]

Ünlü mutasavvıf Bosnalı Ali Dede ise zina suçunu asıl olarak kadının işleyeceğini şöyle vurgular: "Hırsızlık kuvvetle işlenir, zina ise şehvetle yapılır. Erkek kadından kuvvetli olduğundan hırsızlıkta verilecek cezada, evvela erkek zikredilmiştir. Kadın ise, şehvette, erkekten fazla olduğu için ceza hususunda da önce zikredilmiştir. Kadın kendi arzusu ile şehvet tuzağına girer, aksi halde binlerce insan toplansa onun ırzına kolay kolay geçemez. Onun için Allah, ilk buğday tanesinden Havva yediği halde (Adem Rabb'ine asi oldu ve hata işle-

di) buyurdu, Havva onun fer'i sayılıyordu. Hırsızlık yapanın elinin kesilmesi karşısında, zina yapanın şehvet aletinin kesilmemesinin hikmeti, neslin çoğalması ve insanlığın bekaası içindir."[9]

Yusuf El-Kardavi'nin zinayı asıl olarak kadının işleyeceğini belirten sözlerinin hemen ardından eklediği "tohumların karışması" endişesi bir gerçeği de açık seçik ortaya çıkarır. Kadının kocasından başka bir erkekle cinsel ilişki kurması, doğacak olan çocuğun babasının kim olduğunun bilinmemesine yol açıyor. Doğan çocuğun hangi erkeğe ait olduğu bilinmezse, miras, mülkiyet gibi sorunlar ortada kalıyor. İnsanlığın komünal bir hayat yaşadığı ve henüz mülkiyetin olmadığı yıllarda zina diye bir sıkıntısı yoktu. O çağlarda, kadın erkek ilişkisi bir sınıra bağlanmamış ve bu nedenle kimseye ceza hükmedilmemişti. Ama mülkiyetin başlamasıyla birlikte doğacak olan çocuğun kime ait olduğu önem kazanır. "Tohumların karışması" endişesi bu nedenle ortaya çıkar. Çünkü mülkiyet ve miras, yeni düzenin, sınıflı düzenin en önemli unsuru haline gelir. Sınıflı bir düzende mülk sahipleri, mülklerinin geleceğini garanti almak amacıyla çocuklarını da sahiplenmek isterler. Önceki düzende yalnızca annesi bilinen çocuğun, şimdi daha çok babasının bilinmesi önem kazanır. Çünkü mülkün asıl sahibi erkek haline gelir. Zina yapılması, hele de kadının yapması, çocuğunun babasının bilinmemesi gibi bir riski beraberinde getirir. Babanın bilinmesi ve ailenin oluşması, tamamen mülkiyetin ortaya çıkmasının bir ürünü. Ahlak felsefesi de buna uygun olarak gelişir. Daha önceki dönemlerde cinsellikle ahlak arasında hemen hiçbir ilinti yokken, yeni dönemde cinsellik en önemli ahlak sorunu olarak gündeme gelir. Mülkiyetin süreklilik kazanması ve mülk sahibi sınıflarının geleceğinin garanti altına alınması, ancak babanın bilinmesiyle mümkün. Zina, süreç içinde mülkiyetin geleceğini tehdit ettiği ve baba konusunda karışıklık yarattığı için suçların en ağırı haline dönüşür.

Zina, yalnızca İslamiyet'in öngördüğü bir suç değil. Binlerce yıldır insanlık, mülkiyet ve babalık kurumunu koruyabilmek amacıyla cinsel ilişkiye sınırlar getirdi, bu sınırları aşanları şiddetle cezalandırdı. Ancak, her dönemin sınırı, toplumsal şekillenmeye bağlı olarak farklı gelişti. Bazen dört kadınla evlenmek meşru sayıldı, bazen tek kadınla evlenmek. Yeri geldi zina eden taşlanarak öldürüldü, yeri geldi fahişelik kıymetli bir meslek olarak güç kazandı.

Eşcinsellik

İslamiyet dünyasının kadın kadına aşk (lezbiyenlik – sevicilik) ve erkek erkeğe aşk (homoseksüellik – lutilik) konusunda nasıl davranılacağına ilişkin tutumu tarih içinde büyük farklılıklar gösteriyor. İslamiyet'in eşcinselliğe ilk temel yaklaşımı Kuran'da ifadesini buluyor. Kuran'daki bazı ayetlerin eşcinselliği konu aldığı, bir kısım araştırmacı tarafından uzun zamandan beri öne sürülüyor. Geçmişte, söz konusu ayetlerin zinayı, yani yasadışı cinsel ilişkiyi cezalandırmak için emredildiği söylenir, daha sonra zinayı ele alan başka ayetler gelince, bu ayetlerin hükmünün kalmadığı yorumu yapılırdı. Ancak son dönemde bir kısım araştırmacı bu anlayışın yanlış olduğu tahlilini yapıyor. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Hüseyin Atay, Kuran'daki bazı ayetlerin eşcinsellikle ilgili olduğu tezini savunanlardan. *Kuran'a Göre Araştırmalar – 1* adlı kitabının bir bölümünde bu konuyu ele alıyor. Hüseyin Atay, ayetlerle ilgili düşüncelerini aktarmadan önce, İslam dünyasındaki çeşitli eğilimlerin eşcinselliğe nasıl yaklaştığını inceliyor. Buna göre; Ebu Hanife, homoseksüele bir ceza öngörmez. Ona yalnızca tazir (azarlama) cezası verilir. Eğer bu alışkanlıklarını sürdürürse, Devlet Başkanınca ve Kadı'nın hükmüyle öldürülür. İmam Şa-

fi'ye göre ise eşcinsellere iki hüküm uygulanır: Birincisi, zina gibi sayılıp zina cezası verilir. İkincisinde ise mutlaka öldürülmesi gerekir. Peygamber sonrası dönemde ise eşcinselliğin zina sayılıp sayılmaması, tartışmalara neden olur. İslam toplumlarının tarihinde, eşcinsellerin ateşte yakılmasını, üzerine duvar yıkılmasını, yüksek bir yerden baş aşağı yuvarlanarak ve ardından taş kaya atılarak öldürülmesini savunanlara da çokça rastlanır. Tarihi açıdan bakılınca uygulamada sanıldığı kadar sert yaptırımlar görülmüyor. Araştırmacılar, İslamiyet'in tarih boyunca eşcinselliğe ılımlı yaklaştığını belirtiyorlar.

Prof. Hüseyin Atay, İslam ulemasının görüşlerini aktardıktan sonra şunları söyler: "Livata ve sevicilik hakkında fakihlerin hükümlerini zikrettik. Bunların dayandıkları sağlam bir delil bulunmamaktadır. Her biri, kendi anlayışına ve durumu toplumun içinde değerlendirmesine göre içtihat etmiştir.

Oysa Nisa suresinde iki ayet, hem livataya ve hem seviciliğe açıkça hüküm getirmiştir. Ama fakihler bu iki ayeti mensuh, yani hükmü kaldırılmış, lağvedilmiş saydıklarından ve bu ayetleri zina anlamına aldıklarından dolayı delilsiz, dayanaksız hükmü yürütmüşlerdir. Hem bu iki ayete zina manası vermekte (ayette zina kelimesi geçmiyor) ve hem de ayeti mensuh saymakta yanılmışlardır."[10]

Hüseyin Atay'ın da dikkat çektiği kadın kadına aşkla ilgili ayetler şöyle: "Kadınlarınızdan fuhşu işleyenlere içinizden dört şahit getirin. Şahitlik ederlerse ölünceye kadar veya Allah onlara bir kısmet kılana kadar, o kadınları evde tutun (Nisa Suresi 4/15)."

Atay'ın iddiasına göre bu ayetler kadın kadına aşkı ele alır ve zinadan söz etmez. Çünkü, bu ayetin fahişe sözcüğünü kullandığına, zinadan söz etmediğine dikkat çeker: "Kadınlar bu fuhşu yaparsa"nın anlatmak istediği mana, kadın kadınla olma demektir. Kadın erkek beraber zikredilmiyor. Kadınlar

kendi aralarında bu fuhşu yaparsa, manasını ifade ediyor. Erkekler ayeti sonra geliyor. Zina, erkekle kadın arasında olur. Kadın kadına olana zina denmez ve Kur'an buna ayrı bir isim de vermemiştir... Ayetin anlamı açık olduğu için ve mensuh da olmadığı (kaldırılmadığı) için sevici kadınlar hakkında Kur'an'ın bu hükmü baki ve geçerlidir."[11]

Bu yoruma göre: Kadın kadına aşk zina sayılmıyor ve verilen ceza da zina cezasından çok hafif. Ayrıca bazılarının iddia ettiği gibi daha sonra bildirilen zina ile ilgili ayetler, farklı amaçlara sahip olduğu için bu hükümleri de kaldırması mümkün değil.

Hüseyin Atay'ın da dikkat çektiği gibi Kuran'da kadın kadına aşk konusu ele alınır ve bir ceza saptanır. Bu cezanın uygulanabilmesi için önce dört şahit bulunması gerekir. Eğer fuhuş, yani sevişme kesinlik kazanırsa o zaman bunu yapan evleninceye veya ölünceye kadar evinde tutulur. Hüseyin Atay, sevici kadının eve kapatılması hükmünü, zaten o dönemde evli olmayan kadınların evde oturmak zorunda olmasına bağlıyor, bugün çalışan kadın için böyle bir uygulamanın anlamsız ve geçersiz olduğunu söylüyor.

Kuran'da erkek erkeğe aşk, yani livata konusu da Nisa suresi içinde yer alır. Kadın kadına aşk ayetlerinden hemen sonra gelen bu ayetlerde şunlar yer alıyor: "İçinizden iki erkek, bu fuhşu işlerse, onları incitin. Eğer tövbe eder düzelirse, onları bırakın (Nisa suresi 4/16)."

Hüseyin Atay, bu ayetleri önceki ayetlerle karşılaştırarak şu yorumu yapıyor: "Şimdi bu ayette dikkat edilecek noktalar: İki erkek zikrediliyor. Önceki ayette kadınlar çoğul olarak zikredilmiştir. Böylece bu iki ayet arasına fark konmuş oluyor. Eğer bir önceki ayet erkek–kadın arasında olan zinayı kastetseydi, bu ayete ihtiyaç kalmazdı. İki ayette de zina kast edilseydi, durum aynı olduğu için cezaları da aynı olurdu ve bu ayet tekrardan ibaret kalırdı. Oysa ikinci (son ele alınan) ayetin cezası incitmek ve eziyet etmek, birinci ayette bu ceza

yoktur. Burada tövbe ve ıslah olma şartı da getiriliyor. Bu iki şart gerçekleşirse, hemen erkek serbest bırakılıyor."[12]

Hüseyin Atay, bu ayetlerin çok açık hükümler taşıdığını, bu ayetler zinaya yönelik olarak yorumlamanın yanlış olduğunu belirtiyor. Ona göre, iddia edilenin aksine bu iki ayet, eşcinselliği ele alıyor ve eşcinsellere uygulanacak hükümleri dile getiriyor. Atay, bu cezaların ayrıntıları ve uygulaması için içtihatlar yapılabileceğini vurguladıktan sonra, bu konudaki uygulamanın toplumdan topluma ve toplumun değişen şartlarına göre değişebileceğini ve bazı hallerde hiç ceza da verilmemesinin söz konusu olabileceğini söylüyor.

Kuran'ın eşcinselliğe bu yaklaşımı, İslamiyet'in ilk yıllarındaki havaya da uygun. Eşcinsellik konusunda Peygamberden aktarılan hadisler, Peygamberin bunları kötü gördüğü ve lanet okuduğu şeklinde. Ancak, onlara ceza yaptırımından söz edilen hadislere rastlanmıyor. Peygamberden eşcinsellik konusunda şunlar aktarılır: (Aranızda yaygınlaşabileceği endişesiyle) sizin için korktuklarımın en korkutucu olanı Lut Peygamberin kavminin işi olan homoseksüelliktir. Allah Lut kavminin yaptığını yapanlara lanet etsin (bu sözlerini üç kez tekrar eder)... Erkeğe ve kadına arka organından temas edenlere Allah rahmet nazarıyla bakmaz..."[13]

Hz. Muhammed döneminde yaşayan sahabelerden Ebu Hüreyre ve ve İbni Abbas'ın rivayetine göre Hz. Muhammed bu konuda onlara şunları söyler: "Kadını veya erkeği ya da çocuğu arka organından kullananlar (eğer tevbe etmezlerse) Kıyamet Gününde leşten daha pis koku saçar oldukları halde biraraya getirileceklerdir. Bunlar Cehenneme girinceye kadar insanlar bunların kokularından ıstırap duyacaklardır. Allah, bunların sevaplarını giderecek ve onlardan ne tevbe ve ne de fidye kabul edecektir. Onlar ateşten tabutlara girecek, kapakları da ateşten çivilerle çivilenecektir."[14]

Sahabelerden aktarılan bu hadisler, Kuran'la karşılaştırılınca daha sert hükümler içeriyor. Bunu, Peygamber sonra-

sı dönemde gelişen eğilimin bir yansıması olarak kabul etmek akla daha yatkın. Peygamberin Kuran'dan daha sert sözler söylemesi mümkün olmadığına göre, bunu aktaranların abartmaları olarak yorumlamak veya aktaranlardan derleyenlerin tutumları olarak anlamak tarihsel gelişmeye daha uygun sayılabilir.

İmam Ali Rıza Demircan, kadınlarla anal organdan aşk yapmanın Peygamber tarafından küçük lutilik olarak adlandırıldığını söylüyor ve bu ilişkinin de haram kılındığını belirtiyor.

Kadın kadına aşk konusunda da Ali Rıza Demircan İslamcı kesimin görüşlerini şöyle aktarıyor: "İslam dininde lutilik gibi haram kılınan bir cinsel eylem de seviciliktir. Allah'ın Resulünün hadislerindeki adı Sihak olan sevicilik, kadın kadına sevişerek cinsel tatmin aramaktır. Haram olan bu cinsel sapıklık türünde kadınlardan biri erkek mevkiinde olup sevicidir. Diğeri de edilgen durumundadır. İslami kaynaklara göre tarihi oluşumu ve gelişimi itibariyle lutilik gibi sevicilik de Lut toplumuna dayanmaktadır. Ülkelerinin altı üstüne getirilen ve üzerlerine taş yağdırılan Lut kavminin, erkekleri yanı sıra başta Lut Peygamberin karısı olmak üzere kadınlarının da azaba uğratılmalarının sebebi, aralarındaki sevicilikleri olmuştur."[15]

Demircan'ın aktardığına göre Peygamber, kadınlararası sevişmeye yol açan genel hamamlara gitmeyi de kadınlara yasak eder. Kuran'daki hükümler ve İslam'ın ilk dönemi, cinsel yasaklar konusunda, daha sonrasıyla karşılaştırıldığında oldukça yumuşak özelliklere sahip. Anlayışların tarihi gelişme içinde katılık kazandığı anlaşılıyor.

Sevişme

Müslümanların değer verdiği ünlü Türk düşünürlerinden birisi de Erzurumlu İbrahim Hakkı Efendi. İbrahim Hakkı Efendi'nin *Marifetname* adlı eseri Müslümanların en önemli başvuru kaynaklarından birisi. İbrahim Hakkı Efendi bu eserinde, fizikten kimyaya, matematikten toplum yaşamına kadar bir dizi konuda fikir üretir ve Kuran'ı yorumlamaya çalışır.

İslam dini cinselliğe olan ilgisi, diğer tek tanrılı dinlere göre daha yoğun. İslam kaynaklarında cinsellik ve sevişmeye ilişkin yazılı ve sözlü kaynaklar zengin bir literatür oluşturur. Ne zaman, nasıl, kimlerle sevişileceği, Kuran'dan Hz. Muhammed'in hadislerine, Gazali'den diğer İslam bilginlerine kadar ciddiyetle ele alınır yorumlanır, hükümler çıkarılır. Erzurumlu İbrahim Hakkı Efendi de ünlü kitabının bir bölümünü sevişmeye ayırır. Araştırmamıza, İbrahim Hakkı Efendinin erkeklere verdiği öğütlerle başlıyoruz:

> "Sevişme şekillerinin en faydalısı, kadını sırtüstü yatırıp, iki bacağı açık olduğu halde, diz üstünde iki bacağı arasına girip yapmaktır. Önce oynaşmalı, konuşmalı, birbirine güzel, tatlı sözler söylemeli, sevişmeli, göğsünü, dudaklarını ve yanağını öpmeli, sarılmalı, kucaklamalıdır. Hatta göğüslerini ve göbeğinden aşağısını ovmalıdır. Sonra aletini bıd'a' (kadının cinsel organı) sürmeli ve kadının gözünü kollayıp, şehvetin şiddeti ile ikisi de iyice isteklenmelidir. Kadının menisi göğsünden ayrılırken gözü değişir ve erkeği göğsüne almak ister. O zaman üzerine düşüp, ileri geri hareketlerle inzali (boşalmayı) sağlamalıdır."[1]

İbrahim Hakkı Efendi, o günün dünyası içinde özgürce düşüncelerini dile getiriyor ve cinsellik konusunda insanları uyarmaya çalışıyor. Erkek yanlısı özellikler taşısa da, İbrahim Hakkı'nın yaklaşımında da günümüze göre daha ileri bir tutum göze çarpıyor.

İslam kaynaklarında, erkeğin kadını nasıl sevmesi gerektiğini etraflı olarak ilk kez Hz. Muhammed'in anlattığı belirtilir. Cinselliği, evlenmeyi, sevişmeyi konu alan İslamcı kitaplarda Peygamberden çok sayıda hadis aktarılır. Bu hadislere göre; Hz. Muhammed, erkeğin cinsel ilişkiye girişirken kadına birdenbire çullanmayıp dil şakaları yapmasını, kadını öpüp severek, tahrik edici sözler söyleyerek sevişmeye başlamasını önerir. Peygambere göre, bunları yapmadan sadece kendini tatmin ederek ilişkiye giren erkeğin yaptığına verilecek isim yalnızca, "acziyet" ve "hayvanlık". "İçinizden biriniz münasebette bulunacağı zaman ailesine hayvan gibi çullanmasın, öpüşsün, şehveti tahrik edici sözler söylesin."[2]

Hz. Muhammed'in hadislerden aktarılan sözleri İslam dünyası için yol gösterici özellikler taşır. İmam Gazali de cinsellik konusunda Peygamberden ışık alır ve şunları söyler: "Erkek kendi şehveti sonra erince hemen ayrılmamalı, kadının şehvetinin tamamlanması için ona mühlet vermelidir. Kadının şehvetini tahrik ettikten sonra, onu sona erdirmeden kendi işini bitirip ayrılan, kadına eziyet etmiş olur. Önce erkek inzal olursa, nefreti mucip olur. Ama iki şehvet birleşirse, o zaman kadına göre daha zevkli olur; çünkü erkek kendi zevki ile meşgul olurken kadın da, sıkılmadan kendi zevki ile meşgul olur."[3]

Bir başka kitapta ise, erkeğe sevişme ile ilgili şu uyarılar yapılır: "Temizlendikten sonra (aybaşının bitiminde) aynı mahalle (kadının cinsel organından söz ediliyor) istediğiniz yerden gelebilirsiniz. Şurası bir gerçektir ki, bu münasebetlerde erkek, kadının arzu ve hislerini tamamen tatmin edecektir. Horoz gibi inip çıkmanın da büyük sakıncaları vardır. Meme

başlarına, bazı uzuvlarına dokunmak suretiyle kadının da gönlünü alacaktır. Hülasa tatmin edilecektir."[4]

"Sevişme Bedeni Rahatlatır"

Birkaç yüzyıl önce bu konuların çok daha özgür ve rahat konuşulduğu anlaşılıyor. Tarih kitapları incelendiğinde zengin bir cinsel literatür dikkati çekiyor. İbrahim Hakkı, bu konuya kafa yoran bilginlerden birisi. Erzurumlu İbrahim Efendi'nin *Marifetname*'sinde sağlıklı bir sevişmenin sonuçları da şöyle yorumlanır: "Faydalı sevişmenin belirtileri vardır. Sonrasında bedene hafiflik, neşet, yemek arzusu ve uyku gelir. Ancak böylece bedende bulunan fazlalık dışarı çıkmış olur. Çünkü ılımlı sevişme: Doğal ısıyı giderip, bedeni rahatlandırır, yemek ve beslenmeye bedeni hazırlayıcıdır. Kızgınlığı zayıflatıp, bozuk vesveseleri ve sevda düşüncelerini izale eder. Balgamı olan hastalıkların çoğu onunla gider. Çok olur ki, sevişmeyi terk edenin menisinden bozuk buharlar beyne çıkıp, baş dönmesi ve göz kızarması gibi belalar başına gelir. Meni buharı bedende kalıp, kablarına dolduğundan, kasıkları şişer ve acır ve bedeninde ağırlık hisseder. Sevişmeye dönüşle süratle hafiflik ve şifa bulur. Genç güzel hanımla aşk, vücuda sıhhat, hislere kuvvet verip, tabiatı mesrur, kalbi pür huzur eder."[5]

İbrahim Hakkı Efendi, evliyaların seks gücüne de dikkat çeker ve bu konudaki üstünlüklerini şöyle dile getirir: "Ama enbiya ve evliyaların göğüsleri marifet nuru ile dolu olduğundan, damarlara akıp, o nur ile gönül ve ruh heyecanı bulur. Hisler ve nefsi kuvvetler ve nefsin şehvet rüzgarı harekete gelir. O halde gönül sahibi olan ariflerden kalbinde nuru çok olan kamilin aşk arzusu da çok olur."[6]

Cinselliği ve sevişme yeteneğinin en çok evliyalarda oldu-

ğunu söylemek seçkinci bir anlayışı ifade ediyor. Yüzyıllar öncesinin İslam dünyası, cinselliği bir üstünlük ve günlük hayatın zorunlu bir parçası olarak kabul ediyor, bu ilişkiyi mümkün olduğu kadar zenginleştirmeye çalışıyor. Ancak bunu yaparken önceliği evliyalara ve din ulemasına vermeyi de ihmal etmiyor. O günün insanlarının ve din ulemasının cinselliğe yaklaşımıyla, günümüz İslamcılarının, cinselliği bir suç gibi görmeleri arasında dağlar kadar fark olduğu ve İslamcı kesimin bu konuda giderek daha da tutuculaştığı anlaşılıyor. İbrahim Hakkı, cinsellik konusundaki sıcak tutumunu güçlendirmek amacıyla Hz. Muhammed'i bu konuda en güçlü örnek olarak ele alıyor. *Sahihi Buhari*'de de aynı konuda somut bilgiler aktarılıyor: "Hz. Habibi Ekrem (Hz. Muhammed) 'Bana tutma ve aşkta kırk adam kuvveti verildi. Mümine (İslam'a inananlara) ise on adam kuvveti verilir. Çünkü her şehvetten kalbe kasvet ve bulanıklık gelir. Ancak aşk şehveti ile gönül parlar, zevklenir ve safa bulur. Onun için, enbiyanın, evliyanın ve alimlerin çoğu ona meyl etmişlerdir."[7]

Takvim

Üstad İbrahim, sevişmenin zamanı üzerine de kafa yorar ve şunları söyler: "Ayın (hilalin göründüğü hicri ayın) birinci günü aşk yaparsa, ondan olan çok güzel olur. Gündüz, öğleden önce ederse, çocuk hakim ve kerim olur. Pazartesi gecesi ederse, hafız-ı Kuran olur. Salı gecesi yaparsa, çocuğu cömert ve merhametli olur. Perşembe gecesi ederse çocuğu alim ve amil olur. Cuma gecesi ederse çocuğu abid ve arif olur."[8]

Evliyaların ve enbiyaların üstün aşk yaşamını öve öve anlatan İbrahim Hakkı Efendi, halkın sevişme arzusuna kapılmasını ise tehlikeli görür: "Avamda (halk arasında) sevişme

arzusunun üstün gelmesi, kötü bir hastalıktır. Zira o marifet nurunun ışıklarının tesiri değil, belki kötülenmesi gereken şehvetin icabıdır. O halde kalb hastalıklarından kurtulan kamilin her şehveti övülmeye değer ve makbuldur. Kalb hastalıkları ile kalan kişilerin aşk şehveti bile, illetli ve bozuktur."[9]

İbrahim Hakkı Efendi de, İslam'ın geleneksel mantığına uygun olarak sevişmeyi erkeğin faydalanması olarak ele alır. "Kadın erkeğin faydalanması için yaratılmıştır" düşüncesi, Peygamberin önemli hadislerinden biri olarak İslamcı kesim tarafından savunulur. Kadının sevişirken görevinin, kocasının isteklerine her an cevap vermeye hazır halde olması gerektiği bir iman ve inanç ilkesi kabul edilir ve bu konu kadına özellikle ve sürekli hatırlatılır. Bundan kaçınan kadının meleklerin lanetine uğrayacağı, cehennemde azap içinde kıvranacağı söylenir. Kocasını memnun eden, onun sevişme ihtiyacına en olumsuz koşullarda cevap veren kadının ise ödüllendirileceği bizzat Peygamberin çeşitli hadislerinden aktarılarak kadınlar yola getirilmeye çalışılır.

"Erkek karısını cinsel ihtiyacı için çağırdığı vakit, ocağın başında bile olsa kocasının yanına gelsin. Hangi kadın kocası kendisinden razı olduğu halde yatarsa o kadın cennete gider."[10]

Kadının oruç tutmasının bile kocasının iznine tabi olduğu öne sürülür. Çünkü bu anlayışa göre, kadın oruçlu iken kocasının onunla cinsel ilişki kurması yasak.

"Kocası yanında bulunduğu vakit, kadın kocasının izni olmadıkça oruç tutamaz."[11]

"Kocasının cinsi münasebette bulunma isteğini engellememek için çaba harcamak, kadının kocasına karşı olan görevlerinden biridir. Az önce zikrettiğimiz hadisi şeriflerden de anlaşılacağı gibi, bu hususta kadın o kadar dikkatli olur ki, nafile oruç tutmak isterse kocasından izin almak zorundadır. Çünkü kocası kendisi ile oruçlu iken cinsi münasebette bulun-

maz. Bir kadının kocasının arzularına uymak üzere ona itaat etmesi, dini bakımdan nafile olan ibadetlerden faydalıdır."[12]

Hatta kadının, kocasına cinsel ilişki bakımından her zaman hazır olduğunu göstermesi gerekir:

"Hiçbir kadına, nefsini kocasına sunmadan uyuması helal değildir... Elbisesini çıkarır. Kocası ile beraber yatağa girer, tenini tenine dokundurur. İşte böyle yapabildiği zaman nefsini sunmuş olur."[13]

İlhan Arsel'in Beyhani'den aktardığı İslami anlayışa göre erkeğin cinsel istekleri karşısında kadının buna kesinlikle itaat etmesi gerektiği anlatılır:

"Kadın bakımından itaatin en mutlak olduğu alan, cinsi münasebet alanıdır ki evliliğin başlıca amacını teşkil eder."[14]

Kadının kocanın cinsel ilişki çağrısına uyması dini bir zorunluluk olarak değerlendiriliyor.

Kocanın bu ihtiyacını kabul etmeyen kadının aç bırakılmak, giyim kuşamdan yoksun kalmak, terk edilip boşanmak vb. cezalarına erkek tarafından çarptırılabileceği *Sahihi Buhari*'nin çeşitli bölümlerinde anlatılır. Bu anlayışlardan etkilenerek Fas'ta 1958 yılında çıkarılan bir kanuna göre koca, cinsel ilişkiden kaçınan karısını aç bırakabiliyor, giyim kuşamdan yoksun edebiliyor, eve hapsedebiliyordu. Ancak bunu yargıç kararıyla yapmak zorundaydı. Daha sonraki bu baskıcı anlayışın İslamiyet'in ilk dönemlerinden tek farkı bu yaptırımları uygulayabilmek için mahkemeye başvurmanın zorunlu hale getirilmesiydi.

Erkeğin cinsel ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda kadına düşen görev her şart altında buna cevap vermek. İbni Hanbel'in İslam'ın ilk yıllarıyla ilgili aktardığı bir örnek bu açıdan çarpıcı. Genç ve şehvetine pek düşkün olan Saffan, karısıyla cinsel ilişkiyi hangi şartlar altında yapabileceğini merak eder. Örneğin namaz kıldığı sırada ya da oruç tutmaya kalktığı anlarda karısıyla sevişmek ister. Kadın kocasının bu istek-

lerinden rahatsız olur ve Saffan'ı Hz. Muhammed'e şikayet eder ve ona akıl vermesini, kendisine bu konuda baskı yapmaması için uyarmasını ister. Bunun üzerine Hz. Muhammed Saffan'ı çağırır ve sorar. Aldığı yanıt şudur: "Ey Tanrı elçisi, ben çok gencim, şehvetim kabardığı için sabredemiyorum ve oruç tuttuğu zamanlar (karımın) orucunu bozdurtup bu ihtiyacımı gideriyorum." Saffan'ın bu söylediklerini haklı bulan Hz. Muhammed şu emri verir: "Hiçbir kadın kocasının izni olmadan oruç tutmasın."[15]

Cinsel ilişkiden esas amaç erkeğin faydalanması. Bu fikir, Peygamberden aktarılan hadislerle İslamcı kesim tarafından pekiştirilmeye çalışılır. İslam kaynakları da bu anlayışı güçlendirmek amacıyla örnekler verirler:

"İslam dini, nefisten gelen isteklerin önüne ilahi ikaz işaretleri dikmiştir. Erkekten gelen bir arzuya karşı da Peygamber Efendimiz, kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratılmış olduğunu, onun tamamen doğrultulmaya kalkışıldığında kırılacağını, terk edildiğinde eğri olarak kalacağını ve ondan bu hali ile faydalanılmasını açıklamış ve onun kırılmasının boşanma olduğunu beyan buyurmuştur."[16]

Din adamı Ali Rıza Demircan, erkeğin kadına sunduğu mali olanaklarla cinselliği arasındaki ilişkiyi şöyle izah eder: "Kadınlık görevinden kaçınan (yani kocasının cinsel ihtiyacını onun emrine ve dileğine göre karşılamayan) suçludur. Çünkü... nafaka almasının sebebi olan, cinsel görevlerini yerine getirmeyerek, kocasının hakkına tecavüz etmektedir."[17]

Nikahın erkeğin kadından bir yararlanma biçimi olduğu İslamcı yazarlar tarafından belirtilir: "İslam'da *nikah*, erkeğin kadından cinsi münasebet yolu ile faydalanması demek olduğu için de, erkek tarafından kadına malik olma isteğini ifade eder. Bunun içindir ki, erkek tarafından yapılan teklife (ki buna icab denir) kadının kabul ettiğini ifade eden 'kabul' cevabını vermesi gerekir."[18]

En Büyük Günah Erkeğin Çağrısına Hayır Demek

Kadının, kocasının cinsel ilişki isteğini geri çevirmemesi en temel cinsel kurallardan. Erkeğin bu isteğinin geri çevrilmesinin kadın açısından ne gibi sonuçlar doğuracağı da az çok belli. Erkek, kadını yataktan atmak, boşamak, dayak atmak dahil her yola başvurabiliyor.

İslamcı kesim kendi anlayışlarını güçlendirmek ve kadının, erkeğin cinsel isteklerine her koşul altında boyun eğmesini sağlamak amacıyla Peygamberin hadislerini ön plana çıkarırlar ve Peygamberi örnek gösterirler. "Koca, karısını cinsi münasebet için yatağına çağırır da kadın şeriata uygun bir mazereti olmadığı halde gelmekten uzak durursa ve kocası da bu yüzden ona küs olarak gecelerse, melekler o kadına sabaha kadar lanet ederler."[19]

Hadis yorumcuları, Peygamberin lanet okuma süresiyle neyi amaçladığını da tartışırlar. Buhari'ye göre kadına lanet okunması sabaha kadar sürmez, kadın, kocasının yatağına döndüğü zaman biter.[20]

Hz. Muhammed'in bir başka hadisinde şöyle dediği aktarılır: "Kadın devenin üzerinde bulunurken olsa bile kocası karısından cinsi münasebette bulunmayı isterse, kendisini kocasına teslimden geri durmaması gerekir."[21]

Erkeğin cinsel ihtiyaçlarına cevap veremeyen kadının lanetleneceği ve cehennemlik olacağı tekrar tekrar belirtilir, ancak kadınların erkeklere yönelik benzer cinsel isteklerine ilişkin herhangi bir hüküm aramak kimsenin aklına gelmez; tabii böyle bir isteği geri çeviren erkeğe verilecek bir cezadan da söz edilmez.

Ne Zaman ve Nasıl Sevişmeli?

İslam tarihinde ne zaman sevişilip ne zaman sevişilemeyeceği üzerine çeşitli tartışmalar yapılır, Kuran ve hadislerden bu konuda örnekler çıkarılmaya çalışılır. Büyük İslam bilgini Hz. Muhammed Kutub sevişmeye başlangıç konusunda şunları söyler: "Münasebet esnasında, hissi okşayan ve incelten hoş sözler söylenmeli ve hoş hareketler yapmalıdır. Peygamberimizin böyle yaptığı Hz. Ayşe'den rivayet olunmuştur. Sonra insan bu işi bir gaye için yaptığını hatırlamalıdır. Kuran'da 'kadınlarınız sizin tarlanızdır' diyen Cenabı Allah –mecaz olarak– cinsi münasebetten gayenin tenasül olduğuna işaret etmiştir. Cinsi temaslar aynı zamanda ruhi ve vicdani bir rabıta haline gelmelidir. 'Size nefislerinizden, kendilerine ısınasınız diye eşler yaratmış olması, aranızda bir sevgi ve esirgeme yapması da onun ayetlerindendir.' (Er–Ruum: 21)"[22]

İslam dünyası aşk ve sevişme üzerine kafa yorarken, Peygamberin bu konuda yaşamını öğrenmeye ve ondan örnekler aktarmaya da önem verir. Hz. Muhammed'in, yakınlarının, "Biz bütün sene oruç tutarız, kadınlardan uzak dururuz," demelerinden hoşlanmadığı ve şu hadisi söylediği rivayet edilir: "Allah'ı en iyi bileniniz ve ondan en çok korkanınız benim. Fakat ben, geceleyin hem kalkar hem yatarım, hem oruç tutar hem yerim, hem de kadınlarla evlenirim. Benim sünnetimden uzaklaşan, benden değildir."[23]

Sevişme Adabı

Başlangıcından bitişine kadar, nasıl sevişileceği de İslamcı dünyada önem verilen bir konu. Bu konuda da başvuru kaynağı olarak Peygamberin hadisleri ön plana çıkar. Hadis akta-

rıcılarına göre Hz. Muhammed, cinsel ilişki sırasında erkeğin kıbleye dönük olmamasını ve birleşme sırasında da kıbleyi karşısına almaması gerektiğini söyler. Yine bu aktarıma göre, cinsel ilişkiye girişmeden önce Kuran'ın Besmele ve İhlas sureleri okunmalı, tekbir ve tehlil getirilmeli. Örneğin: "Allah tektir, Allah'tan büyük yoktur, Azim olan Allah'ın adıyla; Allah'ım eğer sulbümden bir çocuğun meydana gelmesini takdir etmişsen, onu hayırlı bir zürriyet kıl."[24]

Doğacak çocuğun şeytandan korunması amacıyla ise şunların söylenmesi gerekiyor: "Allah'ım beni şeytandan, şeytanı da bize takdir ettiğin çocuktan uzaklaştır."[25]

Hz. Muhammed'in boşalma zamanı yaklaşınca neler yapılması gerektiği konusunda şunları söylediği rivayet olunur: "İçinizden biriniz kadına yaklaştığı zaman eşekler gibi çıplak olmayın, inzal zamanı yaklaştığında başınızı bir örtüyle kapatıp tekbir getirin, altınızdaki kadına 'ağır ol' diye seslenin."[26]

Cinsel ilişki, her ayın ilk başlangıcına, ortasına ve sonuna rastlamamalı. Bu üç günün gecelerinde şeytanın işe karıştığı iddia edilir. Gecenin ilk saatlerindeki cinsel ilişki de doğru bulanmaz. Çünkü abdest almadan uyuyup kalmak mümkün. Bu da günah sayılır.

Nasıl Kadınları Seçmeli?

İslamcı erkeklerin cinselliğe olan olağanüstü ilgisi, onları kadınlar konusunda uzmanlığa ilişkin görüşler öne sürecek kadar yetkinleştirir. Bu konuda ülkemizin yetiştirdiği ünlü din adamlarından Erzurumlu İbrahim Hakkı, her alanda olduğu gibi kadın konusunda da yetkin görüşler öne sürer. O, kadının güzelliğini belirten 32 resimden söz eden yazısında şiirsel bir üslupla kullanır. Bugünkü dille söylendiği zaman İbrahim Hakkı'nın kadınlarla ilgili değerlendirmeleri şöyle: "Kadının

güzelliğini belirten 32 resim olduğunu bil. Dört yeri siyah olması lazım; saçı, kaşı ve ah kirpikleri. Kadının dört yeri beyaz ola; dişi, teni, tırnak ve gözü. Dört yerinin kırmızı olması gerek; yanak, dudak, diş eti ve dil. Dört yeri geniş olmalı; kaş, göz, göğüs, göbek. Dört yeri dar olmalı; burun, kulak, koltuk altı ve cinsel organı. Dördü büyük olmalı; meme, baş, cinsel organı ve dizi. Dördü küçük olmalı; burun, ağız ve eli. Hem beli, sesi ince ve hem de şekli nice olmalı. Vücudu hem tavlı ve yumuşak ve hem de kılsız olmalı. Bu şekilde bir tenin sahibi olan kadın güzeldir. Böyle bir kadın hem güzel, hem de huyu sevimli olur."[27]

İbrahim Hakkı Efendi'den ilham alan vaiz Abdullah Aydın da kadınların tiplerine göre, cinsel özelliklerini tanımlar: "... Memeleri büyük olan kadının şehveti çok olur. Memesi uzun olan kadının sütü az, küçük olanın çok olur. Sütlü ve doğurgan kadının sevgisi kocasınadır. Kadının memesi normal olursa kocası onu emer. Yumuşak etli olan tende cana yakınlık olur. Eti kalın olanın kabalığı kuvvetlidir... Kadının cinsel organının şekli ağzına benzer. Cinsel organı küçük olan kadının hatırı sayılır beğenilir. Cinsel organı etli ve büyük olan kadın çok şehvetli olur. Bacağı uzun olanın şehveti azdır."[28]

Kadın Adetli İken Sevişme

Ramazan ayında, oruçlu iken, hac sırasında ya da kadın adet görürken sevişilir mi? İslamcılar, bu konunun cevabının Kuran'da yazılı olduğunu belirtirler. Aşağıdaki ayetlerin bu sorulara cevap niteliği taşıdığı söylenir: "Sana aybaşları hakkında soranlara de ki: Bu bir ezadır. Aybaşı halindeki kadınlardan uzak durun, temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri zaman, Allah'ın emrettiği gibi yaklaşın. Allah tövbe edenleri de temizlenenleri de sever" (El Bakara suresi).

Aybaşı konusundaki bu sureden yola çıkarak, kadınların aybaşı olmalarına ilişkin bir dizi tez geliştirilir. Tabii, bu surede de erkeklere seslenildiği hemen göze çarpıyor. "Bazı kadınlarda adet günleri sabit değildir, daima değişir. Mesela bunlar, bir ay, beş gün ya da bir ay, altı gün görebilirler. Bu durumda dikkatli davranmak gerekir. Böyle bir kadın, altıncı gün oldu mu yıkanır, namazlarını kılar, Ramazan ise orucunu tutar. Fakat altıncı günde kanın durmaması mümkündür. Bu altıncı gün çıkmadıkça eşlik görevini yerine getiremez (cinsel ilişkide bulunamaz), boşanmış ise iddeti (bekleme süresi) bitmiş sayılamaz."[29]

"Adet görecek çağa gelen bir kız, ilk defa görmeğe başladığı kandan dolayı hemen namazını terk, orucunu tehir eder. Evli ise karılık muamelesinde bulunamaz."[30]

"Adet gören veya loğusa olan bir kadın, namaz kılamaz, şükür secdesinde bile bulunamaz. Oruç tutamaz, Kuranı Kerim'den velev ki bir ayet okuyamaz... Kuranı Kerim'e ve ayetlerine el dokunduramaz... Mescitlere giremez, Kabe'yi muazzamayı tavaf edemez, kocasıyla eşlik muamelesinde (sevişme) bulunamaz. Ve kocası kendisinin göbeği altından diz kapakları altına kadar olan organlarından örtüsüz olarak –şehvetsiz bile olsa– faydalanamaz. Örtülü olursa, cinsel ilişkiden başka bir amaçla faydalanabilir."

"... Böyle bir kadını... kocasının yatağına alması, kendisinden başka bir şekilde yararlanması izni vardır."[31]

Adet sırasında cinsel ilişkinin nasıl olması gerektiği Hz. Muhammed'in yaşamından örneklerle de anlatılır: "Ayşe: 'Ben hayız iken, Nebiyy–i Mükerrem (Peygamber) başını kucağıma yaslar, sonra Kuran okurlardı. (...) Ben adet görürken Allah'ın Resul'ü bana bedeni temasta bulunurdu; ben adetliyken benimle bir yorgan altına girerdi'."[32]

Hz. Muhammed'in eşlerinden Ümmü Seleme de şunları anlatır: "Nebiyy–i Ekrem ile bir abaya bürünerek yatıyorduk. Derken adetimi gördüm. Yavaşçacık sıvışıp hayza mah-

sus elbisemi giydim. Adetin mi geldi diye, sordular, evet, dedim. Bunun üzerine beni çağırdılar. Saçaklı kadifenin altında kendileriyle birlikte yattım."[33]

Yine Hz. Muhammed döneminde yaşayanlardan Cumey'b Umeyr'i şunları nakleder: "Annemle teyzem... Ayşe'ye adet gördüğü zaman Allah Resulü'nün nasıl seviştiğini sordular şu cevabı verdi: 'Eşleri olan bizlerden biri adet gördüğü zaman adet gören eşine genişçe bir altlık giymesini emreder, sonra da onun memelerine yönelirdi...'."[34]

Hz. Muhammed'in bu örneklerinden yola çıkan Gazali, hayızlı kadının bedeninden faydalanmanın, onunla yatıp kalkmanın, onu öpmenin caiz olduğunu söyler. Hz. Muhammed'in emirlerini göz önünde tutarak adet gören kadının göbek kısmından diz kapağına kadar futa kullanmasını gerekli bulur. Hanefilere göre, adetli kadının göbekten aşağı olan çıplak bedeninden faydalanmak doğru değil. Fakat göbek üstünden faydalanmada sakınca yok. Nitekim Hz. Muhammed böyle yapar ve kadının memelerine sarılmanın uygun olduğunu söylerdi.[35]

Adet gören kadının erkeğe nasıl yardımcı olması gerektiğini Hz. Muhammed şöyle emreder: "Koca (hayızlı durumda bulunan) karısından, iki eliyle tenasül aletini (cinsel organını) tutup istimna etmesini (boşalmasını) isteyebilir. Onun vücudunu elbisesinin altından okşayıp zevk alabilir, yeter ki duhul etmeye..."[36]

Adet görürken sevişmeme hükmü İslam'a büyük bir olasılıkla Yahudilerden geçer. Eski Yahudi geleneğindeki hükümler İslamiyet'e göre daha katıydı. Yahudilerde adetli kadınla cinsel ilişki kurulmaz, kadınla el sıkışılmaz, onun pişirdiği yemek yenmez, dokunduğu şeylere de dokunulmazdı. Zaman içinde Yahudilikte bu eski adet kayboldu, ilişkiler normale döndü.

Kuran'ın, Ramazan ayında ve oruçlu iken cinsel ilişki ku-

rulup kurulamayacağına ilişkin şunları belirttiği bildirilir: "Oruç gecesinde karınızla buluşmanız size helal edildi. Allah nefsinize zulmettiğinizi bildiğinden, tövbenizi kabul etti ve sizi bağışladı. Karılarınızla buluşun (sevişin)... Meclislere ibadete çekildiğiniz zaman karılarınıza yaklaşmayın."[37]

"Hac bilinen aylarda yapılır. O aylarda hac yapmaya niyet etmiş kimseye artık, Hac'da kadınla buluşma, kötü söz söyleme, sevişme, kavga etme gerekmez."[38]

Hac'da cinsel ilişkiyi Kuran yasaklıyor.

Sevişirken Kadına Arkadan Yaklaşmak

İslam alimi Yusuf El–Kardavi, "Dübürden Sakınmak" başlığıyla yazdığı bölümde, anal seksin yasak olduğunu anlatmaya çalışıyor. Kuran'ın Bakara suresinde geçen "Kadınlarınız sizin tarlalarınızdır, tarlanıza istediğiniz gibi gelin. İstikbal için hazırlıklı olun" ayetlerinin ne amaçla indiğini tartışan Kardavi bu ayetleri şöyle yorumlar: "Bu ayetin inişinin bir sebebi ve hikmetini de Hindistanlı büyük İslam alimi Veliyullah Dehlevi şöyle nakleder: Yahudiler bir Allah hükmüne dayanmadan, cinsi münasebet çemberini çok daraltıyorlardı. Onları takip edenlerle Müslümanlar, Yahudilerin yaptıklarını yapıyor ve 'Eğer erkek hanımının arkasına geçerek cinsel ilişkiye girerse, çocuk şaşı gelir' diyorlardı. Bunun üzerine 'tarlanıza istediğiniz gibi gelin' ayeti indi. Yani ekilecek yer aynı olduğu müddetçe (o, kadının cinsel organıdır ve önüdür) arka veya ön taraftan gelmekte bir fark yoktur... Cinsel ilişkinin şeklini ve keyfini insanlara sınırlamak, dinin işi değildir. Her hususta olduğu gibi bu mevzuda da dini ilgilendiren şey; erkeğin Allah'tan korkması, O'nunla karşılaşacağını bilmesi ve dübür'den (popo) sakınmasıdır. O, ceza ve pislik mevki olduğu ve aynı zamanda livata (homoseksüel ilişki) olduğu için er-

keği böyle çirkinlikten nehyetmek (yasaklamak) dinin vazifesidir."[39]

İslamiyet'te sevişme çok uzun araştırmalara konu olur. Hz. Muhammed'in yaşadığı dönemin örnekleri yol gösterici olarak ele alır. Bir dünyevi din olan ve erkek egemen özelliğiyle dikkat çeken İslamiyet, cinsellik konusuna çok önem verir, bu konuda, Allah'ın vahiylerinden Hz. Muhammed'in hadislerine ve tefsirlere uzanan bir yol katedilir. İslam'da cinselliğin en önemli örneklerinden birisi Peygamber Hz. Muhammed'in yaşamı. Bunu ayrı bir bölüm olarak inceleyeceğiz.

Hz. Muhammed ve Kadın

İslam kaynakları, Hz. Muhammed'in yaşamından ilginç ve çarpıcı olaylar rivayet ederler. Peygamberin yaşamı, İslam dünyası için ibret alınacak, mucizevi örneklerle dolu. Peygamberin yaşamı üzerine o kadar çok hadis ve olay anlatılır ki, bunun ne kadarının gerçek olduğunu saptamak oldukça zor. Bu yüzden İslam fıkıhçıları, kelamcıları, sahih, yani gerçek olan hadisle şüpheli olan hadisleri ayırabilmek için yüzyıllardır çalışıyor ve araştırma yapıyorlar.

İslamiyet'in ilk yıllarıyla ilgili bilgiler Kuran dışındaki rivayetlere dayanır. Bu rivayetlerin şüpheli olanlarının gerçeğe uygunluğunu kontrol edebilmek için en temel kıstas Kuran'ın bakış açısı. Kuran'a aykırı rivayet olamaz. Peygamberin Kuran'a aykırı sözler söylemesi mümkün değil. Eğer böyle hadisler varsa bunu aktaranlar yanlış aktarmış kabul edilir. Çünkü Kuran, bütün hadisler ve İslam hukuku açısından en temel kaynak.

Bu tartışmaları gözden uzak tutmadan ve Peygamber üzerine sonradan yazılmış olan rivayetleri, tarihi gerçekliği içinde yorumlayarak hadisleri ele almak gerekir. Peygamberin yaşamı üzerine yazılmış binlerce kitaba da aynı anlayışla yaklaşılmalı.

Biz bu araştırmamızda Peygamberin yaşamıyla ilgili mümkün olduğunca orijinal kaynakları kullanmaya çalışacağız. Onun üzerine yazılanlar ve rivayet edilenler, kütüphaneleri dolduracak kadar ayrıntılı ve kapsamlı. İslamcı kesimin araştırmacıları onun her davranışından bir ders çıkarmak üzere geniş yorumlar yapar ve tüm insanların Hz. Muhammed'i örnek almasını söylerler. Bir din kurucusunun, onun takipçileri tarafından yüceltilmesi ve erişilmez kabul edilmesi

olağan. Onun yaşamıyla ilgili abartmaların, bu anlayış sonucu olduğunu görmek her şeyin anlaşılmasını sağlar.

Hz. Muhammed'in yaşamının tümünü bu araştırma sırasında incelemek mümkün değil. Hz. Muhammed'in yaşamını konumuzun sınırları içinde ele alacağız. Hadis ve siyer (Peygamberin yaşamını anlatan eserler) kitaplarından yola çıkarak, Hz. Muhammed'in evliliklerini, sevdiklerini ve cinsel yaşamını aktarmaya çalışacağız. Tabii ki bilgilerimiz ve yorumlarımız, bu hadislerin anlattığı çerçeve içinde olacak. Peygamberin yaşamını ele alırken, onun yaşadığı ortamı ve o tarihin gelenek ve kurallarını da gözden uzak tutmamak gerek.

Hz. Muhammed'in yaşamıyla ilgili yazılan en eski kaynaklar onun ölümünden en az 100 yıl sonrasına ait. Bu kaynaklar, insanların kuşaktan kuşağa anlattıkları rivayetlere dayanır. Peygamberin yaşamıyla ilgili ilk kaynak, İbni İshak'ın yazdığı *Siyer* kitabı. İbni İshak, Abbasi halifesi Mansur'un (M.S.754–775) isteği üzerine Peygamberin yaşamını temel alan bir kitap yazar. Mansur, İshak'ın ilk yazdığı kitabı fazla ayrıntılı bulur ve kitabı yeniden yazmasını ister. İshak'ın yazdığı bu iki kitap da Halifenin saraydaki kütüphanesine konur. Bu orijinal kaynağın yazarı İbni İshak Peygamberin ölümünden 72 yıl sonra doğmuştu. Bu durumda Peygamberin yaşamını konu alan ilk kitap onun ölümünden yaklaşık 100 yıl sonra kaleme alınır. Ancak İbni İshak'ın yazdığı bu iki kitabın aslı da ortada yok. Bu kitaba dayanarak yazılmış başka bir kitap var. İbni İshak'ın kitabını İbni Hişam onun ölümünden 50 yıl kadar sonra gözden geçirerek yeniden yazar. İbni Hişam'ın kaleme aldığı *Sirat Resul–Allah* kitabı günümüze kadar gelir. Bu kitabın nasıl kaleme alındığı ise şöyle anlatılır: "Ebu Muhammed Abdülmelik b.Hişam b.Eyyüp Himyarı mevsuk ve mutemed bir müverrih (sağlam ve güvenilir bir tarihçi) olan İbni İshak'ın Kitabü's Sire ve'l Megazisini, mümkün olduğu kadar zaif ve boş haberlerden tecrid etmek ve ge-

nişletmek suretiyle Siretü'n Nebi'sini telif etmiştir ki Siyer-i İbni Hişam diye anılagelen meşhur kitap budur."[1]

İbni Hişam'ın, İbni İshak'ın kitabı diye aktarılan kitabı da epeyce değiştirdiği anlaşılıyor. İbni Hişam, İbni İshak'ın yazdıklarının bir bölümünü boş bularak çıkarıyor, bazı bölümlerini genişletiyor. Kitabı bir anlamda yeniden yazıyor. Belki kitabın aslının yok olmasının nedeni bu. Çünkü her yeni dönem, o döneme uygun anlayışları da beraberinde getiriyor ve tarih de bu anlayışa uygun yeniden yazılıyor. Peygamberin yaşamıyla ilgili en temel kaynak olarak kabul edilen bu kitabın orijinalliği de çok tartışma götürür. Bu kitap bütün tartışmalara rağmen, yine de Peygamberin yaşamıyla ilgili en güvenilir eser olarak kabul ediliyor.

İslam dünyasının en güvenilir kaynaklar olarak kabul ettiği ve Kuran'dan sonra en çok önem verdiği *Sahihi Buhari* ve *Sahihi Müslim* adlı eserler de, Hz. Muhammed'den 200 küsur yıl sonrasında toplanır. Buhari ve Müslim, Arabistan'ı yıllarca dolaşırlar ve topladıkları yüz binlerce rivayeti dikkatle eleyerek içlerinden yalnızca 8000 kadarını yayınlarlar. Bu rivayetler, Hz. Muhammed'in yaşamına, özellikle de peygamberlik dönemine ilişkin ayrıntılı öyküler içerir.

Yüz binlerce rivayetin 200 yıl sonra toplandığı ve 200 yıl sonrasının mantığı içinde elendiği de unutulmamalı. Böyle bir saptamanın bu rivayetlerin mantığını kavrayabilmek açısından önemi var. Örneğin Hz. Muhammed ve dört halife dönemi, göçebe geleneklerinin hüküm sürdüğü, askeri demokrasi diye de anılan, herkesin iktidarı bir ölçüde etkileyebildiği ve paylaşabildiği bir dönem. Göçebe geleneklerine uygun olarak aşiret, bir Meclis (Şura) tarafından yönetilmekteydi. Bu Meclis'te köleler dışında tüm özgür yurttaşlar söz ve karar sahibiydi. Hz. Ali'nin ölümü ve Emevi devletinin kuruluşuyla bu dönem sona erer. Bu dönemde yağma savaşları toplumun esas gelir kaynağıydı. Savaşa, toplumun tüm bireyleri katılır ve herkes ganimetten eşit olarak pay alırdı. Hz. Mu-

hammed'in önder olarak aldığı pay doğal olarak biraz daha fazlaydı. Biriken mali servet, İslamiyet'in gelişmesiyle birlikte devletin maliyesinin de temelini oluşturdu.

Sahihi Buhari ve *Sahihi Müslim*'in derlenip elemelerden geçirildiği dönem, Abbasi İmparatorluğu dönemi. Kul ile imparator, halk ile yönetilenler arasındaki mesafe oldukça açılmıştı. İslamiyet saltanata dönüşmüştü. Böyle bir dönemde toplanıp içinden yüz binlercesi elenmiş rivayetlerin ne ölçüde Hz. Muhammed'in yaşadığı dönemi yansıttığı şüpheli. Büyük bir olasılıkla Buhari ve Müslim, kendi dönemlerinin anlayışlarına uygun olanlarını seçip yayınladılar. Bunu bugün bilebilmemiz mümkün değil, ancak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Bütün bu kaynaklarda yazıldığı dönemin damgasının varlığı şüphe götürmez.

Ama nasıl yansıtılmış olursa olsun Kuran ile bu kaynaklar arasında büyük ölçüde bir paralellik var. Bu eserlerdeki temel yaklaşım 1400 yıldır İslam topluluklarına yol gösteriyor. Bu görüşlerin yüzlerce yıl içinde sistemleştiğini, insanların yaşamının bir parçası haline geldiğini söyleyebiliriz. Araştırmamızda bu kaynakları temel alacağız.

Hz. Hatice'nin Özgür Kadın Tavrı

Hz. Muhammed'in kesin olarak ne zaman doğduğu tam olarak bilinmese de tarihçilerin üzerinde birleştiği yıl M.S. 571. Hz. Muhammed, kendisinden önce yaşayan tek tanrılı dinlerin peygamberleri Musa ve İsa'dan çok daha dünyevi. Onun yaşamına ilişkin bilgiler çok daha gerçeğe yakın. Hakkında rivayet edilenler içinde mucize daha az, normal yaşam daha fazla. Musa ve İsa ile ilgili anlatılanlar ise, büyük ölçüde, doğaüstü mucizelerle dolu. Yaşamlarına ilişkin bilgiler de bu yüzden daha gerçekdışı.

Hz. Muhammed, Mekke'de Abdullah isimli bir baba ile Amine isimli bir anadan dünyaya gelir. Çocukluğu konusunda ciddi bilgiler pek fazla yok. Hakkındaki efsaneler ise, daha çok bir din önderine duyulan saygı ve bağlılığın abartmalarıyla yüklü.

Hz. Muhammed'e ilişkin somut bilgiler daha çok Hatice ile evlendiği döneme ve Peygamberlik yaşamına ait. Bir sütanne elinde büyüdüğü, babası ve annesini çok küçük yaşlarda kaybettiği, dedesi ve amcası tarafından yetiştirildiği bilinir.

Yaşadığı şehir Mekke'de, Kabe o zaman da bir tapınma yeri. Peygamberin hemşehrisi Mekkeliler puta tapıyor, Kabe'nin putlarına o dönemde de kurban kesiyorlardı. Hz. Muhammed ilk gençliğini bu anlayışların etkisi altında geçirdi.

Hz. Muhammed'in daha gençliğinde, fizik, fikir ve ahlak bakımlarından bir yetkinlik örneği olduğu söylenir. Bu iddia abartmalı bile olsa Hz. Muhammed'in etkili, çevresine güven veren bir genç olduğu kesin.

Hz. Muhammed 25 yaşlarında iken, Suriye'den Mekke pazarına Bizans malları taşıyan bir kervanın sahibi olan çocuklu dul bir kadının, Hatice'nin yanında çalışıyordu. Hatice, o yıllarda kırk yaşındaydı ve Hz. Muhammed'in olgun, ağırbaşlı tutumundan hoşlanıyordu. Onunla evlenmek isteyince, Nefise Bint Münye'nin aracılık etmesini sağlar.

Aracı kadın gelişmeleri şöyle anlatır: "Hatice beni kervanla Suriye'den dönen Hz. Muhammed'e yolladı ve niyetini anlatmamı istedi. Gittim ve ona dedim ki: 'Ey Muhammed nedir senin evlenmene engel olan?' Hz. Muhammed bana dedi ki: 'Evlenmek için param yok.' Ve ben kendisine o zaman şöyle dedim: 'Peki ya birisinin iki insana yetecek kadar parası ve mal mülkü varsa? Yani, sana güzelliği, serveti, şeref mevkiini ve huzuru sunsa, ey Muhammed bunu kabul etmez miydin?' Ve o bana şöyle dedi: 'Söz konusu ettiğin hangi kadındır?' Ve ben ona dedim ki: 'O kadın Hatice'dir.' Ve o bana dedi ki:

'Söyle ne yapmam gerekir?' Ve ben de cevap verdim: 'Sen bu işi bana bırak'. Ve Hz. Muhammed şöyle dedi: 'Pekâlâ öyle olsun'."[2]

Gene rivayete göre, formalitelerin tamamlanması pek kolay olmaz, Hatice evlilik iznini koparabilmek için babasını zil zurna sarhoş etmek zorunda kalır.

Hz. Muhammed'in Hz. Hatice ile olan evliliği, karısının ölümüne kadar devam etti. Hatice ölünceye dek başka hiçbir kadınla evlenmedi. Bu evliliğin en önemli yanı, İslamiyet öncesi bir kadının, kocasını seçme konusunda gösterdiği inisiyatif ve özgür tutumdu. Daha sonra geliştirilecek olan İslami felsefe, kadını bu alanda sınırlayacak, evlenme ve boşanma konusundaki yetkiyi tamamen erkeğe terk edecekti. Bu evlilik öyküsü İslam öncesi Arap toplumunda kadının yeri tartışmasına da ışık tutacak nitelikler taşıyor.

Hatice'nin ölümünden sonra Hz. Muhammed, dul bir kadın olan Sevde ve Ebu Bekir'in kızı Ayşe ile evlendi. Ayşe, evlendiklerinde 9 yaşındaydı. O yıllarda Hz. Muhammed'e daha çok Sevde eşlik etti. Aradan yıllar geçecek, Sevde yaşlanacak, Ayşe ise genç ve çekici bir kadın olacaktı. Hz. Muhammed, yaşlanan Sevde'yi boşayıp başka kadınla evlenmek isteyince Sevde, "Ben sevişme günümü Ayşe'ye devrediyorum," diyerek evliliğini kurtaracaktı. Hz. Muhammed'in kaç kere evlendiği ve öldüğünde kaç karısının bulunduğu tam olarak bilinmiyor.

İbn-i Saad ve ona Hişam bin Hz. Muhammed'den gelen rivayetlere göre, Haris, Hz. Muhammed'in 15 kadınla evlendiğini ve 13'üyle gerdeğe girdiğini söyler. Taberi ise, Hz. Muhammed'in 23 kadınla evlendiğini öne sürer. Hz. Muhammed'in eşleriyle evlilikleri birçok öyküye konu olmuş, Kuran surelerine geçmiştir.

İncelememizde, Kuran'da ayetlere de geçen bu evliliklerin bazılarına değineceğiz.

Hz. Ayşe ve Kolye Olayı

Bütün İslam kaynakları, Hz. Muhammed'in en sevdiği ve en çok etkilendiği eşinin Ayşe olduğunda birleşirler. Ayşe, İslamiyet'e ilk inananlardan, ilk halife Hz. Ebu Bekir'in kızı.

Hz. Muhammed Hatice'nin ölümünden sonra halası Huvayla bin Hahim'e gider, kiminle evlenmesi gerektiğini söylemesini ister. Huvayla ise kendisine şu cevabı verir: "Şayet el değmemiş bakire biriyle evlenmek istiyorsan, bu takdirde senin çok sevdiğin bir kimsenin kızı olan Ayşe bin Ebu Bekr var. Yok eğer bakire olmayan birisini almak istersen, bu takdirde sana inanan ve seni izleyen Sevde bint Zem'e var ki dul kalmıştır."[3]

Hz. Muhammed halasının bu iki önerisini de olumlu karşılar ve her iki kadınla da evlenir. Evlendiğinde henüz 9 yaşında bir çocuk olan Ayşe zamanla büyür, güzel ve çekici bir kadın haline gelir ve Hz. Muhammed üzerindeki etkinliği o ölünceye kadar devam eder.

Hz. Muhammed'in Ayşe'ye bu ilgisini bilenler, O'na hediye getirmek için, Ayşe'nin yanında olduğu zamanları seçmeye dikkat ederlerdi. Ayşe'ye olan bu ilgi Hz. Muhammed'in eşleri arasında ayrılıklara ve çekişmelere de neden olurdu. Ayşe'nin yanında iken hediye gelmesi ve Hz. Muhammed'in Ayşe'ye hepsinden fazla ilgi göstermesi eşlerini iki gruba böldü. Bir grupta Ayşe, Hz. Ömer'in kızı Hafsa, Safiyye, Sevde, öbür grupta ise Ümmü Seleme ile Zeynep ve diğer kadınlar vardı. Ayrılık kızışınca Ümmü Seleme ve diğer kadınlar, önce Hz. Muhammed'in çok sevdiği kızı Fatma'yı araya koyarak Ayşe'nin etkisini kırmak isterler. Hz. Muhammed, kızını dinlemez ve Ayşe'ye olan ilgisinden geri dönmeyeceğini söyler. Sonra Zeynep, sonra Ümmü Seleme Hz. Muhammed'e giderlerse de elleri boş dönerler.

Sahihi Buhari'de bu olay şöyle aktarılır: "Peygamber'in kadınları iki gruba ayrılmışlardı. Bunun bir grubunda Ayşe, Hafsa, Safiyye ve Sevde vardı. Öbür hizbinde de Ümmü Seleme ile Peygamberin diğer kadınları bulunuyordu. Müslümanlar, Peygamberin Ayşe'ye muhabbetini pek iyi bildiklerinden bunlardan birisinin yanında Peygambere takdim etmek istediği bir hediyesi bulunursa o hediyesini, Peygamberin Ayşe hanesinde bulunduğu zamana kadar tehir ederdi. Bu cihetle Ümmü Seleme hizbi dedikoduya başladı. Hz. Muhammed onlara, 'Sakın Ayşe hakkında söylenip de bana eza vermeyin. Bana hiçbir kadının nöbetinde iken vahiy gelemez de yalnız Ayşe'nin odasında iken gelir,' buyurdu."[4]

Hz. Ayşe'nin bu etkin konumu İslam dünyasının bütün dikkatinin onun üzerinde toplanmasına neden oluyordu. Ayşe yüzünden Peygamberin başı da zaman zaman derde girdi.

Hz. Muhammed, Beni Mustalık Savaşına karısı Ayşe'yi de götürmüştü. Savaş dönüşü kervan bir yerde mola verir ve Ayşe ihtiyacını gidermek üzere kervandan uzaklaşır. Bu sırada Ayşe, kolyesinin çözüldüğünü fark eder ve kolyesini aramaya koyulur. Kervan ise gecenin karanlığında Ayşe'nin yokluğunu fark etmez ve onu orada bırakarak yoluna devam eder. Ayşe geri döndüğünde kimsenin kalmadığını fark edince oturup bekler. Ordunun arkasından gelen çoban Safvan onu orada görür, devesiyle alıp getirir.

Kervana yetiştiklerinde artık ortalık ağarmıştı. Bu olayın ardından halk arasında yoğun bir dedikodu kampanyası başlar. Hemen herkes, Ayşe ile Safvan'ın arasında bir aşk ilişkisi olduğundan söz eder. Safvan ve Ayşe'nin birbirlerini tanıdıkları ve bu işi önceden planladıkları ve Ayşe'nin kolyeyi aramaya giderken kasten haber vermediği iddia edilir. Ayşe'yi suçlayanların sayısı oldukça çoktur. Bu söylentiler öylesine etkili olur ki, Ayşe ile Hz. Muhammed'in arası açılır ve Ayşe babasının evine döner. Hz. Muhammed, en sevdiği eşi hakkında çıkarılan söylentiler nedeniyle büyük sıkıntı ve üzüntü içine düşer.

Peygamber bu sıkıntılar içinde kıvranırken, Allah'tan gelen ayetler, Ayşe'nin ve Peygamberin imdadına yetişir. Kuran'da da yer alan ve zina sorunun nasıl çözüleceğini anlatan ayetlerle Allah, Ayşe'nin suçsuz olduğunu elçisine bildirerek sorunu çözer. Nur suresinin ilgili ayetlerinde şunlar söylenir: "Hz. Muhammed'in eşine de o yalanı uyduranlar (iftira edenler) içinizden bir güruhtur. Bunu (iftirayı) kendiniz için kötü sanmayın. O sizin için hayırlı olmuştur. Onlardan her birine (iftiracılara) kazandığı günah nispetinde ceza vardır. Onu (bu iftirayı) duydukları zaman inanan erkeklerle kadınların kendilerinden iyiniyetle 'bu apaçık bir iftira' demeleri gerekmez miydi? Bu işe dair dört şahit getirmeleri gerekmez miydi? (Getiremediler). O halde bunlar Allah katında yalancıların ta kendileridir. Onu (iftirayı) duyduğunuz vakit 'Bu konuda bize söz söylemek yakışmaz. Haşa bu büyükçe bir iftiradır' demeleri lazım değil miydi?... Namuslu, kötülüklerden habersiz, inanan kadınlara zina isnat edenlere dünyada da lanet edilmiştir, ahirette de."[5]

Bu ayetlerin inmesiyle birlikte Ayşe hakkında dedikodu çıkaranlara dört erkek şahit getirmeleri söylenir. İddialarını kanıtlayabilmek için bu Allah'ın emrini yerini getirmek zorundaydılar. Tabii dört şahit bulup kanıtlayamadılar. Ayşe hakkında zina iddia edenler, Kuran'a göre iftiracı sayıldılar ve ağır cezalara çarptırıldılar. Ayşe ise temize çıktı. Olayın en önemli sonucu zina ile ilgili getirdiği yeni hükümlerdi. Ayşe olayının bir başka sonucu da Allah'ın örtünme ile ilgili verdiği yeni emirlerdi.

Mariye ve Tahrim Suresi

Hz. Muhammed'in zaman zaman eşleri yüzünden başının derde girdiği bilinir. Eşleri arasındaki geçimsizlik ve Allah'ın el-

çisini aralarında paylaşamamanın yarattığı çekişme ve en önemlisi çok sayıda eşin ve cariyenin yarattığı sorunlar ona çok zaman dert olur. Bu dertlerden birisi de, Hz. Muhammed'e, Mısır Mukavkısı'nın armağan ettiği cariye–köle Mariye ile ilgili olanıydı.

Hz. Muhammed, kıskançlık yaratmamak ve adil davranmak amacıyla eşleriyle ilişkilerini sıraya koymuştu. Her gece veya gündüz, bir eşinin çadırına gidiyor ve onu memnun ediyordu. Hz. Muhammed'in bu davranışı daha sonraki dönemlerde de Müslümanlar arasında örnek alınmış ve bu usul giderek bir kural haline gelmişti. İslam ortaçağının hukukçuları bu sırayı ayarlamak, şartlarını ve istisnalarını ortaya koymak amacıyla kitaplar dolusu tartışmalar yaptılar. Çünkü, bu sıra konusunda Hz. Muhammed'in de zaman zaman yorumlanması gereken davranışları olmuştu.

Mısır'dan hediye edilen Mariye, kısa sürede Hz. Muhammed'in sevgisini kazanmıştı. Güzel olmasının yanı sıra, Hz. Muhammed'in hayattaki en büyük arzularından birisinin gerçekleşmesini sağlamıştı. Ona bir erkek çocuk doğurmuştu. Hz. Muhammed'in daha önce Hatice'den kızları olmuş, ancak, çok arzuladığı halde sonraki eşleri ona bir erkek çocuk verememişlerdi. Hz. Muhammed, İbrahim adını verdiği bu oğlunun üstüne titriyordu. Mariye'ye de bu yüzden çok değer veriyordu.

Oğlu İbrahim'in gelecekte kendi eserini devam ettireceği inancı Allah'ın elçisini çok memnun ediyordu. Özellikle Hatice'den olma iki kızını da tam bu sıralarda kaybetmesi, oğlunun kıymetini ve buna bağlı olarak Mariye'nin itibarını daha da artırıyordu.

İbrahim, ne yazık ki çok yaşamadı. 17 aylıkken, henüz sütten bile kesilmeden öldü. Beyaz tenli, siyah kıvırcık saçlı Kıpti kızı Mariye'ye Hz. Muhammed'in gösterdiği ilgi, eşleri arasında kısa sürede kıskançlık yarattı. Üstelik Mariye nikahlı eşi değil, cariyesiydi.

Tam bu sırada meydana gelen bir olay, Kuran'ın ayetlerine de giren yeni gelişmelere yol açtı. Eşlerini sırayla ziyaret eden Hz. Muhammed, o gün sırası gelen eşi Hafsa'nın babasının yanında olması nedeniyle, onunla buluşamadı. Hafsa'nın babasının yanında kalacağını düşünerek Peygamber o gece Mariye ile birlikte olmak istedi. Hz. Muhammed, Mariye'yi Hafsa'mn çadırına aldı. Aksilik oldu, Hafsa, o gün beklenmedik şekilde babasının yanından döndü. Ve, Hz. Muhammed'i kendi yatağında Mariye ile görünce çok canı sıkıldı ve ağlamaya başladı. Allah'ın elçisi, Hafsa'nın üzüntüsüne son vermek ve bu işin dallanıp budaklanmasını engellemek amacıyla bir daha Mariye ile ilişki kurmamaya söz verdi. Ancak bir şartı vardı, Hafsa da gördüklerini kimseye anlatmayacaktı.

Ama Hafsa, kendini tutamadı ve kocasına verdiği sözden cayıp olayı Ayşe'ye anlattı. İslamiyet'in iki önde gelen ismi Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'in kızları olan Hafsa ve Ayşe, siyasi prestijlerine de güvenerek Peygamber aleyhinde konuşmaya başladılar.

Hafsa'nın olan biteni Ayşe'ye anlatması Hz. Muhammed'in çok canını sıktı ve onları bir ay ziyaret etmemeye karar verdi. Bu sırada inen Tahrim suresindeki ayetlerin bu olayla ilgili olduğunu birçok İslam kaynağı doğruluyor. Bu ayette Hz. Muhammed'in sözü edilen eşlerinin de Ayşe ve Hafsa olduğu söylenir:

"Ey Peygamber! Eşlerinin hoşnutluğunu arayarak niçin Allah'ın sana helal ettiğini kendine haram ediyorsun... Allah yeminlerinizi kefaretle bozmanızı size meşru kılmıştır. Sizin yardımcınız Allah'tır...

Hani Peygamber eşlerinden birine (Hafsa) gizli bir şey söylemişti. O bu sözü Peygamberin diğer eşine (Ayşe) haber verince, Allah bu durumu Peygambere bildirmişti. Halbuki Peygamber, bu olayın bir kısmını söylemiş, bir kısmını söylememişti. Peygamber eşine bütün olanları

haber verince eşi, 'Bunu sana kim bildirdi?' dedi. Peygamber de: 'Bana her şeyi bilen, her şeyden haberdar olan Allah haber verdi,' dedi.

Eğer her ikiniz de (Ayşe ve Hafsa) Allah'a tövbe ederseniz suça kayan gönülleriniz düzelmiş olur. Fakat Peygamber aleyhinde birbirinize arka verirseniz hiç şüphe yok ki Allah bizzat onun yardımcısıdır. Bundan başka Cebrail de, inananların iyileri de ve melekler de yardımcısıdır.

Eğer o sizi boşarsa, Rabb'inin ona sizden daha hayırlı, kendini Allah'a veren inanmış, itaatli tövbekâr, ibadet eden, oruç tutan, dul ve bakire eşler vermesi umulur."[6]

Hz. Muhammed'in eşlerini boykot etmesinin, Mariye ile kurduğu ilişkinin ve Tahrim suresinin vahyolmasının, Ayşe ile Hafsa'yı zor durumda bıraktığı öne sürülür. Ayrıca ayette onları boşayabileceğinin de belirtilmesi işi iyice ciddileştiriyordu. Çünkü daha önceki bir emrinde Allah, Peygambere artık varolan eşlerini boşamamasını emretmişti. Şimdi bu hükmün de değişmesi söz konusu olabilirdi.

Araya Hafsa'nın babası Hz. Ömer girdi. Rivayetlere göre Hz. Ömer, Hz. Muhammed'e gidip yalvarır ve kararından dönmesini ister. Allah'tan da bu konuda yardım dilemesini rica eder. Araya Peygamberin çok değer verdiği Hz. Ömer'in girmesi ve kadınların tövbe etmesiyle sorun çözülür.

Yine rivayete göre bu olaydan sonra Hz. Muhammed, Mariye'yi eşlerinin kıskançlığından korumak amacıyla Medine'nin bir başka yöresine yollar. Yanına da ona yardımcı olması amacıyla bir hizmetkâr verir. Ancak bu kez de Mariye'nin hizmetkârla ilişki kurduğu söylentisi ortalığı karıştırır. Dedikodulara canı sıkılan Hz. Muhammed, Hz. Ali'yi durumu tespit etmesi için Mariye'nin kaldığı yere gönderir. Öfkeye kapılan Hz. Ali, kılıcı elinde koşturup gider. Zavallı köle, Ali'nin geldiğini görünce korkudan hurma ağacına tırmanır.

Ali'nin narası üzerine ağaçtan aşağı yuvarlanan kölenin düşerken elbisesi dala takılır ve çırılçıplak Ali'nin ayağı dibine uzanır. Ali onun hadım olduğunu görür ve köleden bir zarar gelmeyeceğini Peygambere haber verir.

Zeynep'le Olan Evliliği

Hz. Muhammed'in önce kölesi sonra evlatlığı olan Zeyd, Peygamberin halasının kızı Zeynep'le evliydi. Zeynep, daha sonra Zeyd'den ayrılır ve Hz. Muhammed'le evlenir. Hz. Muhammed'in Zeynep'le evliliği üzerine çeşitli rivayetler var. Bu evliliğin gerçekleşebilmesi için Allah'tan ayetler indiği İslam kaynaklarında yer alır.

Hz. Muhammed'in Hatice ile evlenmeden önce de halasının kızı Zeynep'i beğendiği ve evlenmek istemesine rağmen, annesinin kızı Peygambere vermediği rivayet olunur. Hatice ile evlendikten sonra Zeynep'i, itibarının arttığı bir dönemde oğulluğu Zeyd'le evlendirir.

Bundan sonrası için iki iddia var. Birinci iddia: Zeynep baştan beri Hz. Muhammed'le evlenmek istiyordu ve bu yüzden Zeyd ile geçinemiyordu. Bir başka iddia ise Peygamberin yıllar önce evlenmek istediği genç ve güzel Zeynep'e olan ilgisi devam ediyordu. Fakat oğulluğu Zeyd'le Zeynep'in evli olması ve bu evliliği Peygamberin bozmak istememesi, onu çekingen davranmaya itiyordu. Ayrıca o yıllarda Arabistan'da, oğul ile evlatlık arasında bir fark gözetilmezdi. Bu yüzden evlatlığın karısı ile evlenmek, oğulun karısı ile evlenmekle eşdeğer sayılırdı ve yasaktı.

Tam bu sırada gerçekleşen bir olay tüm İslami kaynaklarda hemen hemen aynı şekilde anlatılır. Taberi'nin *Milletler ve Hükümdarlar* kitabına göre olay şöyle gelişir: "Tanrının elçisi Zeyd'in evine gelir. Zeyd, ancak Hz. Muhammed'in oğ-

lu adıyla anılırdı. Tanrı elçisi katına gelmediği zaman –Zeyd nerede?– diye sorardı. O, Zeyd'in gelmediği günlerin birinde, onun evine gitti, nerede bulunduğunu sorduğunda eşi... Zeynep, Tanrı elçisinin karşısına bir gün iş vaktinde giydiği giyimle çıktı... Tanrı elçisinin kapıda olduğu Zeynep'e haber verilmediği için, o libasım giymeden çabucak kapıya gelmiş, Zeynep'i bu kıyafette görmek Tanrı elçisinin hoşuna gitmişti. Tanrı elçisi, kapıdan ayrıldığında kalbinde bir şeyler duyuyordu, fakat bu duygusunun ne olduğunu az kalsın kendisi de anlayamıyordu. O ancak: Ulu Tanrı'yı bütün eksiklerinden tenzih ederim, kalpleri değiştiren Tanrı kutludur, diyebildi. Zeyd evine geldiğinde eşi ona Tanrı elçisinin geldiğini söyledi."[7]

Bundan sonrası için söylenenler de birbirine yakın. Zeyd, bu karşılaşma olayını duyunca, Hz. Muhammed'e giderek Zeynep'i boşamak istediğini söyler. Hz. Muhammed ise dikkatli hareket ederek Zeyd'e boşanmamasını tavsiye eder. İşte tam bu sırada, Kuran'ın Ahzab suresindeki ayetler Hz. Muhammed'e nazil olur: "Ey Muhammed! Hatırla, Allah'ın nimet verdiği ve senin de nimetlendirdiğin kişiye, 'Eşini bırakma, Allah'tan çekin,' diyor, Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde gizliyordun, insanlardan çekiniyordun. Halbuki Allah'tan sakınman daha uygundu. Nihayet Zeyd eşi ile ilişiğini kesti. Biz de seni onunla evlendirdik. (Buna sebep) evlatlıkları eşlerinden ayrıldıklarında onlarla evlenmek konusunda inananlara bir vebal olmadığının bilinmesiydi. Allah'ın emri yerine gelecektir. Peygamberin Allah'ın üstüne farz kıldığı herhangi bir şeyi yapmasında ona bir vebal yoktur. Bu Allah'ın önceden beri gelip geçenlere tatbik ettiği bir kanundur. Allah'ın emri mutlaka yerine gelecektir... Hz. Muhammed içinizdekilerden herhangi bir adamın babası değildir. O Allah'ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi bilendir."[8]

Bu ayetin inmesi üzerine Allah'ın emriyle Hz. Muham-

med'in Kuran'da da belirtildiği gibi Zeynep'le evlenmesinin önündeki yasal ve vicdani engeller kalktı. Zeyd, Zeynep'i boşadı ve Peygamber onunla evlendi. Bu ayetin emredilmesi ve bu emrin sonucu gerçekleşen evlilikle bir Arap geleneği değişmiş oldu. Müslüman erkekler artık, oğullukların boşadığı kadınlarla evlenilebilecekti. İslam hukuku da bu alanda yeni bir adım attı.

Bu evliliğin de Hz. Muhammed'in öteki eşleri tarafından hoş karşılanmadığı söylenir. Ayşe'nin bu evliliği şöyle değerlendirdiği anlatılır: "Zeynep'in güzellik bakımından bizden üstün olduğu görüldü ve diğer cihetten en... şerefli bir hadise olmak üzere onun Tanrı tarafından Peygamberle evlendirilmesi beni her bakımdan üzdü. 'O bu şerefle bize karşı övünecektir' diyordu."[9]

Hz. Muhammed'in Diğer Bazı Evlilikleri

Hz. Muhammed, gaza seferleri sırasında da bazı evlilikler yapar. O zamanın geleneklerine göre İslam ordusu, yenilgiye uğrattığı kabilelerinin mallarını yağmalardı. Bu yağma, o zamanın kurallarına göre kadınların ve çocukların paylaşılmasını da kapsıyordu. Hz. Muhammed'in bu gazalar sırasında bazı kadınlarla evlendiği İslam kaynaklarında yer alır.

Yahudi Eşleri Reyhane ve Safiye

Medine şehrinde Yahudilerle Müslümanlar uzun zaman birlikte yaşamışlardı. İslamiyet'in güçlenmesiyle durum değişti. Hz. Muhammed, daha önce puta tapanlara karşı müttefik olarak gördüğü Yahudilerin artık, iktidar çekişmesi nedeniyle ortadan kaldırılmasını istiyordu. Bu sırada Yahudilerin Müs-

lümanlara karşı bir davranışı, Hz. Muhammed'i kızdırdı. Yahudilerle birarada yaşamanın koşullarının sona erdiğine inanan Peygamber ordusuyla onları kuşattı ve kısa sürede teslim olmalarını sağladı. Sonrasını İslam kaynakları şöyle anlatır: "Muaz oğlu Saad da hükmünü verdi. Bu hükme göre Kurayza oğullarının eli silah tutan erkekleri öldürülecek ve kadınlarla çocuklar esir edilip köle ve cariye muamelesi görecekti. Hz. Muhammed Saad bin Muaz'ın hükmünü beğendi (şu emri verdi): 'Açılan çukurlara erkek esirler çökerttirilsin, birer birer boyunları vurulsun'."[10]

İslam kaynaklarına göre Medine'deki bütün Yahudi erkekleri bu olaydan sonra öldürüldüler. Öldürülenlerin sayısının 900 civarında olduğu söylenir. Öldürülenlerden birinin güzel eşi Reyhane'yle Hz. Muhammed evlendi ve bu kadın İslamiyet'i kabul etti. Bazı İslam kaynaklarına göre ise Reyhane Hz. Muhammed'in karısı değil, cariyesi olmuştu.

Peygamberin kıymet verdiği eşlerinden birisi de Safiye isimli Yahudi asıllı kadındı. Safiye, güzelliği nedeniyle Peygamberin diğer eşleri tarafından da kıskanılırdı. Onunla ilgili şöyle bir olay anlatılır: Safiye bir Yahudi kabilesinin ortadan kaldırılması üzerine ele geçirilir ve Hz. Muhammed'e eş olur. Bir gün Hz. Muhammed Safiye'yi ağlarken görür ve nedenini sorar. O da Ayşe ile Hafsa'nın kendisine, "Biz Peygamberin yakın akrabalarıyız. Biz Safiye'den daha hayırlıyız," dediklerini aktarır. Hz. Muhammed de ona üzülmemesini ve kendisini şöyle savunmasını söyler: "Benden nasıl hayırlı olabilirsiniz ki, kocam Hz. Muhammed, babam Harun, amcam Musa'dır desene."

Hz. Muhammed'in, baban Harun dediği Safiye ile evlenmesi de bir savaş sonrasında gerçekleşmişti. İslamiyet'in ilk yayılmaya başladığı dönemde, Hz. Muhammed kendi taraftarlarını çoğaltmak amacıyla gaza yolunu seçmişti. Gaza, Müslüman olmayan kabilelere ve onların ticari kervanlarına baskın düzenleyerek yenilgiye uğratmak ve mallarına el koymak

şeklinde gerçekleşiyordu. Özellikle Yahudilere karşı bu türden gazalara çok girişilmişti. Hz. Muhammed bu savaşlarda ganimetin beşte birini alırdı. Daha sonra bu gelirler büyüyünce ortaya çıkan zenginlik devletin hazinesine gelir olarak aktarılmaya başladı.

Peygamberin, bu savaşlarda gösterdiği başarı ve güçlü önderliği İslamiyet'in yayılmasında tayin edici bir rol oyandı. Hz. Muhammed, ganimetin bir Allah emri olduğunu ve kendisine helal kılındığını söyleyerek, tanrısal bir meşruiyet de kazanmıştı: "Ganaim (ganimet) bana helal edildi. Halbuki benden evvel kimseye helal edilmemiştir. Bana şefaat verildi."[11]

Safiye'nin de bu ganimetlerden biri olduğu kaynaklarda yer alır. Hicretin 7. yılında Hz. Muhammed'in önderliğinde Müslümanlar Hayber Yahudilerinin üzerine yürüdüler. Hayber, zengin bir ülkeydi, savaşçılar elde edecekleri ganimetin büyüklüğü nedeniyle bu savaşa şevkle katıldılar. Çetin savaşlar sonucu Hayber ele geçirildi ve tüm erkekler esir alındı. Safiye'nin kocası Kinane'ye, babasına ve kayınbiraderine hazinenin yerini söylemeleri için baskı yapıldı ve istenen cevabı vermedikleri için hemen orada idam edildiler. Safiye 18 yaşında genç ve güzel bir kadındı, Hz. Muhammed'in eşi olmayı kabul etti ve o gece gerdeğe girdi. Hz. Muhammed bu güzelliğe gereken iltifatı gösterdi. Dönüşte, onu deveye bindirmek için bir dizini uzattı ve kadının dizine basarak deveye tırmanmasını sağladı.

Cüveyriye ile olan evliliğinin de benzer bir ganimet sonrası olduğu rivayet edilir. Cüveyriye de güzel bir kadındı ve Peygamberin eşleri arasında kıskançlıklara yol açtı. Bu kıskançlık Ayşe'nin dilinden şöyle aktarılır: "Onu odamın kapısından görür görmez nefret ettim, hiç sevmedim. Bildim ki Resul (Peygamber) de onu benim gördüğüm gibi görecektir."[12] Nitekim öyle olur, Hz. Muhammed, savaş sonrası Cüveyriye'nin güzelliğini fark eder ve onu İbn'i Kays'tan satın alarak ona cariyecik anlamına gelen Cüveyriye ismini verir.

Hz. Muhammed'den Ayrılan Bazı Eşleri

Hz. Muhammed'in eşleri ile ilgili İslam kaynaklarında anlatılan öykü ve hadislerin toplamı binlerce sayfayı bulur. Her öykünün kendine has bir yorumu ve bu yorumdan İslami çevreler için çıkarılacak ibretler olduğu söylenir. Aktarılan öykülerden en tipik olanları, Kuran'ın surelerine geçmiş olanları.

Hz. Muhammed'in Peygamber olduktan sonra eşleri artar. Ancak hem peygamberliği sırasında hem de daha sonra bütün prestijine rağmen onu istemeyen kadınlar da olur.

Gençlik yıllarında kendisine fakirliği yüzünden layık görülmeyen Zeynep'ten sonra yine yakın akrabalarından Ebu Talib'in kızı Ümmi Hâni ile evlenmek istediği, bunun da reddedildiği anlatılır.

Bunlar, Hz. Muhammed henüz peygamber olmadan önceki döneme ait öyküler. Peygamber olduktan sonra bazı eşlerinin de ondan ayrıldığı iddia edilir. Numan kızı Esma, tanınmış bir aşiretin kızıydı. Hz. Muhammed'le yıldızı pek barışmayınca Hz. Muhammed kendisini boşar ve ailesine geri gönderir.

Kaab kızı Müleyke'yi de Hz. Muhammed boşamak zorunda kalır. Hz. Muhammed'in önderliğindeki İslam ordusu, Müleyke'nin aşiretini yenilgiye uğratır ve bu savaş sırasında Müleyke'nin babası öldürülür. Bu olayın etkisinden kurtulamayan ve zamanla Hz. Muhammed'den soğuyan Müleyke, Hz. Muhammed'den uzak durmaya başlar. Hz. Muhammed de bu davranışları üzerine onu boşar.

Cabir'in kızı Gaziyye için de benzer iddialar öne sürülür. Gaziyye'nin de evlilik sırasında kendisinin fikrinin sorulmamasına kızdığı, Peygamberin çok sayıda eşi ile birlikte yaşamaktan hoşlanmadığı rivayet edilir. Hz. Muhammed bu nedenle onu da ailesine iade eder. Yine bir başka savaş sırasın-

da esir alınan Reşame kızı Safiyye, Hz. Muhammed ile evlenmek veya kocasına dönmek şıkları karşısında kocasına dönmek istediğini söyleyince bu evlenme gerçekleşmez.

Hutaym kızı Leyla ise kendi isteğiyle Hz. Muhammed'le evlendiği halde, çok sayıda kadınla eşini paylaşmak ona zor geldiği için ayrılmayı seçer.

Hz. Muhammed'in beğenmediği için ayrıldığı eşlerinden söz edilir. Bunların bir kısmını hemen zifaf gecesi bir kusurlarını bularak geri gönderir.[13]

Hz. Muhammed'in Üstünlük ve İmtiyazları

İslamcı kesim, Hz. Muhammed'in, cinsel olanaklar bakımından diğer inananlardan üstün olduğuna inanır. Kuran'da bazı ayetlerin de ona bu nedenle bazı ayrıcalıklar uygun gördüğü belirtilir. Dört kadından fazla eşle evlenebilme hakkının, kendisini isteyen her kadınla evlenebilme olanağının, istemediğini boşayabilme ayrıcalığının Kuran'da yer alması, İslam hukukunun dikkate alması gereken bir durum. İslam kaynaklarına göre Hz. Muhammed de kendisine tanınan ayrıcalıklardan yararlanarak Allah'ın emirlerine uygun davrandı.

Hz. Muhammed'in dörtten fazla eş alabilme hakkına sahip olması, Müslüman olmayan çevrelerde eleştirilir. İslam bilginleri de buna cevap verirken Hz. Muhammed'in çok kadınla evlenmesinin bir cinsel ihtiyaçtan kaynaklanmadığını, [illegible] toplumsal yararlar nedeniyle gerçekleştiğini söylerler. Bundan yola çıkarak Hz. Muhammed'in dört evliliği aşmasının çeşitli yararları dile getirilir. Profesör Abdullah Ulvan, Peygamberin dokuz kadınla evlenmesinin hikmetlerini şöyle sıralar: "1. Öğretimi yaygınlaştırmak. 2. Destek kazanmak. 3. Hükmü koymak, dini tamamlamak. 4. Yardımlaşmanın gerçekleştirilmesi. 5. Ashab ile bağları kuvvetlendirme. 6. Örnek olma [illegible]

Ulvan'ın anlattığına göre; Hz. Muhammed çok sayıda eş alarak kadınların öğrenmesi gereken konuları önce eşlerine öğretir ve bu öğretim, onlar yoluyla topluma ve gelecek kuşaklara uzanır. Peygamber, çeşitli kabilelerin reislerinin kızlarını alarak İslamiyet'in desteğini güçlendirir. Zeynep'le evliliğinde olduğu gibi yeni hükümler konmasını sağlar, evlatlığın boşadığı eşin alınabileceğini böylece kurala bağlanır. Bazı kadınları korumasına alarak onlara yardım elini uzatır. Kendi cemaatinin ileri gelenlerinin kızlarını alarak iç dayanışmayı güçlendirir. Eşleriyle güzel geçinerek, onlara adaletli davranarak, tüm dünyaya örnek olur.

Profesör Ulvan bunları söyleyerek Hz. Muhammed'in çok eşle evlenmesinin onun için bir imtiyaz olmaktan çok, ilahi bir amaca hizmet ettiğini anlatmaya çalışır.

Kuran'da yer alan aşağıdaki ayetlerin Hz. Muhammed'in ayrıcalıklarını belirttiği söylenir. Bu ayrıcalıkların Peygambere yardım amacıyla yapıldığı ayetlerde dile getirilir: "Ey Peygamber! Mehirlerini verdiğin eşlerini, Allah'ın sana ganimet olarak nasip ettiği cariyeleri, seninle birlikte göç eden amcanın kızlarını, teyzelerinin kızlarını ve Peygamberle nikahlanmayı istediği takdirde, diğer inananlardan ayrı olarak, sırf sana mahsus olmak üzere, kendisinin mehrini Peygambere bağışlayan inanan kadını almanı helal kılmıştır. Bir güçlüğe uğramaman için inananların eşleri ve cariyeleri hakkında, onların da üzerinde neyi farz kılmış olduğumuzu bildirdik... Ey Muhammed! Bunlardan kimi dilersen, geri bırakır, dilediğini alabilirşin. Boşadığını tekrar almanda da sana bir vebal yoktur. Bu, onların gözlerinin aydın olmasından tasalanmamalarını, hepsine verdiğin şeylere razı olmanı daha iyi temin eder... Ey Muhammed! Bundan sonra sana hiçbir kadın, cariyelerin müstesna, güzellikleri hoşuna gitse de, hiçbirini başka bir eşle değiştirmen helal değildir."[15]

Dört kadın sınırını aşmanın da ötesinde, bu ayet, kadınların isterlerse Peygamberle mehirsiz olarak evlenebileceklerini de hükme bağlıyor.

Bu ayetlerin hemen ardından başkalarının Hz. Muhammed'in eşleriyle evlenmeleri de yasaklanıyor. "Bundan sonra ne sizin Allah'ın peygamberlerini üzmeniz ve ne de O'nun eşlerini nikahlamanız ebediyyen caiz değildir. Bu Allah katında çok büyük bir günahtır."[16] Bu ayetle birlikte Hz. Muhammed'in eşleriyle o öldükten sonra da evlenmek önlenmiş oluyor. Bu özel durumun nedenini tefsirci Mukatil *Sahihi Buhari*'de anlatır: "Talha İbni Ubeydullah, (Peygamber) vefat ederse, Ayşe'yi muhakkak ben eş edineceğim derdi. Bu ayeti kerime ile inananların anaları olan Peygamber kadınlarının nikahlarına da hürmet bildirildi. Kurtubi'nin rivayetine göre, bu ayet nazil olunca Talha, bu yakışıksız sözlerinden pişmanlık duymuş ve Mekke'ye yayan yürüyerek, Kabe'de tövbe etmiş ve affolunmuştur."[17]

Hz. Muhammed'in ayrıcalıklarına çocuklarının da ayrıcalıkları eklenir. Örneğin kızı Fatma'nın üzerine, damadı Ali yeni bir eş almak isteyince kıyamet kopar ve Hz. Muhammed bir hutbe ile Ali'nin ikinci evliliğine engel olur. Daha önce de diğer kızı Zeynep'i evlendirirken damadı ile konuşarak ondan kızının üzerine kuma getirmemesi vaadini alır. Bu iki olay ve Hz. Muhammed'in hadisleri, daha sonra İslam hukukunda Hz. Muhammed'in kızlarının üzerine kuma getirilemeyeceği hükmüne dönüşür.

Hz. Muhammed'in kızlarının üzerine kuma getirilemeyeceği kuralına ilişkin süreç *Sahihi Buhari*'de anlatılır: "Misver İbn-i Mehreme'den rivayete göre Ali bir ara Ebu Cehil'in kızı ile nişanlanmak istemişti. Ali'nin bu arzusunu Fatıma duyarak Peygambere gelip 'Babacığım! Herkes senin kızlarına darılmış da onlara bakmıyor sanır. Bak işte Ali, Ebu Cehil'in kızıyla nişanlanıyor'. Bunun üzerine Resullullah kalktı bir hutbe okudu. Misver der ki, 'Resullullah bu hutbesinde yemin ettikten sonra şöyle dedi. 'Besmele, Hamdele ve yeminden sonra Zeynep'i ben Ebü-las İbn-i Rebi'a nikah ettim. O zaman Zeynep üzerine evlenmeyeceğine söz verdi. Ve bana karşı ver-

diği sözde doğru hareket etti. Yalan çıkmadı. Fatma da benden ayrılmış bir cüzdür. Muhakkak ki, ben ona karşı fenalık yapılmasını çirkin görürüm. Vallahi Resullullah'ın kızı, Allah'ın düşmanı Ebu Cehl'in kızı ile bir erkeğin yayında birleştirilemez.' Bunun üzerine Ali, Ebu Cehl'in kızı ile evlenmeyi bıraktı."[18]

İslamcı kesimin iddialarına göre, Kuran'daki ayetlerle, kitaplara geçen hadislerle Hz. Muhammed, diğer bütün erkeklerden ayrıcalıklı. Ayrıca kızları, torunları da diğer insanlardan farklı. Devlet kuran, bu devleti büyük bir imparatorluğa çeviren bir liderin, dünyanın o günkü koşullarında böylesi ayrıcalıklara sahip olması doğal. Bir din önderi olmasa da o dönemdeki bütün devlet yöneticileri kendilerine güç yoluyla benzer olanaklar ve imtiyazlar sağlarlar. Hz. Muhammed'e ise bu ayrıcalıklar Tanrı yoluyla gelir. Kimsenin de buna o koşullarda itirazı olmaz. Her şey o günün mantığına uygun şekilde gelişir.

Peygamberin Mehirsiz Evlenme Ayrıcalığı

Rivayete göre; Hz. Muhammed'in amcası Abbas'ın baldızı Meymune ile evlenmesi, yeni bir ayetin inmesine de neden olur. Asıl adı Haris kızı Hilaliye olan kadın, Hz. Muhammed'le evlenmek ister. Ancak Peygamberin ona mehir vermesi gerekir. Kadın mehir almadan evlenmeyi kabul etmek niyetinde olduğunu Peygambere belirtir. O güne kadar kadınlar hiç mehirsiz evlenmedikleri için Peygamber ikirciklidir. Yine rivayete göre, tam bu sırada daha önce sözünü ettiğimiz şu ayetler Hz. Muhammed'e tebliğ edilir: "... Müminlerden ayrı ve sırf sana mahsus olmak üzere, kendisinin mehrini Peygambere hibe eden mümin kadını almanı helal kılmışızdır."[19]

Hz. Ayşe ise ayet yoluyla kendisine yeni bir ortak gelme-

sinden hoşnut olmaz. *Sahihi Buhari*'de yer alan rivayete göre şunları söyler: "Ben nefislerini Resullullah (Peygamber)'a hibe eden (ve mehirsiz nikah edilen) Peygamberin kadınlarını ayıplardım. 'Hiçbir kadın, kadınlığını mehirsiz hibe eder mi' derdim. Vaktaki Aziz ve Celil Allahü Teala (söz konusu mehirsiz olarak Hz. Muhammed'in kadın alabileceğini emreden) ayetini inzal buyurdu. O zaman (anladım ki, Allah Peygamberine inananların üstünde bir hak ve yüksek bir irade vermiştir.) Ben Resullulah'a (bunun üzerine): 'Rabbin Teala (Allah'ın) kadınların değil, ancak senin arzunun gerçekleşmesine öncelik veriyor' dedim."[20]

Hz. Ayşe, mehir istemeden Peygamberle evlenen kadınlara kızgınlığı sırasında söylediği, "Allah senin arzularına öncelik veriyor," sözlerini birkaç kez başka olaylar sırasında yineler. Ayşe'nin Hz. Muhammed'e olan yakınlığı, sözünü sakınmaması, onun özelliklerinden. Bir başka vesile ile de şu sözleri söylemekten çekinmez: "O güzel bir kadın görmüş olmasın, hemen dileğine uygun bir ayet iniverir."[21]

Bir başka gün Hz. Muhammed Ayşe ile şakalaşır. Gerisini Ayşe'den dinleyelim: "Peygamber bana, 'Sen benden evvel ölsen de ben seni gasletsem, namazını kılsam, sonra da defnetsem, sana ne ziyan', diye latifede bulundu. Ben de, 'Bana öyle geliyor ki, bu işlerin hepsini yaptıktan sonra, benim evime dönüp, kadınlarından biri ile sabahlayacaksın' cevabını verdim."[22]

Hz. Ayşe'nin anlattıklarıyla bir kez daha görülüyor ki, Hz. Muhammed'in en önemli üstünlük göstergelerinden birisi, onun cinsel gücüydü. Peygamberin insanüstü bir cinsel yeteneğe sahip olduğu vurgusu, erkek egemen bir dünya için çok önemli. Peygamberin eşlerini, çok kısa bir zaman içinde memnun edebildiği, onun bir üstünlüğü olarak hadis kitaplarında yer alır: "Peygamber, gecenin yahut gündüzün bir saatinde, bütün zevcat-ı tahiratını (eşlerini) devrederdi. Bunlar da on bir ve diğer rivayet de dokuz hatun idi. 'Buna güç ye-

tirebilir mi idi?' diye sorana rivayet eden kişi, 'Biz aramızda ona otuz erkek kuvveti verilmiştir, diye söyleşirdik' cevabını vermiş."[23]

Yine Ayşe'den rivayet edildiğine göre Peygamber ikindi namazından sonra eşlerinin yanına girerdi.

Hz. Muhammed'in cinsellikteki üstün gücü, ilahiliğinin de simgesi olarak anlatılır. Erkek egemen bir dünyada, önderin yüksek erkeklik kudretine sahip olması, onun üstünlüğünü pekiştiren bir özellik sayılır. İslam dünyası, Hz. Muhammed'in diğer özellikleri yanında cinsel gücünün normal insanlardan daha gelişkin olmasından gurur duyar.

Din adamı Ali Rıza Demircan, Hz. Muhammed'in bu yüksek cinsel gücünden övünç duyduğunu aktarır. "Ben cömertlikte, yiğitlikte, cinsi güçte ve bedeni kuvvette, bu dört özellikte insanlara üstün kılındım."[24]

Yine rivayetlere göre Peygamber, cinsel gücünü artırmak için kendi ifadesiyle Allah'ın da yardımını alır: "Ben insanların en az cinsi münasebette bulunanlarındandım. Fakat Allah bana kefiti verdi. Kefitten sonradır ki, istediğim her an kendimde güç bulurum."[25]

Çok sayıda eşinin bulunması ve bu eşlerini memnun etme çabasının Peygamberi, bazen sıkıntıya düşürdüğü anlatılır. Bir hadisinde şöyle dediği rivayet olunur: "Cebrail'e cinsi münasebetteki zafiyetimden şikayet ettim. Cebrail bana keşkek (Herise) yememi tavsiye etti."[26]

Hz. Muhammed'in, nefsine hakimiyetiyle ve kendini denetim altına alma konusundaki kararlılığıyla diğer insanlardan üstün olduğu söylenir. Hz. Ayşe bir rivayetinde şöyle anlatır: "Ben adet görürken, Allah'ın Resulü bana bedeni temasta bulunurdu. Ben adetli iken benimle bir yorgan altına girerdi. Ne var ki O sizin cinsel arzularınıza en ziyade hakim olanınızdı..."[27]

Hz. Muhammed'in cinsel üstünlüğüne, kendine hakim olma iradesine rağmen, güzel kadınları sevdiği aktarılır. Gü-

zel kadınlara olan bu yakınlığı ve sevgisi nedeniyle de zaman zaman sıkıntıya düştüğünü yakınlarına anlatırdı. Peygamberin bir hadisinde şunları söylediği belirtilir: "Şehvetimin heyecanından (Ey Tanrım Sana) sığınırım."[28] Kendisini kontrol edemeyen ve "harama uçkur çözmekten" korkanlara ise önerisi şudur: "Bir kadın görmekle şehveti uyanan kimse, hemen ailesiyle halvet olsun (cinsi münasebette bulunsun)."[29]

Sahabelerin aktardığına göre, Hz. Muhammed, kendi cinsel gücünden övünç duyardı. Hatta ailesindeki erkeklerden cinsel gücü yüksek olanları da kendisine benzettiği iddia edilir. Kızı Fatma'dan olan torunu Hasan'ın iki yüzden fazla kadınla ilişki kurduğu söylenir. Hasan da tıpkı büyükbabası gibi cinsel gücüyle ün yapmıştı. Dörtten fazla kadın almamak koşuluna uyarak, iki yüz kadınla evlenme hünerini göstermesi de Hasan'ın bir başka üstünlüğüydü. Hasan, kadınların birini boşayıp diğerini alarak, rekor sayılabilecek böyle bir ilişkiyi gerçekleştirmişti.

Peygamberin yaşamını anlatan kitaplar, Hz. Muhammed'in, torununun bu yeteneğinden çok memnun olduğunu anlatırlar. Hatta Peygamberin zaman zaman Hasan'ı karşısına alarak, "Sünnet ve siyret bakımından bana benziyorsun," dediğini söylerler. Hasan'ı çok sevdiği söylenen Peygamberin şu sözleri yakınlarına aktardığı da iddia edilir: "Hasan benden, Hüseyin ise Ali'dendir."[30]

İslam dünyası cinsellik konusuna özel bir ilgi gösterir. Hadis ve fıkıh kitaplarında bu konuda binlerce sayfa tutan olaylar aktarılır. Cinsellik konusunda Ramazan ayında nasıl davranılacağı da İslam dünyasının bir sorunu olarak gündeme gelir. Sorunu çözebilmek amacıyla Peygamberin Ramazan ayında nasıl yaşadığı ve cinsel yaşamını ne şekilde sürdürdüğü araştırılır. Peygamber, Ramazan ayında cinsel ilişki yasağı olmadığını belirtir. Erkeklerin bir ay kadınsız kalmasını doğru görmez. Eşlerinin rivayetine göre Peygamberin Ramazan ayında cinsellik konusundaki tutumu şuydu: "Nebi, oruç-

luiken öpüşür, dokunur ve kucaklar, sarılırdı..."[31] Peygamberin oruçlu erkeklere şunları söylediği rivayet edilir: "Kadının oruçlu olan zevcine her tarafı helaldir. Yalnız avret–i galiza mahalli değil."

Yine rivayete göre Hz. Muhammed'in diğer Müslümanlardan farkı, uyuyunca abdestinin bozulmaması: "Uzanıp uyuduktan sonra abdest almadan namaz kılabilmek Peygamber özelliklerindendir."[32]

Peygamberin eşlerinin anlattığına göre Hz. Muhammed, Ramazan ayında, iftardan sonra cinsel ilişkiye önem verirdi. Eşleri onun, gün ışığına kadar seviştiğini rivayet ederler. Ayşe ve Ümmü Seleme'nin şöyle dediği aktarılır: "Peygamber, eşleri ile cinsel ilişkide bulunarak, cünub (sevişme kirliliği) olduğu halde şafak söktüğü olurdu. Peygamber şafaktan sonra boy abdesti alır ve oruç tutardı."[33]

Hz. Muhammed'in yaşamı, diğer peygamberlere göre daha somut olarak biliniyor. Onun mucizeler yarattığı iddiası da bu nedenle pek öne sürülmez. Fakat iş cinselliğe gelince değişir. Çünkü cinsel üstünlük, erkekler açısından çok önemli. Feodal bir sistemin kurucusu ve öncüsünün üstün bir erkek olması gerekir. O zaman, taraftarları kendisine daha çok kıymet verirler, onunla daha çok övünürler.

Öncü erkek Hz. Muhammed'in cinsellikte de en üstün erkek olduğu, İslam dünyasının en büyük övünç kaynaklarından. Böyle erkek bir Peygambere sahip olmak Müslüman erkekler açısından gurur vesilesi. Tanınmış Arap yazarı Makluf bu duyguları dile getirir: "Eğer (Müslüman halklar) Hz. Muhammed'e üstün nitelikleri dolayısıyla hayranlık besliyor ise, şehvetinin çokluğu, erkeklik gücü nedeniyle çok daha fazla hayranlık duydukları muhakkaktır. Zira bizim mensup bulunduğumuz Arap dünyasında şehvet bolluğu (tabii burada yine söz konusu olan erkeklerin şehvetidir), iftihar sayılacak bir niteliktir."[34]

Bir başka yazar şunları belirtir: "(Tanrı elçisi)... hiç kuşkusuz kadına düşkün bir kimseydi... ve muhakkak ki kendisini başarılarında destekleyen ve yaşama zevkine eriştiren, becerikli ve aşk saçan kadınlara sahip olmak bakımından insanlığın yetiştirdiği büyük adamlar arasında yer almaktadır."[35]

Mısırlı ünlü yazar Heykel'in görüşleri de farklı değildir: "(Şehvet gücü)... büyük bir insana hayranlık nişanesi olmak üzere Hz. Muhammed'e yakıştırılan bir şereftir."[36]

Zaten, işte bu şeref ihtiyacı belki de Hz. Muhammed'in cinselliğinin efsaneleştirilmesinin nedeniydi.

O Dönemin Özgürlük Realitesi

Günümüzün anlayışlarıyla baktığımız zaman Hz. Muhammed'in yaşamı, evlilikleri, anlaşılmaz ve kabul edilmez gelebilir. Özellikle kadınların, tarihin hangi döneminde olursa olsun, bu tür anlayışları içlerine sindirmeleri beklenemez. Ama insanlık, tarihin çeşitli aşamalarından geçerek bugünlere ulaştı. Bir kısmının kölelikten kurtulması bile çok yakın zamanda gerçekleşti. Kadınların da tarihin çeşitli dönemlerinde eşitsizliklere ve ağır baskılara uğradığı bir gerçek. Hâlâ bu eşitsizliklerin büyük ölçüde sürdüğünü biliyoruz. Fakat İslamiyet ve kadını incelerken, tepkisel olmaktan çok tarihsel bir perspektifle olaya yaklaşmak daha sağlıklı. Tarihsel olarak bir konunun anlaşılabilir bulunmasıyla, bugün 1400 öncesinin gelenek ve kurallarına sarılmayı savunmak aynı şey değil. Bu ayrımı yaparak olayları yorumlamak, sorunların çözümü kolaylaştırabilir.

Bir noktayı da vurgulamak önemli. Yüzyıllar önce yazılmış kitaplara bugünün yasakçı ve sansürcü bakış açısıyla göz atınca, bunların yazıldığı dönemlerde, bazı cinsel sorunların daha doğal kabul edildiği görülüyor. Örneğin Erzurumlu İs-

mail Hakkı'nın *Marifetname*'sindeki konuları, bugün, o ölçüde açıklıkla yazabilmek mümkün değil. Birincisi, ayıp kavramı ve toplumsal kınama mekanizmaları nedeniyle çok zor. Daha da önemlisi devletin sansürü yakanıza yapışır ve müstehcenlik iddiasıyla yayına engel olur, milyonlarca tutan para cezalarını getirip dayatır. O günlerde, cinsellik daha doğal bir sorun olarak kabul edilip rahatça konuşuluyormuş. *Sahihi Buhari*'de öyle olaylar anlatılıyor ki, bunu bugünkü ahlak anlayışına, hele de İslamcı kesimin ahlak anlayışına sığdırabilmek mümkün değil. Bunlar anlatılınca, en azından bu konuları bilmeyen ortalama bir Müslüman kendi ahlak anlayışına tamamen ters gördüğü bu rivayetleri aktaranları rahatlıkla, "yalancılıkla" ve iftira etmekle suçlayabilir. Aktarılan hadisleri bilenler ise, o zamanın anlayışlarını bugüne aktarabilmek amacıyla bin dereden su getirirler. O günün kavrayışlarından çok farklı, bugün kabul görecek gerekçelerle durumu geçiştirmeye çalışırlar. Örneğin 4 eşli evlilik. Birçok İslam yazarı bunun ne kadar faydalı bir sistem olduğunu anlatmak için kitaplar dolusu yazılar yazıyor. Bir kısmı ise esas amacın o zaman tek eşli evlilik olduğunu ancak, Hz. Muhammed'in insani ve siyasi nedenlerle böyle bir yola başvurduğunu iddia ediyor.

Hiç böyle bir yola başvurmadan da bu konu açıklanabilir. Tarihi gerçeklere uygun düşen yol da budur. O günün siyasi ve toplumsal sistemi, erkekleri daha hakim bir konumda tutuyordu. Erkekler, kendi ihtiyaçlarına uygun bir ilişkiler ağı yaratmış ve bunun felsefesini yapmışlardı. Hemen bütün tek tanrılı dinler aşağı yukarı benzer bir çizgi izlediler. Yahudiliğin de kadın erkek ilişkilerindeki yaklaşımı erkeğin üstün olduğu tezine dayanır. Boşanma hakkı, geleneksel bütün dinlerde erkeğe verilir.

Önemli olan bugün bunlara kutsal bir anlam yükleyip savunmaya kalkışmamak. Bunlar tarihsel süreç içinde insanlığın geçtiği bir aşamayı ifade ediyor. Hepsi bu.

Hz. Muhammed Dönemi Daha Yumuşak

Kadın erkek ilişkileri açısından olsun, toplumun iç işleyişi bakımından olsun Hz. Muhammed dönemi ile daha sonraki dönemler arasında ciddi farklar bulunduğu bir gerçek. Bunun toplumsal ve sosyal nedenlerini bir başka bölümde inceledik. Örneğin Hz. Muhammed'in ayrılan eşlerine ilişkin anlatılan öyküler, bugün bizim için çok şey ifade etmese de, İslamiyet'in daha sonraki yıllarında oluşan bağnazlıkla kıyaslandığında anlamlı. Peygamber döneminde kadının, ayrılmak isteyebildiğinin örneklerini İslam kaynakları yazıyor. O zaman ayrılma koşullarının da daha elverişli olduğunu biliniyor. Halbuki, çok yakın tarihlere kadar, kadının kocasının her türlü eziyetine katlanması gerektiği, toplumda kızın ailesi tarafından kız çocuklarına bir boyun eğme bilinci olarak aşılanırdı. Hâlâ bu tür anlayışların sürdüğüne şahit oluyoruz. O gün, bir dinin kurucusunu, prestijli önderini bazı kadınlar terk etmeyi isteyebiliyorlar, böyle bir hakkı kendilerinde görebiliyorlar. Bu davranış, o dönemdeki kadının durumunu göstermesi bakımından önemli. Daha sonrasıyla karşılaştırıldığında yumuşak sayılabilecek bir ilişki biçimi.

Sonraki yıllarda Gazalilerin, Nizamülmülklerin anlayışlarına bakınca Hz. Muhammed dönemi kadınlar için daha yumuşak görünüyor.

Bölüm 9

Örtünme

"Bir Ramazan günü bir binbaşı haremi ile beraber Beyazıd meydanından geçiyordu. O vaktin adedine göre binbaşı önden ve hanım arkadan yürüyordu. Birdenbire zabıta memurlarından bir müfettiş, hanıma yaklaşarak elindeki makasla açık renkte bulunan feracenin yakasını keserek kadının başına geçirdi. Bu hareketten ürken kadın, önde giden kocasına 'Efendi, yakamı kestiler' diye seslendi. Binbaşı dönüp zevcesini o halde görünce: 'Hangi edepsiz buna cesaret etti' diye sert bir sesle sordu. Müfettiş de: 'Edebsiz sensin ki karını böyle açık renk ferace ile sokağa çıkartırsın. Bir de utanmadan önüne düşüp gidiyorsun' deyince binbaşının ihtiyarı elinden gitti (kontrolü kaybetti). Belindeki kılıcı çekti ve müfettişin omuzuna indirdi. Meydan bir anda karıştı, Görevliler koşuştu. Binbaşı onlara itidal ile (yumuşaklıkla) dönerek 'Şimdi zevcemi burada misafir olduğumuz haneye bırakayım, birlikte gidelim, isterseniz beni takip ediniz' diyerek Veznecilere doğru yürüdü."[1]

Haluk Şehsuvaroğlu'nun yazdığı bu satırlar eski zaman İstanbul'undan bir kesit aktarıyor. Olay, 1870 yılında padişahın çıkardığı bir fermanla ilgili. Kadın kıyafetleri hakkında çıkarılan emre göre ince yaşmak tutmak, açık renk ferace giymek yasaklanıyordu. Bu şekilde sokakta görüneceklerin feracelerinin yakası yırtılarak başlarına geçirilecekti. Binbaşının ve karısının başına gelen olay, işte bu kararnameden kaynaklanır.

Örtünme, İslami dille tesettür, tüm İslam dünyasının 1400 yıldır kadınlara uyguladığı zorunlu giyinme şekli. Tarih-

te nasıl ve nerede uygulanacağı tartışmalara yol açan örtünme, İslam'ın kuruluş yıllarındaki bazı olaylardan sonra kural haline gelir. Kaynaklara göre örtünme Peygambere vahyolarak bildirildi, bu emirler de Kuran'da ayrıntılı bir şekilde yer aldı.

İslam'ın farklı mezhepleri, Peygamber dönemindeki yaşanmış çeşitli örneklerden yola çıkarak örtünmeyi değişik yorumlayıp değişik uygularlar. Kadınların hangi koşullarda neresini örteceği, kimlerin yanında örtüneceği, mezhepler arasında farklılıklara neden olur ve tartışmalara yol açar.

Bölümün başında anlattığımız Binbaşının eşinin başına gelen olaydan yaklaşık 150 yıl önce, bir başka ferman daha çıkarılmıştı, bu ferman şöyle diyordu: "Bazı yaramaz kadınların sokaklarda halkı idlâl (cezbetme) maksadıyla süslenip gezdikleri ve libaslarında (elbiselerinde) her gün yeni birtakım modalar çıkardıkları, bilhassa başlarına kefere (yabancı) avradlarını taklid ederek acayip şekiller verdikleri görülmüştür."[2]

Bu saptamayı yapan emirname, kadınların büyük yakalı ferace giymemelerini, üç değirmiden fazla yemeni ile sokağa çıkmamalarını ve elbiselerine bir parmaktan geniş şerit koymamalarını bildiriyordu. Emirnameye göre, usule aykırı giyinenlerin ferace yakaları ve şapkaları yol üstünde yırtılacak ve böyle giyinmekte ısrar edenler şehir dışına sürüleceklerdi.

Cevdet Paşa Tarihi'nde de benzer emirnamelerden söz edilir. Hicri 1196 yılındaki başka bir Hattı Hümayun'da şunlar söylenir: "Kadın taifesinin tahta pabuçlarına gümüşten kabartma ve sırma taktıkları yakinen malumu hümayunum olduğundan böyle Şeriat'a uymayan beyhude israfların yapılması... irademe aykırıdır. Bu emre uymayanlar şiddetle cezalandırılacaklardır."[3]

Yine çıkarılan başka emirnamelerde, yasağa aykırı ferace diken terzilerin dükkanlarının kapısı önünde ipe çekileceği, kadınların kaynakçı dükkanına girmemeleri, hiçbir şekilde mesire yerine gitmemeleri, haftada dört defadan fazla so-

kağa çıkmamaları, sokağa çıktıklarında babaları dahil hiçbir erkekle yan yana yürümemeleri, arabaya binmemeleri, belirli meydanlarda dolaşmamaları, ezan saatinden sonra sokakta kalmamaları bildirilir.

Osmanlı İmparatorluğunun son dönemi, kadınların örtünmesi konusunda çıkarılan emirname ve yasaklarla dolu. Bu emirnamelerin en önemli dayanağı, içindeki ifadelere göre Şeriat. Yani kadınlar Şeriata aykırı giyindikleri için suç işliyorlar. Padişah da Şeriata aykırı giyim kuşamı büyük bir dikkatle denetliyor. Tarihin her döneminde yönetenler, kadınların giyim kuşamıyla ilgilendiler, şimdi de ilgilenmeye devam ediyorlar. Bu ilgi ve denetimler, bazen Şeriat gerekçesine, bazen ahlak ve gelenek gerekçesine dayanarak sürdürülüyor.

Kadınların giyim kuşam sorunu, İslam ülkelerinde hep tartışma ve ilgi konusu. Ülkemiz tarihinde de bu ilgi hep ayakta tutulmuş.

Günümüzde, İran'ın da diğer Müslüman ülkelerde olduğu gibi kadınların örtünmesi ciddi bir takip konusu olmaya devam ediyor. İran mollalar iktidarı, ülkeyi Şeriat kanunlarına göre yönettiğini söylüyor. Bu nedenle çıkardığı kararnamelerde de Şeriatın emirleri esas alınıyor. Hasan Pulur, bir yazısında İran'daki gelişmelere değiniyor. Özetini sunduğumuz haberde örtünme konusundaki gelişmeler işleniyor:

> "İran'da kadınlara, İslami kurallara göre örtünmemeleri halinde ağır cezalar verilmesini öngören yeni kararlar alındı.
>
> *Cumhuri İslami* gazetesinin haberine göre Yüksek Yargı Konseyi'nin toplumda İslami örtünme ilkelerine uymayanlarla mücadele kararı almasından sonra Tahran ilinin önde gelen yetkililerinden oluşan Tahran Sosyal Şurası, konuyla ilgili yeni bir yönetmelik hazırladı.
>
> Başörtüsü takmayanlar, yarım takanlar ve İslami kültüre uymayan elbiseler giyenlerle mücadeleyi amaçlayan

yeni yönetmelik 21 Nisan Cuma yürürlüğe girecek. Yeni yönetmeliğe göre halka açık yerlerde hicapsız (İslami örtüsüz) bulunan kadınlara 74 kırbaç cezası verilecek."[4]

Şeriat yasalarını esas alan ülkelerde benzer yasaklara bolca rastlanıyor. Bu yasakları savunanlar, gerekçe olarak Kuran'daki örtünme ayetlerini gösteriyorlar.

İslam kaynaklarına göre, kadının örtünme zorunluluğu Hz. Muhammed döneminde başlar. Tarih kitapları, İslam öncesi Arap kadınının örtünmediğini belirtiyor. İslamiyet'in ilk yıllarında da kadına örtünme zorunluluğu yoktu. Kadınlar, savaş meydanlarında, pazar yerlerinde erkeklerle birlikte bulunuyor, giyim kuşamlarına kimse karışamıyordu. Kuran'ın Nur suresindeki örtünme emirleri vahyoluncaya kadar kadınlar açısından bu özgürlük sürdü. İslam öncesi Arap toplumunu anlatan bir yazıda şunlar anlatılıyor:

"Cahiliyye (İslam öncesi) devrinde Arap kadınlarının adetleri, başlarına çar, yani başörtüsü örtüp iki omuzları arasından arkaya doğru sarkıtarak tamamen gerdanlarıyla, göğüslerinin bir kısmını açık bırakırlardı. O asırda kadınların diğer bir adetleri de süslendikten sonra evlerinden çıkıp gerek iyi ve gerek fena, her kim olursa olsun, yabancı ve namahrem (İslam'da evlenmelerinde engel teşkil edecek akrabalığı olmayan) erkeklerle karışıp görüşerek konuşurlardı."[5]

Örtünme ile İlgili Emir Nasıl İndi?

Hz. Muhammed, Medine'ye göç ettikten sonra, Medine Camii çevresine kurulmuş çadırlarda yaşıyordu. Hz. Muhammed'in çok sayıdaki eşinin bahçede ayrı ayrı çadırları vardı.

Ayşe'nin gerdanlığını kaybetmesi nedeniyle çıkarılan dedikodular işte böyle bir döneme denk geldi. Müslümanların Hz. Muhammed'in önderliğinde başarı kazanmaları ve İslam'ın etkisinin giderek yayılması Peygambere olan ilgiyi artırıyordu. Günün her saatinde Hz. Muhammed'e akıl danışmak, bilgi almak ve görüşmek üzere çok sayıda insan başvuruyordu. Bu görüşmeler, Hz. Muhammed'in Medine Camii çevresindeki çadırlarında gerçekleşiyordu. Hz. Muhammed'in ziyaretçi akınına uğraması birçok soruna neden oluyordu. Eşleri ile otururken çat diye birisi çıkageliyor ve Peygamberi rahatsız ediyordu. Dinlenmesine, rahat etmesine neredeyse fırsat verilmiyordu. İşte tam bu sırada Ahzab suresinin şu ayetleri nazil oldu: "Ey inananlar! Peygamberin evlerine davet olunmadan girip yemeğin pişmesini beklemeye kalkışmayın. Fakat davet edilirseniz girin ve yemeği yedikten sonra da lafa dalmadan dağılın. Şüphesiz bu haliniz Peygamberi üzüyor ve o da size bir şey söylemeye çekiniyor. Fakat Allah gerçeği söylemekten çekinmez."[6] Aynı ayet özel olarak Hz. Muhammed'in eşleriyle ilgili bir başka rahatsızlığa da dikkat çekiyordu: "Peygamberin eşlerinden bir şey isteyeceğiniz vakit onu perde arkasından isteyin. Bu sayede sizin gönülleriniz de, onların gönülleri de daha temiz kalır. Bundan sonra ne sizin Allah'ın peygamberini üzmeniz ve ne de onun eşlerini nikahlamanız ebediyyen caiz değildir."[7]

Çadırların çevresine toplanan Hz. Muhammed taraftarları, yalnızca Peygamberin gündelik yaşantısını zorlaştırmakla kalmıyor, ayrıca eşleriyle ilgili söylentilerin de yayılmasına neden oluyordu. Bu sırada İslamiyet öncesi adetlerin devam ettiği Medine Camii çevresinde, Peygamberin eşleri rahatça ortalıkta dolaşıyor, gelen geçenle konuşuyor, elleri yüzleri, başları açık, özgür sayılabilecek bir yaşam sürüyorlardı.

Ancak kadınların bu tür yaşantısı Hz. Muhammed'i ve İslam'ın önde gelen isimlerini rahatsız ediyordu. Bu duruma bir son verilmesi gerekiyordu. Yabancıların Hz. Muham-

med'in eşleriyle serbestçe konuşmalarına en çok kızanlardan birisi de Hz. Ömer'di. Bir gün bu durum nedeniyle Hz. Muhammed'e gidip şunları söyledi: "Ya Resulallah! Namahrem kimselerin mübarek zevcelerinizle karışıp konuşması uygun değildir. Bunlara hicap (gizlenme) ve örtünmeyi emir buyurunuz."[8]

Müslümanların yorumuna göre Hz. Muhammed "örtünmenin birçok fayda ve çıkarını bildiği halde, bu konuda henüz Allah emri gelmediği için hiçbir şey söylemeden ilahi emri" bekledi.

Bu emir Hz. Ayşe ile ilgili zina iddiasını bertaraf eden Nur suresi ile birlikte Medine'ye hicretin 4. yılında geldi. "İnanan kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar. Irzlarını korusunlar. Süslerini kendiliğinden görünen kısım hariç açmasınlar. Başörtülerini yakalarının üstüne çıkarsınlar. Süs yerlerini babaları, yahut kayınpederleri, yahut oğulları, yahut kocalarının oğulları (üvey oğulları), yahut kardeşleri, yahut kardeşlerinin oğulları, yahut kızkardeşlerinin oğulları, yahut kendi kadınları, yahut cariyeleri, yahut erkekliği kalmamış hizmetçiler veya kadınların mahrem yerlerini henüz anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizledikleri süslerin bilinmesi için ayaklarını vurmasınlar."[9]

Bu ayetlerin inmesiyle birlikte Müslüman kadınlar için yeni bir dönem başladı. Uygulama önce Hz. Muhammed'in karargahı olan Medine Camii çevresinde hayata geçirildi. O günden sonra Allah'ın emrine göre habersiz ziyaretçi gelmesi ve kadınların eskisi gibi giyinmesi yasak edildi. Erkeklerle kadınlar arasına perde çekilmesi ve kadınların her yanlarını örtmeleri şart koşuldu.

Müslüman kadınların tümüne gönderilen bu ayetlerden ayrı olarak Hz. Muhammed'in eşlerine nasıl davranacaklarına dair yeni ayetler de indirildi. Allah, Ahzab suresinde Hz. Muhammed'e şöyle buyuruyor: "Ey Peygamber, eşlerine de ki: Dünya hayatını ve süsünü diliyorsanız dilediğiniz metaı ve-

reyim ve sizi güzellikle bırakayım. Yok eğer Allah'ı, peygamberi ve ahretevini istiyorsanız muhakkak ki, Allah iyilik eden kadınlara büyük karşılık hazırlamıştır. Ey peygamber eşleri, içinizden hanginiz apaçık hayasızlık işlerse onun azabı iki kat olacaktır; bu da Allah'a göre pek kolaydır... Ey peygamber kadınları, siz hiç de öteki kadınlar gibi değilsiniz; eğer (Allah'tan) sakınıyorsanız yabancı erkeklerle kırıtarak konuşmayın. Sonra kalbi bozuk olanlar kötü şeyler ümit ederler... Evlerinizde oturun. İlk Cahiliyet çağında olduğu gibi açılıp saçılmayın."[10]

Kuran'ın örtünme ayetlerinin Hz. Ömer'in isteği üzerine gelmesini *Sahihi Buhari*, Ayşe'nin dilinden şöyle anlatır: "Hz. Muhammed'in eşleri geceleyin kazayı hacete (tuvalete) çıktıklarında Medine'nin kenarındaki Menası'ya kadar giderlerdi. Menası denilen yer ise açık bir yerdir. Ömer, Hz. Muhammed'e 'Kadınlarını kapa (yani evden dışarı çıkmaktan men buyur)' dedi. Peygamber ise onun dediğini vahy gelmediği için yapmıyordu.

Nihayet Ümmehat-ı Müminininden (peygamberin eşlerinden) Sevde, bir gece yatsı namazı vaktinde çıktı. Sevde uzun boylu bir hatun idi. Ömer hicab emrinin (kadınların gizlenmesinin) nazil olmasına o kadar haris idi ki, Sevde'ye 'Ya Sevde bilmiş ol ki biz seni tanıdık' diye bağırdı. Bundan sonra Allahu Teala hicab ayetini inzal etti."[11] Bu gelişme, kadınların tuvalete gitmektę bile ne kadar zorluk çektiklerinin ve daha da çekeceklerinin bir kanıtı gibiydi.

Örtünme ve kapanma bu kadarla kalmadı. Yolda yürümek bile kadınlar için büyük sorun haline geldi. Hz. Muhammed'in kadınların yolda nasıl yürüyeceklerine ilişkin şu sözleri söylediği rivayet olunur: "Geriye kalın; yolun ortasından yürümek size caiz değildir; yolun kenarından gidin."[12] Bu hadisin sonuçlarını ise Hz. Muhammed döneminin tanınmış isimlerinden Ebu Useyd şöyle aktarır: "Bunun için kadın duvara sürünerek giderdi. Hatta (çoğu zaman) bu yüzden elbisesi duvara takılırdı."[13]

Örtünmenin nasıl olacağı daha sonra çeşitli şekillerde yorumlandı ve tartışmalara konu oldu. Bazı mezheplere göre kadının gözlerini bile göstermesi günahtı. Hanefiler ise örtünmeyi şöyle yorumluyorlar: Açılmasına izin verilen yerler yalnızca yüz ile eller. Başka bir rivayete göre ise ayaklar hem namaz hem de bakmak için günah değil. Bu organlara bakılması ve açılması günah değil ama, bu organlara şehvetle bakmak günah. Özellikle, Hz. Muhammed'in "Gözler zina ederler," şeklindeki bir sözü nedeniyle bakışlardaki şehvet, en büyük suç sayılır. Müslüman din bilginleri kadınların nerelerini örtmeleri gerektiğini saptayıp ve şu sonuçlara varırlar: "Kadınların yüzleri hariç olmak üzere, kulakları, saçları, boyunları, gerdan ve göğüsleri, bilekten yukarı kolları, ayak topuklarından yukarı incik ve bacakları ve bu tür bütün organları kapanmalıdır. Hatta kadınlar zorunlu olarak konuşmak durumunda kaldıkları zaman alışılmışın dışındaki sesleri, yani ahenkli konuşmaları, türkü şarkı söylemeleri günahtır. Yabancı erkeklerin de bu organlardan birine şehvetle ve şehvetsiz olarak bakmaları haramdır. Mahrem olmayan (birlikte bulunulmasına şeriatça izin verilen) genç kadınların yüzlerine ellerine dokunmak–değmek veya onlarla tokalaşmak yasaklanmıştır. Bu uzuvlara bakmak zorunlu olabilir, ancak dokunmada bir zaruret yoktur. Dokunmak ayrıca şehveti tahrik eder."[14]

Ayşe: Tek Göz Yeterli

Hz. Muhammed'in karısı Ayşe ise yukarıdaki tanımlamalardan daha kısıtlayıcı bir anlayışı savunur. Ona göre, yabancı kadınlara bakmanın haram olmasının nedeni şehveti kışkırtması. Çünkü kadınların bütün güzellikleri yüzlerinde toplanır. Bir kadının yüzüne bakmak, fitne ve fesat nedeni olabile-

cek diğer organlara bakmaktan daha tahrik edici. Bu yüzden bütün vücut, göz dahil kapatılmalı. Ancak bu halde kadınların yolda yürümeleri zor olacağından, zorunluluk halinde bir gözlerini açmalarına izin verilir. Ayşe'ye göre kadınların tek gözleri dışında başka hiçbir yerlerini göstermemeleri gerekir.

Örtünme, bütün İslam alemince yapılması zorunlu davranışlardan biri kabul edilir. Yani farz kapsamına girer. Bu emri yerine getirmeyen kadınlar, "İslam dairesinden çıkmış ve dinin esas hükümlerinden dönmekle kafir olmuş" olur.[15]

Bir başka İslam düşünürü ise tesettür ile ilgili şunları söyler: "Buluğa erdikten sonra her kadın, İslam'da açılmasına izin verilen organları hariç olmak üzere başından topuklarına kadar bütün bedenini bürüyecek bir elbise giyinmelidir ki, Hz. Muhammed'in hadisi gereğince o elbise, organ belli olacak derecede dar ve ince olmamalıdır."[16]

Hz. Muhammed'in aktarılan hadiste şöyle söylediği rivayet edilir: "Görünüşte elbiseli, gerçekte çıplak kadınlara Allah lanet etsin." Müslüman kadınlar buna göre bütün vücutlarını kapatmakla kalmayacaklar, aynı zamanda vücut hatlarının belli olmaması için dar elbise giymekten de kaçınacaklar.

Tesettür Giderek Ağırlaştı

Cahiliye adı verilen dönemde serbestçe giyinip gezebilen kadın, örtünme ayetinin inmesinden sonra kapanmak zorunda kaldı. Ama bu gelişme bir anda olmadı. Kapanma adım adım gerçekleşti ve giderek ağırlaştı. Örneğin örtünme ayetine rağmen Hz. Muhammed dönemi kadınları yine de sonraki yıllara oranla daha serbestti. Bahriye Üçok, o devrin kadınlarıyla ilgili şunları söylüyor: "Hz. Muhammed'in İslamı yaymağa başladığı sıralarda kadınların kıyafeti, geniş yenler ve açık gö-

güslerle bugünkü modayı yadırgatmayacak derecede dekolte bir görünüşe sahipti. Peygamber bu açıklığı yasakladı, çünkü Nur suresinin 31., El-Ahzab suresinin 55. ve 59. ayetleriyle kadınların görülmesi zaruri olan yerleri dışındaki süslerini kapamaları emrolunmuştu. Peygamberin ölümünden sonra, bu ayetlere rağmen, moda gene hükmünü yürütmeye koyulmuş, eski açık yakalar ve geniş kollar öylesine yaygın bir hale gelmişti ki, Hazreti Peygamberin eşi Hz. Ayşe 'Eğer Tanrı Elçisi bunların durumunu görmüş olsaydı, İsrail oğulları kadınlarında olduğu gibi onları mescide sokmazdı' demek zorunda kaldı."[17]

Önce Emevi ardından Abbasi yönetimleri, kadının adım adım kapanmasına giden yolun köşe taşlarını döşediler. Abbasiler dönemini Bahriye Üçok şöyle anlatır:

"Kadının yavaş yavaş gözden düşmesi, onları saygıya layık kabul etmemek ve bu görüşü erkeklerin birbirlerine aşılamaları sonunda kadınların özgürlükleri kısıtlandı; kapı ve pencereler kapandı. Onlar, yollara, caddelere çıkmaktan, hatta söz söylemek hakkından yoksun bırakıldılar. Bu devirde erkeklerin kadınlar hakkındaki yargıları, genel olarak çok aşırı ölçüde sert ve mantıksızdı. Örneğin her zaman çeşitli ülkelerden gelmiş iki yüz hayranı ile çevrili bulunan ünlü Arap şairi Ebul Ala el-Maarri (ölümü 1057) bile 'on yaşına gelmiş bir erkek çocuğun hareme sokulmamasını, kadınların şer ve fenalık tuzağı olduğunu' iddia eder oldu."[18]

Kadınların giyinme de dahil, baskı altına alınmalarına giden yolun ilk adımları, İslamiyet'in kuruluş yıllarında atıldı. İslamiyet'in başlangıç döneminde kadın konusunda geliştirilen felsefe, daha sonraki dönemlerin de yönelimini belirledi. Ayşe'nin, Hz. Muhammed'in örtünmeyle ilgili tutumuna yönelik olarak aktardıkları muhtemelen bir abartma, ancak yine de o döneme ilişkin anlayışın ipuçlarını veriyor. Durumu saptayabilmek açısından ipucuna da pek ihtiyaç yok. Bizzat Kuran örtünme ayetleriyle bu konudaki anlayışı net bir şekilde ifade ediyor.

Örtünme ile ilgili tutum tarih içinde iyice sertleşti ve daha sonraki yöneticiler en katı kadın düşmanı tutumun temsilcileri haline dönüştüler. Bu davranışın tipik temsilcilerinden birisi ünlü Selçuklu veziri Nizamülmülk. Şöyle diyor: "Ömer bin Hattab şöyle buyuruyor: Tesettür ehlinin sözleri kadın gibidir. Onları topluluğa göstermek gerekmediği gibi sözlerini de onlara duyurmamak gerekir."[19]

Örtünme Kadın Ruhuna Bend

İslamcı kesimin sözcüleri, örtünmeye yönelik kadınların tepki ve eleştirilerini göğüsleyebilmek ve kendi tutumlarını haklı göstermek için inanılmaz tezler öne sürüyorlar. Kadını, bir tek gözü açık kalacak şekilde kapatmanın yararlarını öve öve bitiremiyorlar. İslamcı kesimin erkek sözcülerinin öne sürdükleri tezleri okuyan kadınların, artık hızla örtünüp hidayete ermeleri en iyisi.

Kadının kapanması gerektiğini söyleyen İslamcı kesimin erkek temsilcileri tezlerini öncelikle Kuran'a dayandırırlar. Ahzab suresindeki ayete atıfta bulunurlar: "Bu, onların tanınıp eziyet edilmemelerine (kendilerine sarkıntılık yapılmamasına) daha uygundur" diyerek kadınların örtünme ile korundukları tezini öne sürerler.

Örtünmenin kadınları koruduğundan söz eden İslamcı kesimin sözcülerinin bir başka tezi de şudur: "Kadın, vücudunun güzelliği, hislerinin nezaketi, gönlünün safiyeti ve samimiyeti yüzünden istismar edilmeye, aldatılmaya ve böylece asaletini kaybetmeye müsaittir."[20] Kadın bu zaaflarından böylece, örtünme sayesinde kurtulmuş olur.

Örtunmenin bir faydasının da kadınları ve toplumu fuhuştan korumak olduğu öne sürülür. "Tesettür de, fuhuşu ortadan kaldıran sebeplerden bir sebeptir."[21]

"İslami tesettür birçok fayda ve menfaatleri içine alıp en mühimleri aşağıda beyan olunmuştur:

1- Kadınların asli vazifelerinin cümlesinden olan ev işleri ve çocuk terbiyesi ile meşgul olmaya mecbur etmek.

2- Erkek ile kadının işleri taksim edip aile yaşantısında iktisat ve tasarrufa mecbur etmek.

3- Nezih iffetli ve namuslu bir erkek ailesinin (karısının) yabancı kimselerle temas ve sohbetini gördükçe eza (üzüntü-incinme-cefa) görür gamlanır şüphelenir. Bu yüzden aralarında nefret meydana gelerek aile saadetini ihlal eden hallerin vukuuna mani olmak.

4- Ahlaksızlık ve fuhuşiyatın çoğalıp yaygınlaşmasına mani olmakla, iffet ve namus dairesinde aile saadetini temin etmek."[22]

Bu gerekçelerin hepsinde tipik bir erkek egemen bakış açısı sırıtıyor. Bu yolla ve kutsal gerekçelerle kadın çocuk bakımına, ev işlerine mecbur edilecek, eve kapatılıp tasarrufa zorlanacak, başka erkeklerle konuşmayarak kocasının namus derdine düşmesine sebep olmayacak ve böylece fuhuş önlenecek. Eğer erkek fuhuşa meraklıysa ne olacak? Bu mantığa göre, kadın kapatılırsa, erkek de namuslu hale gelecek.

Bu konuda en önemli yorumu Yüksek İslam Enstitüsü öğretim üyesi Bekir Topaloğlu yapar: "Kadın heyecanlarıyla yaşar. Kalpler değişkendir, aynı noktada durmaz. Kadın ruhu bendsiz bir nehirdir, o nehre malik olabilmek için onu bendlemek lazımdır. İşte örtü budur."[23]

Toplumun namusunu, erkeğin namusunu korumak için kadının örtünmesi zorunlu. Kadınlar örtünsünler ki, erkeğin namusu kurtulsun.

İslamcı kesim, örtünmenin kadını aşağıladığı ve ikinci sınıf bir insan durumuna düşürdüğü iddialarını kabul etmez.

Onlar, kadının evine kapanmasını, çocuk doğurup, kocasına ve çocuklarına hizmet edip, dış dünyadan elini eteğini çekmesini, perdelerin arkasında itaatli bir yaratık olarak yaşamasını İslam'ın kadına tanıdığı bir lütuf olarak savunurlar.

Kıskançlık ve Pezevenklik (Deyyüslük)

İslam erkekleri kıskançlığı bir üstünlük ve namus ölçüsü olarak değerlendirirler. Hz. Muhammed'in hadislerini de kendilerine dayanak olarak gösterirler. İslamcı kesimin iddiasına göre, peygamber çok kıskanç bir erkekti. Hz. Muhammed'in kıskançlığını bir haslet olarak belirtmesi İslami çevrelere yol gösterir. Kıskanç olmak bir erkeklik göstergesi, bir yiğitlik vesilesi. Kıskanç olmayan erkek ise küçümsenmesi, horlanması gereken aşağılık birisi. Hele kadın sözü dinleyen kılıbık erkek ise lanetlenecek derecede kötü. Gazali'nin aktardığına göre Hz. Muhammed bu konuda şunları söyler: "Kadına kulluk edenler (kılıbıklar) helâk olur."[24] Yine Hz. Muhammed bir başka yerde kadınların sözünü dinleyenlerin cehennemlik olacağını belirtir.

Kıskançlık yalnızca erkeklere has bir özellik olarak övülür. Kadınların kıskançlığı ise bir kötülük ve fitne kaynağı, erkeklerin başına dert açan bir lüzumsuzluk olarak görülür. Birçok İslam kaynağı, kadınların kıskançlıklarıyla peygamberin ve diğer din büyüğü erkeklerin başlarına dertler açtıklarını anlatan dramatik öykülerle dolu.

İslam yazarları kıskançlık kavramının kutsal bir kavram, övünülecek bir özellik olduğuna dikkat çekerler. "Çünkü kıskançlık, *imanlılığın, erkekliğin, asaletin, namusluluğun, iffet* ve *mertliğin* sembolüdür."[25]

Onlara göre dünyada bütün canlılar kıskanç, Allah da kıskanç. Kıskançlık, Peygamberin hadislerinde kişinin, çoluk

çocuğunun ahlaksızlığına ve İslam'a aykırı davranışlarına razı olmaması anlamına geliyor. Yine onlar kıskançlığın karşıtının deyyüslük (pezevenklik) olduğunu söylerler. Karısının yabancı erkeklerle görüşmesine göz yuman ve örtünmesini sağlamayan kocaya deyyüs denir. Tabii bu arada karısını çalıştıran da en büyük deyyüs sayılır.

Bu tezlerini şöyle gerekçelendirirler: "Günümüz dünyasında İslami hayatı ailece yaşama mücadelesini veren kişiye, hakaret gayesiyle hemen *kıskançlık* damgası vurulmaktadır ama, aksini yapan kişilere *deyyüs* denilmemektedir."[26]

Gazali, Hz. Muhammed'in kıskançlığına ilişkin şu rivayeti aktarır: Hz. Muhammed'e Sad b.Ubade'nin son derece kıskanç bir insan olduğunu söyleyip onu şikayet ederler. Bunun üzerine peygamber böyle söyleyenlere şu karşılığı verir: "Sa'd'ın kıskançlığı sizi şaşırtıyor değil mi? Hayır şaşırtmasın, çünkü Allah ve ben, her ikimiz de ondan çok daha kıskancız ve Allah benden de daha kıskançtır."[27]

Hz. Muhammed, kıskançlığın dinsel bir gereklilik olduğunu belirtir ve kıskanç olmayan kimsenin kalbinin ters olduğunu söyler: "Kıskanç olmamak için, kadını yabancı erkeklerle temas ettirmemeli, sokaklarda gezmesine izin vermemelidir; tepeden tırnağa kadar örtünmesine, örtünürken dahi kötü-çirkin giysilere bürünmesine dikkat etmelidir (çünkü böyle giyinirlerse erkekleri cezbetmezler, erkekler de onlara bakmaz)."[28]

Hz. Muhammed'in bu sözlerinden yola çıkan Hz. Ömer'in şöyle söylediği rivayet edilir: "Kadınlarınızın sokaklarda gezmesini istemiyorsanız onlara sevimli (güzel) elbiseler giydirmeyin. Çünkü onlar (kadınlar) güzel, sevimli olmayan elbise ile görünmek istemezler."[29]

Allah'ın kıskanç kullarını çok sevdiği tüm İslamcı kesimin düşünürlerin ortak düşüncesi. "Hanımını vesair ailesini kıskanmak imandan; hanımını vesair ailesinin açık meşrepli olmalarına ve laubali bulunmalarına ses çıkarmamak da nifaktan (münafıklık alametinden)dır."[30]

Deyyüslük konusunda ise Hz. Muhammed'den şöyle bir hadis aktarılır: "Üç sınıf insan vardır ki onlar cennete giremeyecek ve kokusunu da duyamayacaklardır. (Birincisi) kadınlardan erkeklere benzeyenler, (ikincisi) içkiye devam edenler, (üçüncüsü) deyyüsler. Ashab (yakınları) sordu: –Deyyüs kimdir ya Resulallah? Peygamber buyurdu ki: Deyyüs, ailesinde olan ahlaksızlığı (açıksaçıklık, laubalilik vb.) kabul edendir. Diğer bir rivayete göre ailesini kıskanmayandır."[31]

Görüldüğü gibi, şeriatçı anlayış, örtünmeyi kadına emretmekle kalmaz, karısını kendisine boyun eğdiremeyen kocaya da lanet yağdırır. Cehenneme gitmek istemeyen, Allah'ın gazabından korkan, yumuşak yürekli Müslüman erkeğine de serbesti yok. Karısını kıskanmak, evine kapatmak, dünya ile temasını kesmek zorunda. Böyle yapmayan cehennemi boylayacak. Aslında bu anlayışın bütünleştiği bir dünya nizamı var. Erkeklerin mutlak egemen olduğu, kadının ikinci sınıf vatandaş sayıldığı değerler nizamı bu. Bu nizamın kurallarına uymayan erkek, erkekliğin en kötü mertebesi olan deyyüslük suçlamasıyla yüz yüze geliyor. Kadın uymazsa, artık kötülükten kötülük beğensin. Her ne kadar cezaların önemli bir kısmı gelecek dünya için getirilse de esas amaç, bu dünyanın çerçevesini çizmek. Erkeği, gelecekte cehenneme gitmekten çok, hemcinslerinin aşağılaması etkiler. Zaten hedef de bu. Örtünme, kadının sosyal hayatın dışına itilmesi anlamına geliyor. Hemen bu hükmün ardından kadının çalışması sorunu tartışma konusu yapılır. Bu kadar sıkı sıkıya erkek dünyasından tecrit edilen kadın nasıl çalışacak? Nasıl meslek sahibi olacak ve evin dışında bir kimlik kazanacak? İslamcılar bu konuyu da çözmek için, kadının esas yeri evi, çocuklarının yanı ve kocasının yatağı diyerek amaçlarını dile getiriyorlar. Kadına böyle kutsal bir görev yüklenir ve bu şekilde davranırsa ahirette büyük ödüllere layık görüldüğü söylenir.

Modern toplumun gelişmesi, sanayinin hızla yayılması ve kapitalizmle birlikte kadın emeğine olan ihtiyaç, kadının

eve kapatılmasının sonu oldu. Daha önce evine kapatılan, yalnızca tarlalarda çalışmasına izin verilen kadın, fabrikaların ucuz emeği olarak erkeklerin arasına sürüldü. Önce bu amaçla başlayan çalışma zorlaması, giderek kadının, kendine bir yer edinmesini beraberinde getirdi. Artık kadın bu dönemden itibaren çalışan toplumun bir parçası haline geldi. Okullarda öğretmen, hastanelerde hemşire, işyerlerinde sekreterlik gibi işler kadın mesleği sayılmaya başladı. Eşitsizlik halen devam ediyor. Yönetici meslekler büyük çoğunlukla erkeklerin elinde. Bütün idari kademeler yine erkeklerce paylaşılıyor. Devlet baba, kaymakamlık, valilik gibi devletin temsil edildiği makamları kadınlara kaptırmamak için özel bir çaba sarf ediyor, direniyor.

Bu arada İslam ülkelerinde de değişiklikler oldu. Kadın üretimin gelişmesine paralel şekilde çalışma yaşamı içinde yer almaya başladı. Buna bağlı olarak kadının çalışıp çalışamayacağı, ne tür işler yapabileceği yeniden gündeme geldi. İslamcı kesimin sözcüleri kadının çalışmasına karşı. Kuran ve hadislerden böyle sonuçlar çıkarıyorlar. Ancak, yaşamın zorlaması bu konuda bazı uzlaşmaları da gerekli kılıyor. İslamcı kesim, bu çelişmeler içinde yeni teoriler üretmeye, eski teoriyle yeni zorlamalar arasında bir uyum sağlamaya çalışıyor.

Kadın Çalışmalı mı, Çalışabilir mi?

Kadının çalışması, özellikle son yıllarda ülkemizde İslamcı kesim içinde ciddi ciddi tartışılır hale geldi. Bazı din adamları, geçmiş hükümlere aynen bağlı kalarak, dogmatik bir şekilde eski teoriyi benimsiyor, örtünmeyi ve kadının eve kapatılmasını savunuyor. Öte yandan, birçok başka İslamcı ise, bu teoriyi yumuşatarak günümüz şartlarına uyarlamaya çalışıyor. Bu konuda açık oturumlar düzenleniyor, dizi röportajlar yapılı-

yor, İslamcı kesimin kadın sözcülerinin fikirleri alınıyor. Ancak tam bir birlik sağlandığı söylenemez. Daha doğrusu, kadının esas yerinin evi olduğu ve esas görevinin de annelik olduğu konusunda bir mutabakat var. Anlaşmazlık ve yorum farkları bu noktadan sonra başlıyor. Kadının nasıl bir işte çalışabileceği, çalışmasının aileye ve topluma getirdiği yüklerin yol açacağı sonuçlar konusunda ayrılıklar olduğu görülüyor.

Bekir Topaloğlu: "Bugün Türkiye'de aşırı derecede kadını toplumun içine sevk etme, arz etme vardır. İş hayatına girmesi normalin dışında, plansız girmenin sakıncaları olmaktadır. Erkek işsiz kalmaktadır. Aç kalacak, anarşi doğacak ve evlenemeyecek."[32]

Yüksek İslam Enstitüsü öğretim üyesi Doçent Bekir Topaloğlu'nun bu görüşlerinde daha çok ekonomik ve sosyal bir gerekçe öne sürülse de, esas etken, kadının toplum içine çıkmasının yaratacağı sorunlar ve örtünmesi. İslamiyet'in bu konudaki temel tezlerini savunabilmek için eskilerin diliyle tevil yoluna sapılıyor.

Profesör Mehmet Kaplan aynı düşünceyi başka cümlelerle savunuyor: "Kadının dışarıda çalışması, kadının kadınlığına çok ağır yük yüklüyor. Bir defa çalıştığı sahada başarı kazanacak, eve gelecek, çamaşır yıkayacak, şunu yapacak, bu olmaz. Bugün okuyan kadınlar büyük bir ıstırap içerisinde ve evlenemiyorlar, eğer evlenirler de bir de meslek yapıyorlarsa, sonsuz bir ıstırap içinde bulunuyorlar. *Aile başlı başına bir müessesedir. Kadını evin dışına çıkardınız mı, ev çöker.*"[33]

Bir başka yazar, Tahsin Banguoğlu ise kadının çalışması sonucu erkeklerin işsiz kaldığı iddiasını ortaya atıyor ve çözüm arıyor: "Ankara'da bir Bakanlığın akşam üzeri halini bir seyredin, meselâ. Mübalağa etmeyeyim ama, tam yarısı kadındır. Ve bunlar, onlara temas etmişsiniz, gitgide erkeğin maişetini dağıtmaktadırlar. O halde bu iş hayatında, kadının vazifesini sınırlamaya düşünmüyor musunuz?"[34]

Milliyetçi mukaddesatçı olarak anılan Profesör Necmet-

tin Hacıeminoğlu ise yine kadınların erkeklerin işine ortak olduğu saptamasını yapıyor ve erkekler için durumun zorlaştığını söylüyor: "Kadın hakları, kadın çalışması denildiği zaman erkeğin hiçbirine iş yokken dahi. O açıdan bakıldığı için, şimdi bu noktaya gelinmiştir. Şimdi Türkiye'de kadının çalışmasına ihtiyaç yoktur. Türk ekonomisi erkek emeği ile, erkeğin emeği ile ayakta duracak durumdadır."[35]

Şapka Kanunu'na muhalefet ettiği için Atatürk döneminde İstiklal Mahkemelerinin ölümle cezalandırdığı İslamcı kesimin sembollerinden İskilipli Muhammed Atıf Hoca bu tezleri şöyle gerekçelendiriyor:

> "Günümüz dünyasında hanım ve aile fertlerini çalıştıranların ortaya attıkları gerekçelerin başlıcaları şunlardır: a) Tek başına ve tek maaşla geçinememek, b) Kızlarını okutup ve çalıştırmakla geleceklerini garanti altına almak.
>
> Şu hususu belirtmekte yarar vardır: Tek maaşla geçinemeyip de İslami prensiplerin dışına çıkmak suretiyle hanım ve aile fertlerini çalıştıranlara İslamiyet izin vermez. Çünkü maddi yönden geçinemeyen kişilerin İslamiyet evlenmelerine izin vermez. Böyleleri İslam'a göre evlenemez. Çünkü evlenince namusu payümal olacaktır.
>
> Kızlarının geleceğini düşünerek, onları İslami prensipler dışına çıkarmak suretiyle sanatkâr yapan veyahut çalıştıranlara da İslamiyet izin vermez. Çünkü rızkı vermek ve onların geleceğini garanti altına almak Allah (cc.)'a aittir."[36]

"Evet, bir erkeğin nikahı altında, para, nüfuz, seks ile iktifa etmeyen (yetinmeyen) kadınlar çoğalıyor. Tabii bunların çoğu çalışan kadınlar... Gayeleri bu üç kuvvete ayrı ayrı veya bütünüyle sahip olmak... Çalışan kadın için başka bir nokta: Hoşa gitme ve kendini başkalarına beğen-

dirmedir. Demek para kazanmak için yola çıkanlar, kendini beğendirmek mecburiyetinde de kalıyor."[37]

Türkiye gazetesi genel koordinatörü Ömer Öztürkmen şunları söylüyor: "Çalışan kadınla evlenmek isteyen birçok erkek, evlenince tahmin ettikleri huzuru bulamamışlar, bunalıma düşmüşlerdir. Dışarıda çalışarak çocuklarından uzak düşen kadınlar, şahsiyet buhranına düşmekte, ekmek parası için kendini görevli görmeyen erkek ise bunalıma sürüklenmektedir."[38]

Profesör Muhammed Kutub ise kadının çalışmasına tepki gösterir: "Kadın başıboş sokağa çıkınca, cemiyette umumi bir bedbahtlık, yıkıcı bir perişanlık olmuş, ne ev kalmış, ne aile, ne istikrar!... Kadının fitri ve tabii memleketi –yurdu– olan evinden çıkarak, behimi (hayvani) arzularla kuduran kadın–erkek karışık bir cemiyetin hummalı havasından, onu kolayca elde etmek maksadıyla, 'Efendim, medeniyet asrında kadının evinden çıkması lazımdır' diyen habis erkeğin kötü niyetleri, bu iddiaların ne kadar yersiz ve saçma olduğunu bize gösteriyor."[39]

Muhammed Kutub, kadının çalışmaya başlamasıyla birlikte ortaya çıkan sorunlara da değinir: "Kadının geniş çapta ve bütün sahalarda çalıştırılması, geçimini garanti altına almak için, ahlaken müptezel bir duruma düşmeğe mecbur kalması ve bu esnada müsavat fikrine kapılan kadının –tabii ki cinsel faaliyetlerde de (yani fuhuşta) müsavat istemiştir– bu davayı gerçekleştirmek için sarf ettiği büyük gayretleri, fesadın süratini artırdıkça artırıyor ve ileriye doğru itiyordu."[40]

Kadının çalışmasının, eşitlik fikrini ve cinsel özgürlük düşüncesini geliştirmesi Profesör Kutub'u çok endişelendiriyor.

Hekimoğlu İsmail de kadının çalışmasına karşıdır: "Kadın memurlar, kazançlarını süslerine harcamakta. İhtiyacı için çalışan kadınların sayısı azdır. En çok boşanma, çalışan

kadınlar arasında olmaktadır. Kafası kızdı mı nikah atabiliyor..."[11]

Bir başka İslamcı da kadının hem evde hem işte çalışmasının yaratacağı sıkıntılara dikkat çekerek, kadının çalışmaması gerektiği tezini güçlendirmeye çalışıyor: "İstirahat etmeden, çocuğuna bakmadan, eşiyle sohbet etmeden yemek hazırlıyorlar, sonra bulaşık. Derken televizyon. Geç vakit yatıp erkenden kalkarak bu tempoyu her gün tekrarlıyorlar. Zaman bulabilirse temizlik, çamaşır vs. onları bekliyor."[12]

Kadın, bütün ev işlerini ve kocasına hizmeti, dinen ve toplumsal bir görev olarak yapmak zorunda. Dışarıda çalışsa bile evdeki hizmetçilik görevleri sona ermiyor. Hiç kimsenin aklına ev hizmetlerini erkeğin de paylaşabileceği gelmiyor. Üstün erkeğin böyle bir konuyu İslam inancının sınırları içinde düşünebilmesi bile belki günah, kimbilir.

Örtünme İkinci Sınıf Vatandaşlığın Üniforması

Erkek, kadını neden kapatmak ister? Kapanmak yalnızca tek tanrılı dinlerden İslamiyet'e ait bir kural mı? Yoksa diğer tek tanrılı dinler de aynı yolu mu izlemişler?

Erkeğin kadını kapatmak istemesi, tamamen sosyal gelişmenin bir ürünü. Göçebe savaşçısı, çadırlarda yaşardı ve savaşa topluluğun tüm bireyleri aktif olarak katılırdı. Nitekim Hz. Muhammed döneminde yapılan savaşlara, hem Müslümanlardan hem de karşı taraftan kadınların katıldığını anlatan öyküler biliyoruz. Ganimetten başlangıçta kadınlar da pay alıyorlardı. O savaş koşullarında kadının örtünmesi ve bir yere kapatılması mümkün değildi. Zaten İslamiyet'in ilk yıllarında, yani toprağa yerleşmenin henüz tam anlamıyla gerçekleşmediği dönemde, kadınlar özgürce erkekler içinde dolaşır, ticaret yapar, erkeklerle tartışır, konuşurdu. Ama ne

zamanki İslam savaşçıları Medine'de yerleşik bir hayata başlar, çöl bedevisi Müslüman Araplar orada yer yurt edinmeye girişirler, hemen ardından kadının eski siyasi etkinliği de yok olmaya yüz tutar. Önce çadırların kapısı adım adım kapatılır, sonra erkek içine çıkmaları yasaklanır ve giderek bütün toplumsal hayattan dışarı sürülürler. Kadının ayağının görünüp görünmemesinin ne gibi günahlara sebep olduğu üzerine tartışmalar yapılan bir toplumda, hele bunun nasıl olacağına erkekler karar veriyorsa, işin nereye vardığı anlaşılabilir. Kadının eve kapatılmasıyla, toplumda sınıflararası uçurumların artmaya başlaması paralel gitti. Bu bir düzenden, başka bir düzene geçişin işaretiydi. Kadının örtünmesi yeni bir ahlak anlayışını, yeni bir cinsel ilişki mantığını, yeni bir dünyayı da beraberinde getirdi. İslamiyet, devlete, giderek imparatorluğa dönüştükçe, kadın da duvarları daha kalın olan perdelerin, evlerin içine kapatıldı. Göçebe toplumundan, askeri demokratik yarı köleci toplumdan, feodal topluma geçiş bir sıçrama. İslamiyet'e geçiş, bu sıçramanın, tarihi anlamda bir ilerlemenin ifadesi. Arap toplumu İslamiyet'le birlikte soyut düşünceye adımını attı, yani felsefi alanda bir sıçrama yaptı. Ama, işte bu ilerleme, ezen ile ezilen arasındaki sınırı keskinleştirdi, ezilen bir cins olan kadını eve hapsetti. Erkeğin baskısı biraz daha arttı. Örtünmenin kadını koruduğu, onun namusunu her şeyin üstünde tuttuğu gibi iddialar, bir ideolojinin kendisini savunması ve bir haksızlığa kılıf arama çabası. Kadının nasıl giyineceğine, nerede oturup nerede kalkacağına kendi karar verecekken, buna erkekler karar veriyorsa, erkekler özgürce giyinirken, kendisi sarıp sarmalanmak zorunda kalıyorsa, bunun neresi beni korumak diye düşünmez mi? Kim köleliği gönüllü olarak kabul eder?

Kadın, Kötülük ve Fitne Kaynağı mı?

İslamcı kesimin sözcüleri son yıllarda, İslamiyet'in kadın konusundaki tutumuna yönelen ve özellikle kadın cephesinden gelen eleştirileri göğüslemeye çalışıyorlar. Kendilerine en çok dayanak aldıkları, söz de "Cennet annelerin ayakları altındadır" deyişi. İslamcılar, İslamiyet'in kadına büyük değer verdiğini iddia ediyor ve bu konuda kaynakları dikkatle tarayarak aksi iddiaları çürütmeye çalışıyorlar. Hatta, diğer dinler ve sistemlerle karşılaştırmalar yaparak, kadın için en iyi düzenin İslamiyet olduğunu öne sürüyorlar.

Öne sürdükleri tezlerden birisi, İslamiyet'in Arap toplumunu gerilikten kurtardığı, kadın haklarını koruduğu ve geliştirdiği; bir başka tezleri ise, diğer tek tanrılı dinlerden bu konuda daha ileri olduğu.

Aslında bütün tek tanrılı dinler Ortadoğu kökenli ve birbirlerini her konuda olduğu gibi kadın konusunda da etkilemişler. Örneğin, Kuran'daki birçok hüküm ve öyküyü diğer tek tanrılı dinlerin kitaplarında da görebilirsiniz. Örneğin Kitabı Mukaddes'teki şu sözler, hemen aynı şekilde Kuran'da da vardır: "Çünkü erkek kadından değil, fakat kadın erkektendir." Yine bu kitapta Hristiyan kadınların dua ederken başlarının örtülü olması gerektiği emrediliyor.[1]

Hristiyanlık da başlangıçta, her konuda olduğu gibi, kadın konusunda daha hoşgörülüydü. Bir iktidar odağı haline geldikçe, zaman içinde tutuculaştı. Bütün dinler için benzer şeyler söylenebilir. İslam dünyası da de böyle bir evrim yaşadı.

Kuran'ın kadına yaklaşımıyla daha sonra aktarılan öykü ve hadisler arasında bazı anlayış farkları olduğu ortaya çıkıyor. İslamiyet'in devlete dönüşmesi ve kadının eve kapatılma-

sı ilişkileri daha da geriye götürdü ve kadına karşı tutum sertleşti. Hz. Muhammed'den aktarılan hadis ve rivayetler de bu amaca hizmet için ayıklandı ve bu gelişmeye uygun olanlar seçildi. "Cennet annelerin ayakları altındadır," diyen Hz. Muhammed'den öyle sözler aktarılır ki, İslami çevreler bunları savunmakta zorluk çekerler. Üstelik bu hadisler, tarihin tozlu raflarında kalmış kitaplarda değil, devletin Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarında, 1980'li yıllarda basılmış kitaplarda yer alır.

İslamiyet'in ortaya çıkış koşulları, erkek egemen bir düzeni kurma koşullarıydı. Bu yüzden İslam'ın geleneksel tüm kaynaklarında bu bakışın izleri görülür. Ancak, kadına yaklaşım zaman içinde giderek sertleşti ve iyice olumsuz bir noktaya geldi. Hz. Muhammed'in hadislerinin de bu gelişmeye uygun şekilde böyle bir imbikten geçirilerek günümüze yansıdığı söylenebilir.

"Cehennemdekilerin Çoğu Kadınlar"

Bu sözleri Hz. Muhammed'in söylediğini İslam kaynakları iddia ediyorlar. Hz. Muhammed'in hadislerini yayınlayan tüm İslami kaynaklar, bu sözlerden alıntı yapıyorlar. Diyanet İşleri Başkanlığının yayını olan *Sahihi Buhari* tercümesinden başlayabiliriz: "Bana Cehennem gösterildi. Bir de gördüm ki ehl–i Cehennem'in ekserisi kadınlardır. Onlar küfrederler. Bunun üzerine 'Ya Resullullah, Allah'a mı küfrederler' diye soruldu. Cevaben buyurdu ki 'Onlar kocalarına karşı küfür ederler. Birisine (kadınlardan) dünya, dünya oldukça ihsan etsen de, sonra sende hoşuna gitmeyen bir şey görse, ben senden hiç hayır görmedim der'."[2]

Sahihi Buhari'de bu bakış yer yer tekrarlanır: "Cehennem'in kapısı önünde durdum. Bir de baktım ki, cehenneme

gidenlerin çoğu kadınlardır."[3] "Ben Miraç gecesi Cennete baktım da, ehl-i Cennetin çoğunun fakirler olduğunu gördüm. Cehenneme baktım da, Cehennemdekilerin çoğunu da kadınların teşkil ettiğini gördüm."[4]

Kadınlar neden Cehennemde? Hz. Muhammed'e göre kocalarına boyun eğmedikleri, onların sözlerini dinlemedikleri için. Nasıl Cennete gidebilirler? Erkeklerinin sözünden çıkmayarak. Peki erkeklerin eşlerinin sözlerini dinleyerek Cennete gitmeleri şartı var mı? Tabii ki yok. Hiçbir kitapta ve emirde böyle bir şeye rastlayamazsınız. Tam tersine kadın sözü dinleyen Cennete değil, Cehenneme gidecek. Peygamberin şu sözleri bu amaçla aktarılır: "Kim ki her sabah karısının gönlünün her istediğini yapacak olursa, Cenab-ı Allah o kimseye Cehennemi müstahak kılar."[5]

Bir başka yerde, "Artık sizin için en korktuğum, kadınlara uymanızdır, kadınlardan sakının,"[6] dediği rivayet edilir.

Akılları Eksik

Yine İslamcı kesimin iddiasına göre ve din kitaplarına yazdıklarına göre, Hz. Muhammed, kadınlarının çoğunun Cehennemlik ve akıllarının eksik olduğunu onların yüzlerine karşı söylemekten de çekinmemişti. Kadınlarla bir Ramazan ayı görüşmesinde şunları söylediğini yazıyorlar: "Ey kadınlar bana Cehennem halkı gösterildi, çoğu sizlerdiniz." Kadınların bunun nedenini sormaları üzerine şu cevabı verir: "Ne acaibtir ki... tam akıllı ve dininde hazımlı kimsenin aklını, *sizin kadar eksik akıllı ve eksik dinli* kimsenin çeldiğini görmedim."[7]

Aynı konuşmalar *Riyazüs Salihin* adlı eserde de anlatılıyor ve Hz. Ömer'den naklen Hz. Muhammed'in sözlerine şöyle son verdiği bildiriliyor: "İki kadının şehadeti (şahitliği) bir erkeğin şehadetine muadil (denk) olması, günlerce durduğu

(adet halini gördüğü) zaman namaz kılamamasıdır. İşte bunlar, *aklının ve dininin eksikliğindedir.*"[8]

Hz. Muhammed'in bu görüşlerini sistemleştirenlerden birisi de ünlü İslam bilgini Gazali: "Kamil erkeğin yapacağı şeylerden biri de kadınlara tahammül göstermektir, çünkü kadınlar zeka bakımından eksiktirler. Onların bu eksikliğine işaret eden peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır: 'Kadınlar aklen ve dinen dûn yaratıklardır'."[9]

İbni Haldun *Mukaddime* adlı yapıtında, İbnu'n Nefis, ünlü *E'n-Risalet'ul-Kemaliyye Fi's-Siret'in-Nebeviyye* kitabında hep kadınların aklen daha geri olduğunu belirtirler.[10]

Kadın yalnızca eksik akıllı değil, aynı zamanda "fitne, fesat nedeni ve uğursuzdur" da. Kadın sayısının erkek sayısını geçmesi ve erkek nüfusun giderek eksilmesi, kıyametin yaklaştığının belirtisi sayılır. Hz. Muhammed'in bu konuda şunları söylediği aktarılır: "Kıyamet alâmetlerinden olmak üzere ilim azalacaktır, cehalet yayılacaktır, zina iş olacaktır. *Kadınların miktarı artacak*, erkeklerinki azalacaktır. Bir derecede ki, elli kadının yalnızca bir bakanı bulunacaktır."[11]

Peygamberin *Sahihi Buhari*'deki sözleri de aynı doğrultuda: "Benden sonra erkeklere, kadınlardan daha zararlı fitne ve fesat amili bir şey bırakmadım."[12]

Cemil Sena, Hz. Muhammed'in bir başka düşüncesini aktarır: "Dünyadan ve kadınlardan çekininiz, şeytan pusudadır; o insanları (yani erkekleri) kadınlarla pusuya düşürdüğü kadar hiçbir şeyle avlayamaz."[13]

Kadınların şeytanın aleti olduğu birçok yerde dile getirilir. Bu düşüncenin kaynağı, Adem ile Havva öyküsüne dayandırılır. Şeytanın sözlerine kanan Havva'nın yasak meyveden yemesiyle Adem ile Havva'nın birlikte Cennetten kovulmasına neden olur. Kadın sözü dinleyen Adem'in de böylece şeytanın oyununa geldiği kabul edilir. Yusuf suresinde de, kadınlar yüzünden Yusuf peygamberin başına açılan dertler anlatılır. Yusuf, onlara Kuran'da şöyle seslenir: "Ey kadınlar, sizin

düzenleriniz büyüktür."[14] Adem ile Havva öyküsü ile Yusuf öyküsü Tevrat'ta da aynen yer alır.

Kadın aleyhtarı düşünceler Hz. Muhammed'in söylediği rivayet edilen hadislerle güçlendirilmek istenir. Bu hadislerden birinde kadınların uğursuzluk alâmeti olduğu söylenir. "Uğursuzluk üç şeyde, atta, kadında, evde hasıl olur."[15] Rivayetler daha da ileri götürülür: "Dünyadan ve kadınlardan sakının, zira Beni İsrail'de ilk fitne kadın yüzünden çıktı."[16] Devam eder: "Kadınlar üstelik küfürbazdırlar, nankördürler ve onları bu kötülükte geçecek bir başka yaratık yoktur."[17]

Kadın şeytandır görüşü, İslamcı kesimin çeşitli alıntılarında yer alır. Onlar, Hz. Muhammed'in bir başka hadisinde de şunları söylediğini öne sürerler: "Kadınlar insanın karşısına şeytan gibi çıkarlar... Size doğru bir kadının geldiğini gördüğünüz zaman bilesiniz ki size yaklaşan bir şeytandır."[18]

Hz. Muhammed, en sevdiği karısı ile bir sorun nedeniyle takışır. Yaşamının son günleridir. Ayşe, sözünde direnince Hz. Muhammed'in dayanamayıp şunları söylediği aktarılır: "Siz kadınlar Yusuf'un karşılaştığı kadınlar gibisiniz."[19] *Sahihi Buhari*'den aktarılan bu hadisle, kadınların bir cins olarak düzenci ve fesat olduğu vurgulanmaya çalışılır.

Kadın, namazın da bozulmasına sebep olabilir: "Eğer içinizden biri sütre'siz (namaz sırasında öne konulan engel) namaz kılacak olur da bir taş atımı mesafeden eşek, domuz, Yahudi ya da *kadın* geçecek olursa, namaz bozulmuş olur."[20] Peygamberin bu sözleri başka bir kaynakta da belirtilir: *"Kadın,* eşek ve köpek ibadeti bozan şeylerdendir. Namaz kılarken önünüze (deriden yapılmış eyer cinsi) sütre koyacak olursanız ibadetiniz temiz kalmış olur."[21]

Kadın konusunda en sistemli görüşleri savunan İmam Gazali. Gazali, kadınları çeşitli hayvanlara benzeterek olumsuz görüşlerini dile getirir: "Kadın sınıfı on farklı tipten oluşur ve bunlardan her birinin karakteri, çeşitli hayvan grubu-

nun evsafına tekabül eder. Bu hayvanlar domuz, maymun, köpek, yılan, katır, akrep, fare, güvercin, tilki ve nihayet koyun olarak ele alınabilir. Karakter itibariyle *domuza* benzeyen kadınlar oburdular... din, ibadet ve oruç tutmakla ilgileri yoktur... Koca haklarına saygı göstermezler.. *Maymunların* karakter ve özelliğine sahip kadınlar, renkli giysilere, incilere, yakut ya da altın ve gümüş cinsi mücevherata düşkündürler. Karakterce *köpeğe* benzeyen kadınlar, kocaları konuşurken sözünü kesip suratına bağıran, hırlayan kadınlardır... Karakterce *katıra* benzeyen kadınlar, hiçbir yerde durmak istemeyen inatçı katır gibidirler. *Akrep* cinsi kadınlar, komşularını devamlı şekilde ziyaret eden, dedikoduyu seven ve laf toplayan, tıpkı akrepler gibi gittikleri her yerde zehirlerini döken kadınlardır. *Fare* karakterinde kadınlar, kocalarının cebinden para çalan ve çaldığını komşusunun evinde saklayan kadınlardır. *Güvercin* karakterli kadınlar, evine girmeyen, çok gezen kadınlardır... *Tilkiye* benzeyen kadınlar, kocalarını evden gönderip bütün gün yatıp uyku uyurlar ve kocaları eve döndüğü zaman hasta numarası yaparlar. *Koyun* gibi olan kadınlar her şeyleriyle (kocalarına) yararlı olan kadınlardır."[22]

Gazali, en iyi kadının kocasına boyun eğen kadın olduğunu söyleyerek temel anlayışı vurguluyor. Ama, genel olarak kadınların en sevimsiz hayvanlara benzetilmesi, onlara bakışın ana hatlarını da ortaya çıkarıyor.

Hacer-i Esved Neden Karardı?

Kabe'deki Hacer-i Esved İslam'dan önce de kutsal bir taştı. Hacer-i Esved kara taş anlamına gelir. Hz. Muhammed, daha sonra da bu taşın kutsal olduğu inancını kabul eder ve bu taş günümüze kadar kutsallığını korur. Bu taşın neden kara olduğu İslam kaynaklarında bir hadisle dile getirilir. İbn Sa'd

Tabakat adlı kitabında bir hadis nakleder. Bu hadise göre bu taş eskiden kara değil, beyazmış. Adem peygamber bu taşı vaktiyle Ebu Kureys dağına yerleştirmiş. Taş öylesine parlakmış ki Mekke'yi aydınlatırmış. Ancak İslam'ın ilanından dört yıl önce Hz. Muhammed'in anlattığına göre adet gören kadınlar gidip bu taşa dokunmuşlar. Dokundukları an taş kara oluvermiş.[23]

Kadının uğursuzluğunun bir örneği olarak da bu olay gösterilir.

İmam Şafii de bu konudaki olumsuz düşünceleri şöyle dile getirir: "Üç sınıf insan vardır ki, onlara ikram edersen ihanette bulunurlar; hıyanette bulunursan sana ikramda bulunurlar: Kadınlar, hizmetçiler, kötü huylu insanlar."[24]

Hz. Ömer'in görüşleri de farklı değil: "Kadınlara muhalefet edin, onlara muhalefette bereket vardır."[25]

Arap yazar Muhammed bin Şenes de din önderlerinden etkilenerek şunları söyler: "Kim başını derde sokmak isterse, kendisine bir keçi ile bir dişi eşek edinsin; kim gürültüden (bağırıp çağırmalardan, yakınmalardan) hoşlanır ise, karılarının ve köpeklerinin sayılarını artırsın... Kadınlara karşı (hatta onların en iyisine dahi) daima uyanık ol."[26]

Bütün bu görüşler, kadına karşı yaklaşımın olumsuzlukları. İyi kadının ise kocasına tabi, onun emirlerini yerine getirip ona boyun eğen kadın olduğu hemen her yerde vurgulanır. Hz. Muhammed'in komutanlarından Muaza'nın Mekke'de kadınlara söylediği şu sözler kadına yönelik olumsuz bakışın zirvesi: "Şayet eve döndüğünde kocanı, burnunda irin ve cerahat ve kan akar şekilde bulacak olsan ve dilinle bunları yalayarak temizlemiş bulunsan, yine de onun hakkını ve ona karşı borçlarını ödemiş olamazsın."[27]

Hz. Muhammed'in söylediği iddia edilen şu sözler kadınlara düzelme yolunu şöyle gösterir: "Kendisinden kocası razı olarak ölen her kadın Cennete girer."[28]

Kadını eve kapatan ve kapatmak isteyen bir sistem bu

tür görüşlere dayanarak düzenini kurar. Doğaldır ki, kadını ikinci sınıf olarak görmek, onunla ilgili aşırı düşüncelerin geliştirilmesini de beraberinde getirir. Olan budur. Aslında Cennet annelerin ayaklarının altında sözleri de bir yönüyle erkek egemen anlayışın yansıması. Çünkü, dikkat edilirse, Cennet kadınların ayaklarının altında denmiyor, annelerin ayaklarının altında deniyor. Anne kim, erkeği doğuran, bir yiğidi dünyaya getiren yaratık. Bu yönüyle kutsal ve değerli. Kadın olduğu için değil, erkeği doğurduğu için kutsal. Bu yüzden, Cennet ve anne kavramını, kadınla özdeşleştirmemek geleneksel İslam'ın mantığına daha uygun.

Bu ölçüde aşırı ifadeler esas olarak tarihte kaldı. Bazı bağnazlar tarafından yer yer savunulsa da bu denli keskin görüşlerin sahipleri artık azınlıkta sayılır. Şimdi kadınları da ikna edecek daha ince yöntemler geliştiriliyor. Ama, kadını hâlâ boyun eğdirilmesi gereken bir varlık olarak gören anlayış sürüyor. Kadın koyun olmaya, iyi kadın koyun olarak yaşamaya devam edecek mi? Bu da kadınların sorunu.

Kadınlar ve Politika

Anadolu Selçuklu devletinin ünlü veziri Nizamülmülk, devlet yönetme felsefesini sistemleştirdiği ünlü kitabı *Siyasetname*'de kadınlarla ilgili birçok tez ileri sürer. Ancak iktidara ilişkin sözleri en çarpıcı olanı: "Her zaman kendi iradesi ile hareket eden *padişah ve erkekler*, kalplerindeki sırları kadınlara açmadan yaşayarak doğru yolu bulmuşlardır. İskender'in yaptığı gibi onların arzu ve emirlerine boyun eğmeden hayatlarını devam ettirmişlerdir."[1] Birkaç paragraf sonra ise bu anlayışının kaynağını açıklar: "Peygamberimiz, 'İşlerinizde kadınlara danışınız. Onlar bir iş böyle olmalı dediği zaman, doğru olması için aksini yapınız' buyuruyor. *Onların akılları tam olsaydı peygamberimiz aksini yapın buyurmazdı.*"[2]

Nizamülmülk kadınlara neden söz verilmemesi gerektiğini de anlatır: "Özellikle kadınlar tesettür ehli olup kamil akılları bulunmamaktadır. Onlardan maksat sadece neslin güzel olarak devam etmesi olduğundan, asil oldukları derecede takdir edilir, örtündükleri derecede beğenilirler... dışarısı ile ilgileri olmadığından şüphesiz emirleri ekseriye hatalı olur... Padişah kadınları, padişaha hakim oldukları devirlerde ülkede rezalet, kötülük, fitne ve fesattan başka bir şey görülmemiştir."[3]

Diyanet İşleri'nce yayınlanan *Sahihi Buhari* kitabı içinde çevirmen veya tercümeden sorumlu yetkili tarafından yazıldığı anlaşılan yorumlardan birinde kadın ve iktidar konusunda şunlar söyleniyor: "Mukadderatını bir kadının eline bırakan millet felah bulmaz vecizesiyle Peygamber İslam aleminin kamu hukukunun en önemli kuralını koymuştur. Bu kurala göre, İslam hukukunda kamu velayeti denilen devlet örgütü reisliği ancak erkek bir vatandaş tarafından temsil olu-

nur. Bu millet otoritesini temsil edecek makama kadın seçilemez. Çünkü kadının yaradılışı birçok yönden bu çok ağır görevi yerine getirmeye müsait değildir. Bunun için İslam hukukunda kadının, alışveriş, şahitlik, şirket, vesayet, veraset, vekalet, hibe gibi her türlü medeni sözleşme ve söz sahibi olma, diğer milletlerin hukukuna oranla, en geniş ölçüde geçerli ve ticaret alanındaki çalışması meşru olduğu halde, *devlet yönetimine seçilebilmesi hususunda kadın için bir hak kabul edilmemiştir.*"[4]

Görüldüğü gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi kuruluşu olan Diyanet İşleri'nin yorumuna göre kadının devlet yöneticiliğine seçilemeyeceği açıkça dile getiriliyor.

Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicret edişinin altıncı yılında İran'da hükümdar Kisra Perviz'in ölmesi üzerine kızı Buran onun yerine geçer. Ebu Bekir bu haberin Hz. Muhammed'e verilmesi üzerine, onun şu ünlü sözü söylediğini rivayet eder: "Mukadderatını bir kadının eline veren millet felah bulmaz."[5]

Yazar Cemil Sena da Hz. Muhammed'in benzer sözlerini nakleder: "İşlerini kadınlara havale eden bir kavim felah bulmaz."[6]

Kadının siyasi hakları konusunda Kuran'da pek açık bir hüküm yok. Dolaylı bazı ayetlerden söz edilebilir. Daha çok Hz. Muhammed'in hadislerine dayanarak yorumlar yapılabiliyor.

Kadının siyasi haklarının ne olup ne olmadığı İslam devletlerinde ve İslam hukukunda devamlı tartışılır. Bu konuda üç ayrı görüşün varlığından söz edilebilir. Bazı İslam hukukçuları, kadının devlet reisliği dahil bütün siyasi haklara sahip olduğunu söylüyorlar. Bir başka görüşe göre ise kadın hiçbir siyasi hakka sahip değil. Bazıları ise seçme hakkına sahip olduğunu, ama seçilemeyeceğini söylerler.

Devlet reisliği dahil her türlü siyasi hakkı savunanlar, Saba Melikesi Belkıs'ın olumlu bir örnek olarak anılmasından

yola çıkarlar. Bu örneği İslam Araştırmaları Enstitüsündeki konferanslar sırasında Profesör Muhammed Hamidullah savundu. Ancak bu tez İslam dünyasında fazla itibar gören bir tez değil. Bu görüşü reddedenlere göre, Saba Melikesi Belkıs, Süleyman Peygambere tabi ve teslim olmadan önce devlet reisi idi ve o zaman da güneşe tapıyordu. Süleyman Peygambere teslim olunca Müslümanlığı kabul etti, ondan sonra da kendisinden melike olarak söz edilmedi. Bu yüzden putperest bir kadının hükümdarlığı Müslümanlara örnek olamaz. Yine bu mantığa göre, Peygamberin bu konuda birçok hadisi var, bu nedenle tartışılması bile abes.

İkinci grup ise kadının hiçbir siyasi hakka sahip olmadığını iddia eder. Onlara göre, kadın seçmen olamaz ve seçilemez. Ancak siyasi olmayan bazı memuriyetlerde bulunabilir. Bunu savunanlar da tezlerini şöyle gerekçelendiriyorlar: Kadının seçme hakkı yok. Bu konuda ayet ve hadiste bir açıklık bulunmadığı gibi, Peygamber ve Halifeler dönemindeki şura meclislerinde ve halife seçiminde kadına hiçbir zaman oy hakkı tanınmamış, kadın bu işlere karıştırılmamıştı. Ayrıca seçebilmek için kadının erkeklerin arasına ve toplantılara katılması gerekir. Kadının erkeklerin arasına karışması ise günah olduğu için mümkün değil.

Bu yüzden seçme hakkı olmayan kadının seçilme hakkı olmayacağı da kesindir, denilir.

Bu tartışmalara bir açıklık kazandırabilmek için Mısır El Ezher Üniversitesinde 1952 yılında bir Ezher Fetva Komisyonu kurulur ve bu komisyon, kadının parlamento üyesi olmaya ve parlamento üyesini seçmeye hakkı olmadığına dair fetva çıkarır.

Bekir Topaloğlu, bu gelişmeleri aktardıktan sonra hadislere dayanarak kendi düşüncelerini şöyle sistemleştirir: "Ebu Bekre hadisi, kadının devlet reisi ve onun gibi kamu yönetimi cinsinden olan parlamento üyesi olamayacağını ifade eder. Hz. Peygamber bir başka hadislerinde: 'Başkanlarınız en ha-

yırlılarınız, zenginleriniz de cömertleriniz olunca ve işleriniz aranızda görüşerek yürüyünce yerin üstü yerin altından hayırlıdır. Fakat reisleriniz en kötüleriniz, zenginleriniz de cimrileriniz olur ve *işleriniz kadınlarınızın emir ve havalesinde bulunursa, o zaman yerin altı, sizin için üstünden daha hayırlıdır.*"[7]

Yüksek İslam Enstitüsü öğretim üyesi Topaloğlu bu konudaki görüşlerini şöyle sürdürür: "Parlamento, devlet idaresinin en büyük uzvudur. Parlamento üyesi, gerçi kendisini seçen milletin vekilidir, fakat bu vekalet adi bir vekalet değildir. Bu bakımdan diğer hukuki muamelelerde vekil olabilen kadının yetkisini, kıyas yoluyla *parlamento üyeliğine genişletemeyiz.* Kuran–ı Kerim'de 'Erkekler kadınlar üzerinde hakimdirler' anlamındaki ayet–i Kerime de *kadının parlamento üyesi olamayacağına delalet eder.*"[8]

Bu görüşü savunan İslamcı kesim sözcüleri, kadının büyük sorumluluk gerektiren Meclis üyeliğine ruhen de elverişli olmadığını ileri sürerler. Düşüncelerine temel olarak da İslam'ın ilk devirlerinde Müslümanların, kadınları hiçbir devlet işine doğrudan karıştırmamalarını örnek gösterirler.

Bekir Topaloğlu, 14.baskısını 1984 yılında yapan ünlü kitabı *İslam'da Kadın* adlı eserinde bu konudaki fikirlerini şöyle noktalıyor:

"Siyasi haklar kadın için, haklarını elde etmenin son noktası, zirve alâmeti olarak kabul edilmekle beraber, yaradılışı ve ruhi karakteri itibariyle kadın siyaset maceralarından hoşlanmaz. Tarih boyunca ve bugün kadın, siyaset alanında bazı makamlar işgal etmişse de bu konuda büyük işler görmüş değildir. Kadının siyasetle uğraşması daha çok sembolik bir durum arz etmektedir.

İslam hukukuna göre kadının devlet reisi ve parlamento azası olabilmesi ilmi yönden zayıf bir görüş olarak kabul edilmiştir. Hukukçular, mevcut dini deliller, akli ve mantıki açıklamalar doğrultusunda onun seçmen olabileceğine kanaat getirmişlerdir."[9]

Kadının memur olabilmesi ve hakimlik yapabilmesi de ciddi tartışmalara neden olur. Kadının asıl yerinin evi olduğu anlayışı, onun memuriyeti çok sınırlı durumlarda yapabileceğini kabul eder.

Seçme ve seçilme hakkının zaman içinde bazı ülkelerde artık reddedilemez bir hak haline gelmesi, İslamcı kesimi tekrar tartışmaya ve geçmiş anlayışları gözden geçirmeye zorluyor. Ancak Peygamber hadislerinin ve eski İslam büyüklerinin bu konuda söylediklerinin tersine uygulamalar sıkıntı yaratıyor.

Kadının siyasi hayattan uzaklaştırılması geleneksel İslam'ın kurduğu sistemin mantığında var. Erkek egemen, feodal imparatorluk, düzenli orduya geçerken, kadınlar da düzenli orduya yazılan erkeklerin şehirlerdeki ev işlerini yaptılar. Eskiden ise erkeklerle birlikte savaşıyorlar, özgürce istediklerini yapabiliyorlar, iktidara da ortak oluyorlardı.

Şuralarda Söz Alırlardı

Kadınların İslamiyet'in ilk dönemlerinde de iktidara belli ölçülerde katıldığına ilişkin çok sayıda bilgi var. Eski Arap toplumlarında, siyasi kararların alındığı Şura yönetimi, Hz. Muhammed döneminde de devam etti. Şuralarda kadınlar da erkekler gibi söz alır, kararlara katılırlardı. Hz. Muhammed dönemi kadınlarının iktidar üzerinde etkili olduklarını gösteren öyküler anlatılır. Ama bu hak, geçmiş toplumdan kalan bir geleneğin devamı olarak sürdü ve giderek kayboldu. Hz. Muhammed'in hadislerinde yer alan, "Kadınlara işlerini havale eden milletler felah bulmaz," sözleri işte bu süreç içinde gündeme geldi. İslam'ın devletleşme tarihi, kadınların etkinliklerini ve yetkilerini adım adım kıstı. Ama, kadınların tamamen bir kenara itildikleri dönem, Şura'nın kökünün kazındığı ve

imparatorluğun kurulduğu Emeviler dönemi. Abbasiler döneminde ise, sistem artık iyice oturmuştu. Bu dönemde bütün eşitlik eğilimleri zorla bastırıldı.

Kadınların Hz. Muhammed döneminde siyasi hayat içinde daha etkili olduğunu belirten öykülerden birisi de şair Sakinah'la ilgili anlatılanlar. Sakinah, Hz. Muhammed'in torunu Hüseyin'in kızı. Sakinah'ın şiirlerindeki şu sözler, kadının daha eve kapatılamadığını ve yaşam içinde etkili olduğunu kanıtlıyor: "Ben kendi dilediğim yolda yürürüm, sevgililerime beni kucaklayıp öpmeleri olanağını veririm ve öpücüklerimi dilediğim kişilere gönderirim."[10] Aynı zamanda şarkıcı olan Sakinah giyimine kuşamına dikkat eden kişiliğiyle de ilgi toplamıştı.

Hz. Muhammed Mekke'yi fethettiğinde karşısında yine kadın yöneticiler vardı. Mekke'nin anahtarını Hz. Osman'ın annesinden aldı. Bu görevi daha önce de Hz. Muhammed'in akrabası olan Abdulmuttalip'in kızlarının yaptığı bilinir. İbn İshak ise, Cahiliye adını verdiği İslam öncesi dönemde kadının yargıçlık yaptığını yazar.[11]

"Sizi Boşarız"

Mısırlı yazar Muhammed Heykel, Hz. Muhammed'in yaşamını anlattığı kitabında, İslam öncesi Arap geleneklerini sürdüren ve İslamiyet'i henüz kabul etmemiş Araplar içinde kadınların savaştaki rolüne dikkat çeker. Heykel'in aktardıklarından, kadının İslam öncesi oldukça inisiyatifli ve gerekirse erkeği boşayabilecek haklara sahip olduğunu anlıyoruz: "Ebu Süfyan'ın karısı Hind, Uhud harbinin en ciddi anlarında Kureyş ricalini harbe teşvik için, 'Saldırırsanız, biz de sizi kucaklarız, size şilteleri sereriz; yüz çevirirseniz, sizden ayrılırız ve sizden ayrılık yüzünden rahatsız olmayız' demişti."[12]

Muhammed Heykel'in Ebu Süfyan'ın karısı diye anlattığı, İslamiyet'e en çok direnen Mekkeli kadınlardan Hind aynı zamanda Emevi devletinin kurucusu Muaviye'nin annesiydi. Erkeklere, "Sizi boşarız ve bundan rahatsızlık duymayız," diyecek kadar özgür ve kendine güvenli bir kadındı. İslam düşünürlerinin Cahiliye adını verdikleri İslam öncesi Arap toplumunda kadınların, hiç de onların iddia ettiği gibi olmadığının bir kanıtı da bizzat kendi yazdıkları.

Kadınlar, zaman içinde siyasetten çekildiler ve inisiyatiflerini yitirdiler.

Miras: Kadın Erkeğin Yarısı

İslam Hukukuna göre kadın, mirastan erkeğin yarısı kadar bir pay alır. Bu, diğer alanlardaki anlayışların bir devamı. Birçok İslam ülkesinde kadının erkeğin yarısı kadar miras alması uygulaması halen sürüyor. Şeriat hükümlerine uyulursa böyle yapılması gerekiyor. Ülkemizin bazı bölgelerinde de kanunun eşit haktan söz etmesine karşın mirastan hâlâ kadına hiç pay verilmez veya yarım verilir.

İslamcı kesimin sözcüleri, kadına yarım pay verilmesini savunurken, geçmişe göre Arap dünyası için bunun bir ilerleme olduğunu belirtirler. İslam öncesi Arap toplumunun kadına hiç pay vermediğinden söz ederler. Bu nedenle İslam'ın olumlu bir adım attığı iddiasını öne sürerler.

Mülkiyet bilincinin fazla gelişmediği İslam öncesi Arap toplumunda kadınların daha etkili olduğunu çeşitli olgulardan anlıyoruz. İslam öncesi Arap toplumunun önemli bir kısmı toprağa yerleşmediği için, mülkiyet çok önemli bir fonksiyon haline gelmemişti. Bu nedenle kadının mirastan yarım pay alması bir ilerleme sayılamaz. Olsa olsa, bundan sonra alacağı payın resmiyet kazanması anlamına gelir. Bu da dikkate alınması gereken bir nokta. İslam öncesi erkeklerle birlikte savaşa katılan kadın, ganimetten onlar kadar pay alıyordu. İslamiyet'in kuruluş yıllarında da bu durum devam etti. Kadının eve kapatılmasıyla miras hakkının yarıya inmesi aynı sürecin parçası.

Kuran, mirasın nasıl olacağını Nisa suresinde ayrıntılı bir şekilde açıklar. Bu anlayış bizim toplumumuza da yüzyıllarca yol gösterdi: "Evladınız hakkında Allah'ın size tavsiyesi (emri) şudur: *Erkeğin hissesi, iki kızın hissesi kadardır.* Kızlar ikiden fazla ise mirasın üçte ikisi onlarındır. Kız bir tane

ise yarısı onundur. (Ölenin) bir çocuğu varsa anayla babanın her birine mirasın altıda biri kalır. Ölenin çocuğu yoksa, anası ile babası mirasçı ise, *anaya mirasın üçte biri kalır.* Kardeşi varsa, yaptığı vasiyetten ve borçları ödendikten sonra kalanın altıda biri ananındır... Karılarınızın çocukları yoksa bıraktıklarının yarısı sizindir. Çocukları varsa, vasiyetleri yerine getirilip borçları ödendikten sonra, dörtte biri sizindir. Çocuğunuz yoksa ettiğiniz vasiyetten ve borçtan kalanın dörtte biri karılarınızın, çocuğunuz varsa bıraktıklarınızın sekizde biri yine onlarındır. Miras, babası olmayan bir erkeğe yahut kadına aitse, onun da erkek veya kızkardeşi varsa, vasiyetten veya borçtan arta kalandan her birinin hakkı altıda biridir. Bunlar birden fazla ise, üçte birine, zarara uğratılmaksızın ortak olurlar.

Babası ve çocuğu olmayanın mirasına ait hüküm şu: Çocuğu olmayan ve bir kızkardeşi bulunan bir adam ölürse, bıraktığı malın yarısı kızkardeşinindir. Mirasçı erkek kardeşse, çocuğu ve babası bulunmayan kızkardeşinin bıraktığı bütün mallar onundur. Kızkardeş iki ise, yahut daha fazla erkek kardeşin bıraktığı malın üçte ikisini alırlar. Mirasçılar erkek ve kızkardeşlerse, *erkeğe kadına göre, iki hisse verilir.*"[1]

Hâlâ Savunuluyor

İslam hukukunun kadına bir, erkeğe iki hisse vermesi İslamcı kesim tarafından hâlâ savunuluyor. Onların iddiasına göre İslamiyet kadını miras sahibi yaptı. İkiye bir oranındaki miras kadının önemsiz sayılması anlamına gelmiyor. Tezlerini şöyle savunuyorlar: "İslam'dan ayrı bir hukuk zihniyetiyle ve İslam hukuku içinde aile müessesesini bilmeden 'bir erkeğe iki kadın payı' sistemi kavranamaz. Bundan başka boşama, taaddüd–i zevcat (çok karılı evlilik), tesettür ve zina suçuna tertip edilen ceza gibi konular da aynen bunu gibidir..."[2]

İslam dünyasının önemli isimlerinden Şah Veliyullah Dehlevi, kadına mirastan bir, erkeğe iki pay verilmesini savunurken şunları söyler: "İnsanoğlunun dünyada bütün çalışma ve didinmesi, kendisinden sonra yerini tutacak, onun namını ve nesebini devam ettirecek bir halef yetiştirmek içindir. Bu insan için vazgeçilmez bir arzudur. Bilindiği gibi insanın neslini ve namını (bugünkü ifade ile soyadını) muhafaza edip devam ettiren, ne kız evlat, ne kız kardeş ve ne de zevcedir. Ancak erkek evlat ve ondan sonra da erkek kardeştir. Zevce belki de kocanın ölümünden bir müddet sonra, başka birine varacaktır. Kız evlat ve kız kardeş de evlenecek ve başka bir ailenin neslini devam ettirecektir. *Ölenin bütün gayret, emek ve alın teriyle kurduğu düzeni devam ettirecek, onun şu dünyada namını yaşatacak olan erkektir.* Bundan dolayı erkeğe fazla hisse vermek ve kurulmuş düzeni bozmamak, adaletin tecellisine ve mal sahibi olan müteveffanın (ölenin) arzusuna daha uygundur."[3]

Üstad Bediüzzaman Saidi Nursi de *Mektubat* adlı eserinde kadına yarım pay verilmesini savunuyor: "Evet, adalettir. Çünkü genellikle erkek, aldığı kadının nafakasını yükümlenir. Bir kadın ise, nafakasını gittiği kocaya yükler, ırsiyetteki noksanını telafi eder. Hem merhamettir. Çünkü, zayıf kız, babasından şefkate, kardeşinden merhamete muhtaçtır. Kuran'a göre o kız, babasından endişesiz bir şefkat görür. Babası ona 'Benim servetimin yarısının ellerin ve yabanilerin eline geçmesine sebep olacak zararlı bir çocuk' nazarıyla endişe edip bakmaz. Kardeşinden de merhamet ve koruma görür. Kardeşi de ona, "Hanedanımızın yarısını bozacak ve malımızın mühim bir kısmını ellerin eline verecek bir rakip' nazarıyla bakmaz. ... Şu halde yaradılıştan nazik, nazenin ve zayıf, naif kız, az bir şey kaybeder ama, akrabalarının şefkatinden, merhametinden tükenmez bir servet kazanır. Yoksa Allah'tan daha çok ona merhamet edeceğiz diye hakkından fazla

ona hak vermek, ona merhamet değil, şiddetli bir zulümdür."[4]

Mehmet Dikmen de Bediüzzaman'ı destekliyor ve şöyle diyor: "Hakikaten bugün erkekle kadın mirasta eşit hak aldıkları için, birçok kızkardeşle erkek kardeşin araları açılmaktadır. Erkek kardeş, kızkardeşinin babasının servetinin yarısını alıp başkalarına yedirmesine bir türlü rıza gösteremektedir."[5]

Bütün bu görüşlerde çok köklü bir erkek bakış açısı var. Mal ve miras babanın kabul ediliyor. Erkek, insan neslinin devamının garantisi olarak görülüyor. Miras bırakan da erkek olacağı için, bütün mirasın erkeğe verilmesi bu mantığa göre daha doğru. Erkeğin namının yürümesi gerekiyor, bunun yolu da mülk. Kadının namının yürümesi diye bir sorun yok. Zaten o kocasının bir parçası.

Mirasta erkeğin hissesinin iki katı olmasını savunma çabası, bugünün İslam dünyasını, oldukça geri noktalara sürüklüyor. Erkek egemen bakış açısını en katı ölçüler içinde savunmaya girişiyorlar. Bu anlayış onları, İslamiyet'in kuruluş yıllarındakinden bile daha muhafazakâr bir konumda tutuyor. Geleneksel İslamcı anlayış; yalnız mirasta değil her alanda bir bütünlük içinde, mirastan, evlenmeye ve boşanmaya kadar, her türlü inisiyatifi erkeğe tanıyor ve onun belirlediği bir dünyanın çerçevesini çiziyor.

Kadın Yarım Şahit Sayılıyor

"Erkeklerinizden iki de tanık yapın. İki erkek olmazsa, biri unuttuğu vakit öbürünün hatırlatması için razı geleceğiniz kimselerden bir erkekle iki kadın tanık olsun."[1]

Yukarıdaki sözler Kuran'ın Bakara suresinde geçiyor. İslam hukukçularına göre bu ayete göre ancak iki kadının şahitliği bir erkeğe eşit sayılıyor. Bu anlayışa göre kadın yarım şahit. İslamcı kesimin hemen tamamı bu anlayışı savunuyor. Hem de inanılmaz gerekçelerle. Onlara göre kadınların kendilerine özgü sakatlıkları bulunuyor ve bu yüzden erkek kadar doğru ve yerinde şahitlik yapamıyorlar. Kuran'da "biri unutursa diğeri ona hatırlatır" tümcesinin kadının hataya düşmesinin, doğru yoldan sapmasının mümkün olması nedeniyle indiğini söylüyorlar.

Bu düşünceyi haklı çıkarabilmek amacıyla İslamcı kesimin sözcüleri kadının geri olduğunu kanıtlamaya uğraşıyorlar. Her zamanki gibi en önemli başvuru kaynakları ve dayanakları Bakırköy Akıl Hastanesi'nin kurucusu Profesör Mazhar Osman. Mazhar Osman'dan yaptıkları alıntıda şunlar söyleniyor: "Kadınla erkeğin tabiat farkları küçük yaşta başlar ve gittikçe artar. Evvela kadının esas mizacı heyecanlılık (emotitive)'tir. Bütün kadın psikozlarında bunun izlerine tesadüf olunur. Heyecanın hakim olduğu psikozlar mesela, cinneti manyai inhitatiye (delilik) kadınlarda daha çoktur. Şüphesiz isteri asıl faaliyet sahasını kadınlarda buluyor... Her kadın ayın yarısı hazırlanma, adet, adetten sonra gayrı tabiilikle, adeta yarı hasta olarak geçirir. Tenasülde (cinsi temasta) erkeğin rolü beş dakikalık bir giriş ve boşalmadan ibaret ve ondan sonra aşka kayıtsız ve hatta hissizken, kadın aşkın mahsulünü dokuz ay karnında, iki sene göğsünde taşır, hami-

lelik, doğum ve loğusalığa ait birçok ruhi zıtlıklar, tabii ve alışılmış sayılan sinirlilikler gösterir. Erkekle kadın nasıl birbirine eşit olur? Ruh tıbbında araştırma ilerledikçe, ruhiyet ve zihniyetler alanındaki farkı açık göreceğiz. Kadın heyecanıyla yaşar, erkek muhakeme ile sivrilir."[2]

Bekir Topaloğlu bir başka örneği ise şöyle nakleder: "Fikirler kadınların beyinlerine değil kalplerine işler. Ve bu yoldan onlara tesir ederler. Tarafsız olamamak, teessürden hoşlanmak, muhakemeden çok duygu ile hareket etmek: rekabetin bütün ahlaki ve pratik aksiyonlarına, nihayet sezişe dayanan bir yön verir. Kadın dikkat edeceği konularda kendi fikrini ve hatta hassasiyetini ilgileyen bir nokta arar. *Erkek menfaati olmayan yerde yalan söylemez.* Ve yahut bir menfaat için yalan söyler. Kadın hayal gücünün realiteyi değiştirici özelliği yüzündendir ki kadın daha vesveseli, kuruntuludur."[3]

Bu tahlil ve yorumların hepsi yarım şahitliğe gerekçe bulmak niyetiyle yapılıyor. Ama yorumlar öylesine ileriye götürülüyor ki kadının değil yarım şahitlik yapması hiç yapmaması daha iyidir, anlayışına varılıyor. İslam yazarlarına göre kadının en "muhterem vasfı" anneliği. Vaktinin çoğunu ev içinde çoluk çocukla uğraşmakla geçirir. Bu nedenle toplumda cereyan eden olaylara şahit olamaz. Kadın çok şahit olmadığı olaylar nedeniyle hafızasını bu tür olaylar karşısında geliştiremez. Evde yaşamasının sonucu, yine İslam yazarlarımıza göre, kadınlarımızın "duyum ve idrak kabiliyeti, dolayısıyla hafızası pek tabii olarak erkeğe oranla zayıf". İşte bu nedenle Kuran "kadına yardımcı bir arkadaş vermiş, diğer yönden bunu yapmakla adalete önem göstermiştir."[4]

İslamcı kesim, şahitliğin ağır maddi cezalarından kurtarmak için kadına yardımcı verildiğini iddia ediyorlar. Hatta daha da ileri giderek zina, zina ile iftira, içki, hırsızlık gibi suçlarda kadının şahitlik bile yapamayacağını söylüyorlar.

Kadının yarım şahit olmasının gerekçelerinden birisi de "kıskançlığına" bağlanıyor. "Lehinde veya aleyhinde şahitlik

yapacağı şahıs, şahit kadının kıskançlığını celbedecek güzel bir kadın olabilir. Veya tabii içgüdülerini ve analık şefkatini harekete geçiren bir genç olabilir... Kendisinde bu temayüller bulunan kadının iradeli veya iradesiz olarak yanlış yola sapması mümkündür. Lakin bir mecliste iki kadın bulunduğu zaman birisinin gizlediğini diğerinin açığa vurması tabii, bunun aksine olarak sahte ve uydurma bir konuda ikisinin birden ittifak etmeleri cidden nadir hallerdendir. Bununla beraber kadının bilgili sayıldığı sahalarla kadınlığa ait işlerde bir kadının şahitliği de muteberdir."[5]

İslam dünyasının ünlü ismi Profesör Muhammed Kutub, kadının tek başına neden şahit olamayacağını böyle açıklar. Burada kadını aşağılayan erkek bakış açısı bütün çıplaklığıyla sırıtıyor. Kadınlar birbirlerini çekemez vb. vb. Sanki erkek bütün bu konularda kadından çok ileri bir durumdaymış gibi. Ama, her şeyi 1400 yıl önce söylenmiş hükümlere uydurmaya çalışınca böyle abesliklere varmak kaçınılmaz hale geliyor.

Erkeklerin Tuvaleti Meşru Kadınlarınki Gayrı Meşru

İslamiyetin tartıştığı konulardan birisi de, erkeğin ve kadının süslenmesi. Nerede, nasıl süslenilir, ne zaman koku sürülebilir, kadın neleri giymeli, erkek neleri giymeli, bütün bunlar peygamberin hadislerine dayanarak düzene sokulur. Bu konuda mezhepler arasında da görüş ayrılıkları var.

Bor eski müftüsü M. Naci Orhan ve emekli müftülerden Hacı Ali Bozkurt, *İslam'da Kadının Yeri ve Vazifeleri* isimli kitapta süslenme konusunu incelerler ve kadınla erkeğin süse ayırdıkları zamanı hesap ederek, kadınların çok fazla zaman harcadıklarından hareketle onların süslenmelerine karşı çıkarlar. Şöyle diyor emekli müftüler: "Kadınlar hayatlarını süslenmekle israf ediyorlar. Her zaman aynanın karşısından ayrılmadan, tuvalet süsleri için yılda ne kadar zaman harcadıklarını kendileri de bilmezler. İşte istatistikle ispat edelim." İki müftü bunları söyledikten sonra üşenmemişler, kadınların saç için, yüz için, cilt için, eller için, ayaklar için, alışveriş ve muhtelif işler için bir yılda ne kadar zamanı boşa harcadıklarını hesap etmişler. "Müsrif kadınların dikkatini çekeriz. Yekün toplam 1444 saat eder. Geceli gündüzlü 60 gün ve 14 saat eder. Erkekler, buna mukabil, traş, saç taramak, kravat düzeltmek, tırnak kesmek, jimnastik yapmak, banyo, masaj vs. için yılda 10 gün 5 saat 50 dakika harcarlar. Yüce dinimizde israf etmek haram olduğuna göre, kadınların yapmış olduğu israf yerinde değildir. *Beylerine karşı yaparlarsa, isabetli sayılabilir.* Burada erkeklerle kadınların mukayesesini yapacak olursak, *erkeklerin tuvaleti meşru, kadınlarınki ise gayrı meşrudur.* Erkeklerin tuvalet için harcadıkları vakit, kadınlarınkinden azdır."[1]

İki müftünün, yorumlarının sonunda, "Beylerine karşı yaparlarsa isabetli sayılabilir," demeleri, İslam'ın süslenme konusundaki asıl amacını ifade ediyor. Diğer birçok kaynakta da görüldüğü gibi, kadının süslenmesi kocasına, yani erkeği hoşnut tutmaya yönelik olursa, İslamcılar bunu sempati ile karşılıyor, bu şekilde harcanan zaman da sorun olmuyor. Öte yandan süslenme yabancı erkeklere yönelik olursa, sorun burada başlıyor, günah burada başlıyor. Hz. Muhammed'den alınan bir hadis, yabancılara yönelik süslenmenin haram olduğuna dikkat çekiyor. Hz. Muhammed şöyle emrediyor: "Bir kadın ki kokusunu almaları için koku sürünüp, bir topluluğun arasından geçerse, zina etmiş olur. Ona bakan her göz de zina etmiştir."[2] Günah olan kadının, yabancı erkeğe güzel görünmek istemesi, temel sorun bu. "Kıskanç olmamak için, kadını yabancı erkeklerle temas ettirmemeli, sokaklarda gezmesine izin vermemelidir; tepeden tırnağa kadar örtünmesine, örtünürken dahi kötü çirkin giysilere bürünmesine dikkat etmelidir (çünkü böyle giyinirlerse erkekleri cezbetmezler, erkekler de onlara bakmaz)."[3]

Hz. Muhammed'den aktarılan ve söylediği rivayet edilen bu sözler, bütün diğer İslam düşünürlerine de yol gösterir. Hz. Ömer de benzer şeyler söyler: "Kadınlarınızın sokakta gezmesini istemiyorsanız onlara sevimli (güzel) elbiseler giydirmeyin. Çünkü onlar (kadınlar) güzel, sevimli olmayan elbise ile görünmek istemezler."[4]

Suç yine kadınlarda. Güzel görünmek istemeleri ve süslenmeleri, başka erkeklerin ilgisini çeker. Bu da onların "kötü" huyu. İki müftü, Bozkurt ve Orhan da benzer endişeleri dile getirirler: "Kadınların tabiatında süslenip kendini güzelleştirip beğendirmek veya görünmek için bir illet vardır. Daima güzel ve cazip olan yerlerini erkeğe göstermek hastalığı kadında her zaman mevcuttur. Beyine karşı yapacağı tuvaleti, giyineceği elbiseyi, takacağı ziyneti harice yapmak ister, o zaman da huzur yerine huzursuzluk devam eder. Kadınlar gö-

güslerini, gerdanlarını, baldır ve bacaklarını, baş ve kollarını açmak, vücut ve süslerini teşhir ederek mıknatıs gibi erkekleri kendilerine çekmek isterler."[5]

Kadınlar güzelliklerini gösterme hastalığı yüzünden, erkekleri huzursuz edip onların, saadet ve mutluluklarına gölge düşürüyorlar. O zaman en sıkı biçimde kapatılarak erkeklerin huzura kavuşmasını sağlamak gerekir. Ayşe, Hz. Muhammed döneminde bugünden farklı olarak sabah namazına camiye giden kadınların nasıl giyindiklerini aktarır: "... (Şuna kasem ederim ki) Resullullah... (salat-ı) fecri kılardı da müminattan kadınlar, (başlarını ve bedenlerini) mırtları ile örterek hazır bulunurlar, sonra evlerine dönerlerdi ki (henüz ortalık ağarmamış ve kendileri iyice örtünmüş oldukları için) onları kimse tanımazdı."[6]

İslam düşünürü Gazali de, önderlerinin yolunu izler: "Kıskanç olmamak için kadını yabancı erkeklerle temas ettirmemeli; sokakta gezmesine izin vermemelidir."[7]

Hz. Ömer kadınların dışarıda gezme arzusunu önlemek için, onların kötü giydirilmesi düşüncesini de ortaya atar: "Kadınla(rınıza) evlerinin kapısında oturmamaları için, yeni elbise yaptırmayın. Çünkü elbiseleri (güzel ve yeni) olursa kalplerinden dışarı çıkmak (dolaşmak) arzusu gelir."[8]

Kadınlara Dar Elbise Günah

İslamcı gelenek, kadının tenini gösterecek kadar ince ve özellikle bel, kalça gibi "fitne yerlerini" hacim veya şekil olarak belli edecek kadar dar elbiseler giymesini günah sayar.

Peygamberin bir hadisinde kadınların giyimi konusunda şunları söylediği rivayet edilir: "Cehennem ehlinden iki sınıf insan vardır ki yüzlerini görmeyeceğim... İkincisi de; bir kısım kadınlardır ki, giyinmiş fakat çıplaktırlar, sallanarak yü-

rürler ve başları (saçlarını üst tarafa bağladıklarından) deve hörgücü gibidir. Bunlar, Cennete girmeyecekleri gibi kokusunu da koklayamayacaklardır. Halbuki Cennetin kokusu çok uzak mesafelerden alınır."[9]

İnce ve dar elbise ile kadınların saçlarını topuz yapmaları Hz. Muhammed'den aktarıldığına göre günah ve böyle yapanlar da Cehennemi boylayacak. Yine Hz. Muhammed'in kadınların altın takabileceklerini, ipek elbiseler giyebileceklerini söylediği, altın ve ipeği erkeklere yasak ettiği söylenir. Erkekler nişan yüzüğü olarak bile altın kullanamazlar. Bu yüzden Müslüman erkeğin gümüş yüzük kullanmasına izin verilir. Hz. Muhammed, sağlık gerekçeleriyle erkeklerin ipek giyebilmelerini şartlı serbest bırakır. Erkeklerin kadın elbiselerine benzer şekilde boyalı elbiseler giymeleri de yasak.

Diş İnceltme

Kadınlar, İslamiyet'in kuruluş yıllarında süslenmek için dişlerini törpületirlerdi. O zaman seyrek dişli kadınlar beğenilirmiş. "Hz. Peygamber, bu işlemi yapan kadınla yaptıran kadını lanetlemiştir. Bu işlemi bir erkek yapsa veya yaptırsa, lanete daha müstahak olur. Hz. Peygamber, dişleri inceltmeyi haramlaştırdığı gibi, dişlerin arasını ayırmayı da haramlaştırmıştır."[10]

İslamcı hukukçular, güzelleşmek amacıyla yapılan estetik ameliyatı da haram sayar. Yalnızca, ıstırap verecek bir çirkinliği gidermek amacıyla estetik ameliyat yapılmasına izin verilir.

"Kaşları inceltmek ve düzeltmek için çekmek de süste sınırı aşmaktır ve İslam bunu haram kılmıştır. Peygamber efendimiz kaş çekenlere ve çektirene lanet etmiştir."[11]

Hz. Muhammed şöyle emrettiği söylenir: "Allahu Teala cildini mavi renklerle süsleyenlere ve süsletenlere, yüzünün tüylerini yolanlara, kaşlarını inceltenlere, (sıhhi zaruret olmaksızın sırf güzel olsun diye) dişlerini seyrekleştirenlere, Allah'ın yarattığını bozan kadınlara Allah lanet etsin."[12]

Yüzden kıl almak daha sonra bazı görüş ayrılıklarına neden olur. "Hanbeli mezhebine mensup bazı alimler derler ki: Yüzü temizlemek caizdir. Ancak bunda da İslam alimleri ihtilaf etmişlerdir: a) Kadının, yüzünü temizlemesi, yani tüyünü gidermesi ve süslenmek niyetiyle yüzünü pudralaması ve kaşlarını düzeltmesi caizdir (izin verilir). b) Bu işlem ziynetten sayıldığı için kocanın izni olması şarttır. Aksi halde yapılamaz.

İmamı Nevevi de yüzü temizlemenin (makyaj yapmanın) caiz olmadığı hususunda şiddet göstermiş ve bunu haram olan kaş çekmeye benzetmiştir. Ebu Davud'un Sünenin'de zikrettiği ile İmamı Nevevi'ye cevap verilmek istenmiştir. Denir ki: 'Kaş çekmek, kaşı inceltmek ve hafifletmektir. Yüzü süslemek ve tüyünü gidermek, bundan sayılmaz."[13]

Kuaförler Cehennemlik

"Kadının, saçını hakiki veya suni bir saçla birleştirip uzatması veya 'peruka' kullanması mahzurludur.

Buhari ve başkalarının Hz. Ayşe'den, ablası Esma'dan, İbni Mesud'dan, İbni Ömer'den ve Ebu Hureyre'den rivayet ettikleri bir hadiste, peygamber başka bir saçı kendi saçına ekleyeni veya eklettireni lanetlemiştir.

İster kuaförde çalışsın, ister saçlarını uzatıp kadınlaşan gençlerden olsun, erkeğin bu işlemde bulunması da kesin olarak haramdır."[14]

Hz. Muhammed, kocalarının ölümünün ardından dul ka-

dınların gözüne sürme çekmesini de yasak eder. *Sahihi Buhari*'deki bir rivayete göre, kocası ölen bir kadının akrabası, onun gözlerinin ağrımasından endişe ederek Peygambere gidip kadının gözlerine sürme çekmesine izin isterler. Fakat Peygamber buna izin vermez ve şöyle buyurur: O kadın iddet içinde sürme çekemez. Özetle, bir kadın, kocasının ölümünün üzerinden dört ay on gün geçmedikçe gözlerine sürme çekemez.[15]

İslamiyet'in süslenmedeki temel felsefesi de kadının kapatılması ve örtünmesi mantığı üzerine kurulu. Kadın evine kapanmalı, süslense, koku sürünse bile bunu yalnızca kocasına göstermeli, dışarı çıkarsa kokularını yok etmeli, süslerini gizlemeli ve güzelliğini namahreme göstermemeli. Kadının erkek gibi giyinmesi, erkeğin kadın gibi giyinmesi de en büyük günahlardan sayılır.

Feminizm ve İslamiyet

Feminizm ve İslamiyet, elinizdeki kitapta anlatılanlar ışığında belki de birarada en zor bulunabilecek iki sözcük. Burada İslamcı kesimin sözcülerinin feminizme, daha geniş anlamıyla kadın erkek eşitliğine nasıl baktıkları irdelenecek. İslamcı kesim kadın özgürlüğü hareketi için neler düşünüyor? Kuran ve hadisler bu açıdan nasıl yorumlanıyor?

Ülkemizdeki Türkçülük akımının önderlerinden Ziya Gökalp, tarihimizin belki de kadın özgürlüğünü savunan ilk erkeği. Günümüzdeki feminist hareketin kavrayışları açısından geri de olsa, o günün düşünce düzeyine göre Gökalp'in söyledikleri oldukça ileri. Ziya Gökalp modernleşme yanlısı bir milliyetçi. Türklerin tarihinde kadının, İslamiyet öncesi daha özgür yaşadığı gerçeği, onun milliyetçilik düşüncesiyle birleşince daha fazla anlam kazanıyor. Şöyle diyor Gökalp: "Eski Türklerde dinin zühdi (eziyetli dini tören) ayinlerinden ve menfi (olumsuz) ibadetlerden uzak olması, taassuptan ve din inhisarcılığından (tekelciliğinden) azade (özgür) bulunması, Türkleri gerek kadınlar hakkında, gerek diğer kavimler hakkında çok müsamahalı yapmıştı. Eski Yunanlıların medeniyette öğretmenleri İskitler, eski Keldanilerin Sümerler olduğu gibi, eski Germenlerin üstadları ve mürebbileri (eğiticileri) de Hunlar'dır. Gelecekte tarafsız bir tarih, *demokrasi ile feminizmin Türklerden doğduğunu itirafa mecbur olacaktır.* O halde, *gelecekteki Türk ahlakının esasları da millet, vatan, meslek ve aile mefkureleri ile beraber demokrasi ve feminizm* olmalıdır."[1]

Ziya Gökalp bu tezleriyle yetinmez, kadınların örtünmesine de karşı çıkar ve bu konuda getirilen zorlamalarla mücadele eder. İkinci Meşrutiyetten önce kadınların örtünmesine

ve haremlere kapatılmasına karşı gizli bildiriler yayınlayıp dağıtır.[2]

"Din ve İlim" başlıklı şiirinde ise kadına getirilen sınırlara karşı çıkar ve bir yerinde şunları söyler:

"Bir kız irs'de (miras) yarım ekmek, izdivaçta dörtte bir
Bulundukça ne aile, ne memleket yükselir...
Yoksa o mu iğnesinden kanlı süngü yaparak
Haklarını pençemizden ihtilalle alacak"[3]

Ziya Gökalp, bir gün feminist kadınların mor iğne kampanyası açarak erkeklerin sarkıntılıklarına karşı mücadele başlatacaklarını herhalde düşünmemişti. Ama, aradan belki de yüzyıl geçtikten sonra kadınlar iğneleri ellerinde süngü yaparak özgürlük çabasına girdiler.

Ziya Gökalp'ten yüzyıl sonra İslami dergiler feminizm üzerine tartışıyorlar, İslamcı yazarlar kadın özgürlüğü hareketlerini değerlendiriyorlar. Yüzyıl sonra ne ölçüde ileriye gitmişiz, yüzyıl sonra İslamiyet kadın özgürlüğüne nasıl bakıyor? .

Kuran'dan Feminizme Varılmaz

Türk Edebiyat Dergisi yazı işleri müdürü Ayla Ağabeğüm feminizmi şöyle değerlendiriyor: "Onların anladığı anlamda kadının özgürlüğü ve eşitliği, erkeğin varolduğu her yerde tek başına bulunmak ve serbestçe her hareketi yapmak. Elinde içki kadehi ile gece yarısı bulunduğu barda bir kavga çıksa acaba kadın kendisini koruyacak güce sahip mi?...

Kadın erkek eşitliğinden söz etmek yaradılışın sınırını kabul etmemek demektir. Farklı yaratılmış olan kadın ve er-

keğin mücadelesi yerine karşılıklı anlayış, saygı ve sevginin var olacağı bir dünyaya gençlerimizi özendirmeliyiz."[4]

Bir başka İslamcı kadın yazar Asiye Dilipak ise yeni akımı şöyle değerlendiriyor: "Kendi ifadelerine göre, Feminizmin amacı, kadının ikinci sınıflığına, sömürülüşüne karşı koymak, halkaları toplumda genişletmek amacı ile başlatılan, fakat geniş kitlelere yayılamayan bir harekettir.

Geniş kitlelere yayılamıyor, çünkü dinle, düzenle, örfle çatışması gerekir. Daha çok burjuva kesiminde gelişen, Batıcı çevrelerle sınırlı.

Adından da anlaşılacağı gibi kadınlara has bir harekettir. Kadıncılık hareketidir. Klasik sınıf teorisinin dışında cinsel kimliğe dayalı bir sınıf hareketi başlattığı için de genel planda sosyalistlerce de sert bir şekilde eleştirilebilmektedir. Bu hali, özellikle Türkiye deneyiminden yola çıkacak olursak, *Feminizm bugün bir can sıkıntısı sorunudur ve burjuva fantezisidir...*

Kuran'dan yola çıkarak feminizme varamayız."[5]

İslamcı Ayşe Aslı Sancar ise feminizme şöyle yaklaşıyor: "İki şeyin eşit olabilmesi için aynı cinsten olması gerekir. Kadın ve erkeğin fiziksel tabiatlarının farklı olduğu malumdur. Bu nedenle fiziksel eşitlikten bahsetmek bile lüzumsuzdur...

Bence kadının asıl rolü, İslam'ın öğrettiği gibi annelik ve ev hanımlığıdır... Kadın fıtratına (yaradılışına), kendisinin, çocuklarının ve kocasının ihtiyaçlarına rağmen 'kadın–erkek eşitliği' ve 'kadın hakları' sloganlarıyla evinden çıkarılıp iş hayatına atıldı."[6]

İslami görüşlere bağlı olduğu anlaşılan edebiyat fakültesi öğrencisi Gülşen Söyümez ise feminizmle ilgili soruya şöyle cevap veriyor: "Feminizm aşağılık kompleksine sahip, megalomaniden kendini kurtaramamış; bünyesinde bozukluğu taşıyan insanların hezeyanlarından ibaret olan ve güya kadını

savunan, fakat onu evden kurtarmak (!) isterken, pazara mahkum eden bir deli saçmasıdır.

İşte kadın erkek eşitliği herzesini savunanların asıl gayesi, kadın diktatörlüğü. Yani sınıf ayrımına son diyenlerin, 'proletarya diktatörlüğü' diye özetlenen özlemlerinin bir benzeri...

... Ayrıca, kadınsız dünya düşünülemeyeceği ve Kuran'ın her iki cins üzerine de farz olduğu düşünülürse, sosyal hayatın hiçbir şubesi yoktur ki, kadın orada olmasın."[7]

Fatmagül Meriç'in görüşleri de şunlar: "Kadının da erkeğin eleştirilen yönlerine sahip olması ve sonucunda gerekirse, bir hak olarak zulme ortak olmasıdır diyebilirim. İsrail'in başında Golde Meir olsaydı, uygulamaları daha farklı olmayacaktı.

... Sonuç olarak feminizm bir sapma olduğu için, vahyi yapılanma da görülemez..."[8]

Mektup dergisi genel yayın müdürü Emine Şenlikoğlu Türk Müslümanlarının kadına yaklaşımını eleştirirken feminizmi reddediyor: "İslam'da adalet kavramının ne olduğunu Türkiye Müslümanları ve dünya Müslümanları İslam'dan çok uzak oldukları için anlayamadılar. Anlayamadıkları için de erkek, biyolojik olarak kendinde olan kuvveti, bu sefer adalet yönünde de üstün zannederek kadına baskı yaptı.

İslam'da feminist bir hareketten söz edilemez, çünkü feminizm üstüdür İslam. Feminizm, insana insan olarak bakmıyor. Bir cinsiyet ayrımı yapıyor. İslam ise insan olarak bakıyor. Sonra bir kadın kendi doğurduğu oğluna, kendi kocasına ve kardeşine savaş açıyor..."[9]

İşte, İslam kadınlarının, kadın özgürlüğüne ve feminist harekete bakışları. İslamcı kadın yazarlar köklü bir ideolojik baskıya rağmen, yine de erkeklere göre feminizme daha toleranslı yaklaşıyorlar.

İslamcı erkekler, feminizme karşı İslamcı kesimin kadınlarından daha şiddetli ve daha reddedici. Profesör Muhammed Kutub, kadın hakları konusunda şunları söylüyor: "Bütün bu taktiklere rağmen, tuzağa düşürülen kadın kaçmasın diye, ihtiyatlı davranan İslam düşmanları, kadının nefsinde İslam'a karşı düşmanlık hisleri yaratmayı da unutmamışlardır. Aydın (!) kadınla İslam'ın arasını ilelebet açmak maksadıyla, ortaya (kadının medeni hakları) meselesini atmışlardır."[10]

Profesör Doktor Vahididdün Han ise kadın erkek eşitliği için şöyle diyor: "İslam dini, kadın ve erkeğe aynı gözle bakmaz. O, bu ikisi arasındaki hür ilişkileri yasaklar. İlmi asrın başlarında bilginler, bu kanunla alay ederek, ona: (Cahiliyet devri kalıntıları) adını vermişlerdir.

Onlar şu tezi şiddetle savundular ki, kadın ve erkek eşittirler. Bu ikisi, insan neslini eşit bir şekilde miras bırakmaktadır. Bunun için, onların serbest ilişkileri arasına engeller koymamız büyük bir suç olacaktır.

... tecrübelerden sonra sabit olmuştur ki, kadın ve erkek, ne yaradılış, ne de tabiat bakımından hiçbir zaman eşit olamamışlardır. Bu ikisinin eşitliği esası üzerine kurulan herhangi bir toplum, insanlık medeniyetinde büyük bir tahribat ve çöküntüye sebep olacaktır.

Kadın herhangi bir alanda, erkekle herhangi bir eşitliği elde etmekte daima başarısız kalmıştır. Hatta, erkek, evvelce kadının ihtikârında sayılan sahalarda bile kadını geçmiştir. Böylece, kadın, sinema meydanında da erkekle herhangi bir eşitlikte başarısız kalmıştır. Halbuki, erkek, bugün sinemayla ilgili olan her şeyi idare etmekle beraber, kadından çok fazla ücret almaktadır."[11]

Dr. Nurbaki: "Kadın Eksik Bir Mahlûk"

Türkiye'deki İslamcı yazarların en önemli başvuru kaynaklarından birisi de Dr. Haluk Nurbaki. Dr. Nurbaki, İslamcılar tarafından saygın bir bilim adamı olarak itibar görür, kendi tezlerini kanıtlamak için önemli bir kaynak olarak gösterilir. İslamcı dergilerin sayfalarında Nurbaki'den bolca makale ve alıntıya rastlarsınız.

Dr. Nurbaki, kadın erkek eşitliği tartışmasına çok kızar. Erkeğin kadından üstün olduğu tezlerini kararlılıkla savunur: "Kadın cinsiyetine ait olarak yıllarca süren münakaşalar da şu hükümlerle neticelendi: Kadın, ruh, hissi melekeler ve bütün hâl ve edalarında, daimi surette değişiklik arz eden bir cinsiyet esasına bağlıdır. Kadın, his ve hissi tezahür bakımından ne kadar ince ve ulvi olursa olsun, zihin ve zihni tezahürler bakımından o derece nakıstır (eksiktir)."[12]

İslamcı doktor Nurbaki'ye göre; kadın düşünce ve düşünme yeteneği bakımından eksik, geri. Nurbaki'ye göre sebebi de şu: "Demek ki kadın, biyoloji gözüyle, sadece nesillerin idamesi (devamı) yolundaki fedakâr mevkii yüzünden aziz; ve bu mevkie uygun olan narin ve hassas yapısıyla da her türlü hürmet ve himayeye şayandır. Şu kadar ki, kadına karşı gerçek hürmet, onu umumi cedel (tartışma, çelişme) ve hayat sahalarında erkeğe eşit tutmakta değildir. Bu bakımdan *kadın, hem de tam ilmî gözle zayıf ve eksik bir mahluktur.* İslamiyet'in kadın üzerindeki teşhisini de, bu ilmi görüş, İslamiyet'e zıt istikametlerden de yola çıkarılsa, yine ve daima teyit etmekte ve zaten teyitle mükellef bulunmaktadır."[13]

Yani bilim, Dr. Nurbaki'ye göre şeriatın öne sürdüklerini doğrulamakla görevli imiş. Dr. Nurbaki de sanırım, bir doktor olarak, bilimi şeriatın söylediklerine uydurmaya uğraşıyor. Acaba, İslam dünyasının geriliğinin altında böyle bir kavrayış mı yatıyor?

Dr. Nurbaki, bilimi şeriatın tezlerine uydurma çabasına devam ediyor ve şöyle diyor: "Kadında cinsi hayatın kısa olması, kadın uzviyetinin ayda bir imal ettiği yumurta hücresine rağmen, erkeğin günde milyonlarca cinsiyet hücresi imal edebilecek bir hilkatte bulunması, bugün ilmen, kadınla erkek arasındaki cinsi muvazeneyi, ister istemez İslamiyet ölçüsüne doğru götüren yeni bir görüşe pencere açmış bulunuyor."[14]

Nurbaki, bununla da yetinmiyor ve bilimsel olarak (!) erkeğin daha çok eşe ihtiyacı olduğu tezlerini de geliştirerek çok eşli evlilik hükmünün de bilimsel olduğunu kanıtlamaya çalışıyor: "Erkeğe gelince, meşru yol üzerinde birkaç kadına kifayet (yeterlilik) vaziyetinde olduğu ve hatta muvazenenin ancak bu şekilde hasıl olabileceği yine biyoloji gözüyle sabittir."[15]

Dilipak: "Öteki Dünya Olmasaydı"

Nispeten daha dikkatli olan İslamcı yazar Abdurrahman Dilipak'ın feminizmle ilgili fikirleri şunlar: "Batılı bir insanın demokrat olmasına ne kadar değer veriyorsam, Batılı, daha doğrusu Müslüman bir kadının feminist olmasına da o kadar saygıda bulunuyorum. Eğer gerçekten de hayat bu dünyada başlayıp bitiyor ve bu işin yarını yoksa niçin ikinci sınıflığa razı olsun ki...

Tabii bir Müslüman böyle düşünemez. Feministler, kendi cinsel kimliklerinin farkına varmak ve daha ileri bir statü kazanmak için verdikleri mücadele ile kendi açılarından olumlu bir kavga başlatıyorlar. Ama Müslümanlar için bu dünya hayatı, dünü ve yarını olmayan bir macera değil. Adanmış bir hayat var. Uymak zorunda olduğumuz bir kitap ve önder.

Müslüman feministler tanımı yanlıştır. Hem Müslüman, hem feminist olmak mümkün değildir."[16]

Bir başka İslam yazarı Ali Çankırılı ise feministlere nüfusu azalttıkları için kızıyor: "Feministler, uzun seneler çalışıp oldukça ciddi mesafeler kat ettiler: Gerekmeyen bölgelerde bile doğum kontrolünü yaygınlaştırarak genç neslin sayısını azalttıkları gibi nikahsız birleşmeleri cazip hale getirdiler. Boşanmaları körükleyip aileyi parçaladılar. Çocukları kimin yetiştireceğini, ev işlerini kimin tanzim edeceğini halletmeksizin kadını iş hayatına özendirdiler."[17]

Ahmet Vural daha da öfkelidir: "Feminist kadınların hayatına ve fikirlerine bakıyoruz. Dişi örümceğe benziyorlar. Malum, örümceğin evi çok kötü bir sığınaktır. Gelen misafirleri için hazırlanmış bir tuzak olduğu kadar, aile fertleri için de tehlikelidir. Çünkü dişi örümcek bir Amazon erkeği gibi, erkeğini sırf tohumlatmak için kullanır. İşi bitince onu bir yamyam gibi yer."[18]

Kadını Aşağı Yerlere Oturtun

İslamcı kesimin erkeklerinin feminizme düşmanlıkları, İslam'ın geleneksel kaynaklarını kendi dünyalarına ve ihtiyaçlarına uygun bulmalarından kaynaklanıyor. Onların kavrayışına göre Kuran ve hadis hükümleri, kadını çok net bir şekilde ikinci sınıf olarak görüyor. İslamcı kesimin sözcüleri bir yandan kadın erkek eşitliğine karşı çıkıyorlar, bir yandan da kadınların fazla tepkilerini çekmemek için, yumuşatıcı yollar arıyorlar. Ama, geleneksel tezleri, eşitsizlik tezlerini savunmayı esas alıyorlar.

Araştırmamız boyunca Hz. Muhammed'in İslam öncesi Arap toplumundan bir kopuşu gerçekleştirdiğini belirttik. İslam öncesi Arap toplumuyla İslami düzen arasındaki en

önemli farklardan birisi de, kadının eve kapatılması için teori üretilmesiydi. Çünkü kadınlar, İslam öncesi Arap toplumunda daha inisiyatifli idiler.

Kuran'ın Nisa suresinde, puta tapan Mekkelilere yöneltilen en ağır suçlama onların putlarının dişi olduğu. Yani İslam öncesi Arap toplumu, putlarını dişi yapacak kadar kadının etkili olduğu bir sistem içinde yaşıyordu. Nisa suresinin ilgili ayetleri şöyle: "Onlar Allah'ı bırakırlar da dişilere (putlara) taparlar. Böylece ancak inatçı şeytana tapmış olurlar."[19]

Kuran bu hükmü verince bütün İslamcı kesim ve onların erkek egemen kafaları kadın erkek eşitliğini savunmayı, kadınlara danışmayı ve onların sözüne uymayı büyük bir günah kabul etti. Peygamberden rivayet edilen şu sözler onların erkek dünyasının en önemli dayanağı sayılarak sürekli hatırlatılır: "Kim ki kendisini karısının kölesi yapar, o mutlaka sapıktır. Tanrı, kocaya karısının üzerinde mutlak üstünlük (hakimiyet) tanımıştır: Şayet koca bu durumu ters yüz edecek olursa bu takdirde şeytanı haklı kılmış ve kendisine dost edinmiş olanlardan olur."[20]

İslamcı kadın yazarların Peygamberin bu emirlerini okuduktan sonra feminizmi savunmaları veya feminizmle yakınlaşmaları mümkün olabilir mi?

Kuran ve hadislerdeki sözleri, kendi erkek egemen dünyalarına dayanak yapan Arap yazarlarının, atasözleri olarak derledikleri şu vecizelerden sonra İslamiyet'in feminizmle bağdaşması düşünülebilir mi? "Kadınlarınızı yer seviyesinden yukarıya oturtmaya alıştırmayın. Kızını okutma ve onu taban seviyesinden yukarı oturtma. Karılarınızı her daim 'hayır olmaz' sözlerine alıştırın, çünkü onların isteklerine uymak onları küstah kılar. Karılarınızı aşağı yerlerde oturmaya zorlayın."[21]

Bu sözler, Arap geriliğinin bir ifadesi denilerek reddedilebilir. Doğru, ama İslam'ın geleneksel kaynakları da böyle düşünmeye yardımcı olacak zengin bir literatüre sahip. On-

lar, kendilerine böyle yol gösterildiği için o sözleri toplayıp yayınlıyorlar. İşin bir başka yönü de, erkek toplumuna bu sözler, bu ayetler ve hadisler denk düşüyor. Onları memnun ediyor. Bu yolla kadının kendilerine boyun eğmesini sağlıyorlar.

Cennet Kadınlara Ne Vaadediyor?

Abdurrahman Dilipak, kadın erkek eşitliğini reddederken öteki dünya olmasa, ahiret inancı olmasa, kadınların özgürlük hareketi ve feminizm kabul edilebilir diyor. İbn Mesud'un Hz. Muhammed'den aktardığı şu hadis, acaba kadınlara ne ölçüde öte dünyada güzellikler vaadediyor: "Tanrı Cenneti tamamladıktan sonra Cebrail'i çağırıp, 'Git de mümin kullarım için neler yarattığımı gör,' der. Cebrail Cennetlerin kapısına gider ve içeriye baktığında gözleri hurilerden birinin dişlerine takılır. Bu dişlerden saçılan ışıkların aydınlığı yüzünden gözleri öylesine kamaşır ki, yere düşer bayılır... (Bir) huri kendisine 'Ey Tanrı elçisi başını kaldır,' diye seslenir. Cebrail başını kaldırır ve karşısında arzı endam eden huriye, 'Seni yaratan Tanrı'ya yücelikler olsun,' der. Huri de kendisine, 'Kimin için yaratıldığımı biliyor musun?' diye sorar. Cebrail 'Hayır bilmiyorum' deyince huri ona: 'Ben kendisinden ziyade Tanrı'yı düşünen *mümin erkekler için yaratıldım*' yanıtını verir."[22]

Bu sözler herhalde uydurma değil. Çünkü çok bilinen Al-Katib'in ve Husn al-Asva'nın kitaplarında geçer ve geleneksel kaynakların mantığına da aykırı değil.

Hz. Muhammed'den aktarılan birçok başka hadiste de Cennet anlatılır ve hep güzel, bakire kadınlardan söz edilir. Kadınların Cennette ne yapacakları ve ne tür bir cinsel hayatla karşılaşıp hangi erkekleri sevecekleri belli değil. Bunları, kadınlara kimse anlatmak ihtiyacını da nedense duymuyor.

Cennet konusunda kadının ne yapacağını pek düşünmeyen İslamcı kesimin sözcüleri, iş Cehenneme gelince kadını hatırlayıverirler. Kadınlar, Cennet ödülünden çok Cehennem korkusuyla eğitilmeye ve onlara boyun eğdirilmeye çalışılır. *Dürretil Vaizin* kitabında Ermişlerden Osman Ermiş, Hz. Muhammed'in Cehennemde gördüğü kadınları ve bu kadınların erkeklere karşı ne gibi suçlar işlediğini anlatan hadisini aktarır. Ermiş Osman Efendinin Peygamberden bu sözleri aktarmasının tek amacı, kadının erkeğe boyun eğdirilmesi. Tüyler ürpertici Cehennemlik kadınların hali, başka nasıl bir mesaj verebilir ki:

"Miraç gecesi çetin bir azaba uğratılan bazı kadınlar gördüm. Onların bu acıklı durumlarını hatırlayınca kendimi tutamayıp ağlamaya başladım...

Çeşitli korkunç biçimlerde asılmış kadınlar gördüm. (Bunları şöyle sıralayabilirim):

a) *Saçlarından asılanlar*: Bunların beyinleri fokur fokur durmadan kaynatılıyordu.

b) *Dillerinden asılanlar*: Bunların elleri, göğüsleri delinerek, sırtlarından çıkarılmış, boğazlarından aşağıya boyuna katran dökülüyordu.

c) *Göğüslerinden asılanlar*: Bunların sırtları yarılarak göğüsleri arkalarından çıkarılmış, boyuna boğazlarından içeri zekkum akıtılıyordu.

ç) *Bacaklarıyla elleri alınlarına yapıştırılmış olarak asılanlar*: Bunlara ise yılan, çıyan ve akrepler musallat olmuş, her yanlarını sokmaktadırlar.

d) *Vücutlarını parçalayanlar*: Bunlar kendi kendilerini

yemekte, altlarında da azgın Cehennem ateşi cayır cayır etlerini yakmaktadır.

e) *Vücutları ateşten makaslarla biçilenler.*

f) *Simsiyah yüzlüler*: Bunlar bağırsaklarını yemekle meşgul.

g) *Kör, sağır ve dilsizler*: Bunlar ateşten birer tabut içine konmuşlar. Burunlarından beyinleri akmakta, vücutlarından da cüzzam gibi, abraşlık gibi hastalıkların kokuları yayılmakta.

h) *Köpek suretinde kadınlar*: Bunları bir yandan yılan, çıyan ve akrepler sokmakta, ağızlarından girip arkalarından çıkmaktadırlar. Bir yandan da ateşten kırbaçlarıyla melekler dövmektedirler. Hem de başlarına vurarak..."[23]

Hz. Muhammed, Cehennemde bu hale getirilen kadınlarının suçlarının ne olduğunu da açıklar:

a) *Saçlarından asılanlar*: Bunlar saçlarını yabancı erkeklerden gizlemeyen kadınlardır.

b) *Dillerinden asılanlar*: Bunlar, dilleriyle kocalarına dünya hayatını karartan kadınlardır.

c) *Göğüslerinden asılanlar*: Bunlar, kocalarının iznini almaksızın çocuklarını emziren kadınlardır.

ç) *Bacaklarından asılanlar:* Bunlar kocalarının izni olmadan evden çıkan, hayız ve nifastan temizlenmeyen (gusül abdesti almayan) kadınlardır.

d) *Vücutlarını parçalayanlar*: Bunlar ötekini berikini çekiştiren ve yabancı erkekler için süslenip püslenen kadınlar.

e) *Bacaklarıyla elleri alınlarına yapıştırılmış olarak asılanlar:* Bunlar, namazlarını ve oruçlarını tutabilecek-

ken, abdest alıp namaz kılmayan ve cünup olarak dolaşan kadınlar.

f) *Domuz başlı, eşek vücutlu kadınlar:* Bunlar yalan söyleyen ve ondan bundan söz taşıyan kadınlardır.

g) *Köpek suretli kadınlar*: Bunlar, kocalarından hoşlanmayıp da başka erkeklere sevgi besleyenlerdir."[21]

Kadınlar Bu Dünyadan Neden Vazgeçsin?

Kaynaklara bakınca, Abdurrahman Dilipak'ın "öteki dünya olmasa feminizm kabul edilebilirdi" tezinin, kadınlar açısından, bu dünyada eşitlik ve özgürlükten vazgeçecek kadar bir cazibesi olduğu söylenemez. Ama Cehennemde yanma korkusu ve tehdidi önemli. Kadınlar da Cenneti değil belki ama Cehennemi düşünmek zorundalar.

İslamcı kesimin kadın özgürlüğünü kabullenmesi, hele hele feminizmi hoş görebilmesi mümkün değil. Yoksa kurulan bütün sistem altüst olur, erkek egemen rejim sarsıntılara uğrar. İslamcı kesimin erkek sözcüleri feminizmi reddetmek zorundalar; zaten şiddetle reddediyorlar. Felsefenin normal mantığı bu.

Erkekler kadınlardan üstün. Erkekler dört kadınla evlenebilirler, bunun toplum açısından büyük yararları var. Erkek, kadını istediği zaman bir sözüyle boşayabilir, isterse geri alabilir. Kadın ise, kocası kendini boşadıktan sonra, hamile olup olmadığının belirlenmesine kadar, gözetim altında tutulur ve ondan sonra yeni bir eş bulabilir. Kadın, kocası kendisine üç kez "boş ol" derse ve yeniden almak isterse, başka bir erkeğin kollarına istemese de atılır ve onun boşaması halinde eski kocasına geri dönebilir.

Kadın, tek gözü dışında her yanını kapatarak sokağa çı-

kacak, günün belli saatlerinde ve belli yerlerde dolaşabilecek, kocası ne zaman koynuna çağırsa istese de istemese de gelecek, evine kapanıp kendini yalnızca çocuklarının eğitimine ve kocasının emirlerini yerine getirmeye verecek, kötülük, fitne ve uğursuzluk alâmeti sayılacak, mirastan yarım pay alacak, şahitliği yarım sayılacak, dayak yediği, yataktan atıldığı zaman bunu bir Kuran emri kabul edecek,... Buna benzer başka yüzlerce olumsuz emir ve yasakla çevrili bulunacak...

Bu mantık feminizmi nasıl kabul edebilsin? Bu eşitsizliğe İslamcı kadınların arasında bir tepkinin gelişmesiyle, bütün bu emirlerin tartışılması kaçınılmaz olarak gündeme gelecek.

Öncelikle kadın, şeriatın dar cenderesinin dişlileri arasında öğütülüyor. Özgür ve eşitlikçi dünyaya bu nedenle en çok kadınların ihtiyacı var ve en çok onların desteği gerekli.

Dipnotlar

BÖLÜM 1

1. *Kuran* (Okat Yayıncılık Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.İst. 1984, 14. baskı), Bakara suresi, 23. ayet, s.6–7. Bundan sonra *Kuran*'dan yapacağımız alıntıları anlaşılırlık durumuna göre, bazen *Okat* yayıncılığın çevirisinden, bazen *Milliyet* yayınlarının çevirisinden yapacağız. *Milliyet*'in çevirisinden alıntı yapınca *Milliyet* kısaltmasını, *Okat* yayıncılıktaki çeviriden alıntı yapınca *Okat* kısaltmasını kullanacağız. *Milliyet* Yayını, İst.1982)
2. *Milliyet*, Rahman suresi, 56–75. ayet, s.106
3. *Dürretil Vaizin* (aktaran Osman Ermiş), Aydın Yayınevi, 1976, 1. cilt, ikinci baskı, s.121
4. *a.g.e.*, s.151–152
5. *Milliyet*, Vakıa suresi, 22–24, 35–38. ayetler, s.106
6. *Milliyet*, Nebe suresi, 32–34. ayet, s.122
7. *Milliyet*, Nisa suresi, 24–25. ayet s.18
8. *Milliyet*, Nisa suresi, 129. ayet s.120
9. *Milliyet*, Bakara suresi, 132, ayet, s.12
10. *Milliyet*, Yusuf suresi, 33. ayet, s. 151
11. Cemil Sena, *Hazreti Muhammed'in Felsefesi*, İst. 1979, s.444
12. *Riyazüs Salihin*, Diyanet İşleri Yayınları, 1. cilt, 1972, s. 320, (aktaran İlhan Arsel, *Şeriat ve Kadın*, Kaynak Yayınları)
13. Bekir Topaloğlu, *İslam'da Kadın*, Yağmur Yayınevi, İst. 1984, 14. baskı, s.1–2
14. Asiye Dilipak, *İslam Feminizmi Olmaz*, Sur dergisi, Mart 1988
15. Maxime Rodinson, *Hazreti Muhammed*, Hür Yayın, Mart 1980, s.40
16. Hüseyin Erdoğan, *İslam'da Kadın Tesettür ve İzdivaç*, Çelik Yayınevi, İst. 1983, s.55
17. İbni Kesir, Tefsir, C.5, s. 451–452; *Nevei Şehru Müslim* (aktaran Aysal Zeynep Tozduman, *Islam'da Kadının Hakları*, Kadın ve Aile Yayınları, Ankara, s. 8)
18. Prof. Dr. Muhammed Hamidullah, *İslama Giriş*, Nur Yayınları, Ankara 1961, s. 17
19. Hugh Kennedy, *The Prophet and the Age of the Caliphates: The Islamic Near East from the Sixth to Eleventh Century*, Longman Group Limited, New York 1986, s. 19)

BÖLÜM 2

1. *Sur* dergisi, sayı 144, Mart 1988
2. *a.g.e.*
3. *a.g.e.*
4. İskilipli Muhammed Atıf, *İslami Tesettür*, Şelale Yayınevi, İst.1984, s.40
5. *Milliyet*, Nisa suresi, 34. ayet, s. 18–19
6. *Okat*, Bakara suresi, 238. ayet, s.24

7. *Okat*, Bakara suresi, 223. ayet, s. 22
8. *Okat*, Bakara suresi, 228. ayet, s. 23–24
9. A. Fikri Yavuz, *Kırk Hadis-i Şerif*, Türkiye İlmi İçtimai Hizmetler Vakfı, İst. 1983, s.29
10. Hüseyin Erdoğan, *a.g.e.*, s. 217
11. Hüseyin Erdoğan, *a.g.e.*, s. 185
12. Doç. Dr. Süleyman Hayri Bolan, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, İst. 1983
13. Yusuf El Kardavi, *İslam'da Helal ve Haram*, Hilal Yayınları, İst. , 5. baskı, s. 209–210
14. Bosnalı Şeyh Ali Dede, *İslam'da Hikmetler ve İlletler*, İst. 1985, s. 240
15. Hacı Ali Bozkurt, M. Naci Orhan, *İslam'da Kadının Yeri ve Vazifeleri*, Can Kitabevi, Konya, s. 35–37
16. Bekir Topaloğlu, *İslam'da Kadın*, Yağmur Yayınevi, İst. 1984, 14. baskı, s. 74–75
17. Bekir Topaloğlu, *a.g.e.*, s.68–69
18. Cemil Sena Ongun, *Yeni Kadın*, s. 69–70
19. Mehmet Dikmen, *İslam'da Kadın Hakları*, Cihan Yayınları, İst. 1983, s. 134
20. Mehmet Dikmen, *a.g.e.*, s. 222–223
21. Prof. Dr. Vahidüddin Han, *İslam Meydan Okuyor*, İst. 1974, s. 290
22. H. Ali Bozkurt, M. Naci Orhan, *a.g.e.*, s. 160

BÖLÜM 3

1. Ali Rıza Demircan, *İslam'a Göre Cinsel Hayat*, Eymen Yayınları, İstanbul 1985, 2. cilt, s. 205
2. Mazhar Osman'dan aktaran Bekir Topaloğlu, *a.g.e.*, s.107–113
3. Profesör Abdullah Ulvan, *İslam'da Dört Evlilik ve Resulallah'ın Çok Evlenmesindeki Hikmetler*, Uysal Kitabevi, Konya 1985, s. 30–31
4. Ulvan, *a.g.e.*, s.31
5. Ulvan, *a.g.e.*, s. 32–33
6. Ulvan, *a.g.e.*, s. 34–35
7. Ulvan, *a.g.e.*, s. 54
8. Demircan, *a.g.e.*, s. 205
9. İlhan Arsel, *Şeriat ve Kadın*, Kaynak Yayınları, İst. 1988, s. 274
10. İlhan Arsel, *a.g.e.*, s.334
11. Gazali, aktaran İlhan Arsel, *a.g.e.*
12. Mehmet Dikmen, *a.g.e.*, s.98
13. Mehmet Dikmen, *a.g.e.*, s. 97
14. İlhan Arsel, *a.g.e.*, s. 170
15. Mehmet Dikmen, *a.g.e.*, s. 98
16. Mehmet Dikmen, *a.g.e.*, s. 100
17. Mehmet Dikmen, *a.g.e.*, s. 101
18. Mehmet Dikmen, *a.g.e.*, s. 101
19. Mehmet Dikmen, *a.g.e.*, s. 101

20. Mehmet Dikmen, *a.g.e.*, s. 102
21. *Sahihi Buhari*, Diyanet İşleri Yayınları, 10. cilt, 3. baskı, s. 272–273
22. *Sahihi Buhari*, 11. cilt, 4. baskı, s. 93
23. *Sahihi Buhari*, 11. cilt, 4. baskı, s. 92
24. Bekir Topaloğlu, *a.g.e.*, s. 38
25. Bekir Topaloğlu, *a.g.e.*, s. 39

BÖLÜM 4

1. Topaloğlu, *a.g.e.*, s. 130
2. Topaloğlu, *a.g.e.*, s. 130
3. *a.g.e.*, s. 131
4. *a.g.e.*, s. 131
5. Aktaran Arsel, *a.g.e.*, s. 250
6. Aktaran Arsel, *a.g.e.*, s. 250
7. Arsel, *a.g.e.*, s. 250
8. Dikmen, *a.g.e.*, s. 176
9. Topaloğlu, *a.g.e.*, s. 131–132
10. Muhammed Kutub, *İslam Etrafındaki Şüpheler*, Cağaloğlu Yayınevi, İst, 1969, s. 170–171
11. Topaloğlu, *a.g.e.*, s. 132
12. Abdurrahman Dilipak, *Bir Başka Açıdan Kadın*, Risale Yayınları, 3. baskı, İst. 1990, s. 42
13. *a.g.e.*, s. 43
14. Dikmen, *a.g.e.*, s. 176–177
15. Topaloğlu *a.g.e.*, s. 132
16. *Okat*, Talak suresi, 1–6. ayetler s. 311–312
17. *Okat*, El Bakara suresi, s. 24
18. *Okat*, El Bakara suresi, s. 23
19. Arsel, *a.g.e.*, s. 356–357
20. Arsel, *a.g.e.*, s. 357
21. *Sahihi Buhari* 2. Cilt, 4. baskı, s. 329
22. H. Erdoğan, *a.g.e.*, s. 221
23. Topaloğlu, *a.g.e.*, s. 141–142
24. Arsel, *a.g.e.*, s. 355
25. Arsel, *a.g.e.*, s. 355
26. Gazali, aktaran Arsel, *a.g.e.*
27. *Okat*, El Bakara suresi s. 23
28. *Sahihi Buhari*, 11. cilt, 4. baskı s. 332–33
29. Topaloğlu, *a.g.e.*, s. 143
30. Arsel, *a.g.e.*, s. 350
31. Dikmen, *a.g.e.*, s. 128
32. Muhammed Kutup, *a.g.e.*, s. 160
33. Aktaran Arsel, *a.g.e.*, s. 62
34. Dilipak, *a.g.e.*, s. 13
35. *Milliyet*, Mucadile suresi, 1–4. ayetler s. 397–398

BÖLÜM 5

1. *Kuran-ı Kerim, Arapçası, Türkçe Okunuşu ve Anlamı*, Milliyet Yayınları, İst. 1982, Bakara suresi 228–230. ayetler, s. 12
2. *Sahihi Buhari*, 11. cilt, 4. baskı, s. 347
3. Buhari Şerhi, Ayni Cilt 9, s. 213
4. *a.g.e.*, s. 541
5. Kemal Yavuz, *R. N. Güntekin'in Tiyatro ile İlgili Makaleleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İst 1976, s.604

BÖLÜM 6

1. *Milliyet*, Nur suresi, 2–9. ayetler, s. 235–236
2. *Sahihi Buhari*, 8. cilt, 4. baskı, s. 139
3. H. Erdoğan, *a.g.e.*, s. 314–315
4. *Riyazüs Salihin*, Diyanet İşleri Yayınları, 3. cilt, 8. baskı, s. 192
5. Yusuf El Kardavi, *a.g.e.*, s. 159–160
6. Yusuf El Kardavi, *a.g.e.*, s. 161
7. Yusuf El Kardavi, *a.g.e.*, s. 174
8. Yusuf El Kardavi, *a.g.e.*, s. 193
9. Bosnalı Ali Dede, *a.g.e.*, s. 261
10. Prof. Dr. Hüseyin Atay, *Kuran'a Göre Araştırmalar-1*, Ankara 1993, s. 69)
11. Hüseyin Atay, *a.g.e.*, s. 70)
12. Hüseyin Atay, *a.g.e.*, s. 70–71.
13. Aktaran: A.R.Demircan, *a.g.e.*, s. 27.
14. A.R.Demircan, *a.g.e.*, s. 27–28.
15. A.R.Demircan, *a.g.e.*, s. 37.

BÖLÜM 7

1. Erzurumlu İbrahim Hakkı Efendi, *Marifetname*, Veli Yayınları, İst. 1981, s. 370
2. İlhan Arsel, *a.g.e.*, s. 234
3. Aktaran Arsel, *a.g.e.*, s. 234
4. H.Ali Bozkurt, M.Naci Orhan, *a.g.e.*, s. 71
5. İbrahim Hakkı Efendi, *a.g.e.*, s. 370
6. *a.g.e.*, s. 800
7. *a.g.e.*, s. 801
8. *a.g.e.*, s. 808
9. *a.g.e.*, s. 801
10. H. Erdoğan, *a.g.e.*, s.179
11. *a.g.e.*, s. 179
12. *a.g.e.*, s. 181
13. Ali Riza Demircan, *İslam'a Göre Cinsel Hayat*, Cilt 1, Eymen Yayınları, İst. 1986, s. 235
14. Arsel, *a.g.e.*, s. 220

15. *a.g.e.*, s. 222
16. H. Erdoğan, *a.g.e.*, s. 222
17. A. R. Demircan, *a.g.e.*, I, s. 238
18. H. Erdoğan, *a.g.e.*, s. 56
19. *Sahihi Buhari*, 3. cilt, 8. baskı, s. 269
20. *a.g.e.*, 3. cilt, s. 269
21. H. Erdoğan, *a.g.e.*, s. 182
22. Muhammed Kutub, *20. Asrın Cahiliyeti*, Hilal Yayınları, Ank. s. 350
23. Yusuf El Kardavi, *a.g.e.*, s. 180
24. Arsel, *a.g.e.*, s. 235
25. Arsel, *a.g.e.*, s. 235
26. *a.g.e.*, s. 235
27. Erzurumlu İ. Hakkı *a.g.e.*
28. Abdullah Aydın, *Tam İzahlı Büyük İslam İlmihali*, Aydın Yayınları, İst. s.90–93
29. Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, Bilmen Yayınevi, 1968, s. 69
30. *a.g.e.*, s. 70
31. *a.g.e.*, s. 72
32. Arsel, *a.g.e.*, s. 102
33. *a.g.e.*, s. 102
34. *a.g.e.*, s. 103
35. *a.g.e.*, s. 225
36. *a.g.e.*, s. 226
37. *Okat*, Bakara suresi, 183. ayet, s.19
38. *Okat*, Bakara suresi, 193. ayet, s. 20
39. Yusuf El Kardavi, *a.g.e.*, s. 203

BÖLÜM 8

1. Mustafa Asım Köksal, *Müsteşrik Caetani'hin Yazdığı İslam Tarihi'ndeki İsnad ve İftiralara Reddiye*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1986, 1. Baskı, s. 68
2. Maxime Rodinson, *Hz.Muhammed*, Hür Yayın, Mart 1980, s.45
3. Taberi'den aktaran İlhan Arsel, *a.g.e.*, s.320
4. *Sahihi Buhari*, 8. cilt, 4.baskı s.19–20
5. *Milliyet*, Nur suresi, 11–13. ayet, s.63
6. *Milliyet*, Tahrim suresi, 1–5. ayetler, s.417–418
7. Taberi, *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, İst.1966
8. *Milliyet*, Ahzab suresi, 37–39. ayetler, s.292
9. Aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.323
10. Erzurumlu Mustafa Darir, *İslam Tarihi Ansiklopedisi*, Sağlam Kitabevi, İst. s.242
11. *Sahihi Buhari*, 5.cilt, 4.baskı, s.21
12. *Sahihi Buhari*'den aktaran Arsel, *a.g.e.*, s. 317–318

13. Bütün bu öyküler Taberi'nin *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi* adlı eserinde geçer.
14. Abdullah Ulvan, *İslamda Dört Evlilik ve Resullullah'ın Çok Evlenmesindeki Hikmetler*, Uysal Kitabevi, Konya, 1985, s.57
15. *Milliyet*, Ahzab suresi, 50–52. ayetler, s.293
16. *a.g.e.*, s.293
17. *Sahihi Buhari*, 11.cilt, 4.baskı, s.154
18. *Sahihi Buhari*, 9.cilt, 4. baskı, s.378–379
19. *Milliyet*, Ahzab suresi
20. *Sahihi Buhari*, 11.cilt, 4.baskı, s.151–152
21. *Sahihi Buhari*, 9.ciltten aktaran Arsel *a.g.e.*, s.179
22. *Sahihi Buhari*, 2.cilt 5.baskı s.630
23. *Sahihi Buhari* 1.cilt, 6.baskı s.209
24. Demircan'dan aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.290
25. Demircan'dan aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.292
26. Gazali'den aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.292
27. Aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.293
28. *a.g.e.*, s.295
29. *a.g.e.*, s.295
30. *a.g.e.*, s.296
31. *Sahihi Buhari* 6.cilt, 4.baskı, s.154
32. *Sahihi Buhari* 1.cilt, 6.baskı, s.114
33. *Sahihi Buhari* 6.cilt, 4.baskı, s.272
34. Arsel, *a.g.e.*, s.303
35. *a.g.e.*, s.303
36. *a.g.e.*, s.303

BÖLÜM 9

1. Haluk Şehsuvaroğlu, *Asırlar Boyunca İstanbul*, Cumhuriyet gazetesi yayını, s.176
2. *a.g.e.*, s.175
3. Arsel, *a.g.e.*, s.49
4. *Milliyet* gazetesi, 20.4.1989
5. İskilipli M.Akif, *a.g.e.*, s.3–4
6. *Milliyet*, Ahzab suresi, 53.ayet, s.293
7. *Milliyet*, Ahzab suresi, 53. ayet, s.293
8. İskilipli *a.g.e.*, s.4
9. *Milliyet*, Nur suresi, 31.ayet, s.238
10. *Okat*, Ahzab suresi, 28.ayet s.230
11. *Sahihi Buhari* 1.cilt, 6.baskı s.139–140
12. İskilipli, *a.g.e.*, s.48
13. *a.g.e.*, s.48
14. *a.g.e.*, s.13
15. *a.g.e.*, s.16
16. *a.g.e.*, s.17

17. Bahriye Üçok, *İslam Tarihi* (Emeviler–Abbasiler), Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, İkinci baskı, Aralık, 1983, s.147
18. *a.g.e.*, s.144–145
19. Nizamülmülk, *Siyasetname*, s.255
20. B.Topaloğlu, *a.g.e.*, s.175–176
21. İskilipli, *a.g.e.*, s.28
22. *a.g.e.*, s.29–30
23. Topaloğlu, *a.g.e.*, s.179
24. Gazali, *İhya-i İlmüddin*, 3. cilt, s.117
25. İskilipli, *a.g.e.*, s.90
26. *a.g.e.*, s.91–92
27. Gazali, *a.g.e.*, 2.cilt, s.120
28. *a.g.e.*, s.122
29. *a.g.e.*, s.122
30. İskilipli, *a.g.e.*, s.93–94
31. İskilipli, *a.g.e.*, s.94
32. Topaloğlu, *Sur* dergisi, Mart 1988, s.17
33. Mehmet Kaplan, *Milli Eğitim ve Din Hayatı*, Boğaziçi Yayınları, İst. 1981, s.221
34. *a.g.e.*, s.223
35. *a.g.e.*, s.227
36. İskilipli *a.g.e.*, s.91–92
37. Ahmet Vural, *Sur* dergisi, Ekim 1987
38. Ömer Öztürkmen, *Sur* dergisi, Ekim 1987
39. M.Kutub, *Yirminci Asrın Cahiliyyeti*, s.325
40. Kutub *a.g.e.*, s.249
41. Hekimoğlu İsmail, *Sur* dergisi, Ekim 1987
42. Mehmet Kaplan, *Milli Eğitim ve Din Hayatı*, Boğaziçi Yayınları, İst., 1981

BÖLÜM 10

1. Aktaran, Prof.M.Tayyip Okiç, *İslamiyette Kadın Öğretimi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1984, s.7
2. *Sahihi Buhari*, 1.cilt, 6.baskı s.41
3. *a.g.e.*, 2.cilt, 4.baskı, s.314–315
4. *a.g.e.*, 9.cilt, 4.baskı, s.40
5. H.Erdoğan, *a.g.e.*, s.166
6. Cemil Sena, *Hz. Muhammed'in Felsefesi*, Remzi Kitabevi, İst. 1984, s.444
7. *Sahihi Buhari*, 9.cilt 4.baskı, s.40
8. *Riyazüs Salihin*, 3.cilt, 8.baskı, s.394
9. Gazali'den aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.60
10. Aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.60
11. *Sahihi Buhari*, 1.cilt, 6.baskı
12. *Sahihi Buhari*, 2.cilt, 4.baskı, s.267

13. Cemil Sena, *a.g.e.*, s.444
14. *Milliyet*, Yusuf suresi, 28.ayet, s.150
15. *Sahihi Buhari*, 8.cilt, 4.baskı, s.312
16. *Riyazüs Salihin*'den aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.64
17. Aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.68
18. Arsel *a.g.e.*, s.69
19. *a.g.e.*, s.91
20. *Sahihi Buhari*'den aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.97
21. *Sahihi, Buhari*'den aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.107
22. Gazali'den aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.111
23. Aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.65
24. H. Erdoğan, *a.g.e.*, s.166
25. Gazali, *Kimya-yı Saadet*, Badir Yayınevi, İst.1979, s.116
26. Aktaran Arsel, *a.g.e.* s.118
27. Arsel, *a.g.e.*, s.205
28. *a.g.e.*, s.205

BÖLÜM 11

1. Nizamülmülk, *Siyasetname*, Dergah Yayınları, s.249
2. *a.g.e.*, s.250
3. *a.g.e.*, s. 246
4. *Sahihi Buhari*, 10.cilt, 3.baskı, s.450
5. *Sahihi Buhari*, 10.cilt, 3.baskı, s.449
6. Cemil Sena, *a.g.e.*, s.444
7. Topaloğlu, *a.g.e.*, s.276
8. *a.g.e.*, s.276
9. *a.g.e.*, s.280–281
10. Katibah'tan aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.29
11. İbn İshak'tan aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.372
12. Muhammed Heykel, *Hz.Muhammed Mustafa*, İnkilap Kitabevi, İst.1985, s.337

BÖLÜM 12

1. *Milliyet*, Nisa suresi, 11–12. ayetler, s.48–49
2. Topaloğlu, *a.g.e.*, s.169–170
3. Dikmen, *a.g.e.*, s.195
4. *a.g.e.*, s.196–197
5. *a.g.e.*, s.197

BÖLÜM 13

1. *Milliyet*, Bakara suresi, 282. ayet, s.13
2. Topaloğlu, *a.g.e.*, s. 241–242
3. *a.g.e.*, s. 242
4. *a.g.e.*, s.243

5. Muhammed Kutub, *İslam Etrafındaki Şüpheler*, Cağaloğlu Yayınevi, 1969, s.158

BÖLÜM 14

1. H.A.Bozkurt, M.Naci Orhan, *İslam'da Kadının Yeri ve Vazifeleri*, Can Kitabevi, Konya, s.156–157
2. Yusuf El-Kardavi, *a.g.e.*, s.89
3. Aktaran Arsel, *a.g.e.*, s. 257
4. Aktaran, Arsel, *a.g.e.*, s.257
5. H.A.Bozkurt, M.Naci Orhan, *a.g.e.*, s.27
6. Gazali'den aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.260
7. Gazali'den aktaran Arsel, *a.g.e.*, s.261
8. Gazali'den aktaran Arsel. *a.g.e.*, s.262
9. Kardavi, *a.g.e.*, s.97
10. *a.g.e.*, s.93
11. *a.g.e.*, s.95
12. *Riyazüs Salihin*, s.205–206
13. Kardavi *a.g.e.*, s.95
14. *a.g.e.*, s.95
15. *Sahihi Buhari*, 11.cilt, 4.baskı., s.369

BÖLÜM 15

1. Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, s.169–170
2. Uriel Hayd, *Ziya Gökalp'in Hayatı ve Eserleri*, s.69
3. Meryem Cemile, *Batı Materyalizmi Karşısında İslam*, s.303
4. *Sur* dergisi, Mart 1988
5. *a.g.e.*
6. *a.g.e.*
7. *a.g.e.*
8. *a.g.e.*
9. *a.g.e.*
10. Muhammed Kutub, *Yirminci Asrın Cahiliyeti*, s.378–379
11. Vahiddün Han, *a.g.e.*, s.289–291
12. Dr. Halûk Nurbaki, *Büyük Doğu*, 1950, 18. sayı, s.14
13. *a.g.e.*
14. *a.g.e.*
15. *a.g.e.*
16. Abdurrahman Dilipak, *a.g.e, s.127–128*
17. *Sur* dergisi, Mart 1988, s.4
18. *a.g.e.*
19. *Milliyet*, Nisa suresi, 118. ayet, s.58
20. Aktaran, Arsel *a.g.e.*, s.248
21. *a.g.e.*, s.248
22. *a.g.e.*, s.405
23. *Dürretül Vaizin*, s.163
24. *a.g.e.*, s.163

Kitabımı, İslamiyetin kadın ve cinselliğe bakışı ile sınırlı tuttum. Bu konudaki şüphesiz ilk kitap bu değil. Fakat bugüne kadar yazılanlardan belki önemli farkı, İslamiyeti övmek veya yermek gibi özel bir amacının olmaması. Çünkü incelediğim kaynakların hemen tümünde böyle bir açmaza rastladım. İslamcı yazarlar, İslamın tezlerini haklı çıkarabilmek ve ideolojik tutumlarını karşı tarafa kabul ettirebilmek için özel bir övme çabasına girişmişler ve bugün kabul edilemeyecek birçok düşünceyi eskilerin deyimiyle tevil etmeye, gözden uzak tutmaya gayret etmişler. Bu tutumlarını tamamen anlıyorum, ama böyle davranmanın bir işe yaramayacağını düşünüyorum. Diğer yandan Batılı Hristiyan bakış açısı da, İslamiyeti anlamamış ve kendi konumunu haklı gösterebilmek amacıyla İslamiyetin Hristiyanlıktan daha geri bir din olduğunu kanıtlamaya çaba göstermiş.

Oral Çalışlar

4. Baskı

ISBN 975 - 414 - 114 - 2

9 789754 141146

KAPAK FOTOĞRAFI: CENGİZ CİVA
KAPAK DÜZENİ: BÜLENT ENGEZ